

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

MENTEŞE YÖRESİNDE ŞEHİRLER
VE ŞEHİRLEŞME:
MUĞLA ŞEHİRİ

MUSTAFA KAHRAMAN

2502130023

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. İSMET AKOVA

İSTANBUL, 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Mustafa KAHRAMAN Numarası : 2502130023

Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : Coğrafya Anabilim Dalı Danışmanı : Prof. Dr. İsmet AKOVA

Tez Savunma Tarihi : 10.07.2018 Saati : 10:30

Tez Başlığı : "Menteşe Yöresinde Şehirler ve Şehirleşme: Muğla Şehri"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. İSMET AKOVA		Kabul
2- PROF. DR. MESUT DOĞAN		Kabul
3- DOÇ. DR. MEHMET BAYARTAN		Kabul
4- DOÇ. DR. MEHMET ÜNLÜ		Kabul
5- DR. ÖĞR. ÜYESİ MÜNÜR BİLGİLİ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. CENGİZ AKBULAK		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ AYLİN YAMAN KOCADAĞLI		

ÖZ

MENTEŞE YÖRESİNDE ŞEHİRLER VE ŞEHİRLEŞME: MUĞLA ŞEHİRİ Mustafa KAHRAMAN

Şehirler insanoğlunun şimdiye kadarki en büyük eseridir. İnsan yapımı başka hiçbir oluşum şehirler kadar yeryüzünü kaplamamıştır. Üstelik şehirlerin yeryüzünde kapladığı alan her geçen gün daha da artmakta. Dünyayı ve insanı anlama çabasının bir sonucu olan bilim, bu gelişim karşısında kayıtsız kalmamakta ve şehirler bir araştırma konusu olarak her geçen gün daha fazla bilim dalının ilgisini çekmektedir.

Şehirlerle ilgilenen ilk bilimlerden biri coğrafyadır. Coğrafya bilimi şehri ele alırken, diğer bilim dallarından farklı olarak, şehirlerin mekânda yarattığı değişiklikler ve şehrin kurulması ve gelişmesi üzerinde etkili olan sit ve situasyon özellikleri üzerinde durmaktadır. Tezde bu kurgu üzerinden gidilmiştir.

Tez temel olarak dokuz bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölümde, sırası ile Menteşe Yöresinin Yörenin fiziki coğrafya şartları, yöredeki şehirleşme tarihi ve Yörenin nüfus özellikleri ele alınmıştır. Dördüncü bölümden itibaren, daha çok Muğla şehri üzerinde yoğunlaşmış olup, Dördüncü bölümde Muğla Şehrinin konumlandığı sahanın fiziki coğrafya şartları incelenmiştir. Fiziki coğrafya şartları incelenirken, şehirlerin kuruluş ve gelişmesi aşamasında ne derecede etkili olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde Muğla şehrinin gelişmesinde etkili olan tarihsel olaylar ele alınmıştır. Altıncı bölümde, Muğla'nın nüfus özellikleri incelenmiştir. Yedinci bölümde, Muğla Şehrinin mekansal değişimi ele alınmıştır. Sekizinci bölümde Muğla Şehrinin morfolojisi,

Dokuzuncu ve son bölümde Muğla şehrinin fonksiyonları ele alınmıştır. şehirde öne çıkan her bir fonksiyonun şehir içi dağılım özellikleri değerlendirilmiştir. Bu bölümde ayrıca Muğla şehrinde etkili olan bu fonksiyonların Menteşe Yöresindeki diğer şehirler üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir

Sonuç kısmında ise, Muğla şehrinin ve Menteşe Yöresi şehirlerinin kurulması ve gelişimi üzerinde etkili olduğu düşünülen coğrafi şartlar özetlenmiş ve bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Menteşе Yöresi, Muğla Şehri, Şehir Coğrafyası,

ABSTRACT

CITIES AND URBANIZATION IN THE MENTEŞE REGION: MUĞLA CITY

Mustafa KAHRAMAN

Cities are the greatest works of human beings up to now. No other man-made formation covers the earth as well as the cities. Also, the area covered by cities is increasing day by day. Science, the result of an effort to understand the world and the human being, has remained indifferent to cities development. As a research topic, the city attracts more and more interest in science.

One of the first science interested in cities is geography. While discussing geography arts city, different from other branches of science, it focuses on the changes that cities have made in the space and the situational and situational characteristics that influence the establishment and development of the city. This thesis has gone through this fiction

The thesis is basically composed of nine parts. In the first three chapters, the physical geography conditions of the Menteşe Region, the urbanization history in the region and the characteristics of the population of Yererren are taken up. From the fourth chapter, it is mostly focused on the city of Muğla. In the fourth chapter, the physical geography conditions of the area where the city of Muğla is located are examined. When physical geography conditions were examined, it was tried to be understood how far cities were influential in the establishment and development stages.

In the fifth chapter, the historical events which were influential in the development of the city of Muğla were discussed. In the sixth chapter, the population characteristics of Muğla are examined. In the seventh chapter, the spatial change of Mugla City is discussed. In the eighth chapter, morphology of Mugla City,

The ninth and last chapter dealt with the functions of the city of Muğla. urban distribution characteristics of each of the prominent functions in the city were

evaluated. In this section, also the effects of these functions which are effective in Muğla city on the other cities in the Menteş  Region have been evaluated

In the conclusion part, the geographical conditions which are thought to be influential on the establishment and development of the cities of Muğla and Menteş  regions are summarized and some solution proposals are presented.

Keywords: Menteş  Region, Muğla City, Urban Geography

ÖNSÖZ

Coğrafya bilimi, doğay ıla insan arasındaki etkileşimi inceler. Geçmişte, doğa insan üzerinde etkili iken, günümüze yaklaştıkça insanın bilgi birikimi artmış ve insan doğa üzerinde daha fazla etkili olmaya başlamıştır. Bununla birlikte, şehirlerin doğal ortam şartları gözetilmeden oluşturtulabilecek yapay ortamlar olduğu fikri oldukça yanlıştır. Aksine, medeniyetin sahip olduğu bilgi birikimi arttıkça, Fiziki Coğrafya şartlarının daha fazla dikkate alınması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Günümüzde, birçok bilim, şehir olgusunu incelemektedir. Coğrafya da bunlardan biridir. Yerleşme coğrafyasının bir alt dalı olan şehir coğrafyası, şehirleri salt beşeri bir oluşum olarak değil, doğal ortamda oluşturdıkları etkiler ve doğal ortamdan nasıl etkilendiklerine dair soruları da ele almaktadır. Coğrafyacılar, şehirleri daha iyi anlamlandırabilmek adına Jenetik, morfolojik, fonksiyonel, kültürel jenetik olmak üzere zaman içinde birçok sınıflandırma yapmışlardır. Bu tez çalışmasında sadece tek bir akıma bağlı kalınmamıştır. Fakat bununla birlikte çalışmada fonksiyonel akımın ön planda olduğu söylenebilir.

Günümüzde şehir coğrafyası çalışmalarında genellikle tek bir şehir ele alınarak çalışılmaktadır. Bu noktada tez Coğrafi bir bölge içinde yer alan şehirleri ele alması dolayısıyla şehir coğrafyası çalışmalarından ayrılmaktadır. Dolayısıyla birçok sorunla başedilmek zorunda kalınmıştır.

Tezin ilk aşamalarından son aşamasına kadar, değerli fikir ve bilgilerini esirgemeyen, tez danışmanım sayın Prof. Dr. İsmet Akova'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarında bana destek olan, İstanbul Üniversitesi, Beşeri ve İktisadi coğrafya anabilim dalı üyeleri, Prof. Dr. Süheyla Balcı Akova, Prof. Dr. Özlem Sertkaya Doğan, Prof. Dr. Mesut Doğan, Doç. Dr. Orhan Gürbüz, Doç. Dr. Muzaffer Bakırcı, Doç. Dr. Mehmet Bayartan, Doç. Dr. Selma Akay Ertürk, Yard. Doç. Dr. Aylin Yaman Kocadağlı ve Araş. Gör. Merve Zayım'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca

alışmalarında desteğini esirgemeyen, Selin Yenici ve Dr. Belgin Sol'a teşekkür ederim. TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı birimine 2211-A Genel Yurt İçi doktora burs kapsamında sunduğu desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, karşılaştığım zorluklar karşısında beni yalnız bırakmayan ve daima destekleyen aileme teşekkür ederim.

Mustafa Kahraman

24 şubat 2018 İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xvii
GRAFİK LİSTESİ	xix
GİRİŞ.....	20

BİRİNCİ BÖLÜM

MENTEŞE YÖRESİNİN FİZİKİ COĞRAFYA KOŞULLARI

1.1.Jeoloji	34
1.2.Litoloji	35
1.3.Depremsellik	37
1.4.Topografik Özellikler	40
1.4.1.Yükselti	41
1.4.2.Bakı	42
1.4.3.Eğim	43
1.5. Jeomorfolojik Özellikleri.....	45
1.5.1.Dağlar	45
1.5.2.Ovalar	46
1.6.İklim.....	50
1.6.1.Sıcaklık.....	51
1.6.2.Rüzgâr	58
1.6.3.Yağış	71
1.6.5.Kuraklık İndisleri.....	76
1.7.Hidrografya	77
1.7.1.Yöredeki Belli Başlı Havzalar	77
1.6.4.Su Bilançosu	81
1.8.Toprak	82
1.9.Bitki Örtüsü	85

İKİNCİ BÖLÜM

MENTEŞE YÖRESİ'NİN YERLEŞME TARİHİ

2.1. Menteşe Yöresinin Aldığı Adlar	88
2.2. Menteşe Yöresine Yapılan Büyük Göçler	90
2.2.1. Menteşe Yöresinde İlk Yerleşim Alanları.....	91
2.3. Menteşe Yöresinin Siyasi Tarihi	92
2.4. Menteşe Bölgesinde Şehirleşme Tarihi.....	94
2.4.1. Eski Yunan Kültürü Dönemi.....	94
2.4.2. Roma ve Bizans İmparatorluğu Dönemi.....	97
2.4.3. Türk Dönemi.....	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MENTEŞE YÖRESİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

3.1 Menteşe Yöresinde Kent-Kır Nüfusu.....	102
3.2.Menteşe Yöresindeki Kentlerin Nüfus Özellikleri	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MUĞLA ŞEHİRİ VE SAHA İLİŞKİSİ

4.1.1. Eğitim ve Yükselti	121
4.1.2. Toprak Özellikleri	125
4.1.3. Hidrografiya	127

BEŞİNCİ BÖLÜM

MUĞLA ŞEHİRİNİN YERLEŞME TARİHİ

5.1. Muğla Şehrinin Aldığı Adlar.....	133
5.2. Muğla Kelimesinin Kökeni.....	133
5.3. Türk Hâkimiyeti Öncesinde Muğla Şehri.....	134
5.4.Türk Dönemi.....	136

ALTINCI BÖLÜM

MUĞLA ŞEHİRİNİN MEKANSAL GELİŞİMİ

6.1.MÖ. 5.yy-MS 13.yy'lar Arasındaki Muğla Kenti	138
6.2.MS 13.yy' Cumhuriyet Dönemine Kadar Muğla Şehri.....	138
6.3 Cumhuriyet Döneminde Muğla Şehrinin Geşimi	141
6.4.Arazi Kullanımı	145
6.4.Muhtemel Gelişim Yönleri ve Gelişim İçin En Uygun Olan Yerlerin Tespiti	147

YEDİNCİ BÖLÜM

MUĞLA ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

7.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Muğla Şehrinin Nüfus Özellikleri.....	150
7.2.Cumhuriyet Döneminde Muğla Şehrinin Nüfusu.....	153
7.2.1.Muğla Şhrinde Nüfusun Mahallere Göre Dağılımı	156
7.3. Menteşe İlçesi'nin Kır-Kent Nüfusu.....	162
7.3.1.Kır-Şehir Nüfus Artış Oranları.....	165
7.4. Menteşe İlçesi'nde Kır Nüfusun Dağılımı	169
7.4.1. Kır Nüfusunun Gelişimi.....	174
7.5.Göç	179
7.5.1.Dış göçler.....	180
7.5.2.İç göçler	185
7.6.Nüfusun Yaş ve Cins Durumu.....	195
7.6.1.Nüfusun gelişimi.....	198
7.7.Etnik Köken	202
7.8.Nüfusun Eğitim Durumu	203

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ŞEHİR MORFOLOJİSİ

8.BÖLÜM: ŞEHİR MORFOLOJİSİ.....	208
8.1. Günümüzün Konut Dokusu	208
8.2.Cadde Ve Sokak Sistemlerin Ortaya Çıkması Üzerinde Etkili Olan Faktörler	222
8.2.1. Planlamanın Yol Şebekesi Üzerindeki Etkisi	222
8.2.2.Yol Şebekesini Etkileyen Topoğrafik Faktörler.....	226
8.2.3. Yol şebekesini etkileyen Hidrografiya Faktörleri.....	226
8.2.4. Yol Şebekesini Etkileyen Klimatik Faktörler	229
8.2.5. Yol Şebekesini Etkileyen İbadethaneler	229
8.2.6.Kültür ve İnanç Sistemlerinin Yol Şebekeleri Üzerindeki Etkisi	230
8.3. MAHALLELER.....	231
8.3.1. Muğla Şehrinin Mahalleleri (16–19. yy)	231
8.3.2.Muğla Şehrinin Günümüzdeki Mahalleleri	239
8.3.2.1.Orta Mahalle	241
8.3.2.2.Karşıyaka Mahallesi.....	244

8.3.2.3.Balibey Mahallesi	245
8.3.2.4.Şeyh Mahallesi (Şeyh Bedreddin)	248
8.3.2.5. Emir Beyazıt Mahallesi	253
8.3.2.6.Kiramettin Mahallesi	256
8.3.2.7.Camikebir Mahallesi	257
8.3.2.8.Karamehmet Mahallesi	259
8.3.2.9.Muslihittin Mahallesi	260
8.3.2.10.Kötekli Mahallesi	261
8.3.2.11.Orhaniye Mahallesi	262
8.3.2.12.Hacı Rüstem Mahallesi	265

DOKUZUNCU BÖLÜM

MUĞLA ŞEHRİNİN FONKSİYONLARI

9.1.İdari ve Siyasi Fonksiyonlar	267
9.1.1.İdari Fonksiyonun Gelişimi	272
9.2. Kültürel ve Sosyal Fonksiyonlar	273
9.2.1.Eğitim Hizmetleri	273
9.2.2.Kültür ve Sanat Hizmetleri	279
9.2.2Medya ve Basın Hizmetleri	284
9.2.2.Sağlık Hizmetleri	285
9.2.3. Turizm Hizmetleri	286
9.3.3.2. Turizm Kaynaklarına Olan Erişebilirlik	298
9.3.3.3. Muğla Şehrindeki Konaklama İmkânları	298
9.2.4. Hukuki Hizmetleri	301
9.3.İktisadi Fonksiyonlar	303
9.3.1.Sanayi Fonksiyonu	304
9.3.2.Ticaret Fonksiyonu	315
9.3.3.Ulaşım Fonksiyonu	332
9.3.3.1.Muğlanın Uzak Çevresiyle Olan Ulaşım Faliyetleri	333
9.3.3.1.1.3.Şehiriçi ulaşım	341
9.7.3.Ulaşım Fonksiyonunun Mekânsal Yansıması	343
SONUÇ VE ÖNERİLER	350
KAYNAKÇA	361

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.Bazı Ülkelerinde Şehir Kriterleri	26
Tablo 2.Menteşe Yöresi'ndeki Şehirlerinin Nüfusları (2012)	29
Tablo 3.Aydın, Denizli ve Muğla İllerinin Nüfus miktarları.....	30
Tablo 4.Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Nüfus Bilgileri.....	31
Tablo 5.Menteşe Yöresindeki Başlıca Litolojik Yapılar	37
Tablo 6.Menteşe Yöresinde Bulunan Şehirlerin Üzerinde Kurulduğu Formasyonlar	37
Tablo 7.Menteşe Yöresinde Gerçekleşmiş Olan Depremler	38
Tablo 8.Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Konumları.....	43
Tablo 9.Mevsimlere Göre Ortalama Sıcaklıklar.....	53
Tablo 10.Aylara Göre Yağış Miktarı(mm/ m ²)(1970-2000)	75
Tablo 11. De Martone Metoduna Göre Kuraklık İndisi	76
Tablo 12.Erinç Formülüne Göre Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Kuraklık İndisleri	77
Tablo 13.Şehirler ve Su Noksallığı	81
Tablo 14.Menteşe Yöresinde Siyasi Birlik Kuran Devletler	93
Tablo 15. Menteşe Yöresi Nüfus Miktarları	102
Tablo 16.Menteşe Yöresi Şehirlerinde Şehir-Kır Nüfus Oranları (2012)	103
Tablo 17.Menteşe Yöresi Şehirleri	116
Tablo 18.Menteşe Yöresi Şehirlerinin Nüfus Artış Miktarının Sayım Dönemlerine Göre Yıllık Olarak Değişimi (%).....	118
Tablo 19.1517-1904 Yılları Arasında Muğla Şehir Nüfusu.....	151
Tablo 20.Bazı Yazarlara Göre Muğla Nüfusu.....	152
Tablo 21.1927–2016 Yıllarında Muğla Şehir Nüfusu.....	153
Tablo 22.1927-2016 Yılları Arasında Muğla Şehrinin Nüfus Artış Oranları	154
Tablo 23.Mahallelere Göre Nüfus, Mahalle Alanı ve Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2016)	158
Tablo 24.Boş Alanlar Dâhil Edilmeden Hesaplanan Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	160
Tablo 25.Menteşe İlçesi'nin Şehir-Kır Nüfusu	163
Tablo 26.Kentsel Nüfus Artış Oranı	165
Tablo 27.Kırsal Nüfus Artış Oranı	166
Tablo 28.Menteşe İlçesi ve Türkiye Geneli Kent-Kır Nüfusunun Artışı	167
Tablo 29.Muğla Şehri'nin Kuzeydoğu Kısmında Yer Alan Kırsal Yerleşmeler	169
Tablo 30.Muğla Şehri'nin Güneybatı Kısmında Yer Alan Kırsal Yerleşmeler.....	169
Tablo 31.Menteşe İlçesi'nin Güneybatı ve Kuzeydoğusunda Yer Alan Kırsal Yerleşme Sayıları ve Toplam Nüfusları	178
Tablo 32.1935- 2016 Yılları ve İki Nüfus Arasındaki Fark (İlk 10)	179
Tablo 33.1830 Tahririne Göre Muğla Şehrine Göç Eden Hane Sayıları.....	180
Tablo 34.Muğla Şehrine Gelen Mübadillere Tahsis Edilen Gayrimenkuller.....	182
Tablo 35.1935 Yılında Muğla Şehrinde Bulunup Doğum Yeri Yurt Dışı Olan Kişilerin Doğdukları Ülkeler	182
Tablo 36.Muğla Şehri'ne Bulgaristan'danYapılan Göçler.....	184
Tablo 37.Muğla Şehrine Göç Veren Köyler (2009).....	186
Tablo 38. Muğla Şehri ve İlçesine Yapılan Göç Miktarı	195
Tablo 39. Muğla Şehrinde Nüfusun Etnik Kökene Göre Durumu	203

Tablo 40. Muğla Şehrindeki Cadde ve Sokak Sayıları ile Çımaz Sokakın Toplam Cadde ve Sokak Sistemleri İçindeki Payı	230
Tablo 41. 16. ve 19. Yy'da Muğla Mahalleleri	232
Tablo 42. Muğla'da 1517–1844 Yılları Arasında Kaydı Bulunan Mahaller, Mahallelerdeki Hane Sayısı ve Artış Oranları	233
Tablo 43. 16.yy'da Muğla Mahalleleri.....	236
Tablo 44. İlçelere Göre Köy Ve Mahalle Sayıları	270
Tablo 45. Muğla Şehrindeki İlk ve Ortaokullar (1895)	274
Tablo 46. 18-19.yy'da Muğla Şehrinde Bulunan Yüksek Öğretim Kurumları ve Konumları..	276
Tablo 47. Muğla Şehrinde Yeralan Konaklama Tesisleri	298
Tablo 48. Mahalle Bazlı Konut ve İşyeri Sayıları (2013)	304
Tablo 49. Mahallere Göre Çulha, Gazzaz ve Mutfak Sayısı.....	305
Tablo 50. Muğla Şehrindeki Deri Sanayinde Çalışan Kişilerin Mahallelere Göre Dağılımı (1844)	308
Tablo 51. Muğla Şehrindeki Tekstil Sanayinde Çalışan Kişilerin Mahallere Göre Dağılımı (1844)	309
Tablo 52. Muğla Şehirne Bulunan Rakı Fabrikasının Yıllara Göre Üretim Miktarı	310
Tablo 53. Muğla Şehrinde Yer Alan Sanayi Tesislerinin Türlerine Göre Dağılışı	311
Tablo 54. 19.yy Temettuat Defterlerine Göre Muğla Şehrindeki Meslekler ve Bu Mesleklerde Çalışanların Sayısı	316
Tablo 55. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Muğla'yı Çevresinr Bağlayan Yolların Fiziki Durumu.	336
Tablo 56. Muğla'ya Diğer İllerden Yapılan ve Muğla'dan Diğer İllere Yapılan Günlük Sefer Sayıları.....	340
Tablo 57. Muğla Şehrindeki Merkez Mahalleleri İle Kötekli Mahallesi Arasındaki Toplu Ulaşım Ağının Sıklığı	343

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Menteşe Yöresi Lokasyon Haritası.....	21
Şekil 2.Menteşe Yöresi'nin Sınırları.....	23
Şekil 3.Menteşe Yöresi'ndeki Şehirlerin Konumu	24
Şekil 4.Mahallerin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	32
Şekil 5.Menderes Masifi ve Likya Napları	34
Şekil 6.Menteşe Yöresi'nin Litolojik Yapısı.....	36
Şekil 7.Menteşe Yöresindeki Depremler (1900-2016)	39
Şekil 8.Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı	42
Şekil 9. Menteşe Yöresindeki Eğitim Değerleri	44
Şekil 10. Menteşe Yöresindeki Başlıca Ovalar.....	47
Şekil 11. Muğla ve Akkaya Polyesi İle Hamursuz Humu.....	48
Şekil 12. Muğla Şehrinin Yakınındaki Polye ve Uvalalar.....	49
Şekil 13.Yıllık Ortalama Sıcaklıklar.....	52
Şekil 14. Güneş Işınlarının Geliş Açısı ve Dar Sokaklar	57
Şekil 15. Menteşe Yöresindeki Rüzgarların Esme Hızları	58
Şekil 16.Menteşe Yöresindeki Meteoroloji İstasyonlarda Rüzgarın Yıllık Esiş Yönleri	59
Şekil 17. Menteşe Yöresi'nin Yıllık Ortalama Yağış Miktarı.....	73
Şekil 18. Menteşe Yöresindeki Havzalar	78
Şekil 19. Sarnıç	80
Şekil 20.Menteşe Yöresindeki Büyük Toprak Grupları.....	83
Şekil 21.Menteşe Yöresi'nde Arazi Sınıfları.....	84
Şekil 22.Menteşe Yöresindeki Doğal Bitki Örtüsünün Dağılışı	87
Şekil 23.Karya Bölgesi.....	89
Şekil 24.Menteşe Yöresinde İlk Yerleşilen Yerler	92
Şekil 25. Menteşe Yöresindeki Başlıca İlkçağ Şehirleri.....	95
Şekil 26.Menteşe Yöresindeki Şehirler(13-19.yy)	99
Şekil 27.Tarih Boyunca Menteşe Yöresindeki Başlıca Şehirler.....	100
Şekil 28.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1927)	105
Şekil 29.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1955)	106
Şekil 30.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1970)	107
Şekil 31.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1980)	108
Şekil 32.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1990)	110
Şekil 33.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (2000)	112
Şekil 34.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (2012)	114
Şekil 35.Menteşe Yöresi Şehirlerinde Nüfus Artış Miktarı (1927-2012)	117
Şekil 36.Menteşe Yöresinde Nüfus Artış Miktarı (1927-1980).....	119
Şekil 37.Menteşe Yöresinde Nüfus Artış Miktarı (1980-2012).....	120
Şekil 38.Muğla Polyesinin Eğitim Değerleri Ve Faylar	122
Şekil 39.Muğla Şehri.....	125
Şekil 40.Muğla Polyesi'nde Bulunan Toprak Sınıfları... ..	126
Şekil 41. Akarsular	128
Şekil 42.Muğla Polyesindeki Voklüz Kaynaklar	130
Şekil 43.Muğla Polyesi.....	131

Şekil 44. Antik Muğla Şehri	135
Şekil 45. Asar Dağının Tepesinde, Mobolla Kentinin Tahmini Yayılma Alanı (Güneyden Bakış)	138
Şekil 46. 13.yy'dan Cumhuriyet Dönemine Kadar Muğla Şehri	140
Şekil 47. Muğla Şehrinin Zaman İçindeki Gelişimi.....	143
Şekil 48. Muğladaki Arazi Kullanım Kalıpları	146
Şekil 49. Şehrin Gelişimi İçin Uygun Görülen Sahalar	148
Şekil 50. Mahalle Bazlı Nüfus Miktarı (2016).....	157
Şekil 51. Mahalle Bazlı Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	159
Şekil 52. Boş Alanlar Değerlendirme Dışı Bırakıldığındaki Aritmetik Nüfus Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılımı	161
Şekil 53. Menteşe İlçesindeki Kırsal Yerleşmelerin Eğime Göre Dağılışı	171
Şekil 54. Muğla'da Arazinin Sınıflarına Göre Dağılımı	172
Şekil 55. Muğla'da Kırsal Yerleşmelerin Yükselti Kademelerine Göre Dağılımı	173
Şekil 56. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1935)	174
Şekil 57. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1945)	175
Şekil 58. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1965)	175
Şekil 59. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1975)	176
Şekil 60. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1990)	176
Şekil 61. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (2007)	177
Şekil 62. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (2016)	177
Şekil 63. Menteşe İlçesi'nde Kırsal Nüfusunun Değişimi (1935–2016)	179
Şekil 64. 1830 Tahririne Göre Muğla Şehrine Göç Eden Hane Sayısı	181
Şekil 65. Muğla Şehrine Yurtdışından Yapılan Göçler	183
Şekil 66. Bazı Mahallelerin Karabağlar Yaylasındaki Mevsimlik İkamet Alanları	188
Şekil 67. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları	189
Şekil 68. İllerin Muğla Şehrine Gönderdikleri Nüfus (Göç Eden Nüfus /İl Nüfusu)	190
Şekil 69. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (1990).....	191
Şekil 70. Nüfuslarına Oranla Muğla'ya En Fazla Göç Veren İller (1990).....	191
Şekil 71. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (2000).....	192
Şekil 72. İllerin Muğla Şehrine gönderdikleri Nüfus (İl Nüfusu/ Göç Eden Nüfus).....	192
Şekil 73. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (2007).....	193
Şekil 74. İllerin Muğla'ya gönderdikleri Nüfus (İl Nüfusu/ Göç Eden Nüfus)	193
Şekil 75. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (2014).....	194
Şekil 76. İllerin Muğla'ya gönderdikleri Nüfus (İl Nüfusu/ Göç Eden Nüfus)	194
Şekil 77. Mahallelere Göre Aktif Nüfusun Dağılımı (2016)	197
Şekil 78. Üniversite Mezunu Olan Nüfusun Tahsil Durumlarına Göre Oranı (Dipoma Sahibi Nüfus/Üniversite Mezunu Nüfus)	205
Şekil 79. Lise Mezunu Olan Nüfusun Tahsil Durumlarına Göre Oranı (Dipoma Sahibi Nüfus/Lise Mezunu Nüfus)	206
Şekil 80. İlköğretim Mezunlarının Mahallere Göre Dağılımı. (Dipoma Sahibi Nüfus/İlkokul Mezunu Nüfus).....	207
Şekil 81. Konutların Mahallelere Göre Dağılımı	209
Şekil 82. Muğla Şehrindeki Parseller: A. Geleneksel Yapının Hakim Olduğu Yerledeki Parselizasyon B. Modern Yapıların Hakim Olduğu Sahalardaki Parselizasyon.....	211

Şekil 83. Muğla Şehrindeki Binaların Kat Sayıları	213
Şekil 84. Muğla Evinin Parsel İçindeki Yerleşim Durumuna Göre Cephe Durumu	214
Şekil 85. Muğla Evlerinin Karakteristik Bacaları	215
Şekil 86. Muğla Bacasının Simge Olarak Kullanıldığı Bazı Kamu Kuruluşları	215
Şekil 87. Muğla Şehrinin Bazı Mahalleleri ve Mahallerde Etkili Olan Yol Sistemleri	223
Şekil 88. Vadi Boyunca Uzanan Caddeler ile Kısa ve Dar Sokaklar	227
Şekil 89. İbadethanelerin Yol Sistemlerini Kendine Çekme Özelliği	230
Şekil 90. Mahalle bazlı hane sayıları (16-19.yy)	237
Şekil 91. 1517 Yılı Mahalle Ölçekli Hane Sayılarının Dağılımı	237
Şekil 92. 1562-63 Yılı Mahalle Ölçekli Hane Sayılarının Dağılımı	238
Şekil 93. Muğla Şehrinin 2012 Yılındaki Mahalleleri	240
Şekil 94. Orta Mahalle	242
Şekil 95. Karşıyaka Mahallesi	245
Şekil 96. Balibey Mahallesi	246
Şekil 97. Şeyh Mahallesi	250
Şekil 98. Emirbeyazıt Mahallesi	255
Şekil 99. Kiramettin Mahallesi	256
Şekil 100. Camiikebir Mahallesi	257
Şekil 101. Karamehmet Mahallesi	259
Şekil 102. Muslihittin Mahallesi	261
Şekil 103. Kötekli Mahallesi	262
Şekil 104. Orhaniye Mahallesi	263
Şekil 105. Hacıüstem Mahallesi	265
Şekil 106. Tarihi Süreçte Menteşe Beyliği, Sancağı ve Muğla İlinin Sınırları	268
Şekil 107. Muğla İlinin İlçeleri	269
Şekil 108. Muğla Şehrinde İdari Fonksiyonların Dağılımı	271
Şekil 109. 16yy'dan Günümüze Muğla Şehrinde İdari Merkezler	273
Şekil 110. Muğla'daki Sağlık Kuruluşlarının Dağılımı	286
Şekil 111. Muğla'daki Sit Alanları	288
Şekil 112. Muğla'nın Kentsel Sit Alanı	289
Şekil 113. Arkeolojik Sit Alanı	292
Şekil 114. Karya Yolu Güzergahı	294
Şekil 115. Muğla Şehrindeki Konaklama Tesislerinin Dağılışı (2016)	300
Şekil 116. Muğla Şehrinde, Hukuki Hizmet Veren Ticarethaneler	302
Şekil 117. Muğla'daki Sanayin Tesislerinin Dağılımı	314
Şekil 118. Muğla Şehrinde İnşaat Sektöründe Faaliyet Gösteren Ticarethaneler	319
Şekil 119. Muğla Şehrinde Teknolojik Ürün Temin Eden Mağazalar	320
Şekil 120. Muğla Şehrinde Giyim Eşyası Temin Eden Mağazalar	321
Şekil 121. Muğla Şehrinde Malimüşavir, Sigorta, Mühendislik ve Mimarlık Büroları	322
Şekil 122. Muğla Şehrindeki Kuaför, Berber, Güzellik Salonu gibi Ticarethanelerin Dağılışı	323
Şekil 123. Muğla Şehrinde, Cafe, Restoran, Bakkal, Market Gibi Gıda Ürünleri Satan Ticarethanelerin Dağılışı	324
Şekil 124. Muğla Şehrinde Oto Sanayiine Hizmet Eden Ticarethanelerin Dağılışı	325
Şekil 125. Banka, ATM ve Kuyumcuların Dağılışı	326
Şekil 126. Çeşitli Ev Ürünleri Satan Ticaret Hanelerin Dağılışı	327

Şekil 127. Muğla Şehrinde Ticarethanelerin Yoğunluğu	328
Şekil 128.Muğla'daki İş ve Ticaret Merkezleri.....	329
Şekil 129.Menteşe Yöresindeki Yolların Güzergah ve Yol Durumu (1931)	337
Şekil 130. Muğla Şehrinin Çevresiyle Olan Ulaşım Sıklığı.....	339
Şekil 131.Muğla’ya Diğer İllerden Yapılan ve Muğladan Diğer İllere Yapılan Günlük Sefer Sayılarının Yoğunluğu Haritası	341
Şekil 132. Geçmişten Günümüze Muğla Ketiindeki En Yoğun Yol Güzergahları.....	342
Şekil 133. Muğla Şehrindeki Duraklar ve Otogar	348

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1.Şarлак Sokak.....	45
Fotoğraf 2. Milas Şehrindeki Hava Kirliliği	67
Fotoğraf 3.Su Kuyuları (A: Bodrum, B: Marmaris, C: Muğla)	79
Fotoğraf 4.Asar Tepesinden Muğla Şehrine Bakış	123
Fotoğraf 5.Eski Muğla Evlerinde Yer Alan Su Kuyusu.....	129
Fotoğraf 6.Cumhuriyetin İlk Yıllarında İnşaa Edilen Atatürk Meydanı	142
Fotoğraf 7.Atatürk Meydanından Çevreye Doğru Uzanan Işınsal ve Geniş Yollara Örnek Olarak Recai Güreli Caddesi	142
Fotoğraf 8.1992 Yılında Kurulan Muğla Sanayi Sitesi.....	144
Fotoğraf 9.Geniş Saçaklara Sahip Muğla Evleri	216
Fotoğraf 10. Kapıların Üzerinde Yer Alan Saçak.....	217
Fotoğraf 11.Klasik Muğla Evlerinde Bahçeye Bakan Sofa Kısmı(Açık Çephe)	219
Fotoğraf 12.Geleneksel Muğla Evleri	220
Fotoğraf 13.Kuzulu Kapı	220
Fotoğraf 14. Klasik Muğla Evlerindeki Kapı Tokmağı	221
Fotoğraf 15.Şehit Özden Aşınmaz Caddesi	226
Fotoğraf 16.Tabakhane Caddesi (Güneyden Kuzeye Bakış).....	227
Fotoğraf 17.Yokuş Sokak.....	228
Fotoğraf 18. Tabakhane Caddesi	229
Fotoğraf 19.10.yy'dan İtibaren Şehrın Merkezi Kabul Edilen Konakaltı Meydanı ve Hacılar Hanı	235
Fotoğraf 20.Kilise, Şarağhane ve Okul Olarak Kullanılmış Olan Bina.....	243
Fotoğraf 21.Saburhane Meydanı	243
Fotoğraf 22.Tarihi Dokusunu Korumuş Olan Sekibaşı Caddesi'nden Bir Görüntü	247
Fotoğraf 23.Tarihi Dokusunu Korumuş Olan Kavaklı Caddesinden Bir Görüntü	247
Fotoğraf 24. Zahir Pazarı	248
Fotoğraf 25.Kurşunlu Camii	251
Fotoğraf 26.Kültür Evi	251
Fotoğraf 27.Şeyh Cami	252
Fotoğraf 28.Saatli Kule	252
Fotoğraf 29.Hacı Kadı Evi	253
Fotoğraf 30.Ulu Cami	258
Fotoğraf 31. Arasta	258
Fotoğraf 32.Karamahmet Mahallesindeki Modern ve Tarihi Yapı Özellikleri	260
Fotoğraf 33. Karabağlardaki Kır Kahvelerine Bir Örnek	264
Fotoğraf 34.Karabağlar Yaylası	264
Fotoğraf 35.Hacı Rüstem Mahallesinde Eğimden Kaynaklanan Kot Farkı	266
Fotoğraf 36. Muğla Müzesinin Bölümleri.....	280
Fotoğraf 37. Hoca Mustafa Efendi Kütüphanesi	282
Fotoğraf 38.Muğla Sıtkı Koçman Menteşe Kütüphanesi	283
Fotoğraf 39.Gazi Mustafa Kemal Atatürk Kültür Merkezi	283
Fotoğraf 40.Muğla Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi.....	284
Fotoğraf 41. Asar Tepesinde Bulunan Kaya Mezarları	291

Fotoğraf 42.Değirmendere Kanyonu	293
Fotoğraf 43.1987 Yılında En İyi Korunan Muğla Evi Seçilen Özbekler Evi	295
Fotoğraf 44.Muğla Belediyesi Halka Ücretsiz Kireç Dağıtımını Yaparken	296
Fotoğraf 45.Muğla Belediyesi Kültür Evinin Restorasyondan Önceki Durumu.....	296
Fotoğraf 46.Muğla Belediyesi Kültür Evinin Restorasyondan Sonraki Durumu.....	297
Fotoğraf 47. Muğla Pazarında Satılan Ürünler	303
Fotoğraf 48.Kültür Evinde Bulunan Bir Dokuma Tezgahı.....	307
Fotoğraf 49. Orgaize Sanayi Bölgesinde Yer Alan Demir Doğrama Atölyesine Bir Örnek...	312
Fotoğraf 50.Orgaize Sanayi Bölgesinde Yer Alan Bir Mermer Atölyesi.....	312
Fotoğraf 51. Arasta	330
Fotoğraf 52.Yağcılar Hanı	330
Fotoğraf 53.Atatürk Meydanı (2017)	331
Fotoğraf 54.Atatürk Meydanı (20 Kasım 1938).....	331
Fotoğraf 55.Apostal Hanı	344
Fotoğraf 56.Muğla Otogarı	345
Fotoğraf 57.Otogarın Karşısında Bulunan Cafelere Bir Örnek	346
Fotoğraf 58.Otogar (Solda) AVM ve Bankamatikler	346
Fotoğraf 59.Muğla Ovası ve Muğla Çevre Yolu	349
Fotoğraf 60.Muğla Ovası ve Uğur Mumcu Bulvarı.....	349

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1.Menteşe Yöresinde Kıyıda Bulunan Şehirlerin Sıcaklık Dağılımı	54
Grafik 2.Menteşe Yöresinin İç Kısımında Bulunan Şehirlerin Sıcaklık Dağılımı	55
Grafik 3Muğla İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü	60
Grafik 4.Milas İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü	61
Grafik 5.Marmaris İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü	62
Grafik 6.Turgutreis İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü	62
Grafik 7.Bodrum İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü	63
Grafik 8.Datça İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü	63
Grafik 9 Muğla Şehrindeki Yolların Uzunluk Yönleri	65
Grafik 10.Milas Şehrindeki Yolların Uzunluk Yönleri	66
Grafik 11.Marmaris Şehrindeki Yolların Yönleri	68
Grafik 12. Turgutreis Şehrindeki Yolların Yönleri	69
Grafik 13 Datça Şehrindeki Yolların Yönleri	70
Grafik 14. Bodrum Şehrindeki Yolların Yönleri	71
Grafik 15.Şehirlere Göre Yıllık Ortalama Yağış Miktarı (1970-2000).....	72
Grafik 16.Mevsimlik Ortalama Yağışlar (mm)	74
Grafik 17. Mentese Yöresindeki Nüfusun Gelişimi (1927-2016).....	103
Grafik 18.Menteşe Yöresi Şehirleri	104
Grafik 19.Menteşe Yöresindeki Şehir Nüfuslarının Gelişimi	115
Grafik 20.Dönemlere göre Muğla Şehrini Kapsadığı Alan	145
Grafik 21.1927-2015 Yılları Arasında Muğla Şehrini Nüfus Artış Oranları	155
Grafik 22.Şehir-Kır Nüfusunun Değişimi	164
Grafik 23.Menteşe İlçesinin Şehir-Kır Nüfusu	166
Grafik 24.Türkiye Geneli Şehirleri ve Muğla Şehrini Nüfus Artış Oranları (1927-2016).....	168
Grafik 25.Türkiye Geneli ve Mentese İlçesinin Kır Nüfuslarındaki Değişim (1927-2016)	168
Grafik 26.Muğla Şehrinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2013)	196
Grafik 27.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (1935)	199
Grafik 28.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (1985)	199
Grafik 29.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (1990)	200
Grafik 30.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (2000)	200
Grafik 31.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (2016)	201
Grafik 32.Yaş Gruplarına Göre Nüfusun Seyri	202
Grafik 33. Muğla Şehrindeki Binaların Kat Durumları	212
Grafik 34.Muğla Evlerinin Bakı Durumu	218
Grafik 35. Muğla'da 1517-1844 Yıllarında Bulunan Mahallerin Hane Sayıları	234
Grafik 36. Muğla'nın Kayıp Mahalleleri	236

GİRİŞ

Araştırma sahası, Menteşe Yöresinde bulunan şehirlerdir. Tezde yöredeki tüm şehirler incelenmiş bu şehirler içinde Muğla Şehri odak noktasına alınmıştır. Çalışmada öncelikle Menteşe Yöresinin sınırları tespit edilip yörenin genel özellikleri üzerinde durulacak, sonrasında ise, esas çalışma konusu olan şehirler ele alınacaktır.

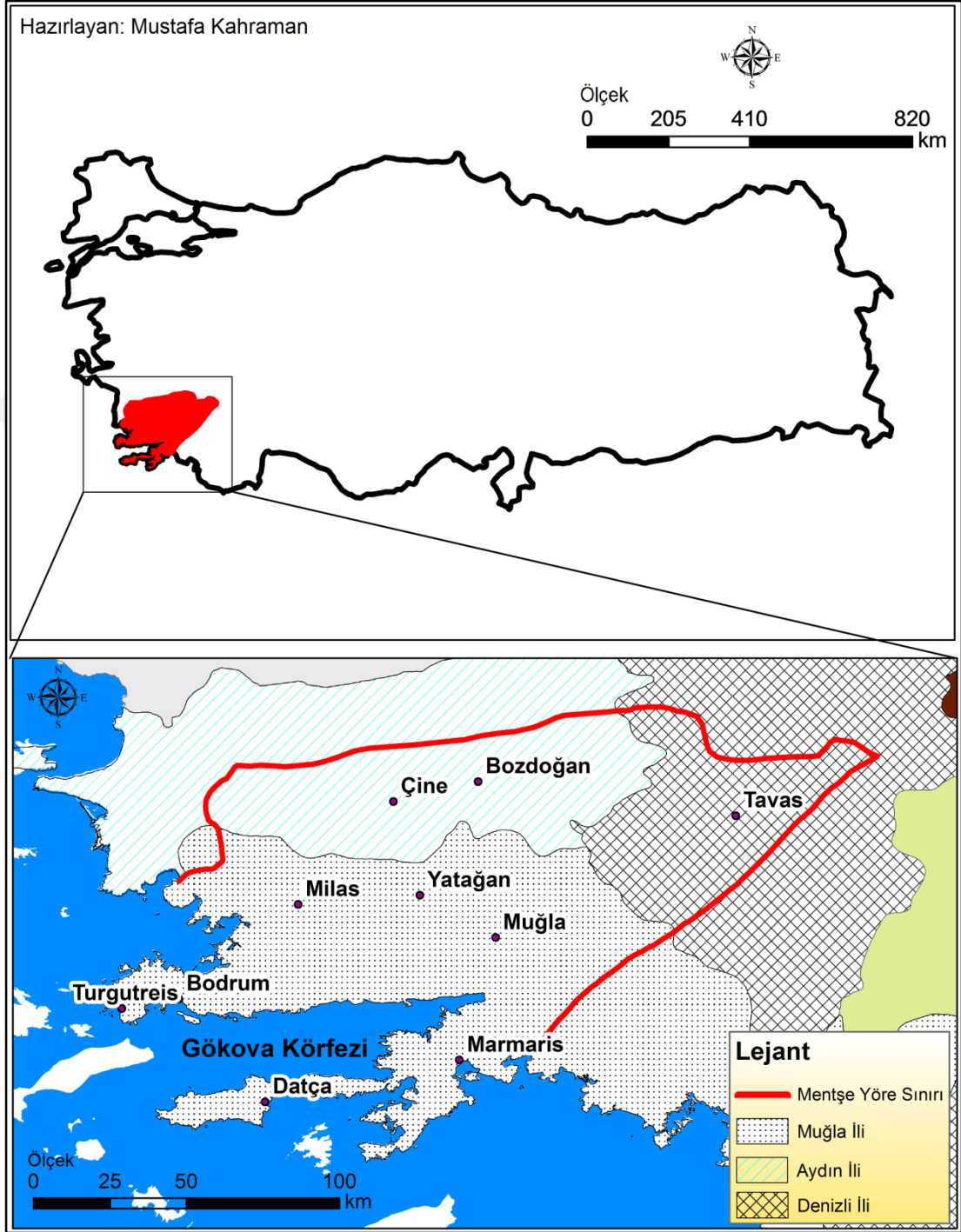
Menteşe Yöresi

1941 yılında gerçekleştirilen Birinci Coğrafya Kongresinde Türkiye bugün halen kullandığımız yedi coğrafi bölgeye ayrılmış, yörelerin belirlenmesi ise, daha sonraki çalışmalara bırakılmıştır (Darkot; Tuncel, 1978: Önsöz; Birinci Coğrafya Kongresi Raporları, 1944,77–80). Yörelerin sınırlarını çizen ilk kişi 1978 yılında Prof. Dr. Besim Darkot olmuştur (Darkot; Tuncel, 1978: 29). Tez çalışmasında, Prof. Dr. Besim Darkot'un belirlediği yöre sınırları baz alınarak çalışma sahasının hudutları belirlenmiştir.

Menteşe Yöresinin kuzeyinde Aydın Yöresi, güneydoğusunda Akdeniz Bölgesi, batısında Ege Denizi yer almaktadır (Şekil 1). Menteşe Yöresi ile idari sınırlar uyumlu değildir. Menteşe Yöresi, ağırlıklı olarak Muğla İl sınırları içinde kalmakla birlikte Aydın İlinin güneyini ve Denizli İlinin batı kısımlarını da içermektedir.

Menteşe Yöresi, Türkiye'nin güneybatı, Ege Bölgesi'nin ise, güney kısmında yer almaktadır. Yörenin yüz ölçümü 18 599 km² olup, Türkiye yüz ölçümünün % 2'lik bir kısmına, Ege Bölgesi'nin ise, %14'üne denk gelmektedir.

Şekil 1.Menteşe Yöresi Lokasyon Haritası

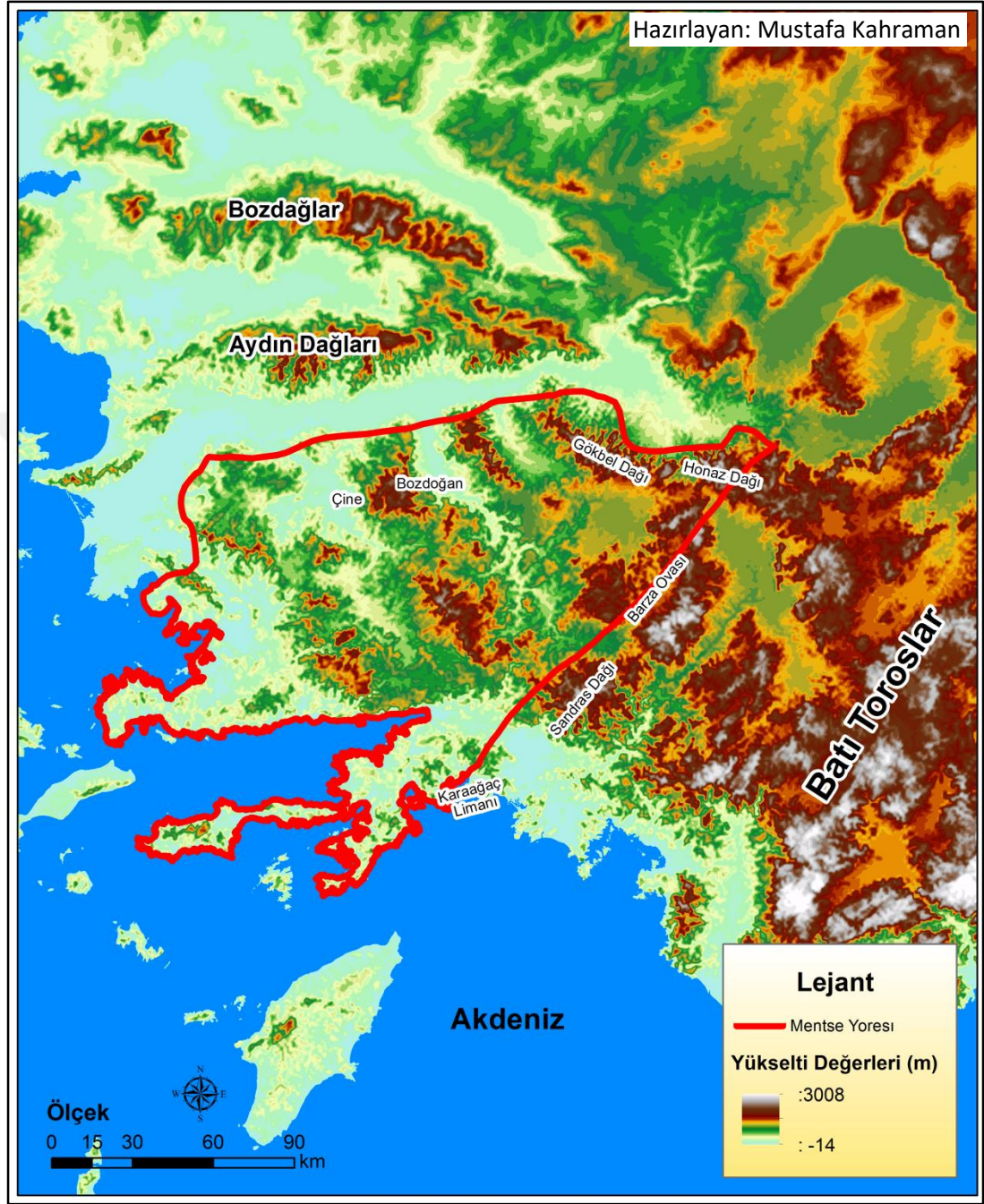

Bölge, bölüm ve yöre sınırlarının tespitinde, sahanın bir bütünlük arz etmesi ve çevresinden farklı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Mentşe Yöresini çevresinden ayıran özelliklerin başında, Mentşe Dağları'nın uzanış yönü gelmektedir. Ege Bölgesi'nde dağlar genellikle doğu-batı yönlü uzanırken Mentşe

Yöresinde kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanmaktadır. Yörenin güneydoğusu, Akdeniz Bölgesi'dir. Burada Batı Toroslar'ın uzantısı, kabaca kuzey-güney doğrultuludur. Dolayısıyla, Menteşe Yöresi, Akdeniz Bölgesi'nde yer alan Toroslar'la, Batı Ege Bölümünde yer alan, horst-graben sisteminin birbiriyle kesiştiği ve geçişin sağlandığı yöre olarak karakterize edilebilir (Şekil 2).

Menteşe Yöresi'nin sınırları büyük ölçüde yer şekilleri tarafından belirlenmiştir. Yörenin kuzeybatı kısmı Akbük Koyu'ndan başlayıp kuzeydoğu istikametine ilerlemektedir. Sınır, Bafa Gölünün batı sınırından geçmektedir. Bafa Gölü Yöresi sınırlarına dâhildir. Menteşe Yöresi kuzey sınırı Büyük Menderes taşkın ovası ve Menteşe dağlık kütlesi tarafından belirlenmektedir. Ova kısmı, Aydın Yöresinde, Menteşe Dağları Menteşe Yöresinde kalmaktadır. Yörenin kuzey sınırı Gökbel ve Honaz Dağları'nın kuzey yamaçlarını takip edip güneybatıya yönelir (Şekil 2). Yörenin güneydoğu sınırı Barza Ovasını geçip Sadras Dağı'nda hafif batıya yönelip Karaağaç Limanı'nda denize ulaşır. Güneydoğu sınırı aynı zamanda su bölümü hattı olup, Akdeniz Havzası ile Batı Akdeniz Havzası'nı birbirinden ayırmaktadır. Yöre, genel olarak Menteşe Platosu olarak adlandırılmaktadır (İkiel, 2006: 55).

Şekil 2.Menteşe Yöresi'nin Sınırları

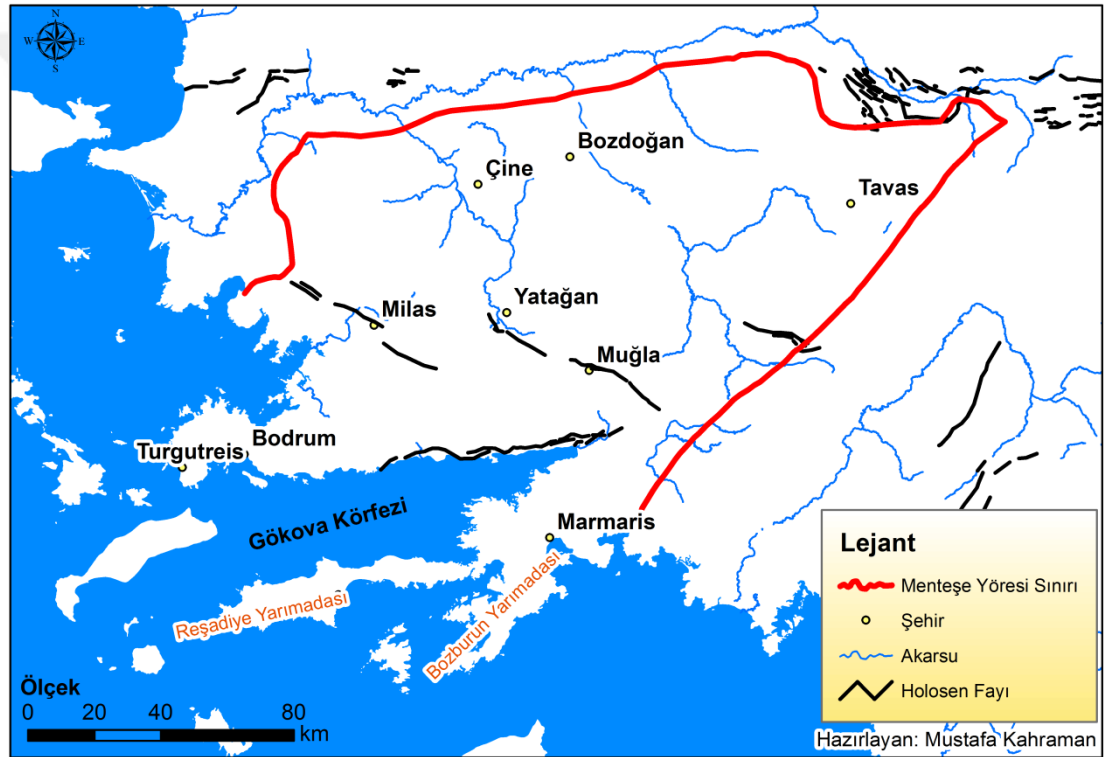
Menteşe Yöresi'ndeki Şehirlerin Konumları

Tezde Muğla Şehri'yle alakalı olduğu ölçüde Menteşe Yöresi'ndeki diğer şehirler de ele alınmıştır. Bu şehirler: Yatağan, Milas, Marmaris, Datça, Bodrum, Turgutreis, Çine, Bozdoğan ve Tavas şehirleridir. Bu yerleşmelerden Yatağan, Milas,

Marmaris, Datça, Bodrum ve Turgutreis, Muğla İli sınırları içinde yer alırken, Çine ve Bozdoğan Aydın, Tavas ise, Denizli İli sınırları dâhilinde yer almaktadır (Şekil 1).

Muğla Şehri, coğrafi olarak, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda yer alan Holosen yaşlı tektonik bir kırık üzerinde bulunan Muğla Polyesi'nin kuzey yamacında bulunmaktadır (Gözenç, 1964: 211; <http://yerbilimleri.mta.gov.tr/> Erişim Tarihi 21.08.2017). Aynı kırık üzerinde yer alan, bir başka şehir ise, Muğla'nın kuzeybatısında bulunan Yatağan Şehri'dir (Şekil 3).

Şekil 3. Menteşe Yöresi'ndeki Şehirlerin Konumu

Menteşe Yöresi'nin kuzey sınırını Çine ve Bozdoğan şehirleri oluşturmaktadır. Her iki şehir de bir vadi tabanında kurulmuştur. Çine Şehri, Çine Vadisi'nde Bozdoğan Şehri ise, Akçay Vadisi'nde yer almaktadır.

Turgutreis, Bodrum, Datça ve Marmaris yerleşmeleri Ege Denizi kıyılarında sıkça gözlenen yarımada üzerinde kurulmuş şehirlerdir. Turgutreis ve Bodrum, Bodrum Yarımadası'nda yer alırken Datça, Reşadiye Yarımadası'nda, Marmaris ise, Bozburun Yarımadası'nın kıstağında yer almaktadır. Tavas Şehri, Yöre'nin

doğusunda yer almaktadır. Tavas yöre'nin en yüksek rakımlı şehri olup, Tavas Ovası'nın, doğu kısmında kurulmuştur.

Amaç ve Yöntem

Araştırmanın temel amacı, Menteşe Yöresi'ndeki şehirler ve şehirleşme sürecini Muğla şehri özelinde incelemek ve Muğla Şehri'nin kuruluşu ve gelişimi üzerinde etkili olan fiziki ve beşeri coğrafya faktörlerini ortaya koymaktır.

Benzer amaçla fakat farklı şehirleri konu almış birçok coğrafya çalışması yapılmıştır. Tezde daha önce yapılmış şehir çalışmalarından farklı olarak, sadece Muğla Şehri değil, Menteşe Yöresi'nde bulunan ve Muğla Şehriyle ilişkili olduğu ölçüde, yöredeki diğer şehirler de ele alınmıştır.

Şehirler ilk bakışta fiziksel olarak birbirinden ayrı olarak görünseler de aslında birbirleriyle sıkı bir ilişki/rekabet halindedirler. Bilindiği gibi, bir yerleşmenin şehir kimliği kazanabilmesi için genellikle idari, ticari, eğitim, sanayi gibi çeşitli fonksiyonları bünyesinde barındırması gerekmektedir. Her bir fonksiyonun kendine ait etki alanı bulunmaktadır. Örneğin şehirdeki sağlık kuruluşlarından yararlanmak için şehre gelen kişilerin en uzak geldiği yer şehrin sağlık fonksiyonunun etki alanını belirler. Bu fonksiyonun etki sahası ise, genellikle bir diğer şehrin etki sahasıyla çakışmaktadır. Çakıştığı bu saha ilgili literatürde rekabet sahası (the zone of competition) olarak isimlendirilmiştir (<http://www.yourarticlelibrary.com> Erişim Tarihi: 30.06.2017). A Şehrinin X fonksiyonunun güçlenmesi B şehrinin X fonksiyonu izin verdiği ölçüde gelişecektir. Bu uzun süre bu şekilde de devam edebilir. Süreç A şehrinin büyümesi ve B şehrinin hinterlandı içine dâhil etmesi şeklinde de değişebilir.

Bunların dışında, şehirler kendi aralarında tamamlayıcı fonksiyonlara da sahip olabilmektedir. Örneğin A şehrindeki turizm fonksiyonu, B şehirde yer alan eğitim fonksiyonunun turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu elemanları yetiştirmeye yönelebilir. Böylece A şehrindeki turizm fonksiyonu ile B şehrindeki eğitim fonksiyonu birbirini tamamlayıcı nitelikte olabilmektedir.

Her iki varsayıma uygun örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat burada önemli olan, şehirlerin büyümesi ve gelişmesinde diğer şehirlerin de ne derece etkili

olabileceğini vurgulamaktır. Bu düşüncelerden hareketle, tezde sadece Muğla Şehri değil Muğla Şehri'ni etkileyen ve Muğla Şehri'nden etkilenen diğer şehirler de incelenmiştir. Fakat burada da bir sınır çizmek gerekmektedir. Bu noktada, siyasi sınırlardan çok coğrafi sınırlar göz önüne alınmış ve bundan dolayı Menteşe Yöresi sınır olarak seçilmiştir.

Tezde yöntem olarak, yerli ve yabancı literatür çalışmaları incelenmiş ve bu doğrultuda arazi çalışmaları yapılmıştır. Arazi çalışmaları esnasında toplanan veriler, ArcGIS 10.2 ve RockWorks 16 programları yardımıyla sayısallaştırılarak haritalandırılmıştır. Bazı fonksiyonların belirlenmesi ve etki alanının tespiti amacıyla yöre halkıyla görüşülmüştür.

Yöre Şehirlerinin Tespiti

Menteşe Yöresindeki şehirleri çalışabilmek için ilk etapta yörede bulunan yerleşmelerin hangilerinin şehir olarak kabul edileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada 3 ayrı kritere başvurulmuştur. Bunlar, yerleşmelerin nüfus durumu, nüfus yoğunlukları ve şehrsel fonksiyonların tespiti.

Nüfus Kriteri

Bir yerleşmenin kent olarak adlandırılabilmesi için nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, yerleşmenin alanı, ekonomik ve sosyal organizasyonu, ekonomik fonksiyonları, idari durumu, iş gücü arzı ve talebi gibi kriterler kullanılmaktadır (Frey ve Zimmer, 2001: 25; Darkot 1955: 93; Göney 1977: 13). Kır-şehir ayrımında kullanılan herbir kriterin zayıf ve güçlü yönleri bulunmakla birlikte, bunlar arasında en yaygın olarak kullanılan nüfus kriteridir.

Bir yerleşmenin şehir sayılabilmesi için gerekli olan minimum nüfus miktarı bölgelere göre farklılıklar gösterir (Tablo 1). Örneğin bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilebilmesi için Japonya'da minimum 50 000 nüfuslu olması gerekirken Grönland'da ise, 200 kişinin yaşaması yeterli olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 1.Bazı Ülkelerinde Şehir Kriterleri

Ülke	Minimum Nüfus Miktarı (kişi)	Ek Kriterler
Japonya	50 000	Nüfusun en az %60 kentsel iş

		kollarında çalışıyor olması gerek
Senegal	10 000	
Yunanistan	10 000	
Hindistan	5 000	Km ² 400'den fazla kişi olmalı, şehir karakteri taşınmalı ve yetişkin erkek nüfusun en az 4/3'ü tarım dışında istihdam ediyor olmalı
ABD	2 500	
Meksika	2 500	
İsrail	2 000	
Etiyopya	2 000	
Liberya	2 000	Km ² ye 400'den fazla kişi düşmeli
Çek Cumhuriyeti	2 000	
Portekiz	2 000	

Kaynak: United Nation Demographic Year Book 2013:110–113; Özgür, 2010: 76.

Tüm bunların yanında Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma Örgütü bir yerin kent olabilmesi için 10 000 nüfusunu baz almaktadır (Demir ve Çabuk 2010: 198).

Ülkemizde bir yerleşmenin şehir olarak değerlendirilebilmesi için farklı resmi kurumların farklı görüşleri bulunmaktadır. TÜİK, şehir kriteri olarak yerleşmenin idari durumunu esas almaktadır: TÜİK'e göre bütün il ve ilçe merkezleri şehir kabul edilmektedir. TÜİK'in hane halkı istatistiklerinde ise, şehir kriteri 20 000 olarak kabul edilmiştir (Pustu:2016:43). Köy kanununa göre ise, bir yerleşmenin şehir olarak adlandırılabilmesi için nüfusun minimum 20 000 olması gerekir (<http://www.mevzuat.gov.tr> Erişim Tarihi: 07.01.2016).

DPT 10 000 ve üzeri yerleri şehir olarak kabul etmektedir (Demir ve Çabuk, 2010:200). Fakat DPT'nin 1985 yılında yayınladığı beşinci kalkınma planında ise, bir yerleşmenin kent olabilmesi için 20 000 nüfusu baz alınmıştır (DPT beşinci kalkınma planı: 164).

Yasal düzenlemelerde olduğu gibi, coğrafyacılar arasında da bir yerleşmenin şehir olarak adlandırılabilmesi için gerekli olan en az nüfus miktarı konusunda görüş birliğine varılmamıştır. Coğrafyacılar arasında, bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilebilmesi için 3 000, 5 000, 10 000 ve 20 000 gibi nüfus miktarları öne sürülmüştür.

Darkot, “Altıncı Genel Nüfus Sayımı” adlı çalışmasında nüfusu 3 000’den yukarı olan yerleşmeleri şehir olarak kabul etmiştir (Darkot, 1955: 93). Göney de, “Büyük Menderes Bölgesi” adlı doktora tezinde şehrin minimum nüfus miktarını 3 000 olarak almıştır (Göney, 1975: 316).

İnandık “Adapazarı Ovası ve Çevresinde Nüfus ve Yerleşme” adlı çalışmasında, Tümertekin ve Tunçdilek “1960’da Türkiye Nüfusu” adlı çalışmalarında, Sözer “Erzurum’da Şehirleşme Hareketi ve Gecekondu Problemi” adlı çalışmasında, şehir nüfus kriterini 5 000 olarak almıştır (İnandık, 1956: 85; Tümertekin; Tunçdilek, 1961: 87; Sözer 1967–1968: 195). 1955 yılındaki çalışmasında 3 000 kriterini kabul eden Darkot, 1978 yılında 10 000 kriterini kabul etmiştir (Darkot ve Tuncel 1978: 50). Benzer şekilde, Tümertekin de geçen zaman içinde nüfus kriterini 5 000’den 10 000’e yükseltmiştir (Tümertekin ve Tunçdilek, 1961: 87; Tümertekin, 1965:2).

Ayrıca, Selen “Türkiye’de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri” adlı çalışmasında, Emiroğlu, “Türkiye Coğrafyası Bölgelerine göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli nüfus” adlı çalışmasında, Sergün “Türkiye’de Nüfus artışı ve sorunları” adlı çalışmada, Karabulut “Karadeniz Coğrafi Bölgesi Nüfusu (I. Şehirselle)” adlı çalışmasında, Gözenç ve Günel “Türkiye’nin Coğrafi Bölgelerinde Kır Şehir Nüfusu Ayrımı ile Şehir Nüfusunun 1/200 000 Ölçekli haritada yükselti kademelerine göre tespiti” adlı çalışmasında, Avcı, Türkiye’de Şehir ve Şehirli Nüfus Dağılışı (1927-1990), adlı çalışmasında, Doğanay “Türkiye Beşeri Coğrafyası” ve “Şehirselle Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği” adlı çalışmalarında şehir kriterini 10 000 olarak ele almıştır (Selen 1945: 99; Emiroğlu, 1975: 128; Sergün 1974-1977: 21; Karabulut 1981: 124; Gözenç ve Günel, 1987: 30; Avcı 1993: 250; Doğanay 1995: 421; Avcı: 2004).

Özçağlar, “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler” adlı çalışmasında coğrafyacıların genelinin kabul ettiği 10 000 nüfus kriterinin o zamanın şartları için doğru olduğunu ancak, günümüzde bunun 20 000 olarak ele alınması gerektiğini öne sürmüştür (Özçağlar, 1996: 20–21). Benzer bir bakış açısını Özgür de “Yeni İlçe Merkezlerinin

Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler” adlı çalışmasında dile getirmektedir (Özgür 1996: 31–32).

Görüldüğü üzere bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilmesi için gerekli olan minimum nüfus miktarı konusunda coğrafyacılar arasında farklı kabuller olduğu açıktır. Bununla birlikte yapılan çalışmalarda genellikle 10 000 nüfus kriterinin tercih edildiği de gözlenmiştir. Bir diğer dikkat çeken nokta ise, günümüze yaklaştıkça bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilmesi için gerekli olan minimum nüfus miktarının artmış olmasıdır. Günümüze doğru yapılan çalışmalar da bu doğrultuda fikirler öne sürülmekte ve 20 000 nüfus kriterinin kabul edilmesi gerektiği benimsenmektedir. Bununla birlikte 20 000 nüfus kriterinin genel kabul gördüğünü söylemek güçtür. Ayrıca, Türkiye geneli için 20 000 nüfus kriteri kabul edilse dahi bölgeler arasında dengesizlikler bulunmaktadır. Yapılan arazi çalışmalarında nüfusu 10 000’in üzerinde olan yerlerin şehir karakterini kazanmaya başladığı gözlenmiştir. Bundan dolayı çalışmamızda bir yerleşmenin şehir olarak adlandırılabilmesi için gerekli olan minimum nüfus miktarı, 10 000 olarak kabul edilmiştir. Buna göre Menteşe Yöresi sınırları içinde yer alan yerleşmelerden 10 tanesinin nüfusu 10 000’in üzerindedir (Tablo 2).

Tablo 2.Menteşe Yöresi’ndeki Şehirlerinin Nüfusları (2012)

Şehrin Adı	Şehir Nüfusu
Muğla	64 706
Milas	55 348
Bodrum	35 795
Marmaris	34 047
Turgutreis	20 324
Çine	20 250
Yatağan	18 517
Tavas	12 568
Datça	11 261
Bozdoğan	10 078
Toplam	282 894

Kaynak: TÜİK 2012 Nüfus İstatistiklerinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Yöredeki şehirlerin tespitinde nüfus kriteri 2012 yılına kadar rahatlıkla kullanılabilir. Fakat 2012 yılından itibaren Menteşe Yöresi’ni oluşturan Aydın, Denizli ve Muğla İlleri büyük şehir statüsüne sahip olmuştur. Bu yasal

düzenlemeye göre istatistiki açıdan Menteşe Yöresindeki tüm yerleşmeler şehir olarak kabul edilmiştir.

Yeni Büyükşehir Yasası ve Menteşe Yöresindeki Şehirler

10.07.2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi kanununa göre nüfusu 750 000'i aşan iller diğer gerekli şartlar da sağlandığında büyük şehir belediyesi olabilmektedir (<http://www.tbmm.gov.tr/> Erişim Tarihi 24:03:2015).

Menteşe Yöresi'nde bulunan Aydın, Denizli ve Muğla İllerinin 2012 yılındaki nüfusları 750 000'in üzerindedirler. Dolayısıyla Menteşe Yöresi'nde toprakları bulunan bu üç il, 2012 yılında itibaren büyük şehir statüsüne geçmişlerdir (Tablo 3).

Gerçekleştirilen bu yasal düzenleme gerçekle uyuşmayan bazı hususların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu'na göre, belediye teşkilatı olan her yerleşme, şehir olarak adlandırılmaktadır. Büyükşehir yasasıyla, tüm il belediye sınırları dâhilinde bulunduğu için, ildeki tüm köyler de şehrin bir parçası kabul edilmiş ve şehir nüfusuna dahil edilmiştir. 2012 yılına kadar köy olan yerleşmeler 2012'den sonra bağlı bulundukları ilçe merkezinin bir mahallesi durumuna gelmiştir. Bunun sonucunda Büyük Şehir Yasası kapsamında yer alan illerde kırsal nüfus ortadan kalkmıştır.

Tablo 3.Aydın, Denizli ve Muğla İllerinin Nüfus miktarları

İl Adı	Şehir(2012)	Kır(2012)	Şehir (2016)
Aydın	611 846	394 695	1 068 260
Denizli	674 812	279 745	1 005 687
Muğla	373 937	477 208	923 773

Kaynak: TÜİK 2012, 2016 Nüfus Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Günümüzde Mahalle olup da 2012 yılına kadar köy olan yerleşmeler istatistiki verilerin aksine hala kırsal özelliklerini korumaktadır. Bundan dolayı tezde 2016 yılı nüfus verilerinden daha çok 2012 yılı nüfus verileri dikkate alınmıştır. 2012 ile 2016 istatistik yılları arasında fazla zaman geçmemiş olması 2012 yılı nüfus verilerinin geçerliliğini arttırmaktadır. Fakat gelecek çalışmalarda büyükşehir olan illerde kır-kent nüfuslarına dair yorumda bulunmak daha da zor hale gelecektir.

Salt istatistiki veriler değerlendirildiğinde Menteşe Yöresinde bulunan şehirlerin çok hızlı bir şekilde nüfusun arttığı düşünülebilir. Çünkü Menteşe Yöresi sınırları içinde kalan Şehirlerin 2012 yılı nüfus Miktarları ile 2016 yılı nüfus miktarları arasında büyük farklar vardır. Örneğin 2012 yılı itibarıyla Milas Şehrinin nüfusu ortalama 55 000'dir. Fakat sadece 4 yıl içinde nüfusu iki katından fazla artarak 134 000'i geçmiştir. Menteşe Yöresinde yer alan şehirler arasında 4 yıl içinde nüfusu en fazla artmış olan kent Bodrum'dur. 2012 yılı nüfus verilerine göre Bodrum Kentinin nüfusu yaklaşık 35 000'iken 4 yıl içerisinde nüfus yaklaşık 5'e katlanmıştır (Tablo 4). Menteşe Yöresi şehirlerinin nüfusunda gözlenen bu nüfus artışı şehirlerin göç alması ya da doğum oranlarının artmasıyla alakalı değil, köy statüsündeki yerleşmelerin mahalle haline getirilmesidir.

Tablo 4.Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Nüfus Bilgileri

Şhrin Adı	Şhir Nüfusu(2012)	TÜİK'e göre Şhir Nüfusu (2016)
Muğla	64 706	108 068
Milas	55 348	134 774
Bodrum	35 795	160 002
Marmaris	34 047	90 187
Çine	20 250	49 888
Turgutreis*	20 324	23 017
Yatağan	18 536	44 363
Tavas	12 568	45 214
Datça	11 261	20 029
Bozdoğan	10 078	34 237

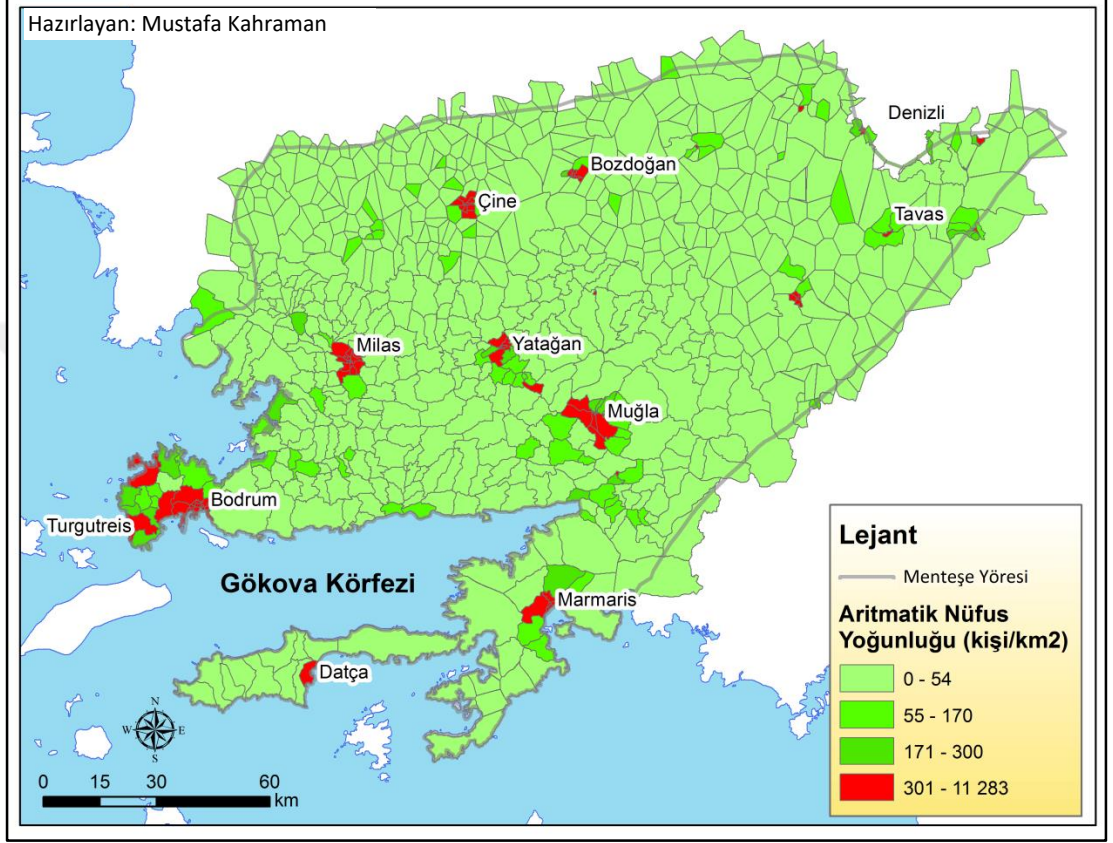
* Trugutreis Yerleşmesi idari açıdan sınırları değiştiğinden 2016 yılı nüfusu 5 529'a düşmüştür. Bundan dolayı Turgutreis'in 2015 yılı nüfus miktarı kullanılmıştır.

Nüfus Yoğunluğu Kriteri

Yukarıda bahsedildiği gibi, 2012 yılından itibaren, Menteşe Yöre'sindeki tüm yerleşmeler istatistiki açıdan mahalle kabul edilmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmak adına, Menteşe Yöresi'nde bulunan 709 mahallenin aritmetik nüfus yoğunlukları hesaplanmış ve haritalandırılmıştır. Nüfus bilgilerine ulaşılan 709 mahallenin bir çoğu 2012 yılına kadar köy statüsünde olduğundan ve halen bu özelliğini devam ettirdiğinden dolayı mahaller arasındaki nüfus yoğunlukları birbirinden çok farklıdır. Örneğin Marmaris'in Tepe Mahallesinde km²'de 11

000'den fazla kişi ikamet ederken, 2012 yılına kadar günümüzde Muğla'nın bir mahallesi durumundaki Akyer'de aritmetik nüfus yoğunluğu 1'dir (Şekil 4).

Şekil 4. Mahallerin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Mahallerin nüfus yoğunluklarının hesaplanması sonucunda, nüfus yoğunluğu km²'de 300'den fazla olan mahallelerde şehrsel fonksiyonların geliştiği ve şehir kimliğine sahip olduğu gözlenmiştir. Bundan dolayı yöre genelinde km²'de 300 kişi den fazla olan yerler şehir olarak kabul edilmiştir.

Kentsel Fonksiyon Kriteri

Yöre'de bulunan yerleşmelerin şehir olarak kabul edilmesinde göz önüne alınan bir diğer faktör ise, yerleşmelerin fonksiyonlarıdır. Gerek istatistiki yöntemlerle gerek arazi çalışmalarındaki gözlemler sonucunda yerleşmelerin şehre ait fonksiyonlar taşıyıp taşımadıkları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Nüfus miktarı ve yoğunluğu ile arazi çalışmalarındaki genel kanı sonucunda, Yöre’de Muğla, Marmaris, Datça, Bodrum, Turgutreis, Milas, Tavas, Çine, Bozdoğan ve Yatağan yerleşmeleri çalışma sahası kapsamına dâhil edilmiştir.

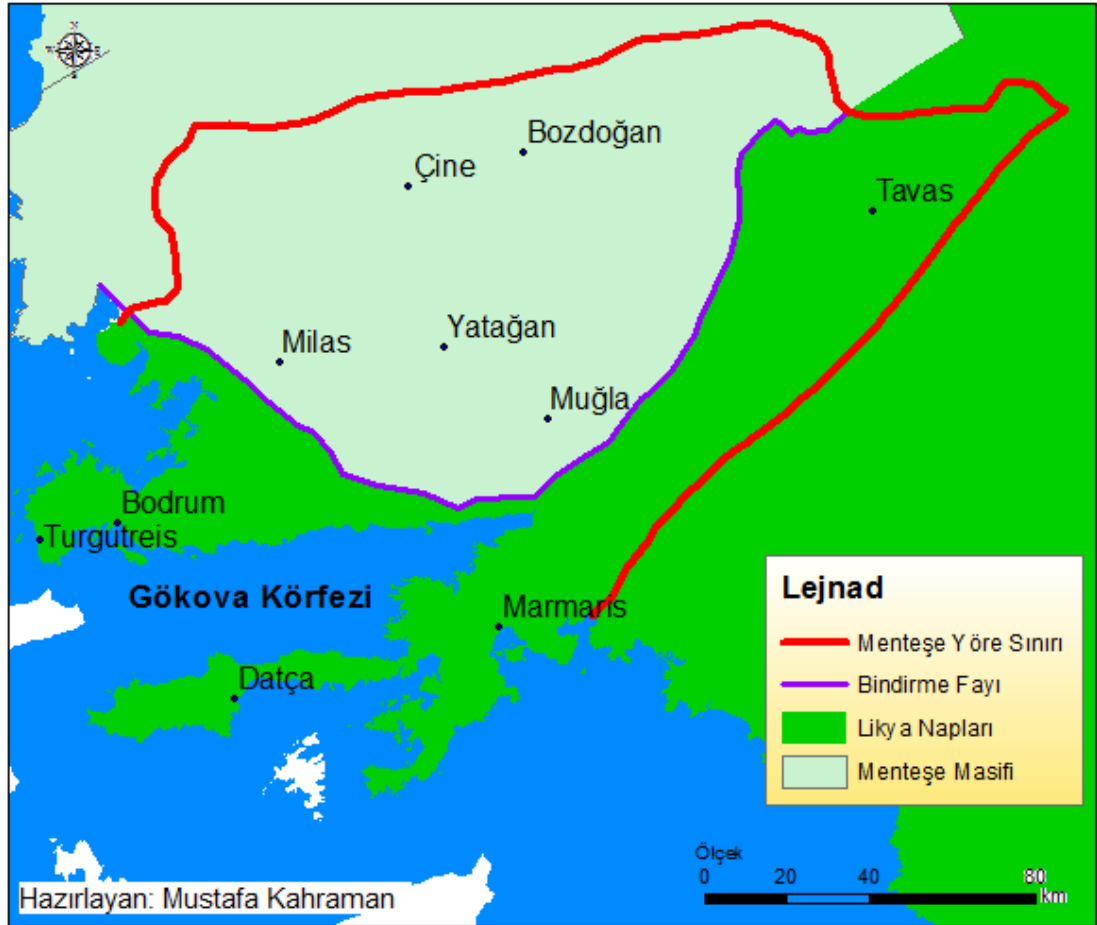
1.BÖLÜM:MENTEŞE YÖRESİNİN FİZİKİ COĞRAFYA KOŞULLARI

Doğal çevre unsurları beşeri faaliyetler üzerinde oldukça etkilidir. Bu bölümde, araştırma sahasının fiziki coğrafya şartları değerlendirilecektir. Tez şehir coğrafyası çalışması olduğu için, fiziki coğrafya şartları ancak şehirler üzerinde etkili olduğu ölçüde ele alınmıştır.

1.1.Jeoloji

Yörenin jeolojik yapısı, çeşitlilik arz etmekle birlikte, genel olarak kuzey kesimini Menderes Masifi, güneyini ise, Likya Napları (Batı Anadolu Napları) oluşturduğu belirtilebilir. Yörede yer alan Muğla, Yatağan, Milas, Bozdoğan, Çine şehirleri menderes masifi üzerinde yer alırken, Turgutreis, Bodrum, Datça, Marmaris ve Tavas şehirleri Likya Napları üzerinde yer almaktadır (Şekil 5).

Şekil 5.Menderes Masifi ve Likya Napları

Kaynak: Okay 2001'den Yararlanılarak hazırlanmıştır.

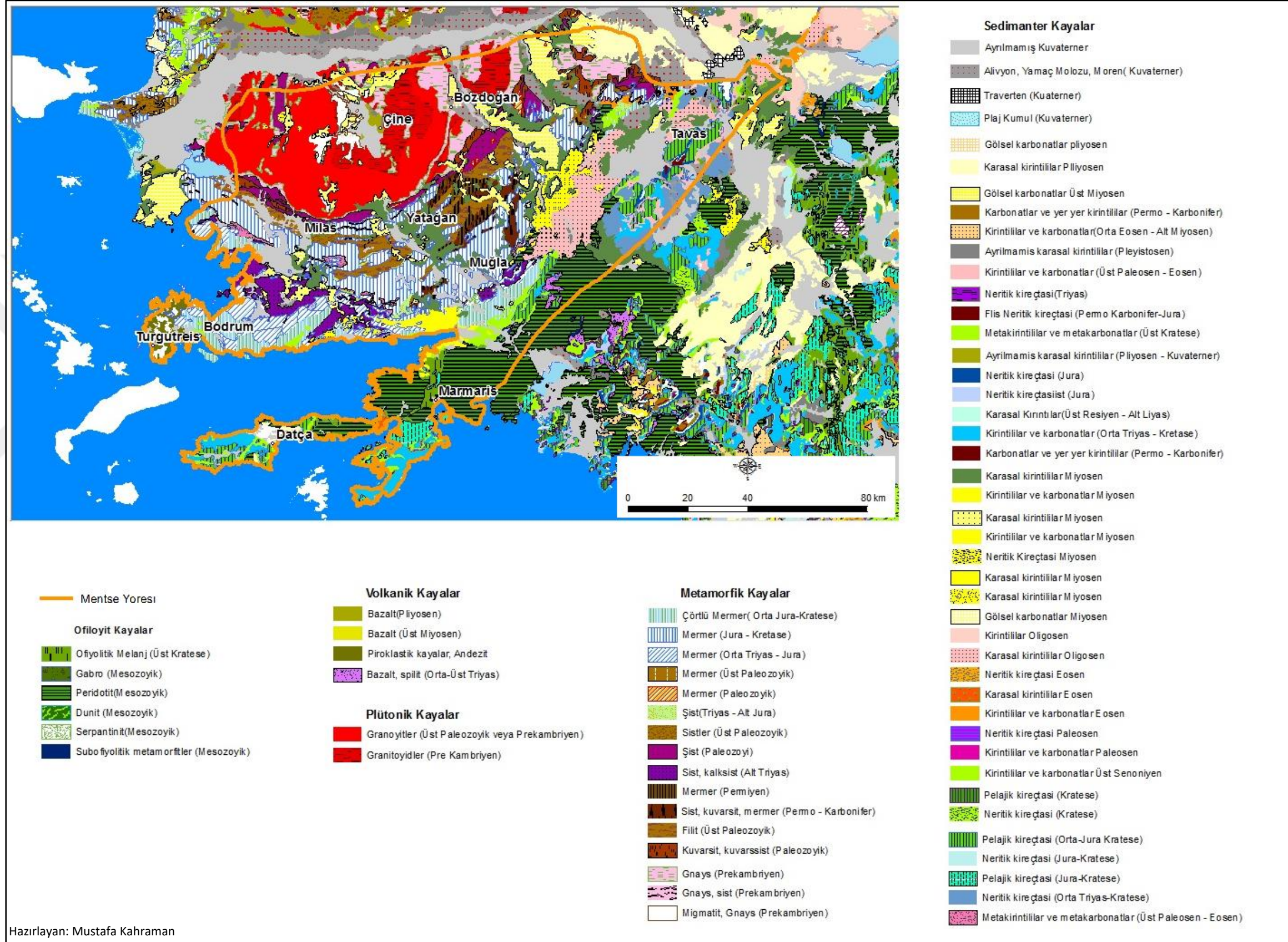
Menderes Masifi Birinci Jeolojik Zamandan kalma arazilerden meydana gelirken, bindirme zonunun güneyinde kalan Likya Napları Mezozoik boyunca ve Tersiyer başlarında Tethys Denizi içinde birikmiş olan sedimentlerden oluşmaktadır. (Okay, 1989: 57). Bu oluşumlar zaman içinde yükselmiş, kıvrılmış veya kırılmış ve bu günkü halini almıştır (Avşar, 2012:9).

1.2.Litoloji

Menteşe Yöresi'nin litolojik yapısında ilk dikkati çeken nokta, Menderes Masifinin aflöre olduğu yerde karşımıza çıkan, granoyitlerdir. Üst Paleozoik veya Prekabrien döneme tarihlenen bu granoyitlerin etrafı, Jura, Kratese, Paleozoik gibi çeşitli dönemlerde oluşmuş mermerlerle çevrelenmiştir (Şekil 6). Yörede Mentese Masifinde bolca yer alan mermerlerin (Albustanlıoğlu, 2006: 37; Çetin, 2003: 246), özellikle 1980'lerden sonra sanayi fonksiyonun gelişmesinde önemli katkıları vardır (Aydemir ve Gürsoy, 2001:395.).

Şekil 6'da görüldüğü gibi Likya Napları da homojen bir yapı arz etmezler. Naplarda, yapısal olarak peridotit, kireçtaşı, karasal kırıntılar gibi yapılar ön plana çıkmakta ve çoğu yerde de neojen depoları ve alüvyonlarla örtülmüş halde bulunmaktadır.

Şekil 6. Menteşe Yöresi'nin Litolojik Yapısı

Menteşe Yöresinin 1/500 000 ölçekli jeoloji haritasına göre, tespit edilen litolojik yapılardan en yaygın olanı 1290 km²'lik alan kaplayan granoyitler ve granoyitleri güneyden çevrelemiş olan, jura-kratese yaşlı mermerlerdir (Tablo 5).

Tablo 5.Menteşe Yöresindeki Başlıca Litolojik Yapılar

Litolojik Yapı	Zaman/Devir	Alan (km ²)
Granitoyidler	Üst Paleozoyik veya Prekambriyen	1 290
Mermer	Jura – Kretase	1 216
Peridotit	Mesozoyik	1 058
Ayrılmamış Kuvaterner	Kuvaterner	1 028
Karasal kırıntılılar	Miyosen	920
Granitoyidler	Prekambriyen	600
Gnays	Prekambriyen	567
Mermer	Orta Triyas – Jura	524
Karasal kırıntılılar	Oligosen	509
Çörtlü Mermer	Orta Jura - Kretase	456

Kaynak: 1/500 000 ölçekli jeoloji haritasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tüm bu birimler arasında şehirlerin üzerinde en fazla kurulduğu litolojik yapı, kuaterner dönemine tarihlenen, alüvyon sahalar olduğu gözlemiştir (Tablo 6).

Tablo 6.Menteşe Yöresinde Bulunan Şehirlerin Üzerinde Kurulduğu Formasyonlar

Şehirler	Şehrin üzerine kurulduğu Litolojik Yapı	Litoloji Yapının Zamanı/Dönemi
Muğla	Alüvyon	Kuvaterner
Yatağan	Karasal Kırıntılar	Miyosen
Çine	Ayrılmamış karasal kırıntılılar	Pliyosen – Kuvaterner
Bozdoğan	Alüvyon Yelpazesi, yamaç molozu, moren	Kuvaterner
	Gölsel Karbonitratlar	Pliyosen
Marmaris	Ayrılmamış Kuvaterner	Kuvaterner
Datça	Kırıntılar	Pliyosen
	Karasal Kırıntılar	Pliyosen
Bodrum	Alüvyon	Kuvaterner
Tavas	Ayrılmamış Kuvaterner	Kuvaterner
Turgutreis	Alüvyon	Kuvaterner
Milas	Alüvyon	Kuvaterner

Kaynak:1/500 000 ölçekli jeoloji haritasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

1.3.Depremsellik

Yöre genel olarak birinci derece deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır. Bununla birlikte depremlerin dağılışı ve etkileri homojen değildir. Menderes Masifi

üzerinde yer alan sahalarda depremler seyrek ve zararsız iken, güneyde daha şiddetli ve sık depremler gözlenmektedir. Gerek kuzey kısımda gerekse güneyde oluşmuş olan depremler tektonik karakterli oldukları için geniş sahalarda hissedilmektedir.

Tarihi depremlere dair bilgiler literatüre yansıdığı kadarıyla bilinmektedir. Menteşe Yöresi'nde literatüre yansımış en eski deprem MÖ 259'da gerçekleşmiştir (Ertuğrul, 2004: 115). Daha sonraki dönemlerde Menteşe Yöresini etkileyen çeşitli depremler kaydedilmiştir (Tablo 7).

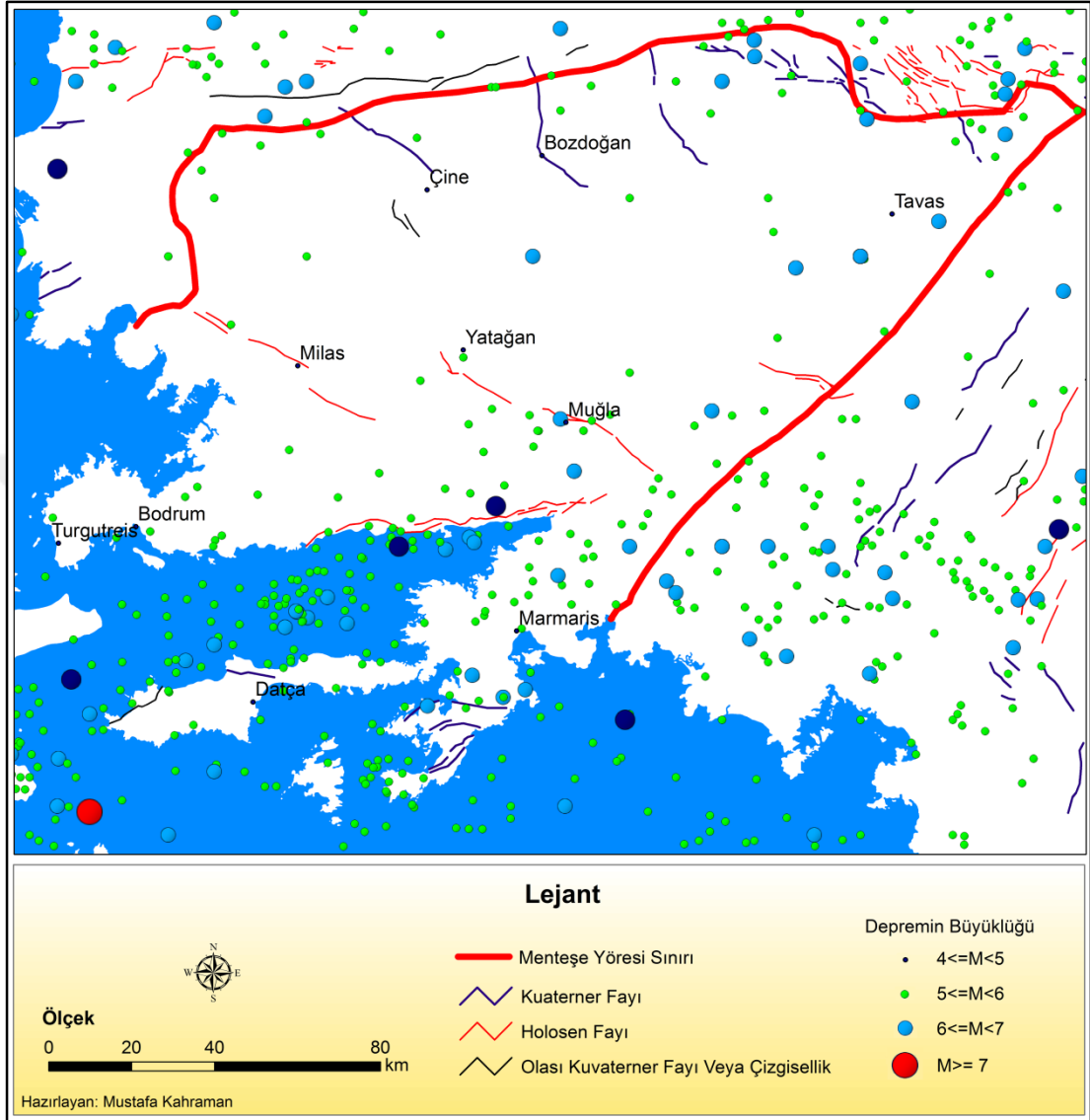
Tablo 7.Menteşe Yöresinde Gerçekleşmiş Olan Depremler

Gerçekleştiği Yıl	Merkez Üssü
MÖ 259	Karya
MÖ 141	Likya ve Karya Şehirleri
127	Rodos-Muğla-Fethiye
155	Rodos-Muğla-Fethiye
1851	Fethiye, Kaya-Muğla, Rodos Ad
1852	Fethiye-Muğla
1855	Fethiye-Muğla
1869	Kerme Körfezi; Marmaris, Muğla
1887	Köyceğiz, Muğla, Çine
1890	Bodrum
1896	Muğla ve çevresi,

Kaynaklar: <http://www.deprem.gov.tr/tr/tarihseldepremler>; T.C. Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı, Muğla İl Çevre Durum Raporu, 2011:418; Osmanlı Belgelerinde Muğla, T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü:12; Akça 2012: 55; Ertuğrul 2004:115.

1900 yılından sonra gerçekleşen depremlerin merkez üsleri AFAD ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı tarafından kordinatlandırılmıştır. Buna göre, depremlerin yoğunlaştığı yer bir graben olan Gökova Körfezi ve körfezin doğusudur (Şekil 7).

Şekil 7. Menteşe Yöresindeki Depremler (1900-2016)

Kaynak: AFAD ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı tarafından verilen mekânsal verilere dayanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 7’de görüldüğü üzere Menteşe Yöresi, depremlerin sıkça gerçekleştiği bir sahadır. Bu durum, 1960’a kadar binaların yapı malzemesi üzerinde etkili olmuştur. Yöredeki evler kâgir ya da ahşap malzemedan yapılmaktaydı. Yapı malzemesinin ahşap olmasının sebebi: Ahşabın sarsıntıyı absorbe edici bir özelliğinin olmasıdır. Günümüzdeki binaların yapımında da deprem etkili olmuştur. Yerleşimler genellikle ovada ve deprem riski olan bir yerde olması sebebiyle çok

katlı evler tercih edilmemiştir. Muğla şehrindeki binaların çoğu 5 kattan daha fazla yükseltiye sahip yapılardan oluşmaktadır.

Menteşe Yöresinde olan depremlerin hasar tespitine dair en ayrıntılı bilgi, merkez üssü Muğla olan 25 Mayıs 1941 ve 13 Aralık 1941 tarihli depremlerde aktarılmıştır. 25 Mayıs 1941 tarihinde gerçekleşen 6,2 büyüklüğündeki depremin ardından 19 artçı deprem olmuştur. Bu depremde, şehrin kuzeyindeki, Hisar Dağı'ndan kopan bazı kayalar aşağıya yuvarlanmış ve bir evin yıkılmasına, 1 kişinin de ölümüne sebep olmuştur. Bu deprem Milas, Marmaris, gibi şehirlerden de hissedilmiştir (Akça 2012: 53). Bu deprem sonucunda Muğla Şehri'nde 2 kişi ölmüş, 2'si ağır ve 6'sı hafif olmak üzere 8 kişi yaralanmıştır. Bunun dışında 4 ev yıkılmış, 99 ev de hafif hasar görmüştür (Akça 2012: 53). Deprem tektonik kökenli olduğu için geniş bir sahada hissedilmiş ve bazı yerleşmelerde can ve mal kaybı yaşanmıştır. Örneğin, Pisi'de 1 kişi ölmüş, 222 ev yıkılmış ve 322 ev de hasar görmüştür. Kafaca'da 20 ev, Yerkesik'de 25, Akgeyik'de 57, Karakuyu Köyü'nde 30, Gevenes Köyü'nde 2, Kozağaç Köyünde 8, Akçaova Köyünde 52, Bayır köyünde 199 yapı hasar görmüştür. Muğla Merkez İlçeye bağlı Bayır ve Akçaova Köyleri, zemini daha sağlam olan bir başka yere nakledilmiştir (Akça 2012: 54).

13 Aralık 1941 tarihinde yeniden bir deprem oldu. Bu depremde hafif hasarlı olan evler daha ağır hasar almış ve kullanılamaz duruma gelmiştir. 13 Aralık 1941 tarihinde gerçekleşen deprem sonucunda, 2 kişi hafif yaralanırken 300 ev tamamen ve 2 tane hastane binası da hafif hasarlı duruma gelmiştir (Akça 2012: 54).

Menteşe Yöresindeki yerleşmelerde, depremlerin şiddetleri çok olmamasına rağmen hasar miktarının fazla olduğu gözlenmektedir. Bunun sebebi şehirlerin kurulduğu yerle alakalıdır. Şehirlerin kurulduğu yer alüvyon dolgu sahaları olduğu gibi yer altı su seviyesi yüksektir. Böyle yerlerde deprem daha şiddetli hissedilmektedir.

1.4.Topografik Özellikler

Menteşe Yöresi, Toros Kıvrımlı Dağ Sistemiyle Batı Anadolu Kıvrımlı Dağ Sisteminin iç içe girdiği bir mevkide yer almaktadır. Yöre dağlık ve engebeli olup, karstik yer şekillerinin bolca olduğu bir sahadır. Dolayısıyla kısa mesafelerde

yükselti, bakı ve eğim şartları sıkça değişmektedir. Bu değişen relief özellikleri şehirler üzerinde etkili olmuşlardır. Aşağıda bazı topografik özelliklerin şehirlerin kuruluş yeri üzerinde durulmuştur.

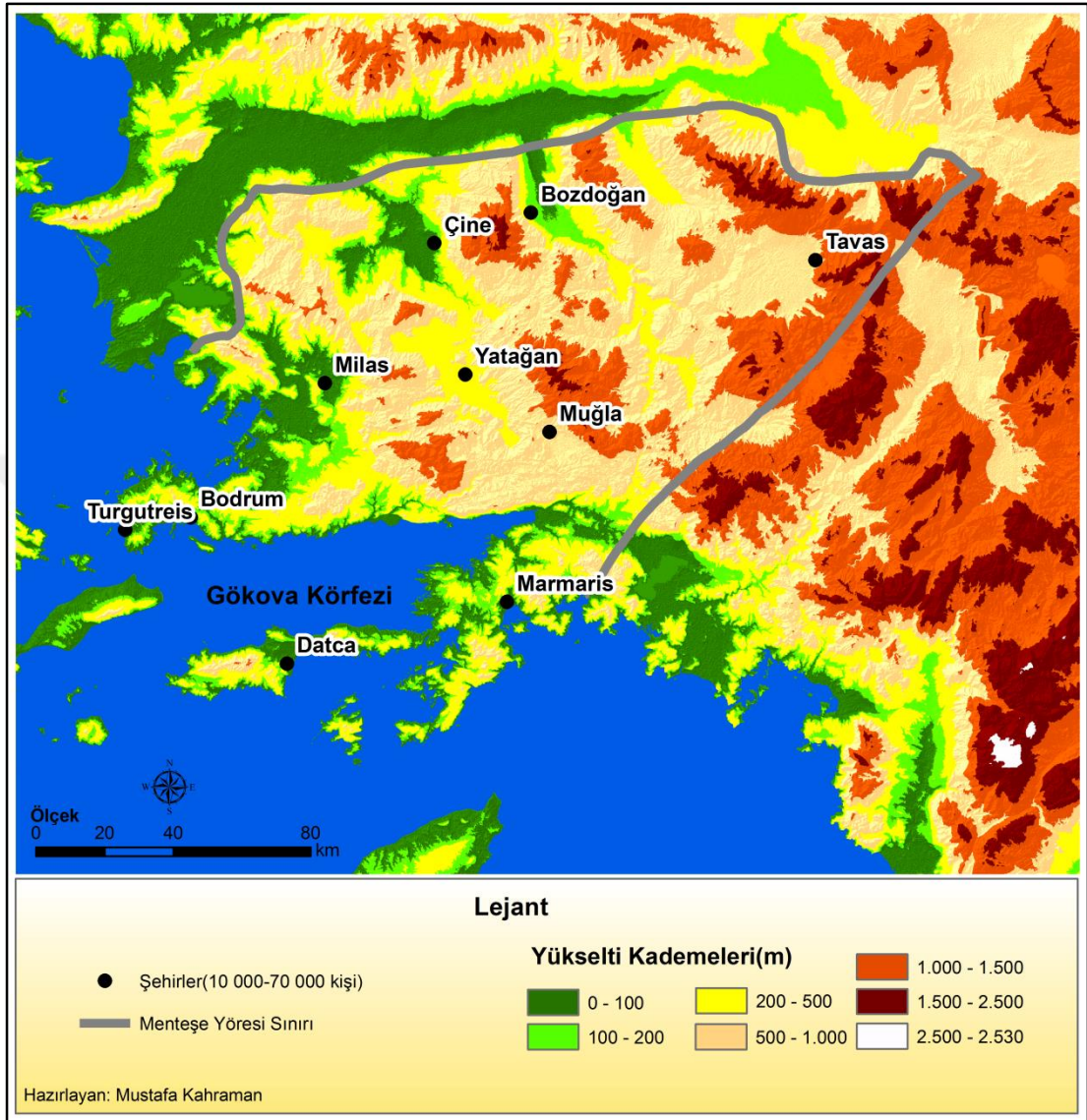
1.4.1.Yükselti

Menteşe Yöresini yükseltiye göre kabaca üç kısımda incelemek mümkündür. Bunlar:

- Güneyde deniz kıyısındaki ovalar
- Aşınım düzlükleri üzerinde karstik şekillerin meydana geldiği 500–1 000 metreler arasında yer alan platolar,
- Platolar üzerinde dik bir şekilde yükselen kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu Menteşe Dağlarıdır.

Yöre genelinde deniz seviyesinden 100 metreye kadar yükseltiye sahip olan yerler (Yörenin %12'sini oluşturur.) az olmasına karşın, şehirlerin bu alçak sahalarda yoğunlaştığı gözlenmiştir. Öyle ki, Yörede yer alan 10 şehrin 5'i yükseltinin 0–100 m olduğu sahada bulunmaktadır. Alçak sahalarda kurulan bu yerleşmeler; Bodrum, Milas, Datça, Marmaris ve Turgutreis Şehirleri'dir. Bozdoğan, Çine, 100-200m, Yatağan 200-500m, Muğla ve Tavas ise, 500-950m arasında bulunmaktadır (Şekil 8). Yörede 950 metre yükseltiden daha yukarıda kurulmuş hiç bir şehir yoktur. Bunun sebebi 950 metreden sonra eğim miktarlarındaki ani değişiklikler ile yüksek rakımlarda havanın daha soğuk olmasıdır.

Şekil 8.Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı

1.4.2.Bakı

Bir sahanın bakı özellikleri, gelen güneş ışınlarının geliş açısını dolayısıyla zemine gelen radyasyon miktarını ve güneşlenme süresini etkilemektedir. Kuzey yarım kürede, Yengeç Dönencesi dışında yer alan yerleşmeler, güneşlenme süresinin ve sıcaklık değerlerinin kuzey yamaca göre daha fazla olduğu güney yamacı tercih etmektedirler. Menteşe Yöresindeki şehirlerin konumları bu genel bilgiyi desteklemektedir. Yöredeki şehirlerin 5 tanesi güneye 1 tanesi güneybatıya, 3 tanesi

doğuya, bakan yamaçlarda yer almaktadır. Kuzey yamaca kurulmuş şehir yoktur (Tablo 8).

Tablo 8.Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Konumları

Şehrin Adı	Lokasyonu
Muğla	Güney Yamaç
Bodrum	Güney Yamaç
Marmaris	Güney Yamaç
Tavas	Güney Yamaç
Yatağan	Güneybatı Yamaç
Milas	Doğu Yamaç
Datça	Doğu Yamaç
Bozdoğan	Doğu Yamaç
Çine	Ovada

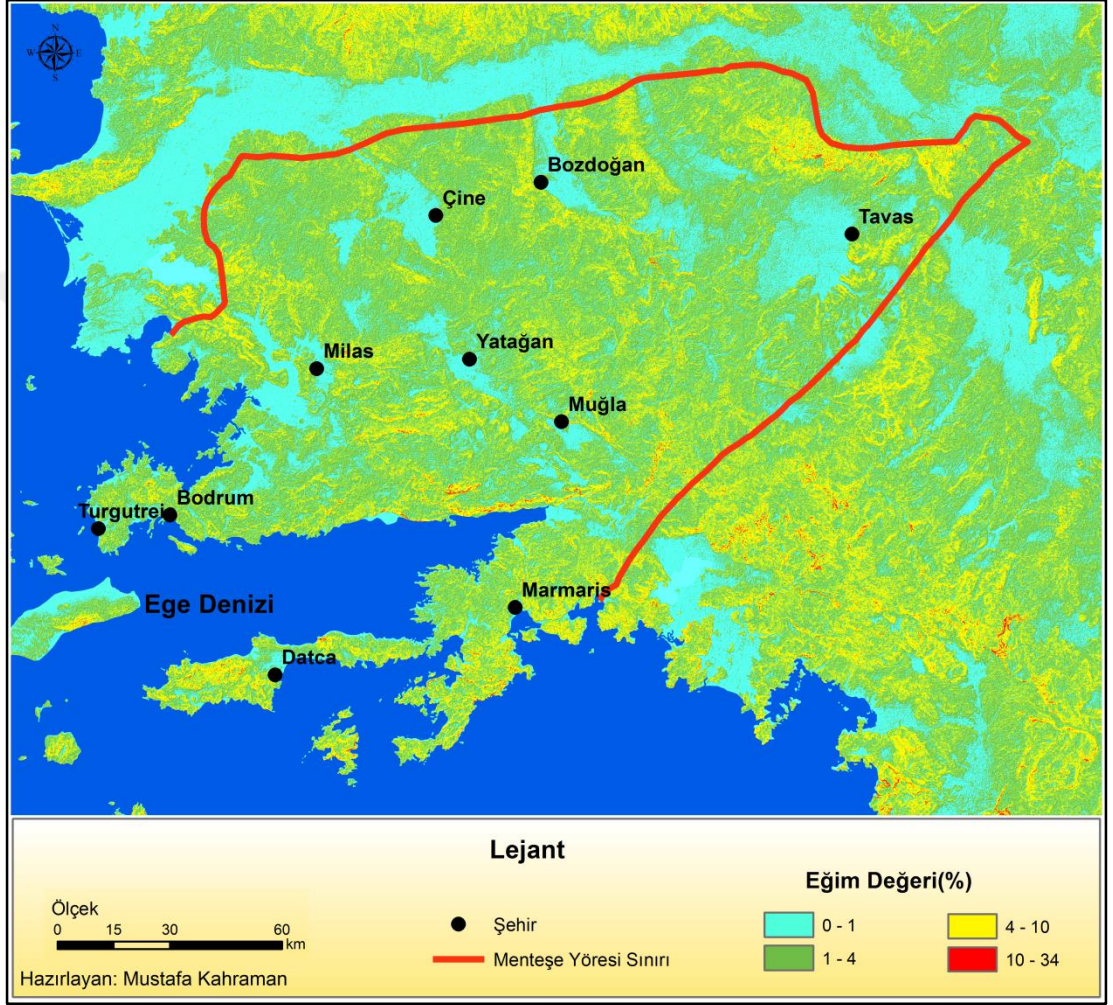
1.4.3.Eğim

Şehirlerin yer seçimlerinde ve gelişiminde eğim de önemli bir faktördür: Bir yerleşmenin üzerinde kurulduğu sahanın eğim değerinin %1'in altında olması arzu edilen bir durum değildir. Böyle yerlerde yüzey suyu ve atık suyun tasfiyesi zor olmaktadır (Uğur ve Ağaoğlu, 2015: 123). Genel olarak, eğim değeri %1- 4 arası sahalara az eğimli, %4-10 arası sahalar orta düzeyde eğimli, eğim derecesi %10'un üzerindeki sahalar ise, eğimli olarak kabul edilir (Uğur ve Ağaoğlu, 2015: 124). Eğim değerinin çok az olması gibi %10'un üzerinde olması da pek tercih edilmez. Zira eğim değeri arttıkça, inşa faaliyetlerinde zaman ve masraf artacaktır. Örneğin %20 eğimli bir sahada yapı maliyetleri %5'lik bir eğime sahip olan yere göre iki kat daha fazladır (Uğur; Ağaoğlu, 2015: 124). Yöre genelinde eğimin yüksek olduğu dağlık sahalar etkili olmakla birlikte, eğim değerlerinin düşük olduğu sahalarda mevcuttur (Şekil 9).

Yukarıda değinildiği gibi eğim değeri %1'in altında olan sahalarda yağmur suyu ve atık suların drene edilmesi zorlaşmaktadır. Mentеше Yöresinde bu durum çok net gözlenebilir. Mentеше Yöresinde eğim şartlarının yanı sıra, buharlaşmanın en az olduğu dönemde en fazla yağışın görüldüğü Akdeniz İklimi hâkimdir. Diğer taraftan eğim derecesi %1'in altında olan sahaların bir kısmı polyedir. Çevresine göre daha alçakta bulunan bu yer şekilleri suyun toplandığı sahalardır. Bu sahalarda özellikle

kış mevsiminde su birikir ve topraklar sular altında kalır. Tüm bu sebeplerden dolayı Menteşe Yöresinde bulunan yerleşmeler, ovaların kenarında sıkça gözlenen hafif eğimli birikinti yelpazeleri üzerinde kurulmuştur.

Şekil 9. Menteşe Yöresindeki Eğim Değerleri

Eğim dereceleri, ulaşım üzerinde de etkili olmaktadır. Yöredeki eğim durumu, Menteşe Yöresi'nin dış merkezlerle olan ulaşım bağlantısını olumsuz yönde etkilemiştir. Yöre eğimli bir saha olduğu için karayolu ulaşımı zorlukla sağlanması nedeniyle deniz yolunun önemi artmıştır. Kıyılardaki şehirler büyürken, iç kesimlerde kalan şehirler küçük ve izole kalmıştır.

Eğim miktarı şehir içi ulaşım üzerinde de etkili olmaktadır. Teorik olarak şehir içi ulaşım yollarının eğim miktarı 1 ile 10 arasında olması öngörülmektedir. Yaya yollarında ise, bu %20-25 olabilir (Uğur ve Ağaoğlu, 2015:124). Eğimin

arttığı yerlerde şehirlerdeki bazı cadde ve sokakların basamaklı inşa edildiği görülmektedir. Örneğin Muğla'nın Balibey Mahallesinde bulunan Şarлак Sokak eğimden dolayı Kaya Altı Sokağa basamaklar vasıtasıyla bağlanır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1.Şarлак Sokak

1.5. Jeomorfolojik Özellikleri

Bu başlık altında Muğla Şehrini etkileyen dağ, polye, hum, mağara gibi jeomorfolojik birimler ele alınacaktır.

1.5.1.Dağlar

Menteşe Yöresi dağlık ve yüksek bir sahadır. Yöre sınırları içerisinde, kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan dört adet sıra dağ bulunmaktadır. Mentese Dağları olarak adlandırılan bu yer şekilleri, kıyı kentlerindeki limanların hinterlandlarının dar olmasına ve buna bağlı olarak kıyıda yer alan şehirlerin ticaret hacminin sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Bölgenin dağlık bir saha olması, iç kısımda bulunan Tavas, Bozdoğan, Çine gibi şehirlerin ulaşım imkânlarını kısıtlamıştır. Mentese Dağları kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan bir hors-graben sistemidir. Batı Mentese Dağları, Beşparmak ve Marçal dağlarından, Doğu Mentese Dağları, Madranbaba ve Oyuklu Dağ yükseltilerinden meydana gelmektedir. Yörenin doğu kesiminde Karıncalı ve

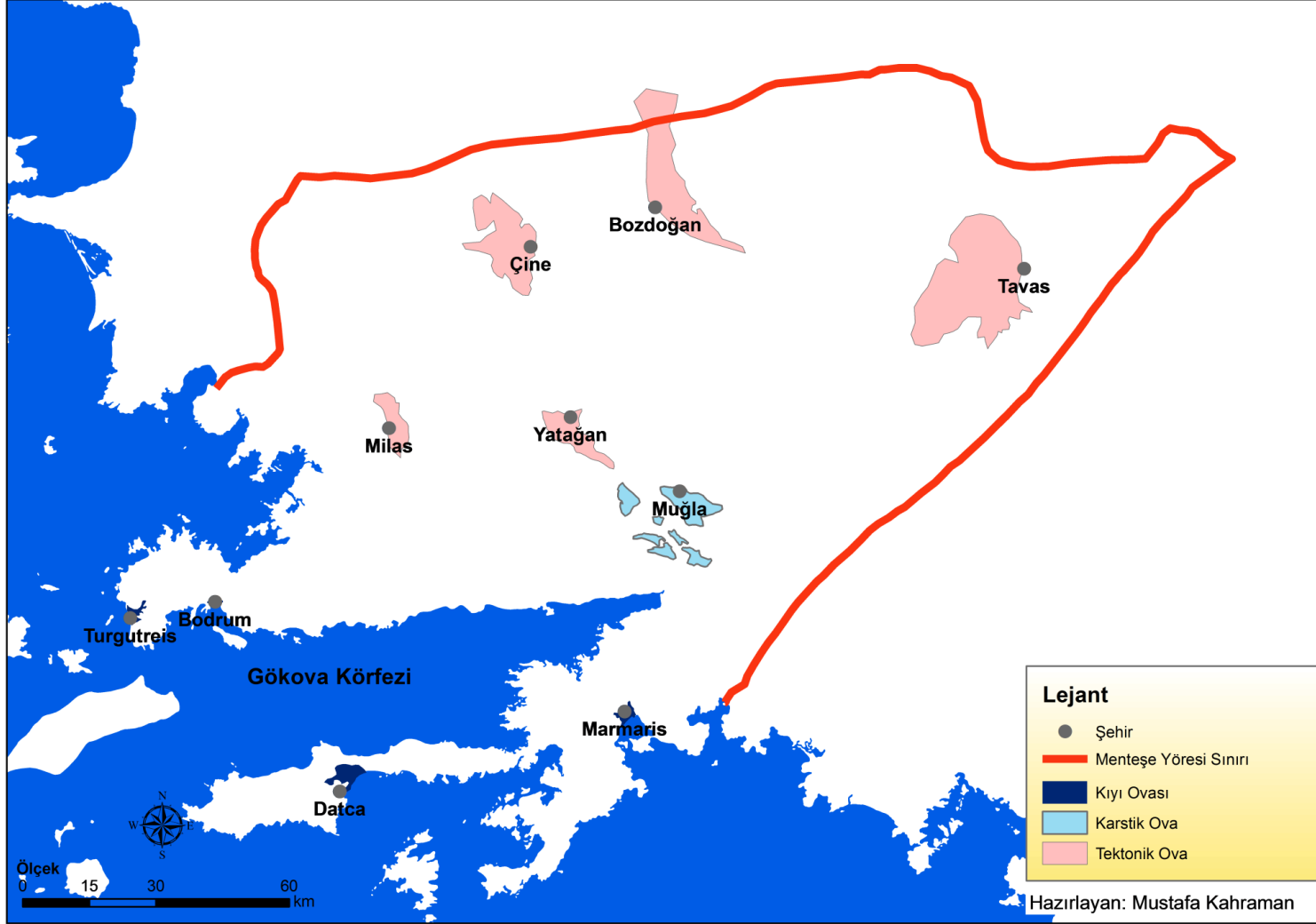
Akdağlar bulunmaktadır. Bu dağlar arasında kalan grabenler vasıtasıyla kuzeybatı-güneydoğu istikametinde rahatlıkla ulaşım sağlanırken, doğu-batı ve ara yönlerinde ulaşım imkânları kısıtlıdır.

Menteşe Yöresi genel olarak değerlendirildiğinde karstik bir arazi meydana gelmiştir. Dolayısıyla yörede bol miktarda mağara bulunmaktadır. Günümüzde bu mağaralar bir turizm kaynağı iken geçmişte barınma amaçlı kullanılmışlardır. Paleolitik Dönem'deki ilk yerleşmeler mağaraların olduğu sahalarda gelişmiştir. Dolayısıyla araştırma sahasının yerleşme tarihinin, tarih öncesi devirlere dayanmasının sebeplerinden biri mağaraların varlığıdır. Daha yakın bir tarihte ise, Mentese Yöresi'nde "efe kültürünün" yayılmasında önemli bir etken olmuşlardır. Mağaralar otoriteye başkaldıran efelerin sığınakları olarak kullanılmıştır (Aladağ, 2006: 273).

1.5.2.Ovalar

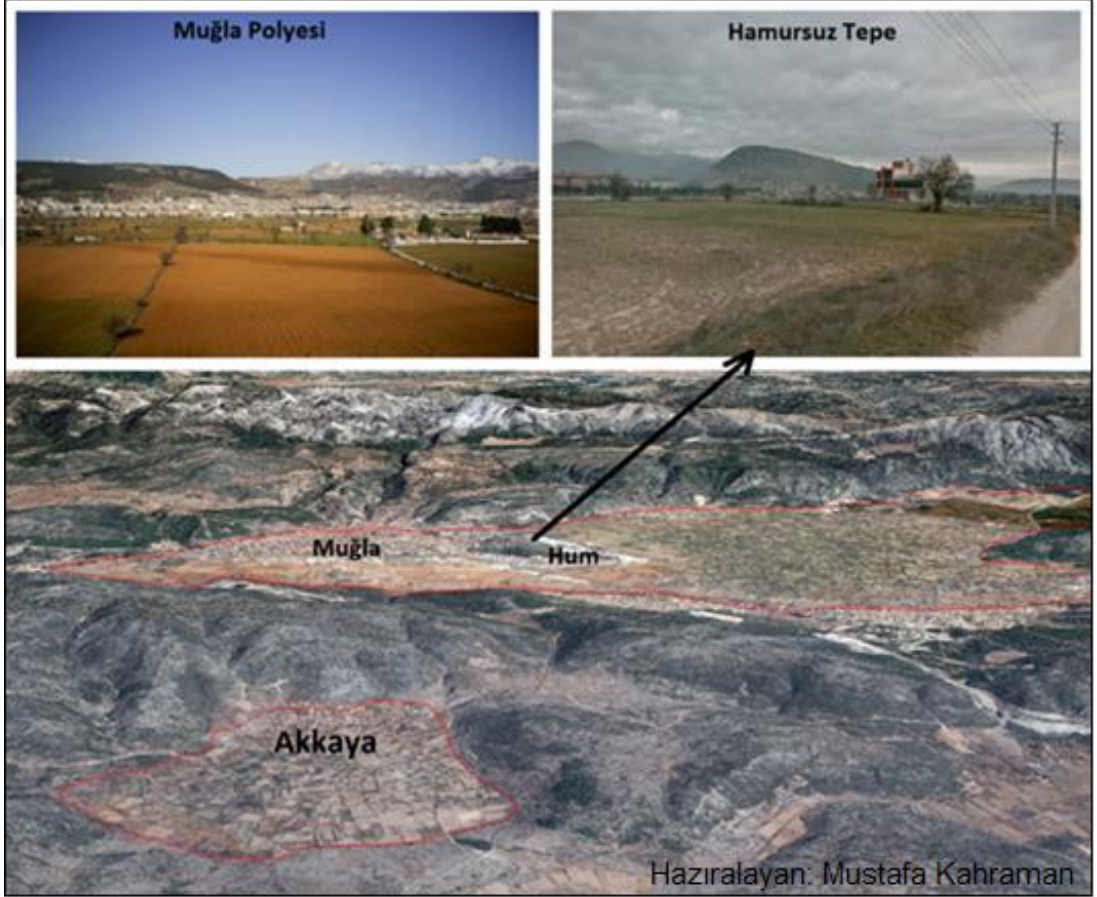
Yöredeki ovalar tektonik, karstik ve kıyı ovaları olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Şekil 10). Muğla Şehri, Muğla Polyesinin Kuzey kenarında, Tavas, Çine, Bozdoğan, Milas ve Yatağan şehirleri tektonik ovalarda, Bodrum, Turgutreis, Datça ve Marmaris şehirleri ise, kıyı ovalarında kurulmuş ve gelişmişlerdir. Bunun temel sebebi Yöredeki şehirlerin küçük ve orta büyüklükte olması dolayısıyla yeteri kadar genişlememiş olmasıdır. Ancak bununla birlikte yöre genelinde, kış mevsiminde taşkınların fazla olması da ova kenarlarında yerleşilmesinin nedenlerinden biridir. Bu durumu en bariz şekilde gördüğümüz yer kapalı bir havza özelliği gösteren Muğla Polyesidir

Şekil 10. Menteşe Yöresindeki Başlıca Ovalar

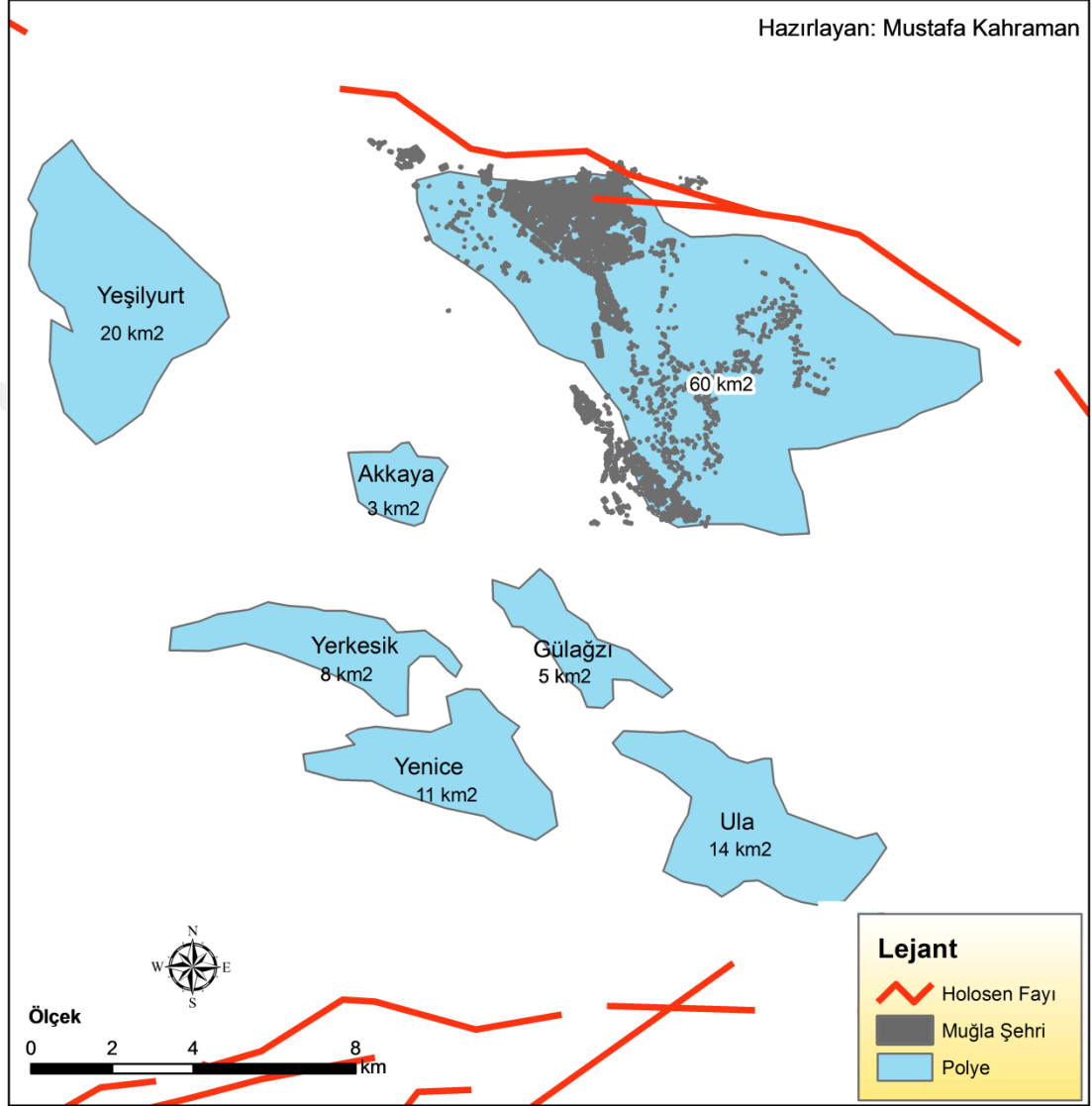
Daha önce bahsedildiği gibi Menteşe Yöresinde karstik araziler mevcuttur. Yörede karstik yer şekillerinden olan dolin, dolinlerin birleşmesiyle oluşan uvala, ve uvalaların birleşmesiyle oluşan polyeler bulunmaktadır. Polyeler eğim derecesi düşük, ortalama 3–4 km² alan kaplayan yer şekilleridir (Avcı, 2014: 9) (Şekil 11).

Şekil 11. Muğla ve Akkaya Polyesi İle Hamursuz Humu

Muğla Polyesinin kapladığı alan 60 km²'dir. Ortalama bir polyeden çok daha geniş olmasının sebebi, oluşumunda sadece karstik süreçlerin değil aynı zamanda tektonik faktörlerin de devreye girmesidir. Şehrin kuzeyinden geçen fay, Muğla Polyesinin daha geniş alan kaplamasına sebep olmuştur (Avcı 2014:9) (Şekil 12).

Şekil 12. Muğla Şehrini Yakınındaki Polye ve Uvalalar

Menteşe Yöresi’nde bulunan bir diğer ova tipi ise, kıyı ovalarıdır. Başlıca deltalar, Eşen Ovası, Seki (Mendan) Ovası, Kemer Ovası, Ortanca, Kargıcık, Gökova, Marmaris-Değirmen yanı, Milas-Ören, Bodrum-Bitez, Bodrum-Akçaalan Ovasıdır.

Karstik arazilerde görülen bir diğer yer şekli “hum”dur. Ardos ve Yalçınar’e göre Hum: “Polyelerin iç kısımlarında erimeden arta kalmış olan kalkerden oluşan tepe veya tepelikler” (Ardos ve Yalçınar, 1997: 96). Humlar kireç üretimi için kullanılabilir. Buna en güzel örnek Muğla Polyesinde bulunan Hamursuz Tepesi’dir.

Kireç, dışarıdaki su ve nemi içeriye almadığından dolayı Muğla'da eski evlerin duvarlarının hem içinde hem de dış boyalarında kullanılmaktadır (Üzeyiroğlu, 2009: 27).

1.6.İklim

İklim faktörü bir şehrin kuruluşu ve gelişimi üzerinde etkili olmaktadır. Bu etkiyi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ele alabiliriz: İklim özellikleri bölgedeki ulaşım, turizm, sanayi gibi şehrsel fonksiyonları doğrudan etkileyebilir. Diğer taraftan iklim faktörü, bölgenin su kaynakları, bitki örtüsü gibi bazı fiziki coğrafya faktörlerini etkiler. Dolayısıyla iklim, gerek dolaylı gerekse doğrudan insan faaliyetleri üzerinde ve hatta şehrsel fonksiyonların sürdürülmesinde etkili olabilmektedir.

Tüm Türkiye, Akdeniz İklim tipi olarak bilinen, genetik bir makroklima sahası içinde yer alır. Bu makroklima sahasının genel özelliği hava kütlelerinin oluşum sahası olmayıp, kışın kutbi yazın ise, tropikal menşeli hava kütlelerinin tesiri altında kalmasıdır (Erinç, 1984: 295). Bu makro iklimik şartlar yükselti, bakı, denizellik gibi şartlara göre çeşitlenir.

Menteşe Yöresi'nde gerçek Akdeniz İklimi hâkimdir. Yöre, yazları tropikal kışları kutbi hava kütlelerinin etkisi altında kalmaktadır. Bundan dolayı, yazın etkili olan hava kütesine bağlı olarak yazlar sıcak ve kurak, kışın etkili olan tropikal hava kütesine bağlı olarak, kışlar serin ve yağışlıdır.

Yörede Akdeniz İklimi'nin özelliğine bağlı olarak, kuzeyden gelen polar hava kütleleri ile güneyden gelen, tropikal hava kütleleri karşılaşır ve gezici depresyonlar meydana gelir. Bunun sonucu olarak Yörede, birkaç gün ılık bir kaç gün serin hava şartları hâkim olur ve frontal yağışlar gözlenir (Göney; 1975: 68). Bununla birlikte yöre içinde de eğim, bakı ve yükselti gibi jeomorfolojik şartlara bağlı olarak, iklimin çeşitlendiği gözlenmektedir. Örneğin kıyıda iç kesimlere doğru gidildikçe, yükseltiye bağlı olarak karasallığın arttığı gözlenir.

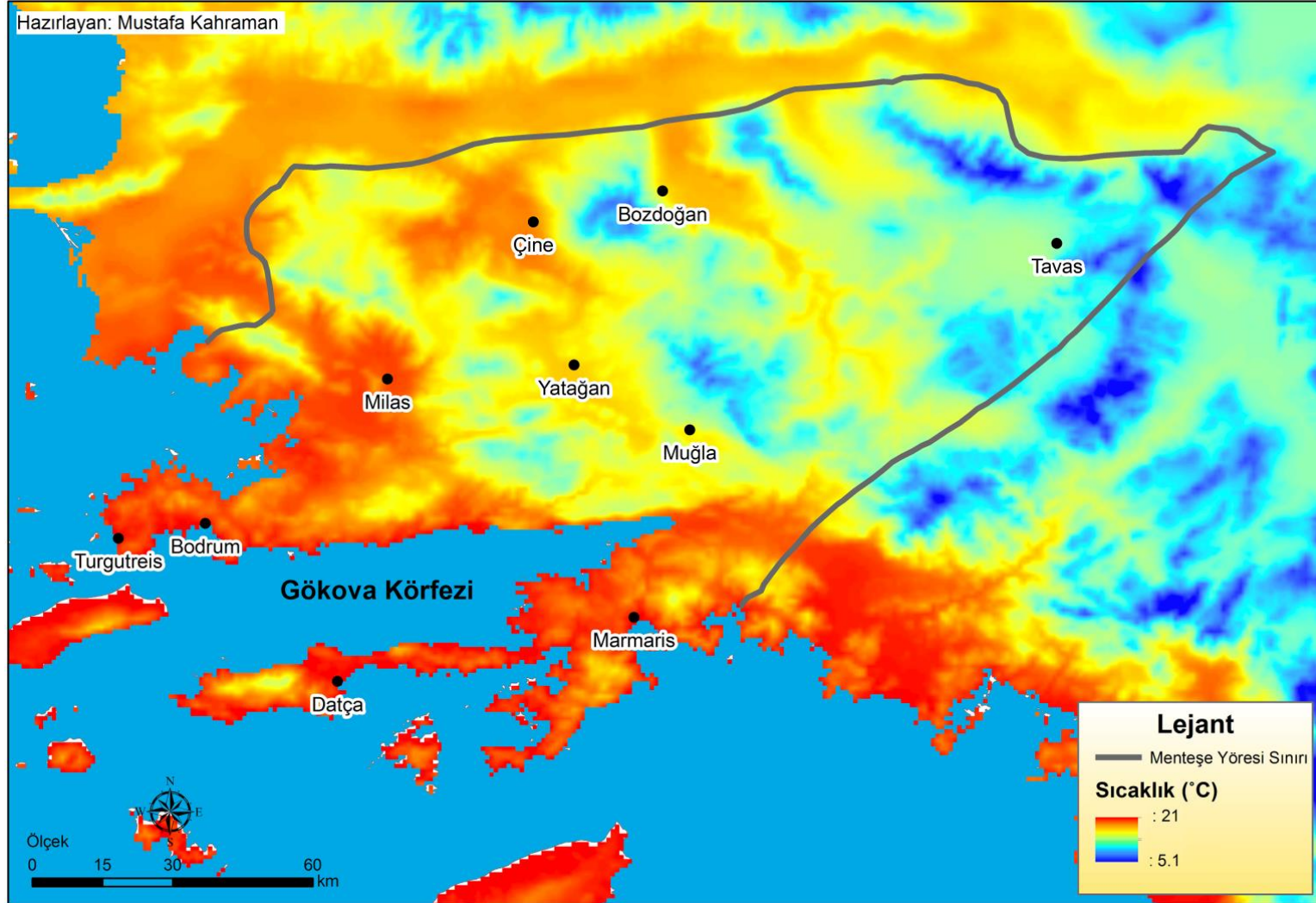
Yöredeki her bir iklim elemanı şehirler üzerinde dolaylı yâda doğrudan çeşitli etkilere sahiptir. Bunlar sıcaklık, rüzgâr, yağış gibi iklim elemanları başlığı altında incelenecektir.

1.6.1.Sıcaklık

Menteşe Yöresi'nde bulunan şehirlerin uzun yıllık meteoroloji verileri ortalamalarına göre, yıllık ortalama sıcaklık, Datça'da 19,2 °C, Bodrum'da 19 °C, Turgutreis'te 18,9 °C, Marmaris'te 18,6 °C, Milas'ta 18,3 °C, Çine'de 17,6 °C, Yatağan'da 16,5 °C, Bozdoğan'da 16,3 °C, Muğla'da 15,1 °C, Tavas'ta 12,7 °C'dir.

Araştırma Sahasındaki şehirlerde yıllık sıcaklık değerleri üzerinde etkili olan temel faktör yükseltidir. Bilindiği gibi, her 200 metrede sıcaklık değerleri adiyabatik olarak 1 °C düşmektedir. Kıyı kesimlerde bulunan, Bodrum, Turgutreis, Datça, Marmaris gibi şehirler, yükseltinin 100 metreyi geçmediği kıyı bölgelerde kurulmuşlardır. Çine, Bozdoğan ve Yatağan Şehirleri, 100–500 m'lerde, Tavas ve Muğla Şehri ise, 500–1 000 m'lerde yer almaktadır (Şekil 13).

Şekil 13.Yıllık Ortalama Sıcaklıklar

1.6.1.1.Mevsimlik Ortalama Sıcaklıklar

Yerleşmeler üzerinde sıcaklığın yıllık durumu etkili olduğu kadar, sıcaklığın mevsimlere göre dağılışı da önemlidir. Mevsimlik ortalama sıcaklık değerlerine bakılacak olursa, yaz ve sonbahar sıcaklık ortalamalarının yıllık sıcaklık ortalamalarından yüksek; kış ve ilkbahar aylarındaki sıcaklık değerlerinin de yıllık sıcaklık ortalamalarından daha düşük olduğu gözlenmektedir. Yaz ve kış mevsimleri arasında 18 °C’i bulan sıcaklık farkları bulunmaktadır (Tablo 9). Bu sıcaklık farkları, kıyıda iç kesimlere gidildikçe karasallığın etkisiyle artmaktadır. Örneğin, Kıyıda bulunan Datça, Bodrum, Turgutreis ve Marmaris’de yaz ile kış mevsimleri arasındaki sıcaklık farkı 15 °C’yi geçmezken, kıyıya daha uzakta olan Muğla, Milas, Yatağan gibi yerleşmelerde yaz ile kış arasındaki yıllık sıcaklık farkı 17 °C civarındadır. Denizden daha uzak olan Çine, Bozdoğan ve Tavas Şehirlerinde ise, kış ile yaz mevsimi arasındaki sıcaklık farkı ortalama 18 °C’dir.

Tablo 9.Mevsimlere Göre Ortalama Sıcaklıklar

	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Yaz-Kış Arasındaki Sıcaklık Farkı °C
Datça	12,4	16,8	27,1	20,5	14,7
Bodrum	11,7	16,9	27,2	20,4	15,5
Turgutreis	11,8	16,8	26,3	20,5	14,5
Marmaris	11,4	16,5	26,4	20,2	15,0
Milas	10,2	16,5	27,0	19,5	16,9
Çine	8,9	16,1	26,6	18,6	17,7
Yatağan	8,2	14,6	25,5	17,6	17,3
Bozdoğan	7,7	14,6	25,8	17,3	18,1
Muğla	6,9	13,0	24,3	16,3	17,4
Tavas	3,8	11,1	22,1	13,8	18,3

Mevsimlik sıcaklık değerleri üzerinde en fazla etkili olan faktör yükseltilidir. Alçak sahalarda kurulan şehirlerin yaz ve kış sıcaklık değerleri diğer şehirlerin sıcaklık değerlerinden yüksek iken yüksek rakımlı yerlerde kurulan yerleşmelerin gerek yaz gerekse kış sıcaklıkları daha azdır.

Yöre genelinde kış mevsiminin en soğuk geçtiği şehir, 3,8 °C ile Tavas’tır. Tavas Şehri’ni Muğla, Bozdoğan ve Yatağan şehirleri takip etmektedir. Kış mevsiminin en sıcak yaşandığı yerler ise, Datça, Turgutreis, Bodrum ve Marmaris

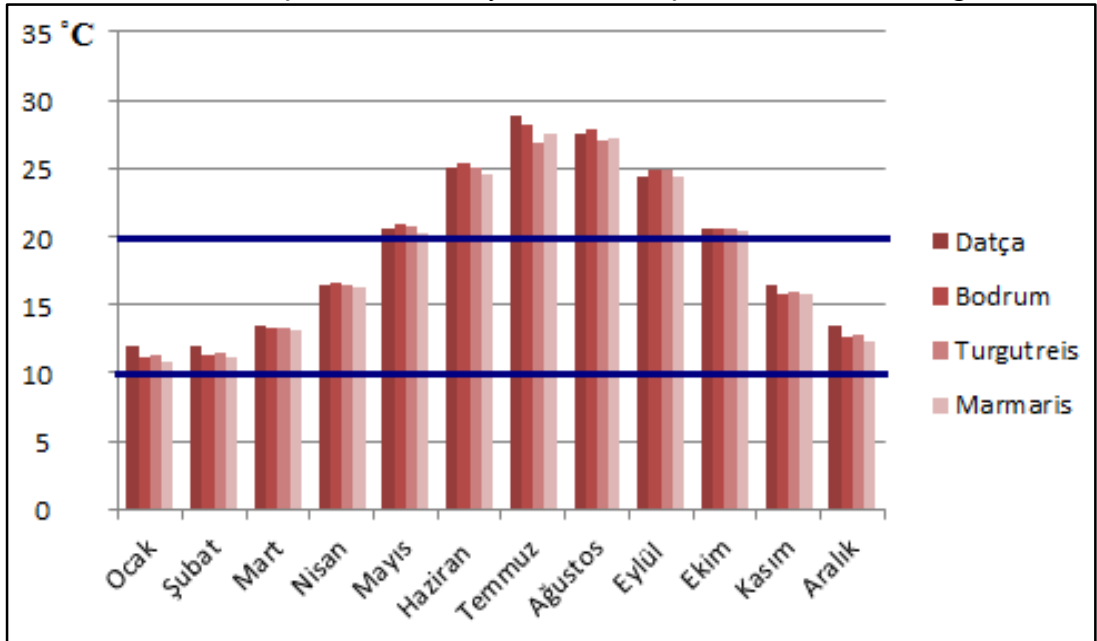
şehirleridir. Yazın en sein yerleşmeler sırasıyla Tavas, Muğla, Yatağan ve Bozdoğan Şehirleridir. Yaz mevsiminde en sıcak olan şehirler ise, Datça, Bodrum ve Milas'tır. İlkbaharda şehirlerin ortalama sıcaklığı 16.8°C -11.1 °C sonbahar mevsiminde ise, 20.5 °C- 13.8 °C'ler arasında değişkendir.

1.6.1.2.Aylık Ortalama sıcaklıklar

Uzun yıllar ortalama sıcaklık verilerini aylık bazda incelediğimizde, hiçbir şehirde sıcaklık değerinin 2 °C'nin altına düşmediği ve 30°C derecenin üzerine çıkmadığı görülmektedir. Araştırma sahasında en sıcak ay, ağustos en soğuk ay ise, ocak ayıdır.

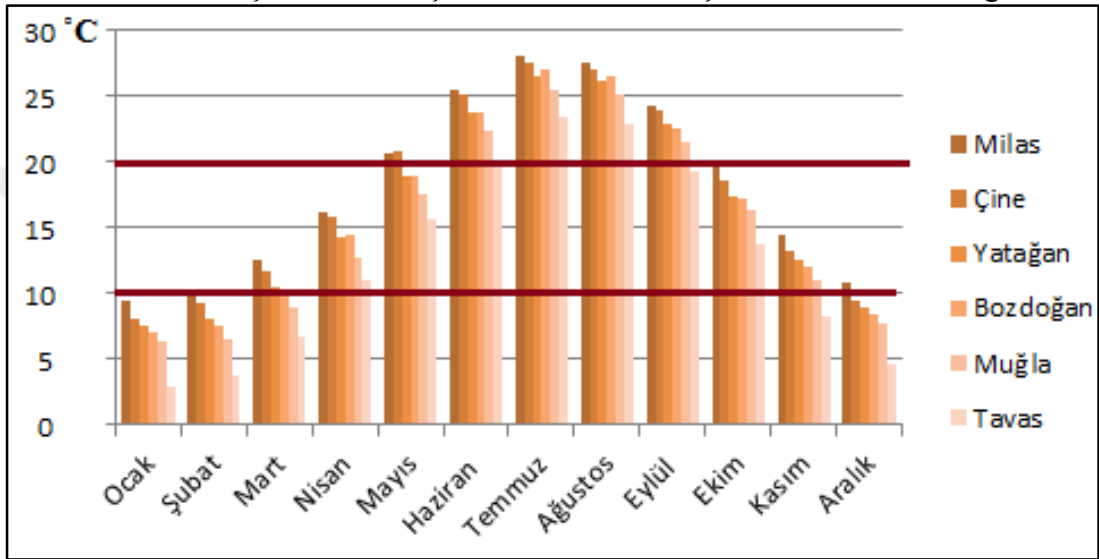
Aylık ortalama sıcaklığın, 20 °C ve daha fazla olduğu dönem sıcak, 10–20 °C arasında ılık, 0–10 °C ise, serin, 0 °C'nin altında olan aylar ise, soğuk mevsim gurubuna girmektedir (Göney, 1975: 77). Buna göre, yöre şehirlerinden kıyıda yer alan Datça, Marmaris, Bodrum ve Turgutreis bir bütünlük oluşturmuştur. Bu kıyı şehirlerinden her biri, Mayıs- Ekim arasındaki 6 aylık dönemde, aylık sıcaklık ortalamaları 20 °C'nin üzerinde olup sıcak, geri kalan ayların ise, sıcaklık değerleri 10–20 °C arasında kaldığından ılık bir dönem geçirmektedirler (Grafik 1).

Grafik 1.Menteşe Yöresinde Kıyıda Bulunan Şehirlerin Sıcaklık Dağılımı

İç kesimlerde yer alan Milas, Çine, Şehirlerinde 20 °C'nin üzerinde olan sıcak dönem, Mayıs-Eylül ayların arasında kalan 5 ay iken, Yatağan, Bozdoğan ve Muğla şehirlerindeki sıcak dönem, Haziran-Eylül ayları arasında kalan 4 aylık süredir. Denizden en uzak olan Tavas Şehri, sadece Temmuz Ve Ağustos aylarında 20 °C'nin üzerinde bir sıcaklığa sahiptir (Grafik 2).

Grafik 2. Menteşe Yöresinin İç Kısımında Bulunan Şehirlerin Sıcaklık Dağılımı

İç kesimlerdeki şehirler ile kıyıda bulunan şehirler arasında göze çarpan bir diğer farklılık ise, 10–20 °C'ler arasında kalan ılık dönem kıyı bölgelerde daha belirgindir. Benzer şekilde 0–10 °C arasında kalan serin dönemin iç kısımlarda bulunan şehirlerde sıcaklıkların daha düşük olduğu gözlenmiştir (Grafik 1 ve 2).

Daha yüksekte ve iç kesimlerde yer alan Milas, Çine, Yatağan, Bozdoğan, Muğla ve Tavas gibi şehirlerde ise, yazları “sıcak” kışları ise, “serin” olarak nitelendirilebilecek ortalama sıcaklıklara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 11.Mevsimlere Göre Ortalama Sıcaklıklar (°C Olarak)

Aylık/ Şehirler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Datça	11.9	11.9	13.4	16.4	20.6	25	28.8	27.5	24.4	20.6	16.5	13.4	19.2
Bodrum	11.1	11.3	13.3	16.6	20.9	25.4	28.2	27.9	24.9	20.5	15.8	12.6	19
Turgutreis	11.3	11.4	13.3	16.5	20.7	25.1	26.9	27	24.8	20.6	16	12.8	18.9
Marmaris	10.8	11.2	13.1	16.2	20.2	24.6	27.5	27.2	24.3	20.4	15.8	12.3	18.6
Milas	9.5	10.2	12.6	16.1	20.7	25.5	28	27.6	24.2	19.9	14.4	10.8	18.3
Çine	8.1	9.2	11.7	15.9	20.8	25.2	27.5	27.1	23.9	18.6	13.3	9.4	17.6
Yatağan	7.6	8.1	10.5	14.3	19	23.7	26.6	26.2	22.9	17.4	12.5	8.9	16.5
Bozdoğan	7	7.6	10.3	14.4	19	23.8	27	26.6	22.6	17.2	12.1	8.4	16.3
Muğla	6.3	6.6	8.9	12.7	17.5	22.3	25.4	25.1	21.5	16.3	11	7.7	15.1
Tavas	2.9	3.8	6.7	11	15.7	19.9	23.4	22.9	19.2	13.8	8.3	4.6	12.7

Tablo 11’de görüldüğü gibi kıyı bölgelerde yer alan, şehirlerde 6 ay, iç bölgelerde yer alan şehirlerde ise, 2–5 ay arasında değişen bir sıcak dönem yaşanmaktadır. Kıyı bölgelerinde sıcak dönemin bu kadar uzun olması, kıyı şehirlerinin turizm fonksiyonu kazanmasındaki önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir.

İç bölgelerde ise, yaz sıcaklığının uzun bir dönemi kaplıyor oluşu, yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu duruma en güzel örnek Muğla şehrinde gözlenmektedir.

1.6.1.2.1. Güneş Işınlarnının Geliş Açısı

Menteşe Yöresinde yer alan şehirler, güneş ışınlarını yıl boyunca farklı açılardan almaktadır. Yöre 37,43–36,45 kuzey enlemlerinde yer almaktadır. Güneş ışınlarının kuzey yarım küre için en eğik konumda olduğu 21 Aralıkta, Yöredeki şehirlere gelen güneş ışınları, kabaca, 29–30 derecelik açılarla gelirken, güneş ışınlarının kuzey yarım küreye en dik geldiği dönemde 76–77 derecelik açılarla güneş ışınlarını almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14. Güneş Işınlarnının Geliş Açısı ve Dar Sokaklar

Kaynak <http://www.kucukvebutikoteller.com> (25.09.2017)

Güneş ışınlarını geliş açısı ile yerleşme arasında ilişki bulunmaktadır. Özellikle Mentese Yöresi gibi Akdeniz İkliminin etkili olduğu, yaz sıcaklığının yaşandığı yerlerde, konutlar birbirine yakın yapılır. Böylece yaz aylarında bir birinin

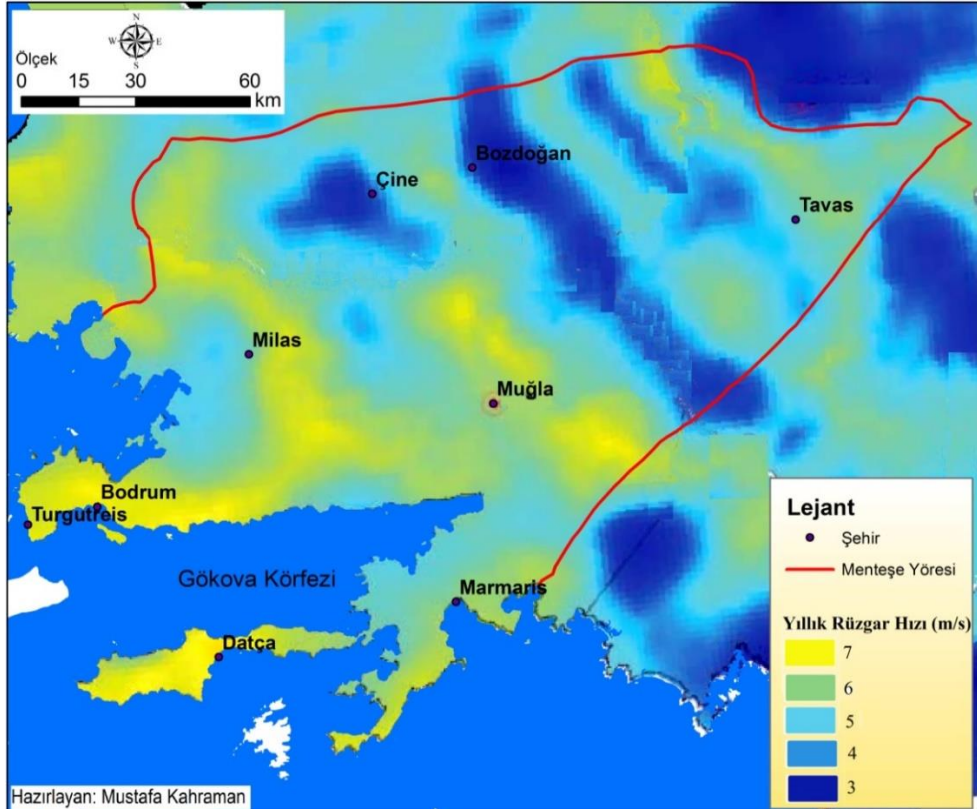
gölgesinden yararlanabilmektedirler. Yine aynı sebepten dolayı, yollar düz değil, dolambaçlıdır. Böylece sıcak yaz günlerinde çok daha fazla gölge yaratılmış olmaktadır.

1.6.2.Rüzgâr

Beaufort rüzgâr skalasına göre, saatte 8 metrenin üzerinde esen rüzgârlar sert rüzgâr olarak, nitelendirilmektedir. Saniyede 13.9 metrenin üzerinde olan rüzgarlarda yürümek güçleşmekte, 20.8 m/s'nin üzeri ise, kuvvetli fırtınadır. Zayıf binalarda hasar meydana gelir

Menteşe Yöresinde genel olarak iç bölgelerden kıyılara gidildikçe rüzgârın hızı artmaktadır. Turgutreis, Datça, Marmaris ve Bodrum gibi kıyılarda yer alan yerleşmelerde rüzgâr rüzgar hızı 6-7 m/s iken, Milas ve Muğla'da 6.5 m/s Çine Bozdoğan Şehirlerinin bulunduğu saha da 3 m/s ve Tavas Şehrinin olduğu saha da ise, 5m/s'dir (Şekil 15).

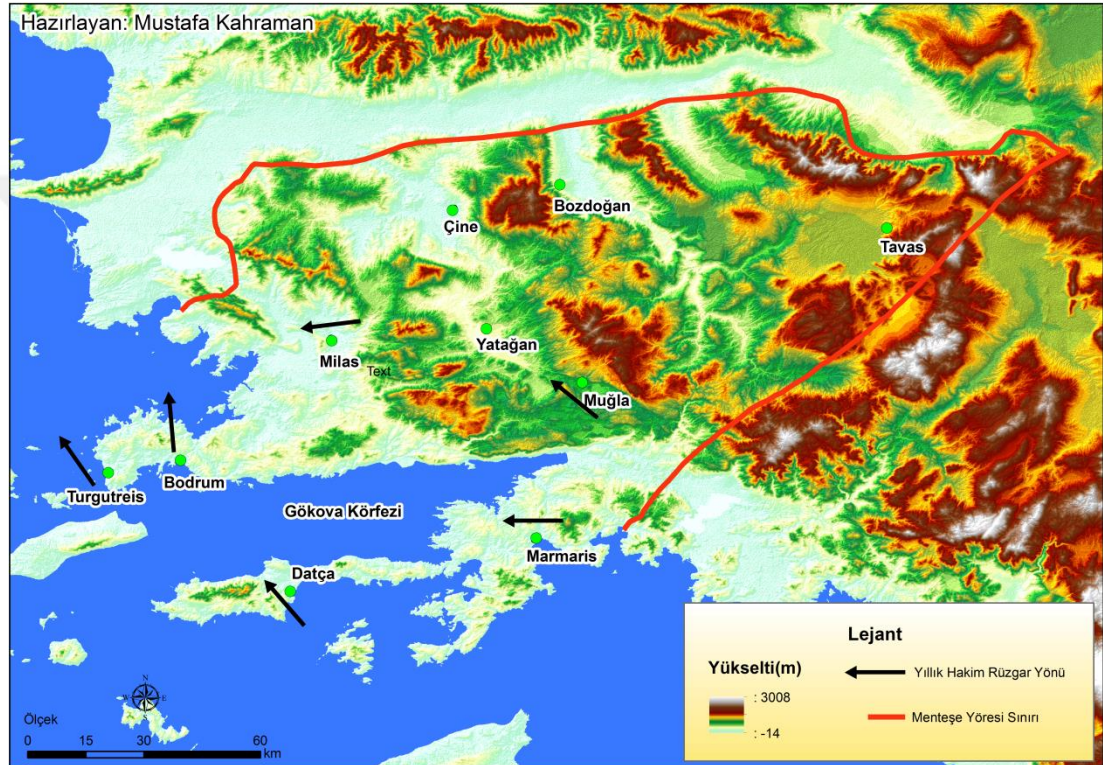
Şekil 15. Mentşe Yöresindeki Rüzgarların Esme Hızları

1.6.2.1.Rüzgârların Esme Yönleri

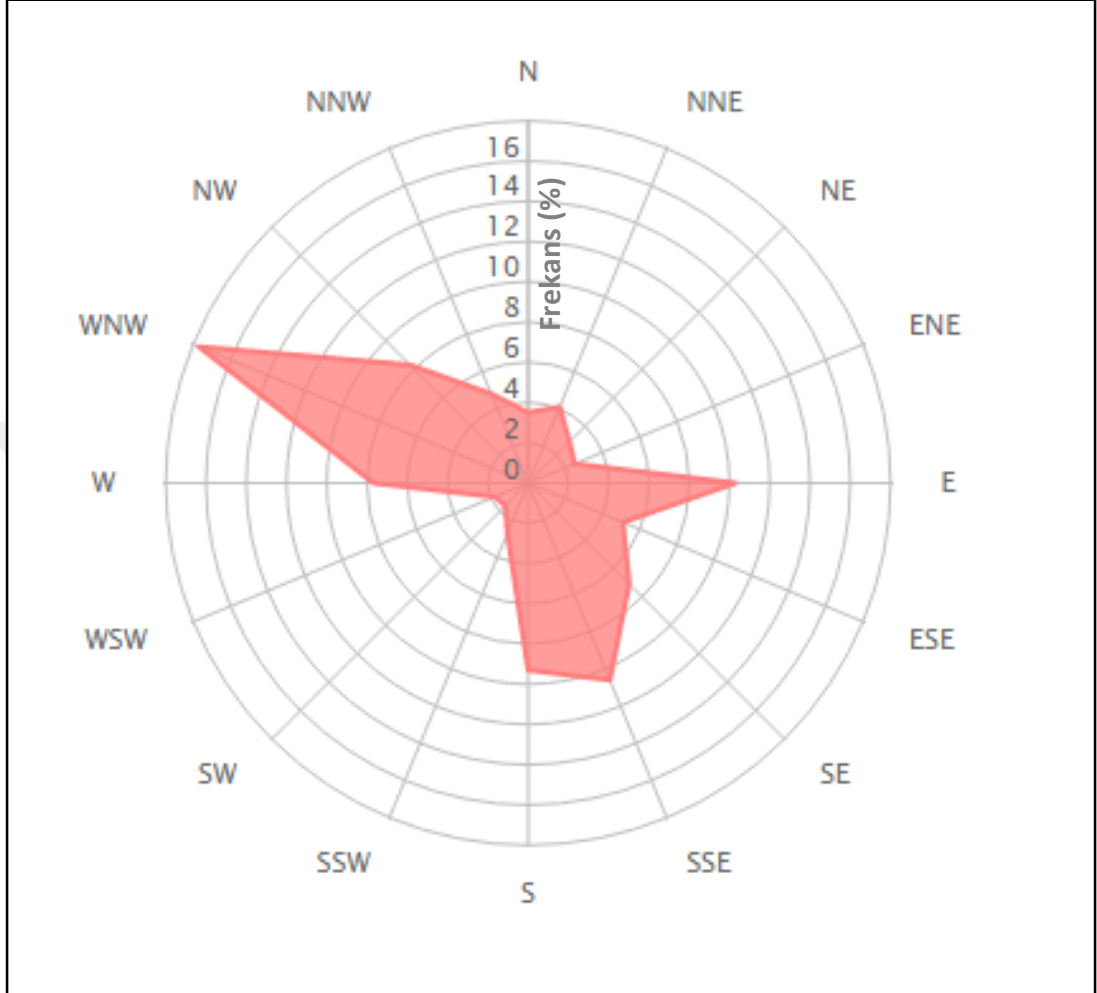
Menteşe Yöresinde rüzgâr yönlerinin ölçüldüğü 6 adet, meteoroloji istasyonu bulunmaktadır. Her bir istasyonun yıllık esiş yönlerine baktığımızda, kuzeybatı ve günedoğu sektörlü rüzgarların hakimiyeti göze çarpmaktadır (Şekil 16).

Şekil 16.Menteşe Yöresindeki Meteoroloji İstasyonlarda Rüzgarın Yıllık Esiş Yönleri

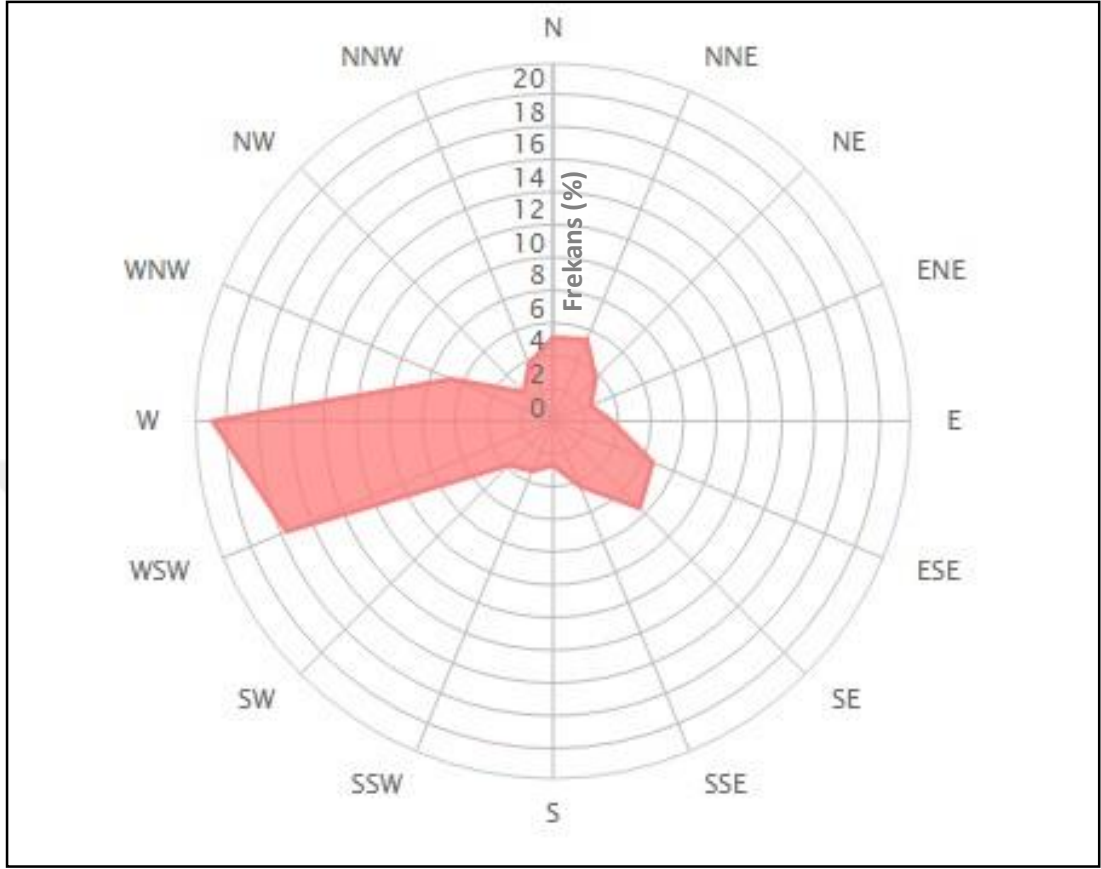
Muğla Metooloji istasyonuna ait 2012 yılından itibaren incelenen rasatlara göre Muğlanın hâkim rüzgâr yönü, % 17,8 frekansla kuzeybatıdır. Kuzeybatı istikametinden sonra en fazla etkili olan frekansla güneybatıdır (Grafik 3).

Grafik 3Muğla İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü

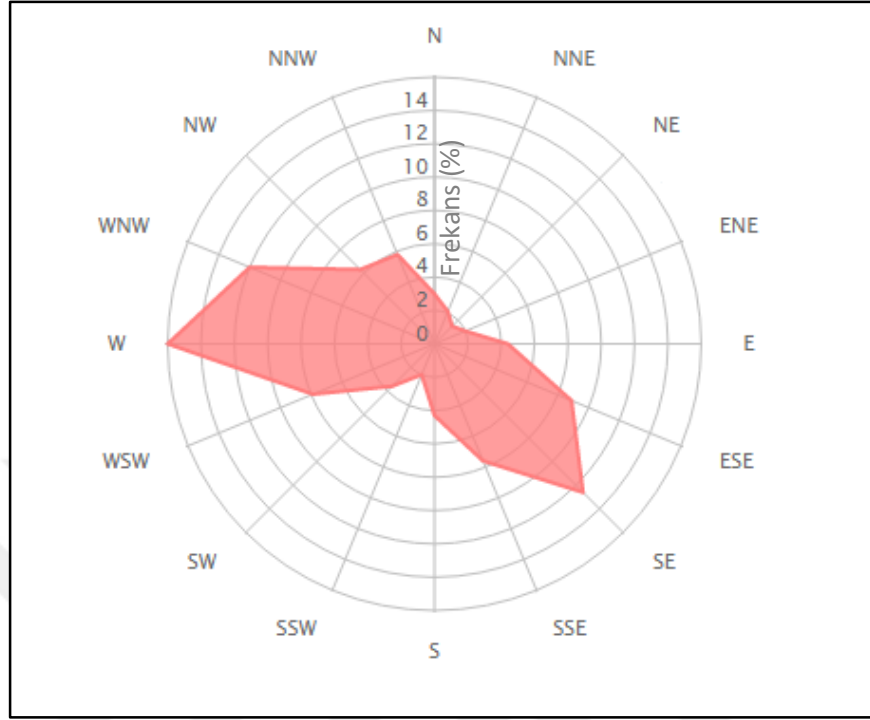
Milas’da 2010 yılından itibaren, faaliyette olup. 6 metre yükseklikte ölçüm yapan metearoloji istasyonun hâkim rüzgar yönü %20.8 frekansla batı yönlüdür (Grafik 4). Milas’ta Batı frekanslı rüzgârlardan sonra en fazla etkili olan rüzgârlar %7 frekansla güneydoğu yönünden esmektedir. Batı yönlü bu rüzgârlar özellikle kış aylarında etkili olmaktadır.

Grafik 4.Milas İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü

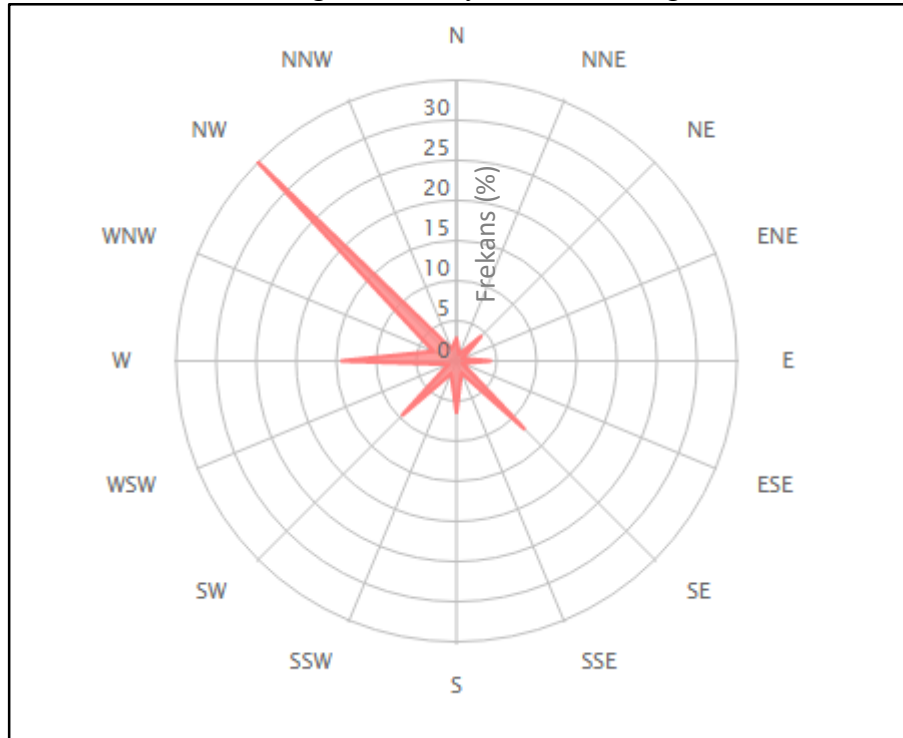
Marmaris Şehrinde yer alan meteoroloji istasyonu 2013 yılında faaliyete geçmiş olup, 3 metrelik bir yükseltide yer alan istasyonun hâkim rüzgâr yönü %16,1 batı frekanslıdır (Grafik 5). İstasyonda kaydedilen batı yönlü rüzgârlar genellikle yaz ve sonbahar aylarında etkili olmaktadır.

Grafik 5.Marmaris İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü

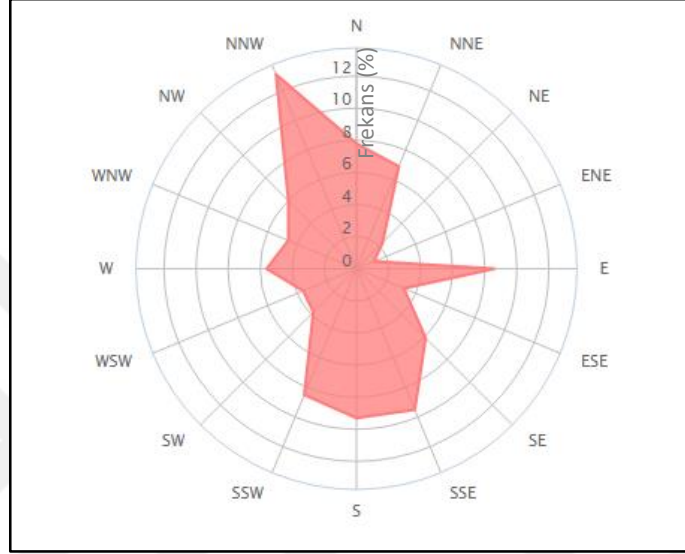
Turgutreis istasyonu, 2013 yılında kurulmuş olup, istasyonda kaydedilen rüzgarlar %35.1 oranında, kuzeybatı istikametinden esmektedir (Grafik 6). Güneydoğudan gelen rüzgârlar genellikle kış mevsimlerinde etkili olmaktadır.

Grafik 6.Turgutreis İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü

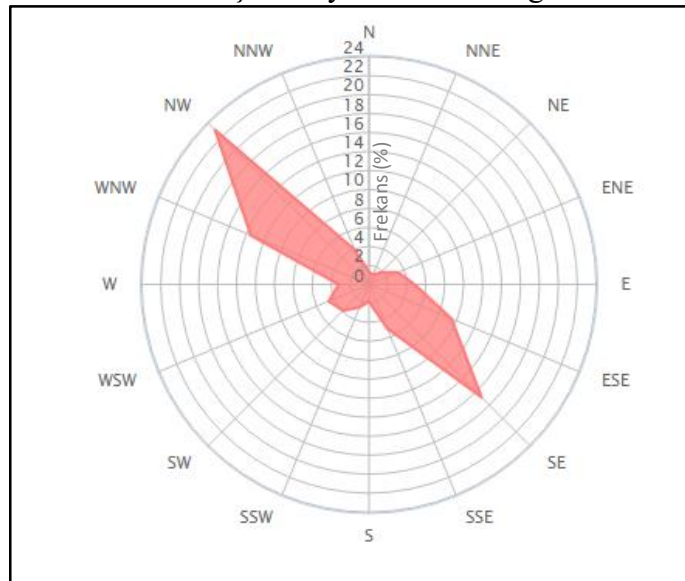
Bodrumda kurulu olan metroloji istasyonu ise, 2012 yılından beri veri sağlamakta olup, hâkim rüzgâr yönü, %13,1 frekansla kuzeybatı istikametindedir. İlkbahar aylarında güney sektörlü rüzgârlar hâkim iken, yılın diğer zamanlarında çok çeşitli yönlerden rüzgar almaktadır (Grafik 7).

Grafik 7.Bodrum İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü

Datça da yer alan metroloji istasyonu, 2013 yılından itibaren faaliyette olup, %23,8 frekansla kuzeybatı istikametindedir. Kuzeybatı yönlü rüzgârlardan sonra en fazla etkili olan rüzgârlar ise, güneydoğu istikametinde esmektedir (Grafik 8).

Grafik 8.Datça İstasyonuna Ait Rüzgâr Gülü

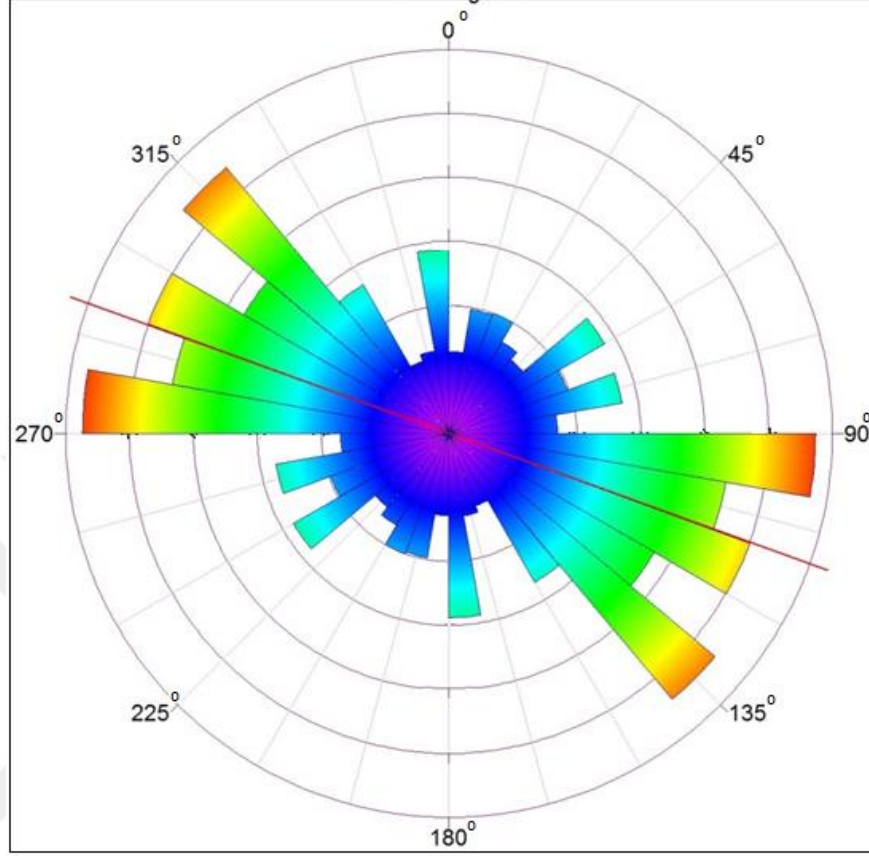

1.6.2.2. Hâkim Rüzgâr Yönü İle Şehirlerdeki Yolların Uzanış Yönlerinin Uyumı

Rüzgârların şiddetleri kadar esiş yönleri de şehrin hava kalitesi üzerinde etkili olmaktadır. Örneğin hâkim rüzgâr kuzey-güney yönlü olan bir yerleşmede yol ve cadde sistemlerinin yönlerinin de kuzey-güney yönlü olması o yerleşmenin hava kalitesini olumlu yönde etkileyecektir. Menteşe Yöresinde rüzgârların yönü ve hızı ölçülen altı adet şehir bulunmaktadır. Bu altı şehrin cadde ve sokaklarının uzanış yönleri ile yıllık rüzgâr frekansları arasında bir uyum olup olmadığı araştırılmıştır. Bunun için Muğla, Milas, Bodrum, Marmaris, Turgutreis ve Datça Şehirlerinin yol verileri “vektör veri” haline dönüştürülmüş ve RockWorks 16 programı yardımıyla yolların uzanış yönleri derece olarak hesaplanmıştır. Yolların sadece en fazla ve en az uzandığı yönler değil aynı zamanda herbir şehrin yollarının uzanış istikameti ortalaması (Linear Directional Mean) da hesaplanmıştır.

Muğla Şehrinde tespit edilen 1 066 adet cadde ve sokaklar arasında en fazla doğu-batı eksenli yolların var olduğu ortaya çıkmıştır Kırmızı ince çizgi ile gösterilen Doğrusal yönelim Ortalaması (Linear Directional Mean) ise, 110 derece doğu ile 290 derece batı yönlüdür (Grafik 9).

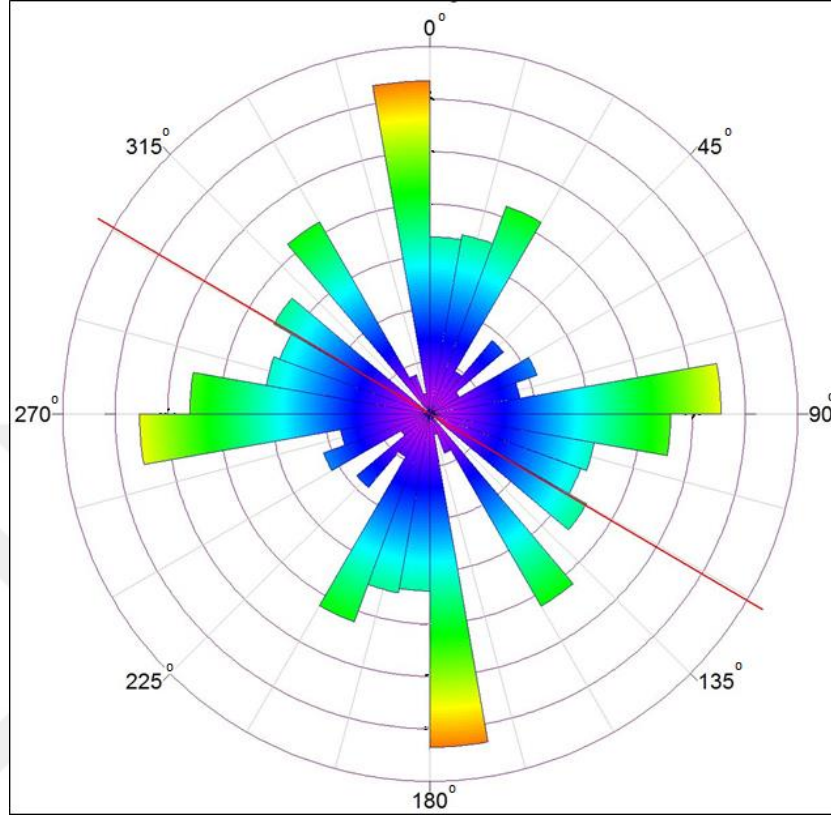
Grafik 9 Muğla Şehrindeki Yolların Uzunış Yönleri

Çevre ve şehircilik bakanlığı tarafından, Muslihittin Mahallesinde yapılan ölçümlere dayanarak yapılan çalışmalarda Muğla Şehrinin hava kalitesinin iyi olduğu kaydedilmektedir. (<http://www.havaizleme.gov.tr> Erişim Tarihi 26.10.2017). Hiç kuşkusuz Muğla Şehrinin hava kalitesi üzerinde şehirde hava kalitesini olumsuz etkileyebilecek sanayi kuruluşlarının az olması, orta ölçekli bir şehir olması gibi bazı beşeri faktörlerde etkilidir. Fakat bunlarını yanında Muğla şehrinin sokaklarının yönleriyle hâkim rüzgâr yönünün uyumlu olması, şehrin hava kalitesi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir (Grafik 3, 9) .

Milas Şehrinde yıllık hâkim rüzgar yönü %20.8 frekansla batı yönlüdür (Grafik 4). Milas Şehrinde aynı yönde bulunan yollar ise Milastaki tüm yolların %11'ine karşılık gelir (Grafik 10).

Grafik 10.Milas Şehrindeki Yolların Uzunluk Yönleri

Dolayısıyla Milas Şehrinin rüzgâr yönü ile yollarının yönleri birbirine uyuşmaz. Milas Kentinin hava kalitesi düzenli olarak ölçülmemekle birlikte, zaman zaman yapılan hava kalitesi ölçümlerinde Milas Şehrinin havasının kirli olduğu (<http://www.gunaydinmilas.com> Erişim Tarihi 26.10.2017), hatta Türkiye'nin en kirli ilçesi olduğu yönünde haberler yapılmaktadır (www.yeniasir.com.tr erişim tarihi 26.10.2017) (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Milas Şehrindeki Hava Kirliliği

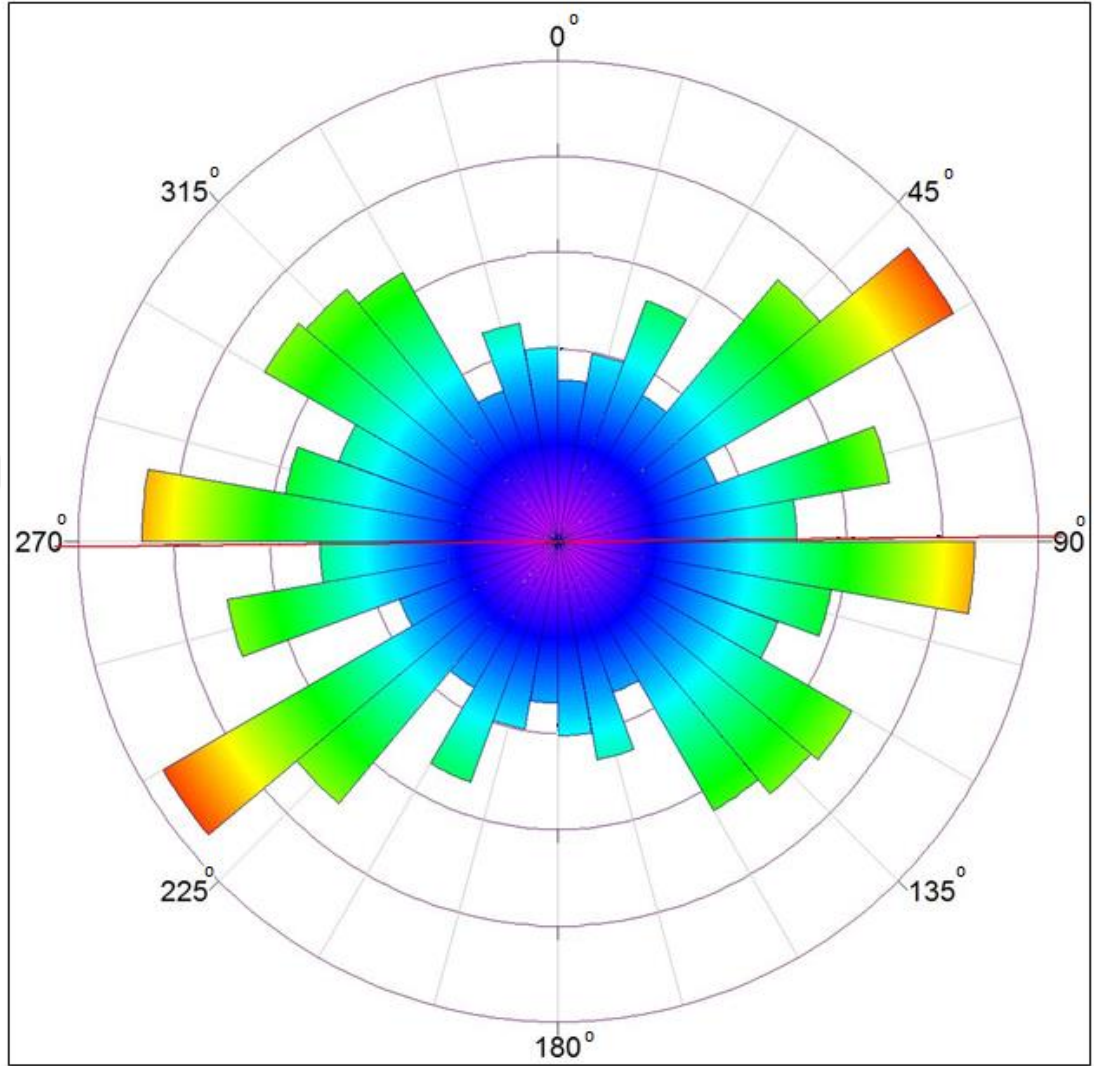

Kaynak: <http://www.milliyet.com.tr> Erişim Tarihi 26.10.2017)

Milas Şehrinin hava kalitesinin düşük olmasında muhakkak ki yolların rüzgârın tersi yönünde olması etkili olmakla birlikte, şehirdeki hava kirliliğinin tek sebebini buna bağlamak mümkün değildir. Milas'ın topografyasının çanak şeklinde olması ve binaların ısıtılmasında yakıt olarak kömür kullanımı gibi sebepler de bulunmaktadır.

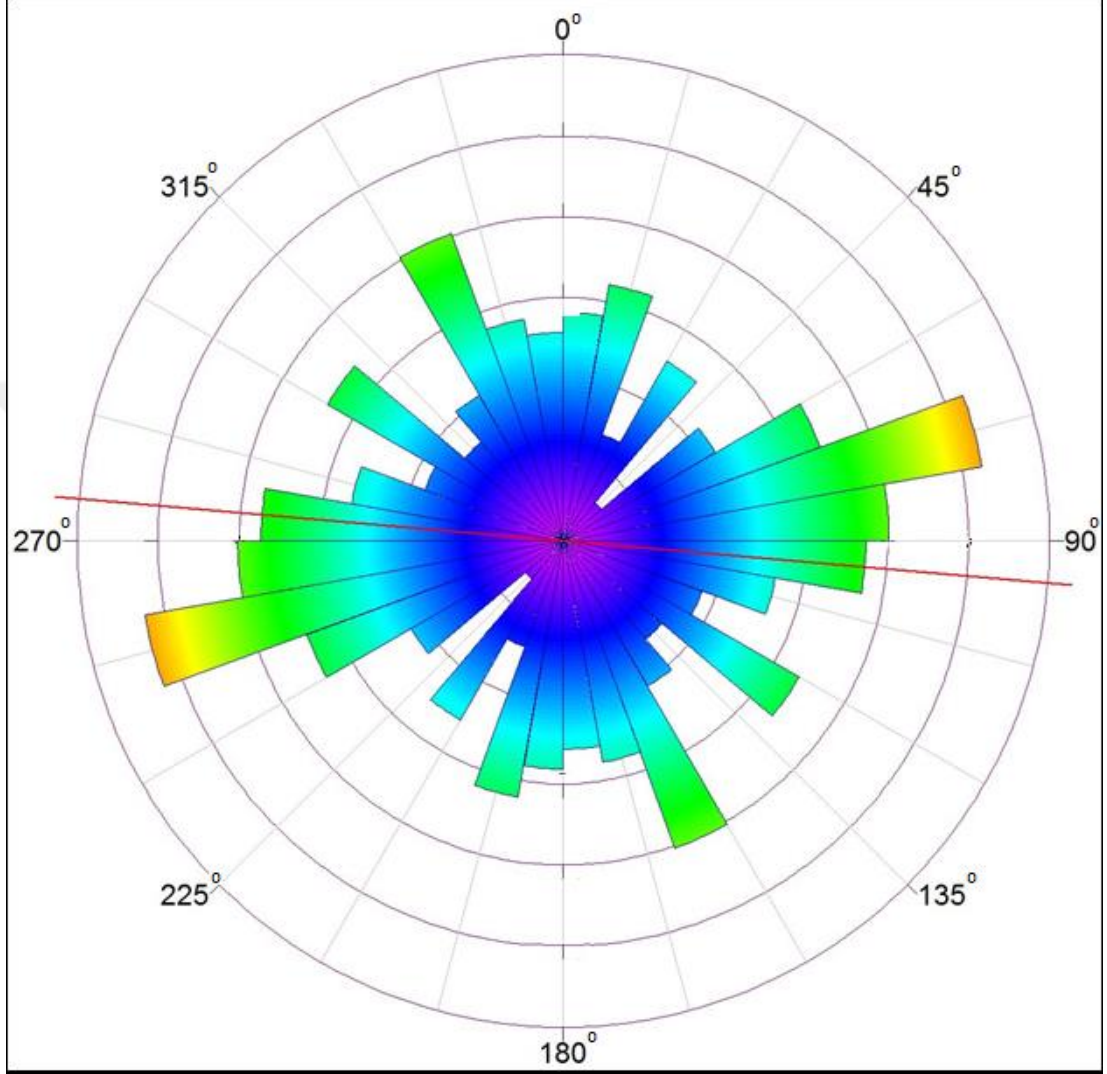
Marmaris Şehrinin hâkim rüzgar yönü %16,1 frekansla batı yönlüdür (Grafik 5). Marmaris Kentinin yollarının uzanış yönüne baktığımızda ise, cadde ve sokakların doğu batı ve ara yönlerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir (Grafik 12). Dolayısıyla

Grafik 11.Marmaris Şehrindeki Yolların Yönleri

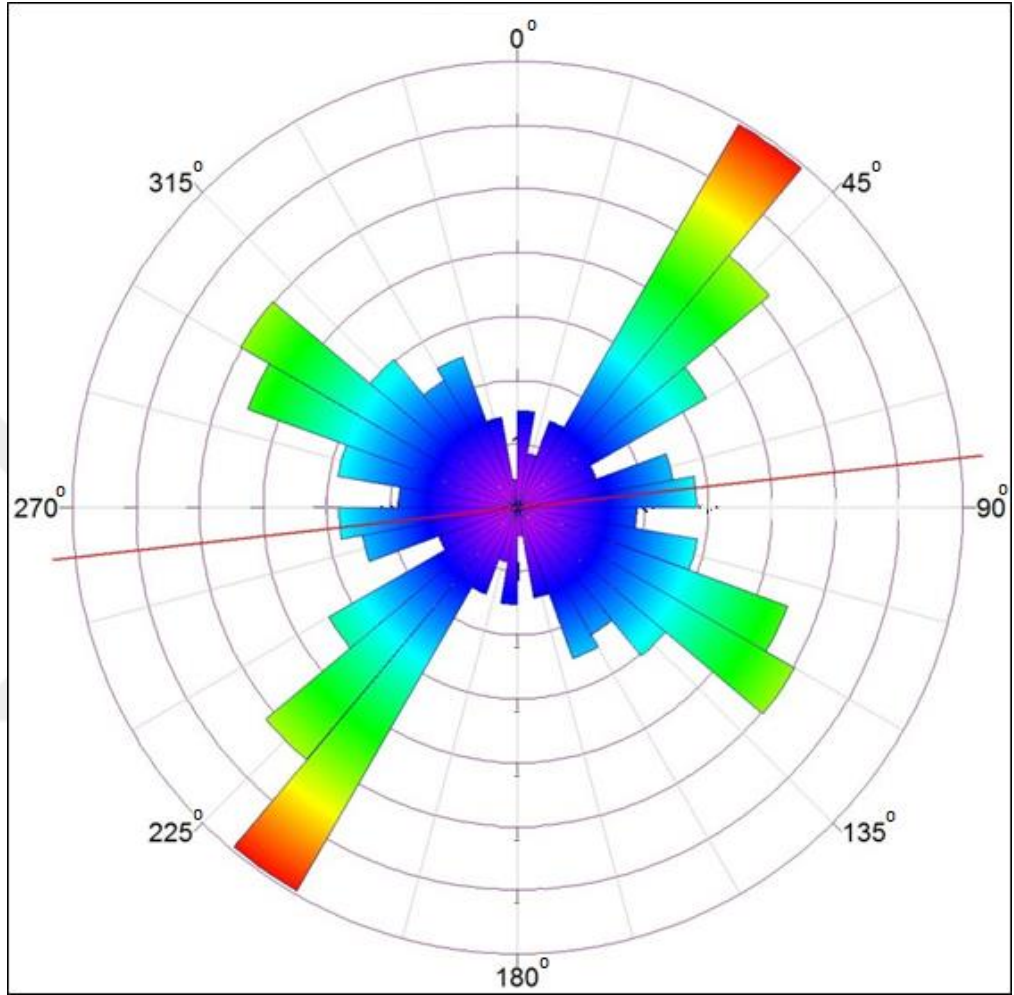
Turgutreis istasyonun hâkim rüzgar yönü, %35 frekansla, kuzeybatı istikametinde esmektedir (Grafik 6).Turgutreis kentinde cadde ve sokaklarının yönlerine baktımızda ise, yolların en fazla 165 derece doğu, 345 derece batı yönlü olduğu görülmektedir (Grafik 13). Dolayısıyla Turgutreis’de yollar ile rüzgar yönü arasında bir uyumsuzluk vardır.

Grafik 12. Turgutreis Şehrindeki Yolların Yönleri

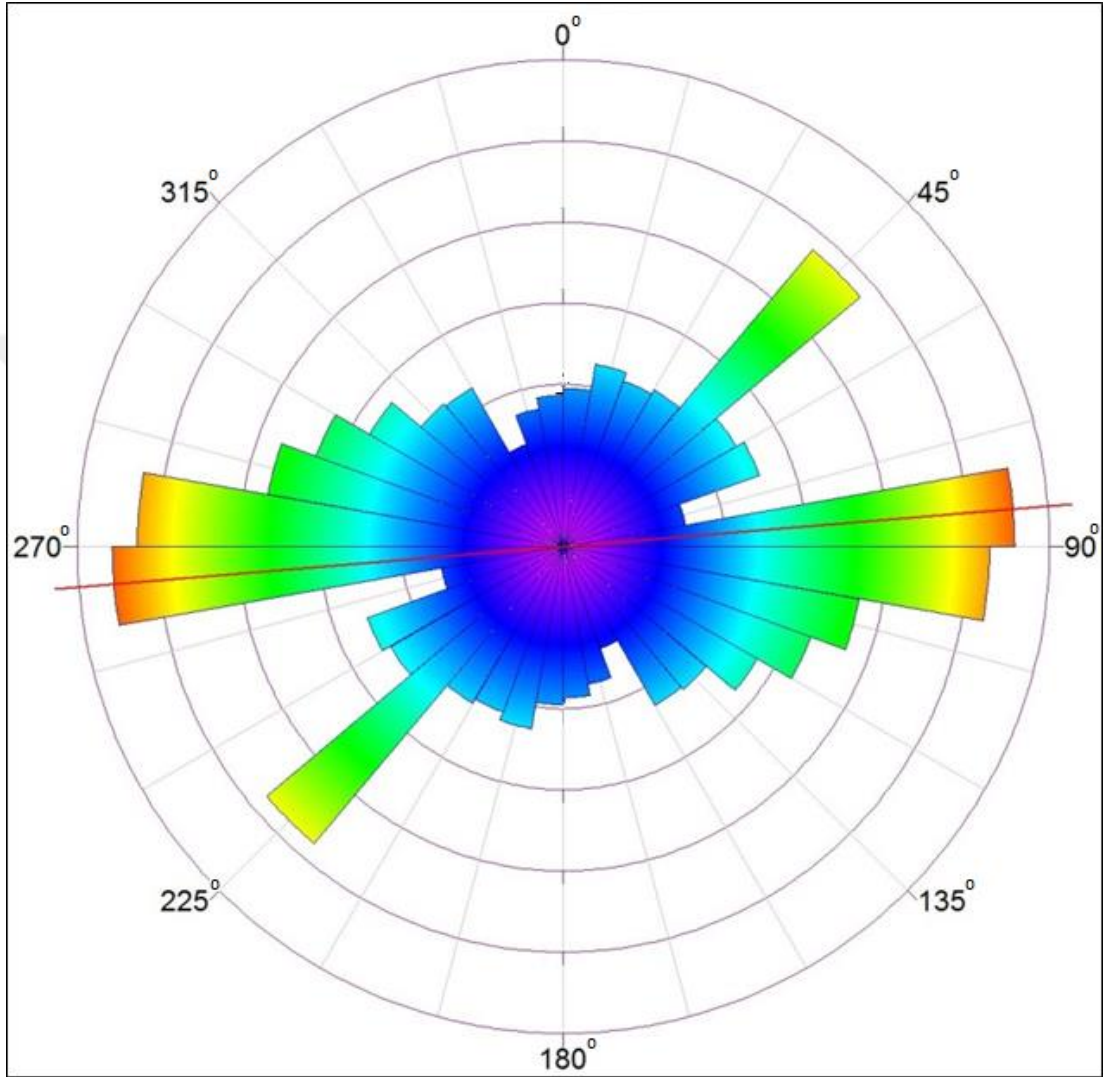
Datça İstasyonunun hâkim rüzgâr yönü, %23,8 frekansla kuzeybatı istikametindedir (Grafik 6). Datça'da bulunan yolların ağırlıklı uzanış yönü kuzeydoğu-güneybatı istikametindedir (Grafik 14). Kuzeydoğu-kuzeybatı yönlü olan yolların toplam yol şebekesi içindeki oranı %31, Kuzeybatı-güneydoğu uzanan yollarının toplam yollar içindeki oranı ise, %20'dir. Dolayısıyla Datça Şehrinde cadde ve sokakların sadece %20'si hakim rüzgar yönüyle uyumlu olup %31'i hakim rüzgar yönünün tam tersidir.

Grafik 13 Datça Şehrindeki Yolların Yönleri

Bodrumda hâkim rüzgâr yönü, %13,1 frekansla kuzeybatıdır (Grafik 7). Diğer taraftan yolların istikametine baktığımız zaman rüzgârla uyumsuz bir şekilde doğu-batı yönlü yolların daha fazla olduğu gözlenmektedir (Grafik 15).

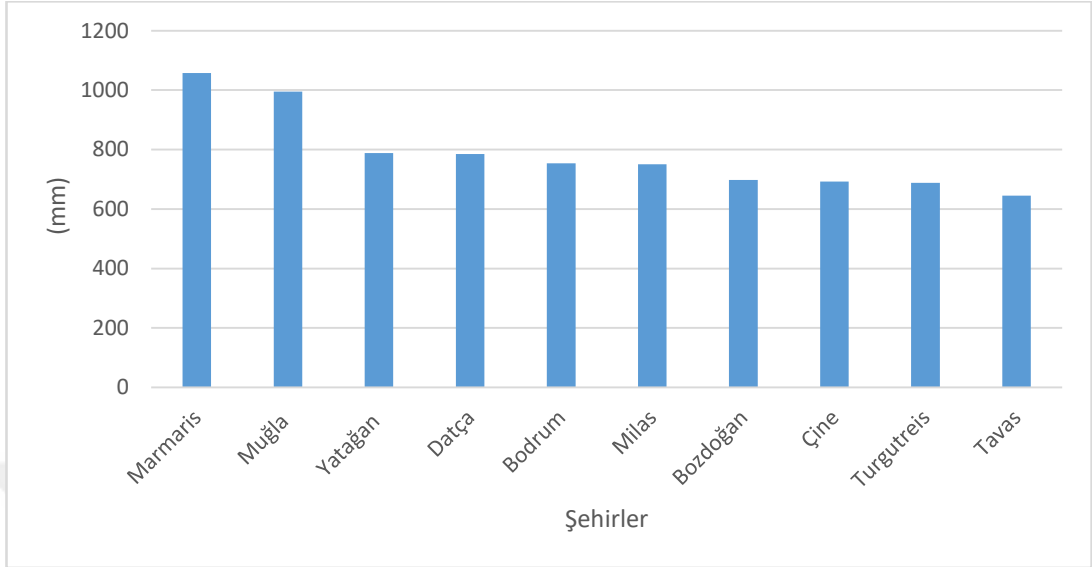
Grafik 14. Bodrum Şehrindeki Yolların Yönleri

1.6.3.Yağış

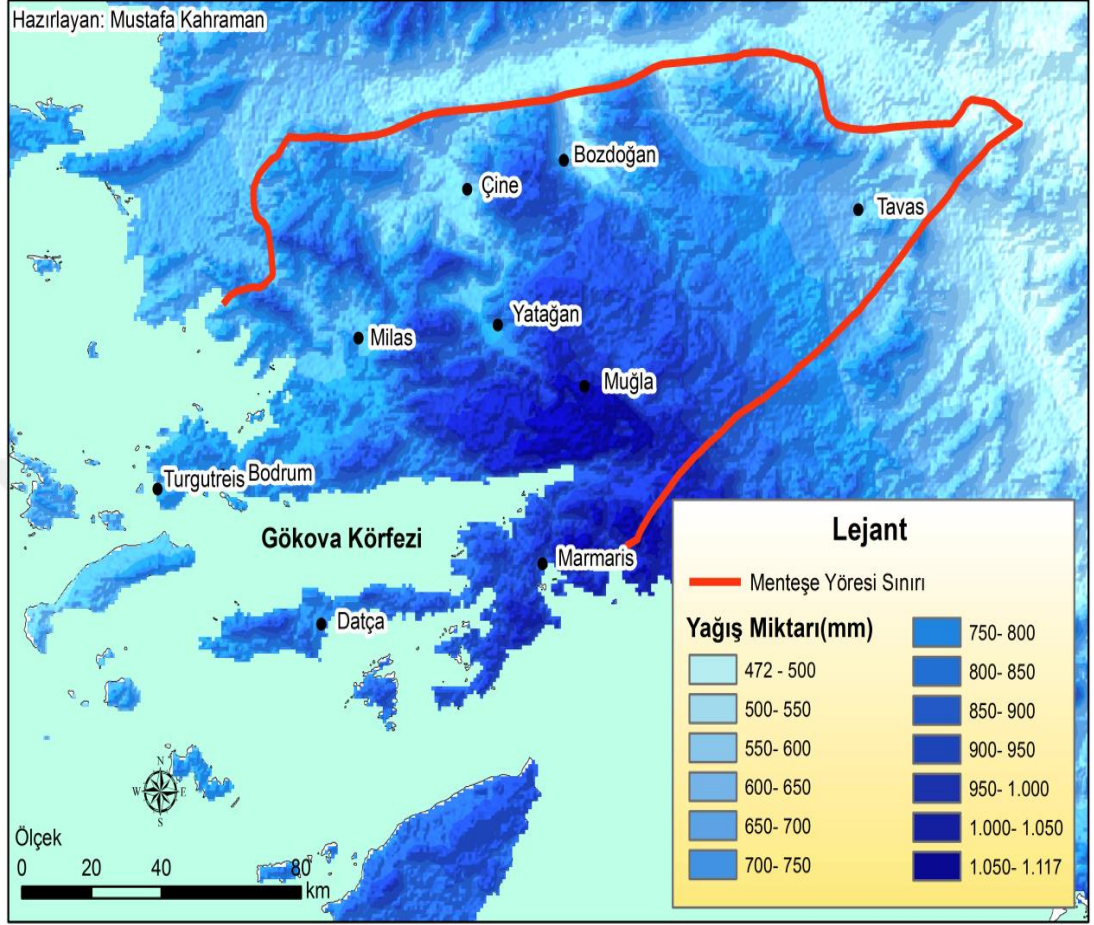
Bir yerin yağış durumu da en az sıcaklık kadar beşeri faaliyetler üzerinde etkilidir. Özellikle kurak bölgelerde yağışın önemi daha da artmaktadır (Göney, 1976: 37). Yörede ortalama yıllık yağış miktarı 785 mm'dir. Yıllık ortalama yağış miktarının en fazla olduğu yerleşme, metrekareye yıllık 1057 mm'yle Marmaris'tir. Marmaris'i, yıllık 995 mm'yle Muğla, 788 mm'yle Yatağan, 785 mm'yle Datça, 754 mm'yle Bodrum, 751 mm'yle Milas, 698 mm'yle Bozdoğan, 693 mm'yle Çine, 688 mm'yle Turgutreis ve 645 mm'yle Tavas yerleşmeleri takip etmektedir (Grafik 15).

Grafik 15.Şehirlere Göre Yıllık Ortalama Yağış Miktarı (1970-2000)

Marmaris, Muğla ve Yatağanın Yöredeki diğer şehirlerden daha fazla yağış almaktadır (Şekil 17). Marmaris, Muğla, Yatağan ve Datça'nın yöredeki diğer kentlerden daha fazla yağış alıyor olmasının sebebi kıyıya yakın olması ve kıyıda bulunan diğer bölgelere Şehirlere göre daha yüksekte yer almasıdır. Denizden gelen nemli hava kütleleri buralarda yükselir ve yağış bırakır.

Şekil 17. Menteşe Yöresi'nin Yıllık Ortalama Yağış Miktarı

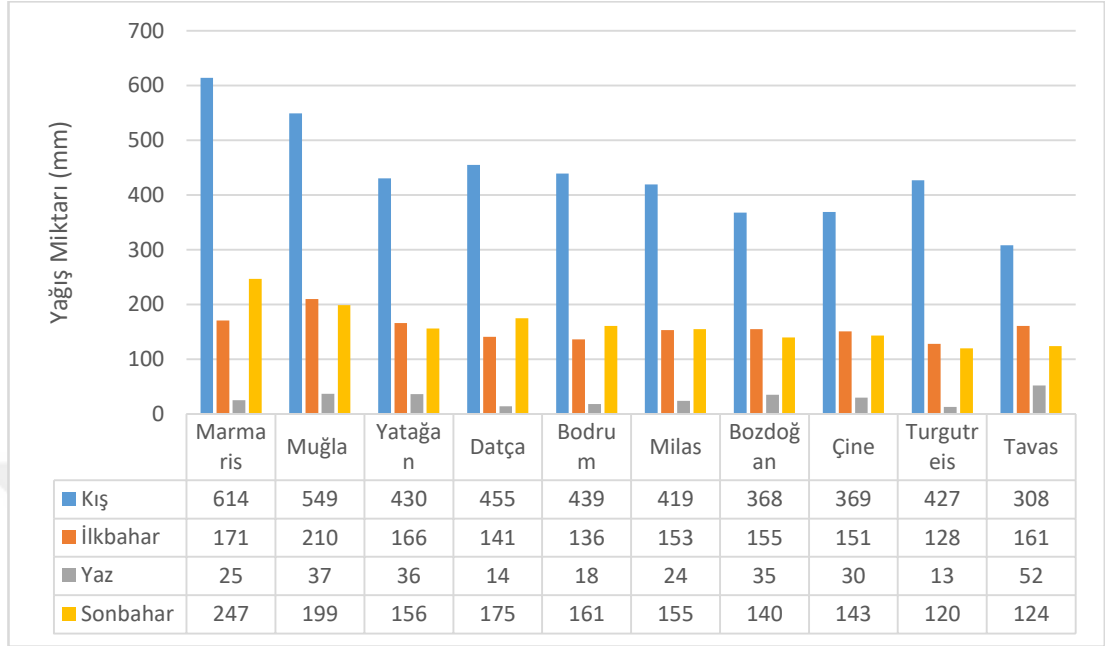

Türkiye geneli yağış ortalaması, 574 mm'dir. Dolayısıyla yöre genelindeki her bir yerleşmenin yağış ortalaması Türkiye ortalamasının üzerindedir. Fakat bu yağış miktarı bölge için yetersizdir. Bunun iki sebebi vardır: Yöre genel itibariyle, karstik bir arazidir. Karstik arazilerde su rahatlıkla yer altı suyuna karışmaktadır. İkinci sebep ise, Yörede gerçek Akdeniz İkliminin görülmesidir. Klasik Akdeniz İkliminde buharlaşmanın en az olduğu kış aylarında fazla yağış alırken, buharlaşmanın en fazla olduğu yaz mevsiminde ise, en az yağış alır.

1.6.3.1.Mevsimlik Ortalama Yağış

Yağışın yıllık miktarı kadar, mevsimlere göre dağılışı da önemlidir. Yöredeki tüm şehirlerde en yağışlı mevsim, frontal yağışların etkili olduğu kış dönemidir (Grafik 16).

Grafik 16.Mevsimlik Ortalama Yağışlar (mm)

Kaynak: <http://www.worldclim.org> (Erişim Tarihi 26.03.2017)

Grafik 17’de görüldüğü gibi yerleşimlerdeki, yağış miktarları mevsimlere göre düzenli dağılmamıştır. Ayrıca, tüm yerleşmelerde en yağışlı mevsim kış, en kurak mevsim ise, yazdır.

Grafik 17’de dikkat çeken diğer bir husus Marmaris ve Muğla Şehirleridir. Bu iki şehirde kış yağışları diğer iki şehre göre çok daha fazladır. Kışın sağanaklar şeklinde olan bu yağışlar kısa sürede toprak tarafından emilemez ve taşkınlara sebep olmaktadır. Keza 1940–2010 yıllarında Muğla ve çevresinde 93 adet taşkın kayıtlara geçmiştir. Balıkesir, Antalya ve Rize’den sonra Türkiye’de en fazla taşkın görülen yer Muğla ve çevresidir (www.mgm.gov.tr Erişim Tarihi: 27.09.2017).

1.6.3.2.Aylık Ortalama Yağış Miktarı

Yöre genelindeki yerleşmelerin en fazla yağış aldıkları aylar, Aralık ve Ocaktır. Ocak ayından itibaren, yağış miktarları kademeli olarak azalmaktadır. Tüm istasyonlarda en az yağış olduğu aylar Temmuz ve Ağustostur (Tablo 10).

Tablo 10.Aylara Göre Yağış Miktarı(mm/ m²)(1970-2000)

Şehir/Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Toplam
Marmaris	214	161	99	46	26	13	5	7	16	84	147	239	1 057
Muğla	181	161	105	59	46	21	8	8	14	59	126	207	995
Yatağan	150	121	84	48	34	19	9	8	12	51	93	159	788
Datça	164	128	83	39	19	8	2	4	13	62	100	163	785
Bodrum	158	121	80	38	18	9	2	7	19	50	92	160	754
Milas	148	117	79	46	28	15	5	4	16	47	92	154	751
Bozdoğan	126	101	73	49	33	19	9	7	15	43	82	141	698
Çine	127	103	73	48	30	17	7	6	15	46	82	139	693
Turgutreis	157	116	77	35	16	7	1	5	16	16	88	154	688
Tavas	108	88	69	49	43	25	15	12	16	40	68	112	645

Kaynak: <http://www.worldclim.org> (Erişim Tarihi 26.03.2017)

1.6.5.Kuraklık İndisleri

Bir bölgenin iklim sınıflandırılması için birçok indis kullanılmaktadır. Bu çalışmada Türkiye şartlarında en iyi sonuçlar verdiği düşünülen De Martone ve Erinc Formülü indisi tatbik edilmiştir.

1.6.5.1.De Martone İndisi

De Martone kuraklık indisinde yağış ve sıcaklık miktarlarına göre, kuraklık indisi belirlenmekte ve bu kuraklık indisinden hareketle iklim türleri hesaplanmaktadır. Bu formüle göre ölçüm yapılan sahanın indis değeri 10'dan küçükse çöl, 10-20 arasındaysa yarı kurak, 20-30 arasında ise, yarı kurak ve nemli, indis değeri 30'dan büyük ise, bölge nemli bir yer olarak kabul edilir (Dönmez, 1984: 249). Buna göre Menteşe Yöresi'ndeki şehirlerinden Muğla yarı nemli geri kalan tüm şehirler ise, nemli step iklim türüne girmektedir (Tablo 11).

Tablo 11. De Martone Metoduna Göre Kuraklık İndisi

Şehir	Yıllık Yağış Miktarı (mm)	Yıllık Ortalama Sıcaklık	Haziran Ayının yağış Miktarı (mm)	Haziran Ayının Sıcaklık Miktarı(°C)	Kuraklık İndisi	İklim Tipi
Marmaris	1057.0	18.6	5.0	27.5	19.28	Nemli Step
Muğla	995.0	15.1	8.0	25.4	21.18	Yarı nemli
Yatağan	788.0	16.5	9.0	26.6	16.34	Nemli Step
Datça	785.0	19.2	2.0	28.8	13.75	Nemli Step
Bodrum	754.0	19.0	2.0	28.2	13.31	Nemli Step
Milas	751.0	18.3	5.0	28.0	14.06	Nemli Step
Bozdoğan	698.0	16.3	9.0	27.0	14.73	Nemli Step
Çine	693.0	17.6	7.0	27.5	13.67	Nemli Step
Turgutreis	688.0	18.9	1.0	26.9	12.07	Nemli Step
Tavas	645.0	12.7	15.0	23.4	16.90	Nemli Step

Kaynak: <http://www.worldclim.org> (Erişim Tarihi 26.03.2017)

1.6.5.2. Erinc Formülü

Erinc formülü yıllık yağış ve ortalama maksimum sıcaklık değerleri baz alınarak hesaplanmaktadır. Buna göre Menteşe Yöresi'nde bulunan şehirlerden

Marmaris ve Muğla nemli geri kalan tüm şehirler yarı nemli olarak hesaplanmıştır (Tablo 12).

Tablo 12.Erinç Formülüne Göre Menteşe Yöresindeki Şehirlerin Kuraklık İndisleri

Şehirler	Yıllık Yağış(mm)	Ortalama Maksimum Sıcaklık	İndis Değeri(Im)	İklim Tipi
Marmaris	1057	23.05833	46	Nemli
Muğla	995	21.51667	46	Nemli
Yatağan	788	22.75	35	Yarı Nemli
Datça	785	22.90833	34	Yarı Nemli
Bodrum	754	23.29167	32	Yarı Nemli
Milas	751	23.9	31	Yarı Nemli
Bozdoğan	698	22.43333	31	Yarı Nemli
Çine	693	24.325	28	Yarı Nemli
Turgut	688	23.325	29	Yarı Nemli
Tavas	645	19.25833	33	Yarı Nemli

Kaynak: <http://www.worldclim.org> (Erişim Tarihi 26.03.2017)

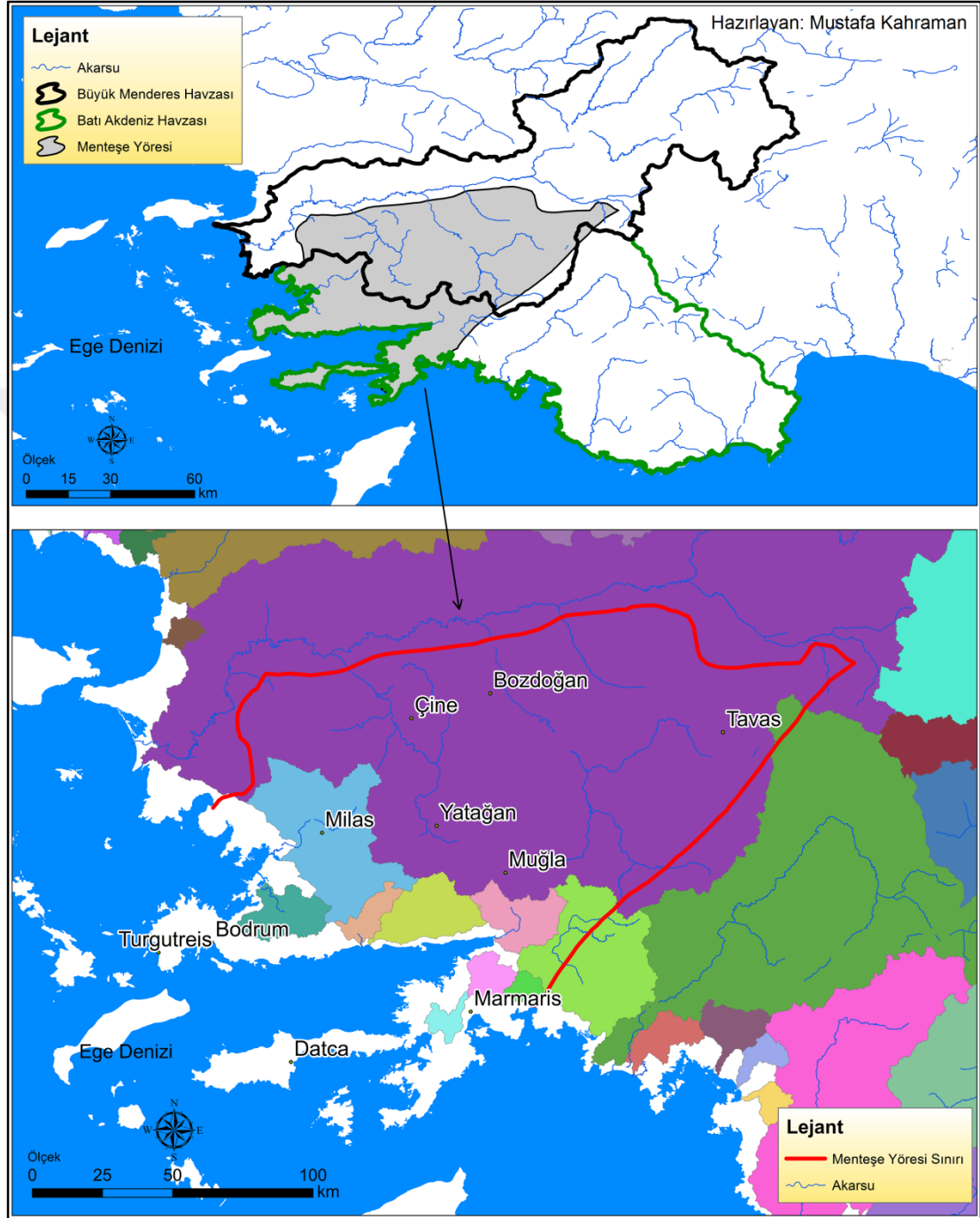
Sonuç olarak, Menteşe Yöresinde yazların kurak kışların ise, yağışlı olduğu Akdeniz İklimi etkili olmaktadır. Yöredeki tüm şehirlerde rüzgâr, sıcaklık gibi iklim parametreleri yerleşme için uygundur. Fakat diğer taraftan, Yörenin karstik bir arazi olması ve Akdeniz İkliminin hâkim olması, yöre şehirlerinde su sıkıntısının yaşanmasına neden olmaktadır. Bu noktada su sıkıntısını en az yaşayan Muğla, Marmaris ve Tavas gibi şehirler iklim şartları bakımından şehirleşme için daha avantajlı olarak görülmektedir.

1.7.Hidrografiya

1.7.1.Yöredeki Belli Başlı Havzalar

Menteşe Yöresi'nin kuzey kısmı büyük menderes havzasının bir parçasıdır. Karacasu, Çine, Karpuzlu, Akçay gibi akarsular güneyden kuzeye doğru akmakta ve sularını Büyük Menderes Nehrine ulaştırmaktadır (Şekil 18).

Şekil 18. Menteşe Yöresindeki Havzalar

Yörenin güney ve güney batısında bulunan havzalar ise, Batı Akdeniz Havzası içinde kalmaktadırlar. Bu havzalardaki akarsular sularını Ege Denizine boşaltmaktadırlar.

Şekil 19’da görüldüğü üzere, Yöredeki şehirler ya kıyıda ya da akarsuya yakın bir mevkide yer almaktadır Bununla birlikte Menteşe Yöresinde akarsulardan istifade etmek oldukça zordur. Bu zorluğun sebepleri:

1.Menteşe Yöresi pleistoseninde bir yükselme yaşamıştır. Bunu sonucu olarak vadilerin bir çoğu derine aşınmıştır (Gümüş, 2000: 68).

2. Menteşe Yöresinde Akdeniz İklimi hâkimdir. Yazları kurak olan bu iklim tipinde akarsuların taşıdığı su miktarları azalmakta hatta bazı küçük akarsular kurumaktadır.

3.Tüm bunlara ek olarak Menteşe Yöresi karstik bir arazidir. Yani yüzey akışlı suların bir kısmı rahatlıkla yer altına sızmaktadır.

Yüzey sularına ulaşmak güç olsa da, yöre genelinde yer altı su seviyesi yüksek olup, yer altı suyuna ulaşmak kolaydır. Bunun sonucunda Yöredeki yerleşmelerin birçoğunda su kuyusu açıldığı görülmektedir (Fotograf 3).

Fotoğraf 3.Su Kuyuları (A: Bodrum, B: Marmaris, C: Muğla)

Kaynak Resim A için: <http://www.haberturk.com> (Erişim Tarihi, 17.02.2017)

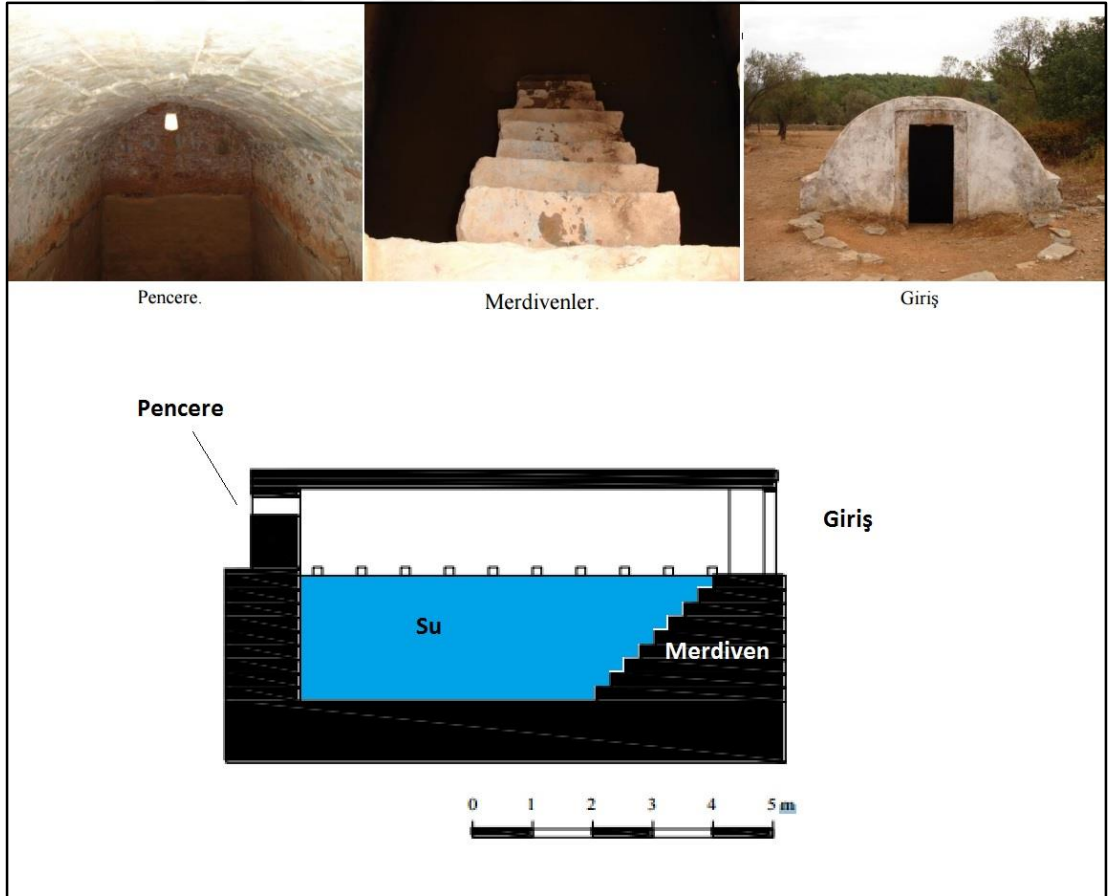
Kaynak Resim B için: <http://www.gazetesah.com> (Erişim Tarihi, 17.02.2017)

Kaynak Resim C için: <http://www.mavielmas.com> (Erişim Tarihi, 17.02.2017)

Not: Resim 1-A Bodrum’da bir konut projesi sırasında tesadüfen bulunan tarihi su kuyusu

Yöre genelinde Akdeniz İkliminin hâkim olması ve Yörenin karstik bir arazi olması sebebiyle kış mevsiminde su fazlalığı, yaz mevsiminde ise, su noksanlığı bulunmaktadır. Bu duruma bir çözüm olarak, kervan yollarının kenarında sarnıçlar inşa edilmiştir. Ortalama 5 metre çapı, 2–3 metre derinliği olan bu sarnıçlara kışın su birikir yazın ise, kurak dönemde kullanılırdı (Açıkgöz, 2005: 18) (Şekil 19). Günümüzde bu sarnıçların bir kısmı şehrin içinde kalmışlardır.

Şekil 19. Sarnıç

Kaynak: Uysal, 2015:56,57’den yararlanılarak üretilmiştir.

1.6.4.Su Bilançosu

Yukarıdaki sayfalarda anlatıldığı gibi, yöre genelinde, sıcaklığın etkisi nedeniyle buharlaşmanın en fazla olduğu dönem, yağış miktarının en az olduğu dönemdir. Diğer taraftan, buharlaşmanın en az olduğu kış döneminde yağışın en fazla olduğu dönemdir. Dolayısıyla sadece yağış ve sıcaklık şartlarına bakarak, yazın su yetmezliğinin yaşandığı, kışın ise, su fazlasının olduğunu tahmin etmek mümkündür.

Bu düşüncüyü test etmek adına yöre şehirlerinin su bilançosu Throunthaite metodu uygulanarak potansiyel buharlaşma miktarları, su noksanlıkları ve su fazlalıklarının olduğu dönemler incelenmiştir. Buna göre, su noksanlığı bulunan yerleşmeler genellikle kıyılarda yer almaktadır. Akdeniz İkliminin hâkim olduğu ve karstik arazinin hüküm sürdüğü bir bölgede, su noksanlığının az olması şehirlerin gelişimi için önemli bir etkidir.

Menteşe Yöresi'ndeki şehirler arasında en fazla su noksanlığı yaşayan şehir Turgutreis'tir. Turgutreis'i Bodrum, Datça ve Milas şehirleri takip eder (Tablo 13).

Tablo 13.Şehirler ve Su Noksanlığı

Şehirler	Su Noksanlığı(mm)
Turgutreis	-851.907
Bodrum	-821.209
Datça	-808.92
Milas	-787.787
Çine	-762.157
Marmaris	-739.594
Bozdoğan	-708.98
Yatağan	-700.105
Muğla	-619.061
Tavas	-572.261

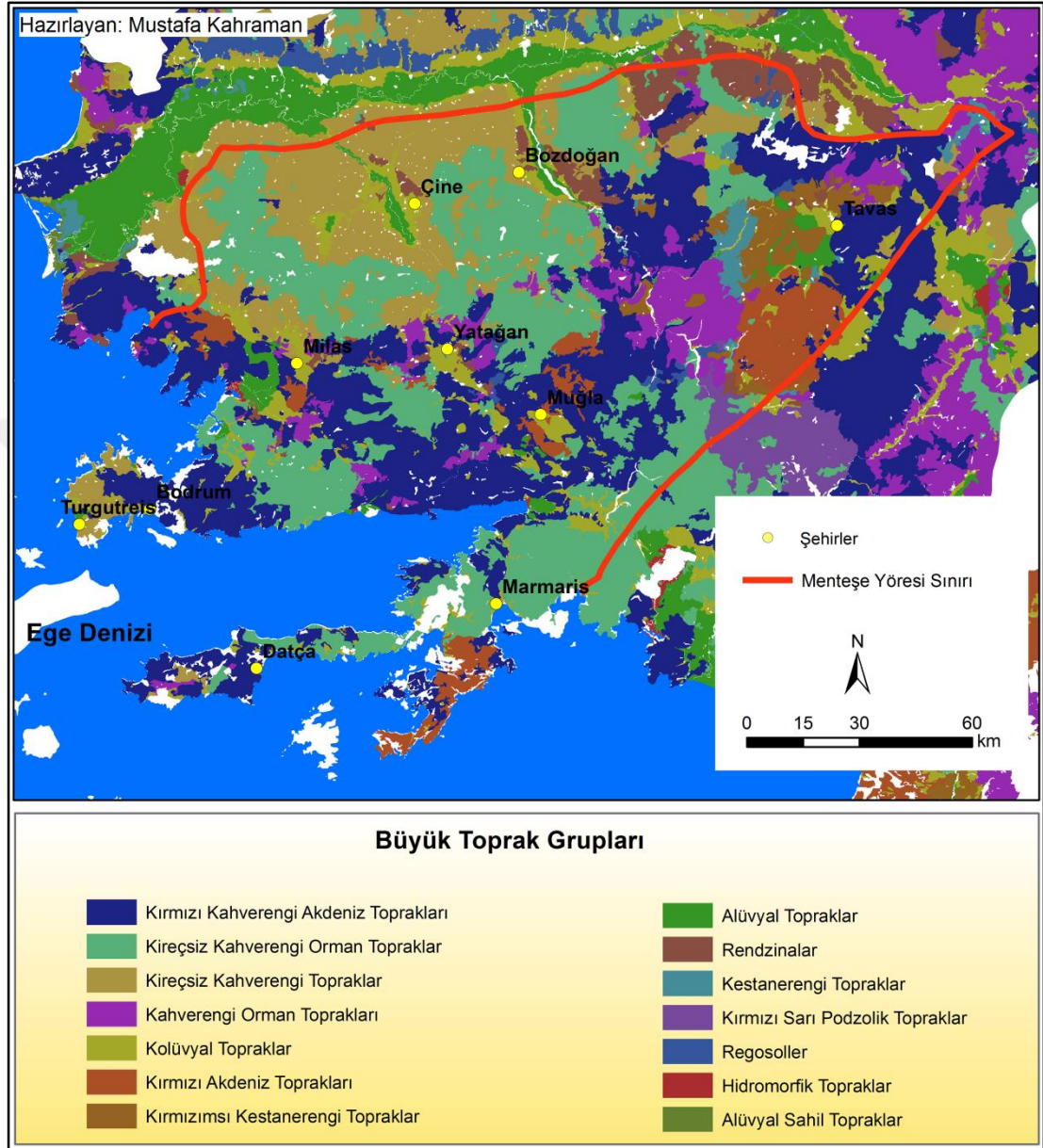
Kıyıda yer alan Turgutreis, Bodrum ve Datça şehirlerinin su noksanlığının fazla olmasının sebebi, sıcaklık değerlerinin dolayısıyla buharlaşma miktarlarının

fazla olmasıdır. Bu durumun tek istisnası Marmaris'tir. Marmaris şehrinin su noksanlığının az olmasının sebebi, yaz dönemindeki yağış miktarının fazla olmasıdır.

1.8.Toprak

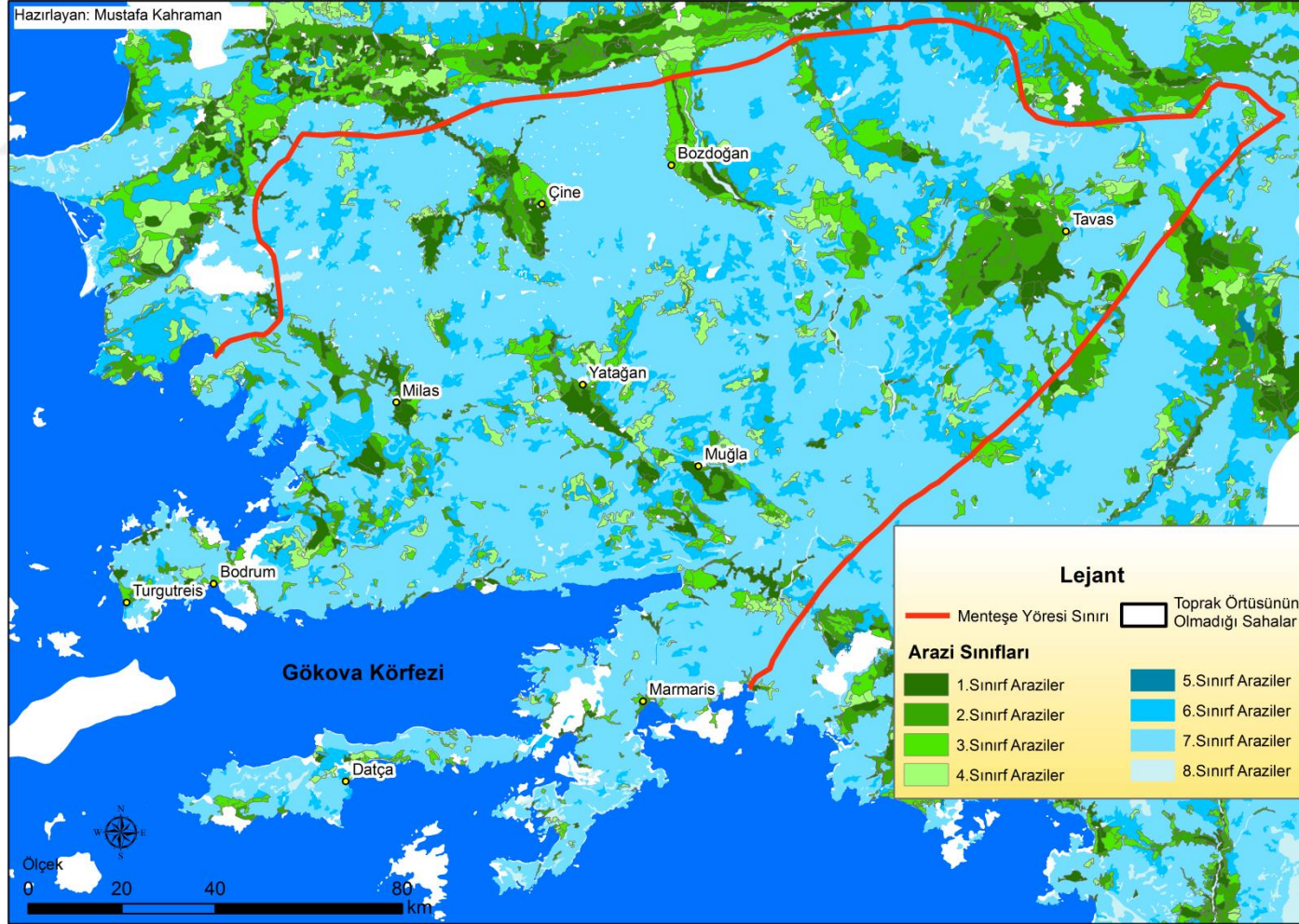
Yöreyi büyük toprak gruplarına göre incelediğimizde, Yöre genelinde, kireçsiz kahverengi orman toprakları (%40) ve kireçsiz kahverengi toprakların (%20) çoğunlukta olduğu görülmektedir (Şekil 20). Diğer taraftan, kolivyal topraklar kapladıkları oran olarak az bulunmakla birlikte (%7), şehirlerin kuruluş yeri için tercih edilen topraklardır. Milas, Çine, Muğla gibi şehirler bu kolivyal ve verimli topraklar üzerinde yer almaktadır.

Şekil 20.Menteşe Yöresindeki Büyük Toprak Grupları

Yöredeki toprak özellikleri şehirleşme üzerinde etkili olmuştur. Yöredeki şehirler tarıma elverişli arazilerde yer almaktadır (Şekil 21). Bunun nedeni, Yöre şehirlerinin tarihlerinin eskiye dayanması ve kişilerin tarlalarına yakın olma isteği bulunmaktadır. Diğer taraftan, Çine, Turgutreis gibi şehirler yakın zamana kadar kırsal alanlardı. Dolayısıyla verimli tarım arazilerine yakın bir mevkide yer alması anlaşılabilir bir noktadır.

Şekil 21.Menteşe Yöresi'nde Arazi Sınıfları

Şekil 21’de yer alan 1, 2, 3 ve 4. sınıf araziler verimli tarım arazileri olarak, 5, 6, 7 ve 8. sınıf araziler ise, tarıma elverişsiz araziler olarak değerlendirilmiştir. Beyaz renkle görülen yerler ise, toprak örtüsünün bulunmadığı göl, yerleşime açılmış alanlar, kayalık sahalar gibi alanları ifade etmektedir. Şehirler içerisinde, Çine, Milas, Yatağan, Bozdoğan ve Muğla şehirlerinin etrafında geniş verimli araziler bulunurken, Bodrum ve Turgutreis’te, verimli tarım arazileri çok kısıtlı bir sahada yer almaktadır. Bu iki şehrin kurulması ve gelişmesinde tarımsal faktörler daha az etkili olmuştur. Bodrum, şehri ticaret kolonisi olarak kurulmuş, sonrasında balıkçı kasabası halini almış ve en nihayetinde 1980’lerden sonra bir turizm kenti olarak gelişmiştir. Turgutreis Şehri’nin gelişimi 1980’lere kadar kırsal bir karakter taşıırken, turizm fonksiyonu sonucu gelişmiştir.

1.9.Bitki Örtüsü

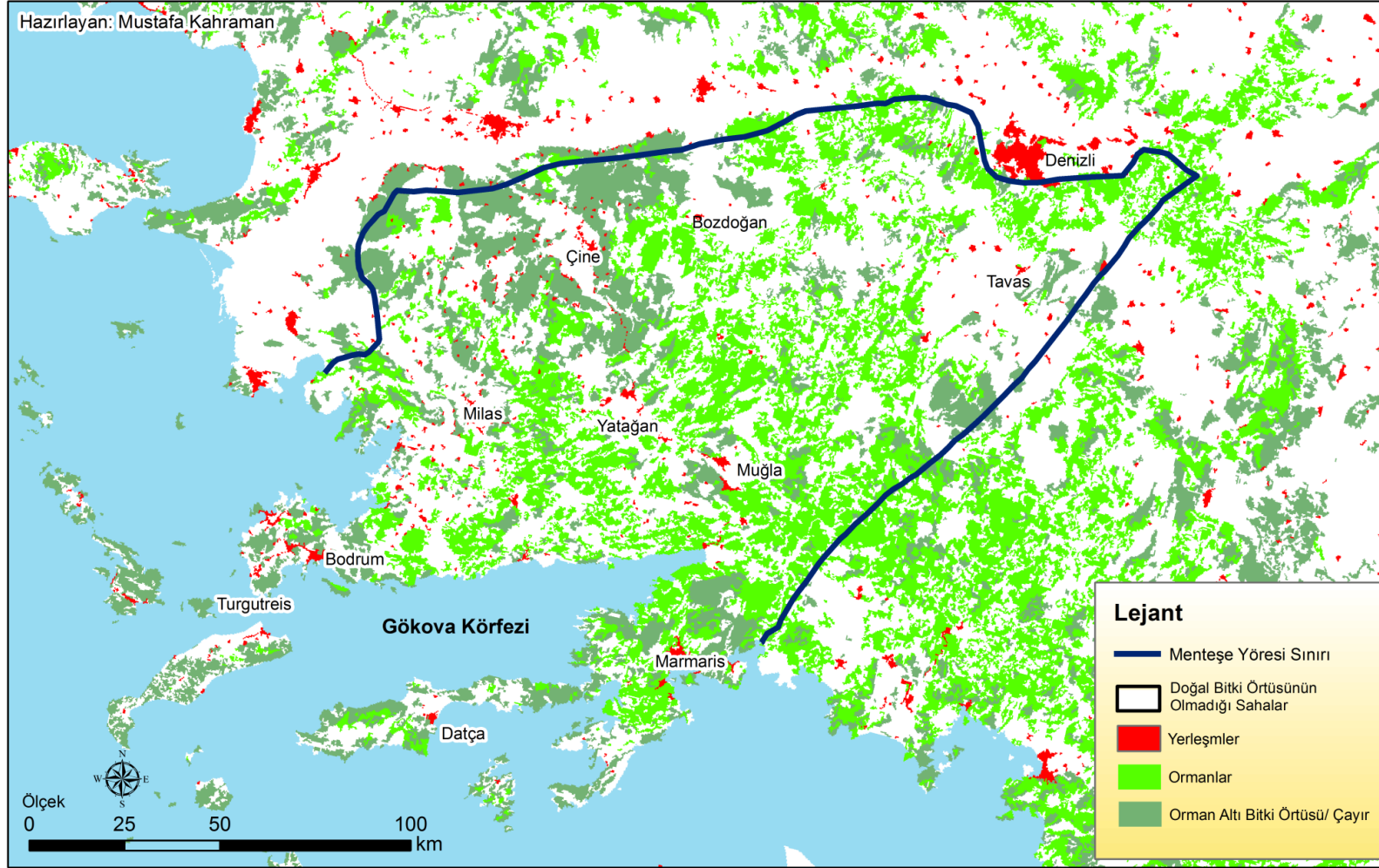
Çalışma sahası uzun yıllardan beri yerleşime açılmış olmakla birlikte gür bir bitki örtüsüne sahiptir. Yöredeki bitkileri kabaca ormanlar ve orman altı bitki toplulukları şeklinde sınıflayabiliriz. Yöredeki ormanlar kızılçam, karaçam gibi iğne yapraklı ağaçlardan meydana gelmektedir. Kızılçamlar 1 000 metreye kadar, daha yüksekte ise, karaçam ve ardıç bulunmaktadır (Cercis, 2000: 235). Yöredeki, meskenlerin yapımında genellikle bu iğne yapraklı ağaçlar kullanılmıştır (Değer, 2012: 41). Çünkü bu ağaç türleri reçineli oldukları için, suya karşı dayanıklı olup yapı malzemesi olarak işlenmesi yapraklarını döken ağaçlara göre daha kolaydır (Alkış, 2016: 1).

Yöredeki ormanların çoğu inşaat ve mobilya sektörlerinde hammadde olarak kullanımına uygundur. Ancak, Marmaris çevresinde, endemik bir bitki olan günlük (sığla) (*Liquidambar Orientalis*) ağacından elde edilen reçine medikal ve kozmetik sektöründe kullanılmaktadır (Kayan, 1972: 321; Türkeş ve Altan, 2012: 62)..

Doğal vejetasyon alanlarının tahrip edilmesiyle makiler, makilerin tahribinde ise, garig formasyonları ortaya çıkmıştır. Bu orman altı bitkileri deniz seviyesinden 600–800 metrelerde bulunmaktadır. Yöredeki orman tahribatının önemli bir miktarı zeytin ziraatinden dolayı gerçekleşmiştir.

İklim bölümünde de bahsedildiği gibi Yöre, gerek yağış bakımından gerekse sıcaklık miktarı bakımında Türkiye ortalamalarının çok üstünde değerlere sahiptir. Bu durum Menteşe Yöresi'nde gür bir bitki topluluğunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Menteşe Yöresi'nin toplam yüz ölçümünün %26'sı ormanlar, %28'i orman altı bitki topluluklarıyla kaplıdır. Ormanlar Yörenin engebeli ve dağlık olan orta kesimlerinde yoğunlaşırken, Orman altı bitki toplulukları yörenin kenarlarında özellikle de Çine, Bodrum ve Marmaris'te Yoğunlaşmıştır (Şekil 22).

Şekil 22.Menteşe Yöresindeki Doğal Bitki Örtüsünün Dağılışı

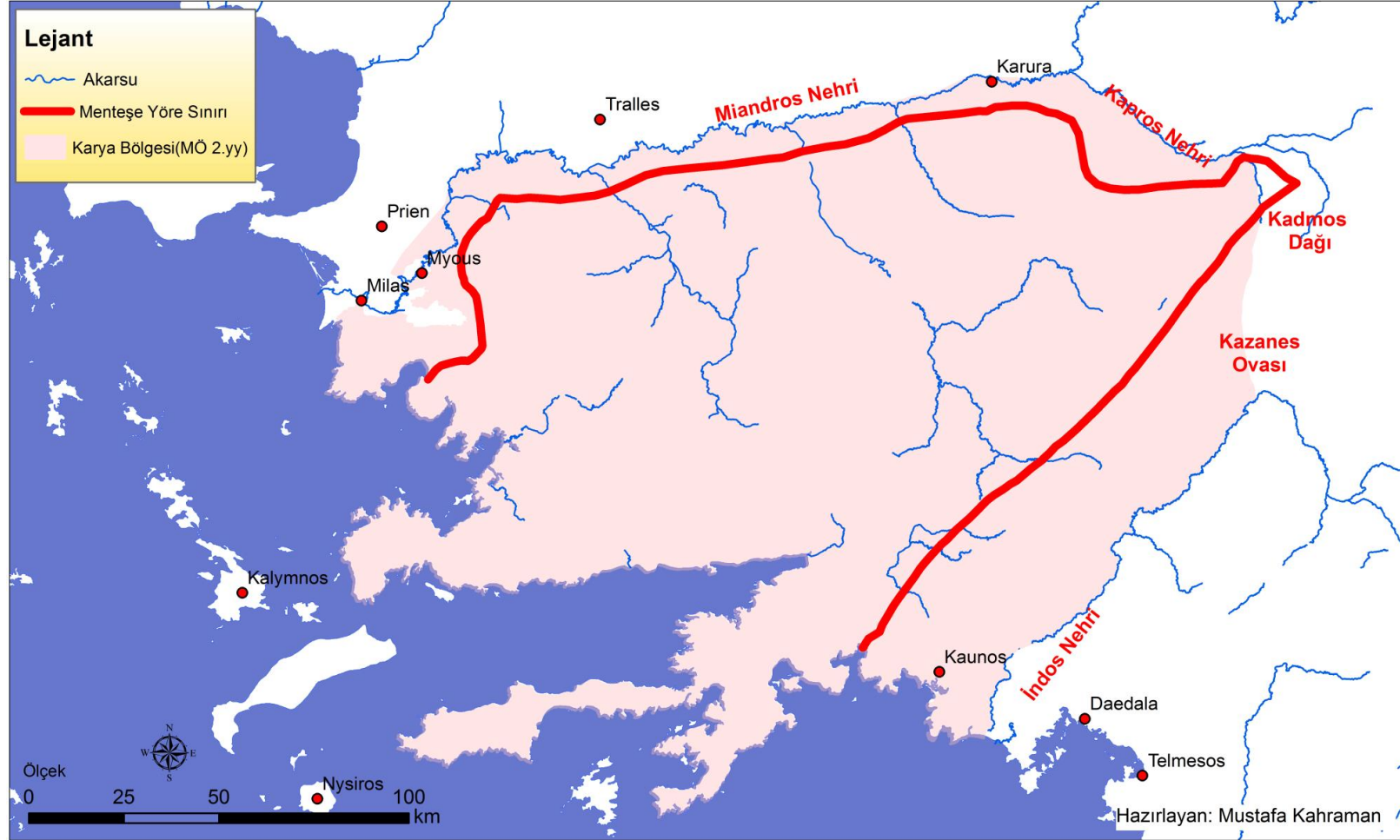
2. BÖLÜM: MENTEŞE YÖRESİ'NİN YERLEŞME TARİHİ

Bu bölümde Menteşe Yöresi'nde yer alan şehirlerin yerleşme tarihi incelenecektir. Gerek Menteşe Yöresi gerek Muğla Şehri incelenirken, isimlerinin etimolojik kökenleri, kendi dönemlerindeki yeri, önemi ve siyasi tarihleri üzerinde durulacaktır.

2.1. Menteşe Yöresinin Aldığı Adlar

Günümüzde Menteşe Yöresi olarak adlandırılan bölge, MÖ 12-MS 13.yy'lar arasında Karya olarak anılmaktadır. İlgili literatürde Karya olarak isimlendirilen bölgenin sınırları yapılan çalışmalara göre kesin değildir. Bunun temel sebebi, Karyanın hem siyasi hem de coğrafi bir bölge olmasından kaynaklanmaktadır. Bazı çalışmalarda Karya olarak bahsedilen bölge Karya İmparatorluğu'dur. İmparatorluk sınırlarının zaman içinde genişlemesi veya daralması Karya'nın sınırları hakkında görüş birliğine varılmasını engellemektedir. Tez çalışmasında Karya olarak nitelendirilen bölge, kuzeyde Miandros (Büyük Menderes) Nehri, kuzeydoğuda Kapros (Başlıçay) Nehri, Açıpayam Ovası, güneydoğuda İndus (Dalaman) Nehri tarafından sınırlanan saha kabul edilmiştir (Şekil 23). Bu coğrafi saha aynı zamanda Karya İmparatorluğunun MÖ 2.yy'daki siyasi sınırlarıdır (Tekin, 2007: 86; Kürüm,2006: 3,11).

Şekil 23.Karya Bölgesi

Yapılan literatür çalışmaları esnasında, bir bölgenin isimlendirilmesinde genellikle üç faktörün etkili olduğu görülmüştür. Bazı sahalar sahip olduğu fiziki coğrafya özellikleriyle ilişkili olarak isimlendirilmiştir. Bunun dışında Bölgede yaşayan halklardan dolayı da bölge isimlendirilebilmektedir. Son olarak bir sahanın o bölgedeki yönetime/yöneticiye ithafen bölgenin isimlendirildiği de bilinmektedir. Karya Bölgesi için üç olasılığı da doğrulayacak türde bilgiler vardır

“Karya” kelimesi, bölgede MÖ 3 000’li yıllarda etkili olan Luvi Dilinde, doruklar ülkesi, doruk yeri gibi anlamlara gelmektedir. Bölgede bulunan Menteşe Dağları’nın varlığı bu görüşü desteklemektedir. Başka bir görüşe göre, bölgede yaşayan halka Karlar denildiği için bölge Karya olarak adlandırılmıştır (Sevin, 2001:105; Pişkin 2007: 2). Literatürde çokça taraftar bulan bir başka görüş ise, MÖ 3400’lü yıllarda bölgeye Kar adında bir komutanın gelmesi ve bölgenin adı o komuta ithafen Karya olarak anılmasıdır (Nedim, 2005:13,14; Uslu 2013: 25; Eroğlu, 2011: 21).

Karya kelimesi bir bölge ismi olarak bazı tarihi kaynaklarda karşılaştıldığı düşünülmektedir. “MÖ. II. Bin yılın ikinci yarısına ait Hitit ve Mısır metinlerinde Kark(a)issa ya da Karakişa; MÖ I. Bin yılın Pers kayıtlarında ise, Karka olarak” geçen kelimelerin Karya olduğu düşünülmektedir (Sevin, 2001: 105). Karissa ve Karka kelimelerinin Yunanlar tarafından Karya olarak adlandırıldığını iddia eden araştırmacılar da bulunmaktadır (Zachariadou’dan aktararak Buluç, 1993: 3).

Bölge 12.yy’dan itibaren Menteşeoğullarının kurucusu Menteşe Bey’e ithafen, Menteşe olarak anılmış ve Osmanlı döneminde de yöre için aynı isim kullanılmaya devam edilmiştir (Darkot, 1967: 722).

2.2. Menteşe Yöresine Yapılan Büyük Göçler

Menteşe Yöresi yerleşme tarihi Tunç Çağına dayanmaktadır. Tunç Çağında bölgeye yerleştiği düşünülen halklar MÖ 3 000 ve MÖ 2 000 yıllarda gerçekleşmiş

olan büyük göç hareketleri sonucunda bölgeye geldiği düşünülmektedir. Bu göçler hakkında çok fazla bilgimiz olmamakla birlikte her iki göçün sebepleri arasında iklimde yaşanan değişiklikler olduğu düşünülmektedir. MÖ 3 000 ve 2 000’li yıllarda küresel ölçekte bir soğuma ve kuraklaşma yaşanmıştır (Taşdöner, 2012: 89, 99, 100). Bu da nüfus hareketlerine sebep olmuştur. Bu göç dalgaları Anadolu’nun tamamını etkilemekle birlikte özellikle kurak ve soğuk iklim şartlarının daha az hissedildiği alçak ve kıyı bölgelerinde daha etkili olmuştur.

MÖ 2200’lerde birinci göç dalgası sonucunda bölgeye Luviler, Hititler ve Palalar gelmiştir (Öz, 2005: 96-99). Hititler uzun süren hâkimiyet döneminde sınırları çokça değişmiş olmakla birlikte orta Anadolu’da, Palalar Kuzeybatı Anadolu’da, bölgeye ilk gelen halk olduğu düşünülen (Taşdöner, 2012: 92- 99). Luviler ise, güney ve çalışma sahamızı kapsayan batı Anadolu kıyılarına yerleşmişlerdir. Dolayısıyla Luviler Menteşe Yöresinde yaşadığı bilinen ilk halktır (Balamir:2010: 4).

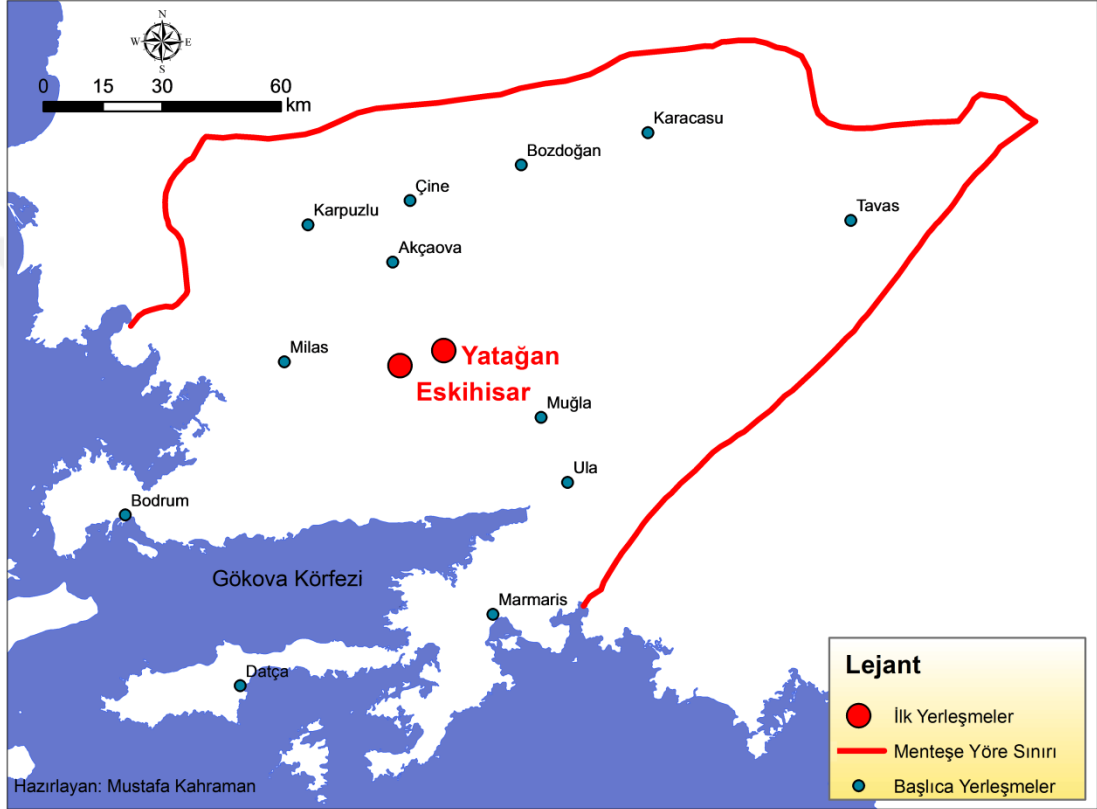
İkinci göç dalgası yani literatürdeki yaygın kullanımıyla Ege Göçleri, MÖ. 12.yy’da meydana gelmiştir (Mansel, 2004: 87). Bu dönemde yukarıda adı geçen Hitit, Luviler ve Palaların kurdukları siyasi organizasyonlar yıkılmış, tüm Anadolu’da yaklaşık 3 asır sürecek olan karanlık çağ başlamıştır (Taşdöner, 2012: 98). Bu göç dalgasıyla daha önceki dönemde bölgede kullanılan Hitit ve Luviler yazı dilleri unutulmuş bunun sonucunda birçok yerleşme ve coğrafi isim kullanılmaz hale gelmiştir (Taşdöner: 2012: 98). Dolayısıyla çalışma sahamızda yerleşme isimlerinin çoğu en erken MÖ 2000 yılına kadar inmektedir.

2.2.1. Menteşe Yöresinde İlk Yerleşim Alanları

Menteşe Yöresi sınırları dâhilinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda yerleşme tarihinin MÖ 3000 yılına kadar dayandığı bilinmektedir (Niray, 2002: 15). Yatağan’da bulunan mezarlık ile Eskihisar Köyü’nde bulunan prehistorik çanak

çömlekler erken Tunç Çağı (MÖ 3 000) dönemine aittir (Buluç, 1993:3) (Şekil 24). Dolayısıyla bulgular değerlendirildiğinde Menteşe Yöresinin MÖ 3000’li yıllardan itibaren yerleşmeye açıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 24.Menteşe Yöresinde İlk Yerleşilen Yerler

2.3. Menteşe Yöresinin Siyasi Tarihi

Menteşe yöresindeki şehirleşme tarihini daha iyi anlamak adına yörenin siyasi tarihinden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

Yörede siyasi bir birlik kuran ilk devlet, kesin olarak tespit edilememekle birlikte, MÖ 2000’li yıllarda Anadolu’da hüküm sürmüş olan Luvi Devleti’dir. MÖ 1680 yılında Hitit İmparatorluğu, Menteşe Yöresinde etkili olmuştur. MÖ 12.yy’da Hititlerin siyasi istikrarı bozulmaya başlamış ve yöre MÖ 547 yılından sonra yerel yöneticilerin kontrolüne geçmiştir. Hitit hâkimiyetinin ardından, bölgeye Karlar hâkim olup, MÖ 1150 senesinde Kar imparatorluğunu kurmuşlardır. Ege Göçlerinin

bir parçası olarak Dorların bölgeye gelmesiyle, bölgenin kıyı kesimlerinde Dor Kolonileri hâkim olmuştur (Pişkin, 2007:5; Eroğlu, 2011: 41; Balamir, 2010: 10). Bölge, MÖ 6.yy'da doğudan gelen Persler ve MÖ 4.yy'da batıdan gelen İskender İmparatorluğunun siyasi otoritesi altında kalmıştır.

MÖ 126 yılında Büyük Roma İmparatorluğu bölgeye hâkim olmuş ve bölge Karya adıyla bağımsız bir eyalet şeklini almıştır. Orta Çağ'da Yörede kısa bir dönem Abbasiler hâkim olsa da, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu bölgenin hâkimi olmuştur. Doğu Romanın son zamanlarında, siyasi sınırlar Türkler tarafından sık sık ihlal edilmiş, Menteşe yöresine Türk akınları düzenlenmiş ve nihayetinde Menteşe Yöresi MS 1069 yılında Selçuklu Devletinin sınırlarına dâhil olmuştur. Beylikler döneminde yöre Menteşoğulları ile Osmanlı Beyliği arasında iki kere el değiştirmiş ve 1424 yılında ikinci ve son kez Osmanlı Devleti toprağı haline gelmiştir (Merçil: 2004: 153). Kurtuluş Savaşı sırasında yörenin büyük bir kısmı 1919-1923 yıllarında İtalyan işgali altında kalmıştır. İşgal 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla son bulmuştur.

Menteşe Yöresinde siyasi hâkimiyet kurmuş olan belli başlı devletler aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tablo 14).

Tablo 14.Menteşe Yöresinde Siyasi Birlik Kuran Devletler

Siyasi Otorite	Siyasi Otoritenin Etkili Olduğu Yıllar
Hititler	MÖ 1680–1220
Karyalılar (Lelegler)	MÖ 1150–547
Persler	MÖ 546–480
İskender İmparatorluğu	MÖ 334–323
Roma İmparatorluğu	MS 126–295
Bizans İmparatorluğu	MS 295–802
Abbasiler	MS 802–864
Bizans İmparatorluğu	MS 864–1096
Selçuklu Devleti	MS 1069–1280
Menteşoğulları Beyliği	MS 1280–1390
Osmanlı Beyliği	MS 1390–1402
Menteşoğulları Beyliği	MS 1402–1425
Osmanlı Devleti	MS 1424–1923

Kaynak: Doğru, 2006: 73; Eroğlu, 1939:33,34; Yalçın 1960:4.

Tablo 14’de görüldüğü üzere Bölgede hâkim olan devletlerden Bizans imparatorluğu toplamda, 739 yıl, Karyalılar 603 yıl, Osmanlı Devleti 498 yıl, Hititler 460 yıl Menteşe Yöresinde siyasi otorite kurmuştur.

2.4. Menteşe Bölgesinde Şehirleşme Tarihi

Bu bölümde, Menteşe Yöresindeki şehirleşme hareketleri üç dönem halinde incelenecektir. Bunlar: Eski Yunan kültürü altında gelişen şehirleşme hareketi (MÖ.7.yy-MS 2.yy’a kadar dönem), Roma ve Bizans hâkimiyeti altında gelişen şehirlerime hareketi (MS 2–11.yy) ve Türk-İslam kültürünün (11.yy’dan itibaren) etkili olduğu dönemdeki şehirleşme hareketleridir. Yunan kültürü öncesinde de saha yerleşilmiş olsa da ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır.

2.4.1. Eski Yunan Kültürü Dönemi

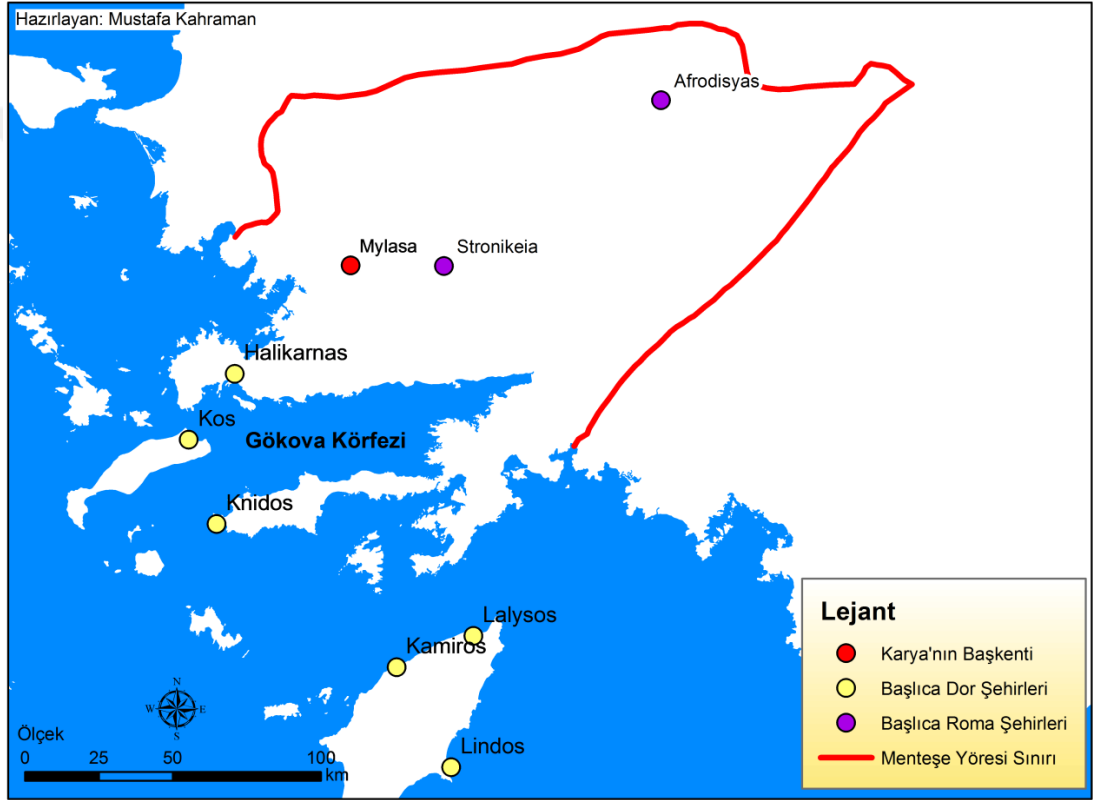
Menteşe Yöresinde Roma İmparatorluğu dönemine gelinceye kadar, Hitit, Kar (Leleg) ve Yunan Medeniyetleri etkili olmuştur ve bu medeniyetler çerçevesinde şehirler gelişmiştir.

Hitit ve Kar Medeniyeti altında gelişen şehirlerle alakalı çok fazla tarihi kaynak mevcut değildir. Bununla birlikte MÖ.12.yy’a kadar, Karların (Leleglerin) genellikle kıyılarda yaşadığı bilinmektedir. Karların başkentinin Milas olduğu düşünülürse (Arslan, 2015: 48), Karlar döneminde Menteşe yöresinin en önemli şehri Milas olmalıdır.

MÖ 12.yy’da Dorlar, Menteşe Yöresinin kıyılarını istila etmişlerdir. Kar yerleşmeleri ise, yüksek ve iç kısımlara çekilmişlerdir (Balamir, 2010: 12). Kıyı yerleşmeleri üzerindeki Dor hâkimiyeti MÖ 7yy’a kadar devam etmiştir. MÖ 12–7.yy’lar arasında ön plana çıkan Dor yerleşmeleri: Lindos, Lalysos, Kamiros, Kos, Halikarnasos ve Knidos’tur. Lindos, Lalysos ve Kamiros Şehirleri Rodos Adasında,

Kos Şehri İstinköy adasında, Halikarnasos ve Knidos ise, çalışma sahamız olan Menteşe Yöresinde yer almaktaydı. Halikarnasos ve Knidos kendi dönemlerinin en gelişmiş şehirlerindendir (Şekil 25). MÖ 7. yy'dan itibaren kıyı bölgelerinde Helen etkisi hissedilmeye başlanmış Büyük İskender'in bölgeyi ele geçirmesiyle birlikte Yunan etkisi tüm Karya'da egemen olmuştur.

Şekil 25. Menteşe Yöresindeki Başlıca İlkçağ Şehirleri

Helen kültürü şehirler üzerinde oldukça etkili olmuştur. Yunan kültürü öncesinde Karya'daki polisten küçük fakat polisın tüm haklarına sahip Koinon (Köy Birliği) adı verilen ve Anakaradaki Helen şehirciliğinde karşılığı olmayan yerleşme örneği bulunmaktaydı (Arslan, 2015: 17). Bu durum Kayra'yı uzaktan yöneten Yunan uygarlığı için olumsuz bir durumdur. Çünkü dağınık bir yerleşmeyi kontrol etmek zor olmaktadır. Bir başka ifadeyle merkezi otorite tam anlamıyla uygulanamaz. Bu durumu ortadan kaldırmak adına bölgede synoikismos

uygulanmıştır. Synoikismos: şehirlerde veya daha küçük yerleşmelerde yaşayan insanları göç ettirip yeni bir şehre yerleştirmesidir. Bu uygulama sonucunda yeni ve daha büyük şehirler kurulmuştur (Akalin, 2003: 1).

Synoikismos yönteminin bölge şehirleşmesi üzerinde bir diğer etkisi şehrin fiziksel konumuyla alakalıdır. Nüfusun taşındığı yerde yeni kurulan şehirler Helen şehirlerinin genel karakteri olan agora, tapınak, tiyatro, gymnasium gibi fiziksel özelliklerle donatılmıştır.

MÖ 7-1. yy'larda Yunan kültürünün etkili olduğu dönemde şehirde kullanılan mimari tarzın da değişmiş olduğunu söylemek mümkündür. Dor mimarisi ortadan kalkıp İon tarzının gelişmiş hali olan Korint olarak adlandırılan Helen mimarisi ön plana çıkmıştır. Bu mimari tarzların her biri bir öncekine göre daha yüksek ve daha ince bir tarzdadır.

Bu nokta da değinilmesi gereken bir diğer konu ise, Batı Anadolu dolayısıyla Menteşe Yöresi şehirlerinin Helen şehir tarzını daha iyi karakterize ettiğidir. Helen şehri dediğimizde aklımıza gelen dama planlı yol şebekesi, anfi tiyatro, gymnasium ve agora gibi şehrin fiziksel öğeleri Batı Anadolu'da Hellas ana karasında olduğundan daha net karaktersize edilmekteydi (Şenel, 1970: 23). Bu durumun temel sebepleri, Batı Anadolu'daki şehirlerin synoikismos yöntemiyle sıfırdan kurulmaya başlanması ve İskender'in teslim olmayı reddeden şehirleri tahrip edip yerine yenilerinin kurulmasıdır. Bunların yanı sıra Batı Anadolu'da kalıplaşmış bir şehir tarzının bulunmayışıdır.

Helenistik Dönemin şehirleşme açısından bir diğer özelliği ise, bu dönemde ticaretin gelişmiş olmasıdır. Muhtemelen bundan dolayıdır ki, kıyıya yakın olan şehirler iç bölgelerde olanlara nazaran daha fazla gelişmiştir. Hatta bazı şehirler kıyı bölgelere taşınmıştır. Örneğin eski Knidos şehri: Şehir, Datça Yarımadası'nın merkezinde yer alırken MÖ 4.yy'da batıya, yarımadanın en ucuna Tekir mevkiindeki

“kayalık, kısmen kurak ve tarım imkânlarının sınırlı olduğu bir mevkiye taşınmıştır. Knidos’un buraya yerleşmesinin sebebi deniz ticaretine son derece uygun olmasıdır (Bean, 1999: 137).

Bölgede Helen etkisi altındaki kıyı şehirlerine nazaran iç bölgelerdeki şehirlere dair bilğimiz sınırlıdır. Fakat bununla birlikte, literatürde iç bölgede büyük şehir olarak anılan yerleşmelere rastlanmaması, MÖ 6.yy’da Karya devletinin yıkılmış olup, istikrarlı bir siyasi istikrarın olmayışı gibi sebeplere dayanarak iç bölgelerde büyük şehirlerin olmadığı tahmin edilmektedir.

2.4.2. Roma ve Bizans İmparatorluğu Dönemi

Çalışma sahasında, Helenistik döneme ait yerleşme özellikleri büyük oranda Roma döneminde de devam etmiştir (Akyıldız, 1984: 139). Roma şehirlerinde Helen şehirlerinin mimari özelliklerinden farklı olarak: çeşitli konuların tartışıldığı forumlar, bazilikalar, sütunlu caddeler ve taklar bulunmaktadır (Akyıldız, 1984: 150). Roma Dönemi’nin, Helenistik Dönemden en büyük farkı ise, anıtsal mimaride gerçekleşmiştir. Roma İmparatorluğunda MS 4.yy’a kadar kadar çok tanrılı dinler hâkim iken, Roma İmparatorluğu MS 4.yy’da Hristiyanlık dinini kabul etmiş ve bölge şehirlerinin dini işlevi ve görünüşleri de değişmiştir (Akyıldız, 1984: 15,16).

Roma İmparatorluğu’nun Menteşe Yöresindeki yerleşmeler üzerindeki bir diğer önemli etkisi, mevcut yol şebekelerinin güvenliğinin sağlanması ve yolların mamur hale getirilmesidir. Bu durum bazı yerleşmelerin ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Roma İmparatorluğu dönemine kadar Menteşe Yöresindeki tüm önemli şehirler kıyılarda yer almaktaydı. Çünkü Menteşe Yöresinin arızalı topografya şartlarında iç bölgelere ulaşmak zordu. Fakat Roma İmparatorluğu zamanında liman şehirlerinden iç bölgelere doğru olan yolların güzergâhında yeni şehirler oluşmuştur. Örneğin, Afrodisyas ve Stronikea, Roma döneminde güllük limanından kuzeye çıkan

yol sebebiyle önemi artmıştır. Hatta Afrodisyas şehri, Bizans İmparatorluğu döneminde Karya'nın idari merkezi durumuna gelecektir (Bakır, 1993: 10).

Bizans imparatorluğu dönemi, Roma İmparatorluğuna nazaran güven ortamının daha zor sağlandığı bir dönemdir. Bu dönemde şehirler tekrar yukarıdaki akropollere çekilmiş hatta bazılarının etrafı surlarla çevrilmiştir. Bizans dönemi şehirleri bu fiziki görünümüleri sebebiyle literatürde “Kale-Kent olarak isimlendirilmektedir (Tanyeli, 1987 ; Demir 2003: 65).

2.4.3. Türk Dönemi

Karya Bölgesi 1261 yılında Menteşe Bey tarafından fethedilmiş olsa da, Bizans İmparatorluğunun siyasi istikrarsızlığından yararlanan Türk konar-göçer toplulukları 11. yy'da itibaren Menteşe Bölgesinin yüksek rakımlı bölgelerini otlak ve yaylak olarak kullanmışlardır (Witteck 1944: 24, 3; Bakır, 1993: 19; Faruqi, 1993: 14).

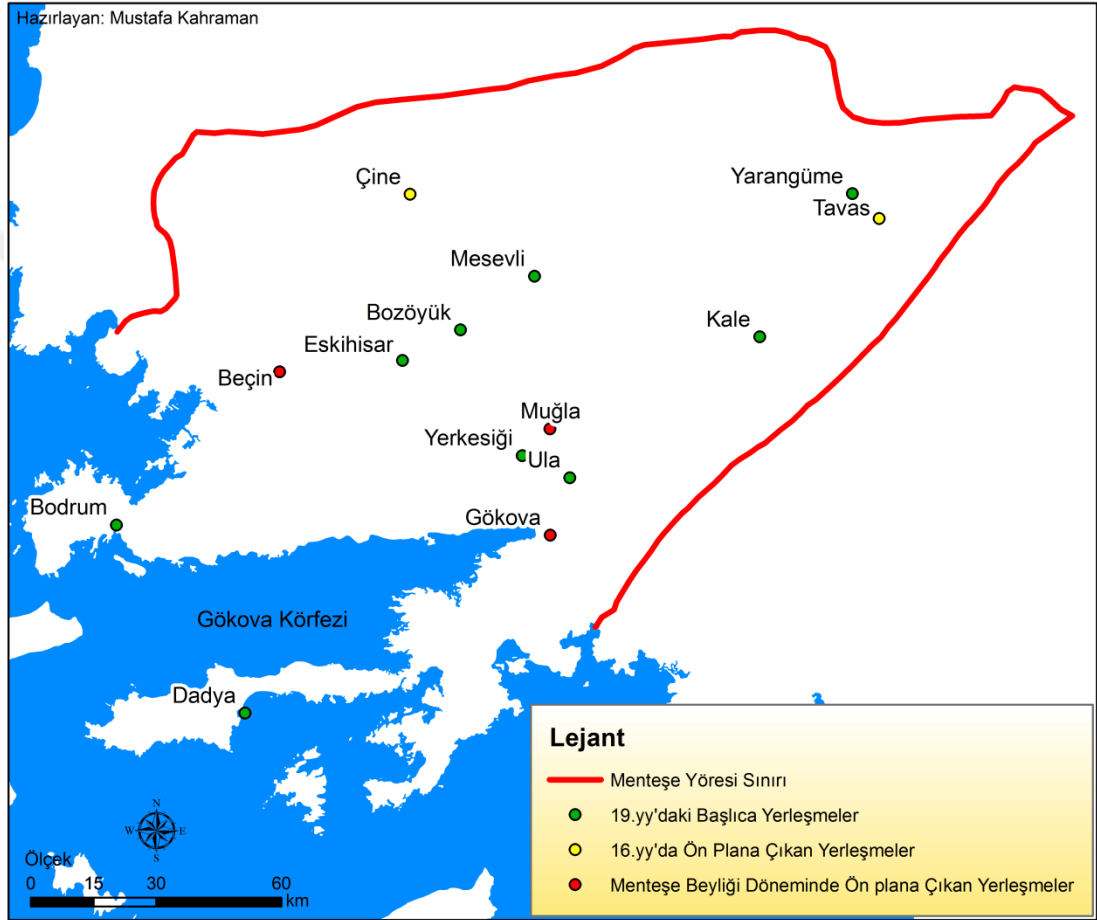
Menteşe Beyliği döneminde, yörede öne çıkan şehirler: Gökova, Milas, Beçin ve Muğla'dır. Gökova, Milas ve Beçin yerleşmeleri Türk hâkimiyeti öncesinde de önemli yerleşimlerdir. Fakat Muğla Şehri ilk defa 13.yy'da ön plana çıkmış bir yerleşmedir (Faruqi, 1993: 19; Mete, 2004: 24). Muğla'nın 13.yy'da ön plana çıkmasının sebebi, şehrin Menteşe Beyliğinin başkenti olması, bir başka ifadeyle şehrin idari bir fonksiyon üstlenmesidir.

16.yy'da Muğla Şehrinin idari fonksiyonu devam etmiş, Menteşe Sancağının merkezi olmuştur. Beçin, Milas Şehirleri mevcut önemini korurlarken, Çine ve Tavas yerleşmeleri de ön plana çıkan şehirlerdir (Mete, 2004: 4).

19.yy'da yapılan tapu tahrirleri neticesinde Menteşe Yöresinde kayıtlara şehir olarak geçen, 12 tane yerleşme tespit edilmiştir. Bu yerleşmeler: Muğla, Yarangüme,

Dadya (Datça), Ula, Gökabad, Bodrum, Eskihisar, Mesevli, Bozöyük, Yerkesiği, Milas ve Tavas'dır (Kütükoğlu,2010: 16). Bu şehirlerden Muğla, Tavas ve Milas'ın ön plana çıktığını söyleyebiliriz (Şekil 26).

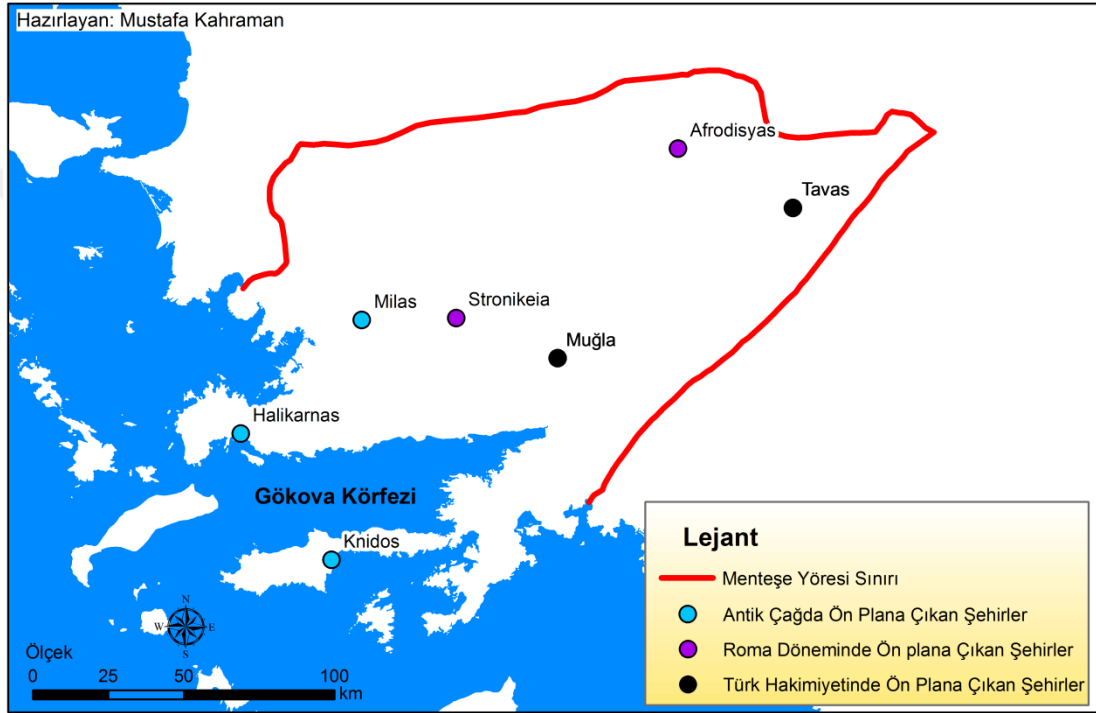
Şekil 26.Menteşe Yöresindeki Şehirler(13-19.yy)

Sonuç olarak, Menteşe yöresindeki şehirleşme tarihini genel hatlarıyla bakarsak eğer, MÖ 7.yy'dan itibaren yöre şehirleri grid yol yapısının hâkim olduğu, şehirlerin etrafının surların çevrelediği Yunan şehir kültürü hâkim olmuştur. Bu dönemde Menteşe Yöresinde etkili olan şehirler, Bodrum, Knidos gibi kıyı bölgelerde olan şehirler ile dini ve idari fonksiyonları bünyesinde barındıran Milas Şehri'dir. Roma İmparatorluğu döneminde yol şebekesi gelişmiş ve bununla beraber, iç kısımlarda yer alan, Stratonikei ve Afrodısyas gibi şehirler de ön plana çıkabilmiştir. Bölge 11–13.yy'dan itibaren Türk akınlarına maruz kalmış ve

Türkleşmiştir. Bu dönemde şehirler surların dışında yayılmışlar ve ivicaçlı yol yapısının hâkim olduğu, merkezde caminin yer aldığı bir Türk-İslam şehir tarzı etkili olmuştur. Bu dönemde Muğla, Tavas/Yarangüme, gibi şehirler ön plana çıkmıştır (Şekil 27).

Şekil 27.Tarih Boyunca Menteşe Yöresindeki Başlıca Şehirler

3. BÖLÜM: MENTEŞE YÖRESİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Nüfus bir mekândaki toplam insan sayısı olarak tanımlanabilir. Bir bölgedeki nüfusun miktarı, yoğunluğu, dağılışı gibi faktörler o bölgedeki iklim, bitki örtüsü, topografya gibi birçok fiziki coğrafya şartlarından etkilenmektedir. Ayrıca nüfus dinamik bir yapıya sahip olup, nüfustaki her türlü değişim sosyal, ekonomik ve siyasal olaylarla doğrudan ilişkilidir (Sertkaya Doğan, 2009: 1).

Cumhuriyet döneminde 1927 yılında gerçekleştirilmiş olan ilk nüfus sayımında Yöredeki yerleşmelerin toplam nüfusu, 224 097 iken 2016 yılı itibariyle nüfus miktarı % 309 oranında artmış ve 686 314 kişiye ulaşmıştır. Bu, Türkiye geneli nüfus artış miktarından oldukça düşüktür. 1927 yılında Türkiye'deki nüfusu 13 648 270 iken 2016 yılına kadar geçen 89 yılda % 585 artarak 79 814 871'e ulaşmıştır. Türkiye geneli ile Menteşe Yöresi arasındaki nüfus artışında gözlenen bu farklılık muhtemelen Yöre genelinde doğum oranlarının düşük olması ve Yörede bulunan yerleşmelerden İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlere göçlerin yaşanmasıdır.

Menteşe Yöresindeki nüfusun gelişimine baktığımızda genel bir artış gözlenmekle birlikte 1945, 1960 ve 1985 yıllarındaki nüfus miktarı bir önceki nüfus sayımındaki nüfus miktarından dahaz azdır. 1945 yılındaki düşüşün sebebi, İkinci Dünya Savaşının psikolojik şartları iken, 1960 ve 1980'li yıllarda nüfustaki azalmanın muhtemel sebebi yöre dışına yapılan göçlerdir.

Menteşe Yöresi genelinde nüfusun yıllık artış oranının en düşük olduğu dönem Nüfus Artış Oranın % -4,05 olduğu 1940–194 dönemi'dir. Nüfus Artış oranının en yüksek olduğu dönem ise, 1980–1985 yılları arası'dır. Bu dönemde Yöre genelinde yıllık nüfus artış oranı %0 25,5 dir (Tablo 15).

Türkiye genelinde ise, nüfus artışını en az olduğu dönem %0 5,4 ile 1940–1945 dönemi'dir. Türkiye'de genelinde nüfus artış hızı düşmüş olmakla birlikte nüfus miktarı azalmamış iken Menteşe Yöresinde nüfusun azalmış olması sınıra yakın bir

bölge olmasıyla alakalıdır. Sınır bölgelerinde psikolojik savaş ortamı daha etkili bir şekilde hissetmiş ve nüfusu daha fazla etkilemiştir. Diğer taraftan, savaş döneminin ardından gelen hızlı nüfus patlamasını ifade eden ve literatürde “Babby Boom” olarak geçen durum Menteşe Yöresinde, Türkiye geneline göre çok daha fazla etkili olmuştur (Tablo 15).

Tablo 15. Menteşe Yöresi Nüfus Miktarları

Yıllar	Yöre Nüfusu	Sayım Dönemi	Nüfus Artış Oranı (%)	
			Menteşe Yöresi	Türkiye Geneli
1927	224097	---		
1935	252849	1927–1935	15.1	18.4
1940	278402	1935–1940	19.3	10.3
1945	272818	1940–1945	-4.1	5.4
1950	298109	1945–1950	17.7	11.5
1955	308744	1950–1955	7.0	14.9
1960	308278	1955–1960	-0.3	15.3
1965	336318	1960–1965	17.4	13.1
1970	359227	1965–1970	13.2	13.4
1975	387307	1970–1975	15.1	13.3
1980	407193	1975–1980	10.0	10.9
1985	398305	1980–1985	-4.4	13.2
1990	452500	1985–1990	25.5	11.5
2000	576806	1990–2000	24.3	20.1
2007	629140	2000–2007	12.4	4.1
2012	656145	2007–2012	8.4	13.8
2016	691839	2012–2016	13.2	13.4
Ortalama		1927–2016	12.7	19.9

3.1 Menteşe Yöresinde Kent-Kır Nüfusu

2016 Yılı itibariyle Menteşe Yöresindeki şehir nüfusu 686 314 olup bu nüfusun tamamı kent nüfusedir. Daha önce değinildiği gibi bunun sebebi 2012 yılı itibariyle uygulanan Büyük Şehir Yasasıdır.

2012 yılında Yöre nüfusu 672 946 kişi olup bu nüfusunu %42 si şehirlerde %58 i kırlarda ikamet etmektedir (Tablo 16). Muğla Şehri, Menteşe Yöresi’ndeki diğer şehirlere göre şehirleşme oranı en yüksek olan yerleşmedir. Muğla’nın

şehirleşme oranı %78 iken, diğer şehirlerin şehirleşme oranları %63'ü geçmemektedir.

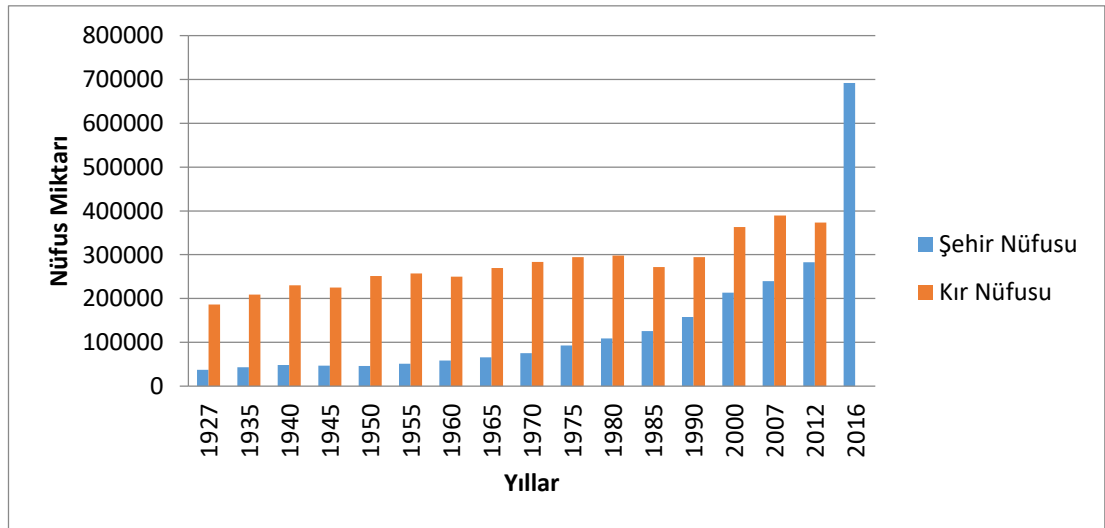
Tablo 16. Menteşe Yöresi Şehirlerinde Şehir-Kır Nüfus Oranları (2012)

İlçe'nin Adı	Şehir Nufusu	Kır Nüfusu	Toplam	Şehir Nüfusu (%)	Kır Nüfusu (%)
Menteşe	64 706	34 452	99 158	78	22
Datça	11 261	6 096	17 357	65	35
Turgutreis	20 324	11 976	32 300	63	37
Milas	55 348	72 658	128 006	59	41
Bodrum	35 795	100 522	136 317	50	50
Marmaris	34 047	49 034	83 081	45	55
Çine	20 250	31 143	51 393	44	56
Yatağan	18 536	26 811	45 347	41	59
Bozdoğan	10 078	25 136	35 214	29	71
Tavas	12 568	32 205	44 773	28	72
Toplam	282 913	390 033	672 946	42	58

Kaynak: TÜİK 2012 nüfus verilerinden yararlanılarak üretilmiştir.

Menteşe Yöresinde kent-kır nüfusunun tarihi gelişimine baktığımızda, 1927 yılından 2012 yılına kadar, Yöre genelinde şehir nüfusu her zaman kır nüfusuna oranla daha azdır. 2016 yılında ise, yöredeki kentleşme oranı %100 olmuştur (Grafik 17).

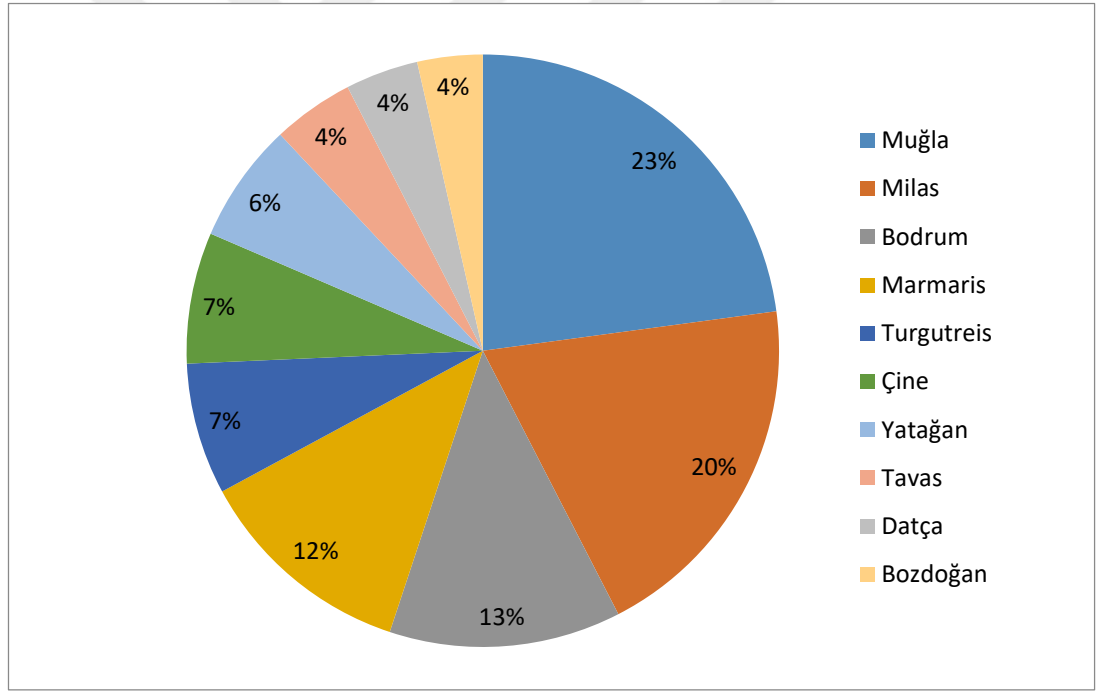
Grafik 17. Menteşe Yöresindeki Nüfusun Gelişimi (1927-2016)

3.2.Menteşe Yöresindeki Kentlerin Nüfus Özellikleri

2012 yılı itibariyle Menteşe Yöresi'nde nüfusu 20 000'in üzerinde olan yerleşmeler şehir olarak kabul edilmiştir. Buna göre Menteşe Yöresi'nde şehirlerin toplam nüfusu 282 913 olup, bu nüfusun 64 706'sı Muğla, 55 348'ini Milas, 35 795'ini Bodrum, 34 047'ini Marmaris, 20 324'ünü Turgutreis, 20 250'sini Çine, 18 536'sını Yatağan, 12 568'ini Tavas, 11 261'sini Datça, 10 078'ini Bozdoğan Şehri meydana getirmektedir (Grafik 18). Dolayısıyla Muğla, Milas ve Bodrum Şehirleri Yöre Şehirlerinin yarısından fazlasını temsil eder.

Grafik 18.Menteşe Yöresi Şehirleri

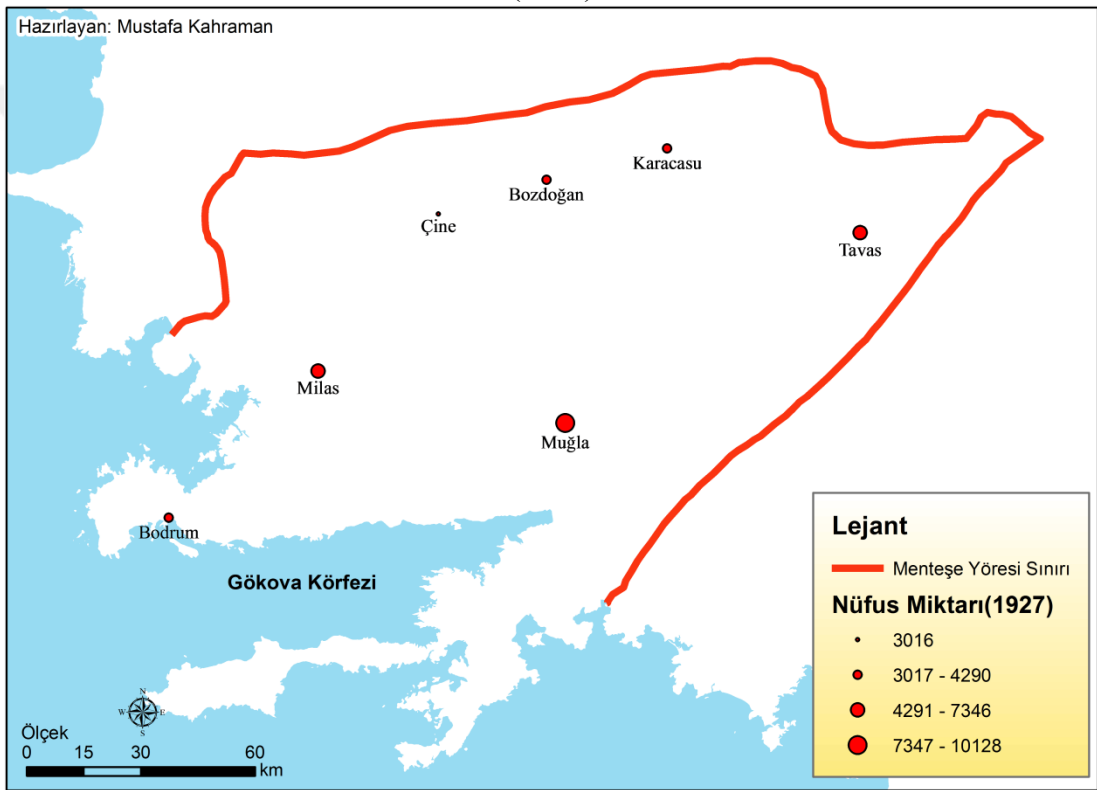

Kaynak: TÜİK 2012 yılı nüfus verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yörenin nüfus özellikleri genel olarak değerlendirildiğinde, dört farklı dönemin varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar: nüfusun fazla değişmediği 1927–1950 yılları, kırdan kente göçün yaşandığı 1950–1980 yıllar, sanayi ve turizm fonksiyonlarının gelişmesi etkisiyle nüfusun hızla arttığı 1980–2000 yılları, nüfus miktarlarının bir önceki döneme göre daha stabil kaldığı 2000–2012 yıllarıdır.

1927–1950 yılların arasına nüfusu 10 000’i geçen tek yerleşme Muğla’dır. Nüfusu Muğla Şehrine en yakın olan yerleşmeler, ortalama 8 000 nüfusa sahip olan Milas ve ortalama 7 000 nüfusu olan Tavas Şehri’dir. Her iki şehir de Menteşe Yöresi’nin iç kısmında yer almaktadır (Şekil 28, 29). 1927–1950 yıllarında kıyıdaki en kalabalık yerleşme, nüfusu 5 000 civarında olan Bodrum’dur.

Şekil 28.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1927)

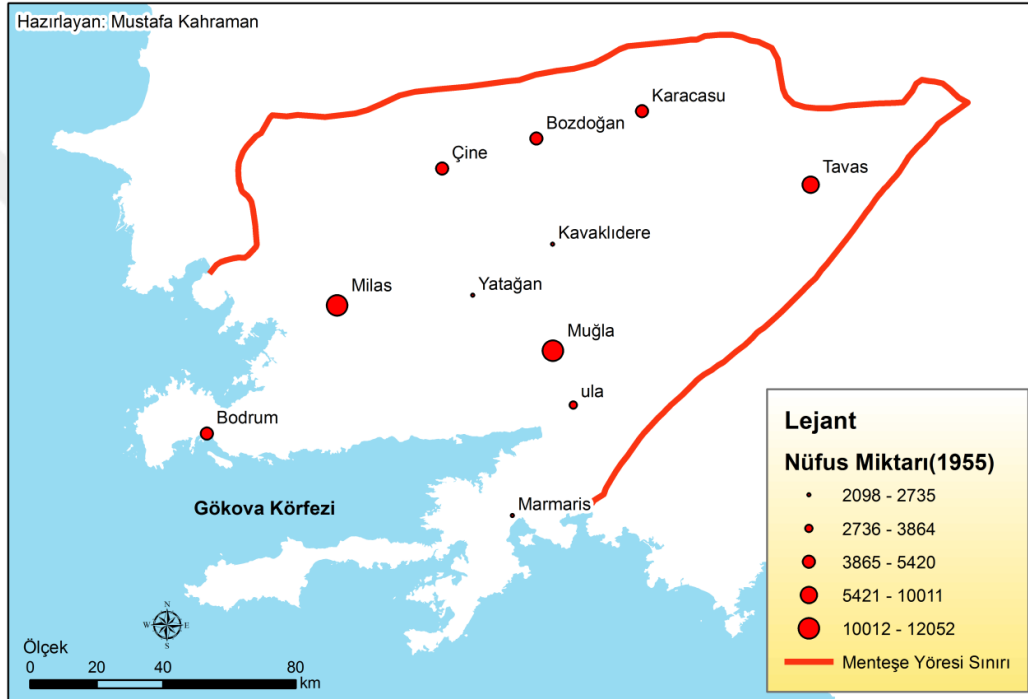

1927 yılından 1950 yılına kadar geçen 23 yılda yerleşmelerin nüfus miktarlarında fazla bir değişme olmamıştır. 1927 senesinde olduğu gibi Yörede nüfusu 10 000’i geçen tek yerleşme Muğla olup, Muğla Şehrini nüfusu 8 930 olan Milas ve nüfusu 7 055 olan Tavas takip etmektedir.

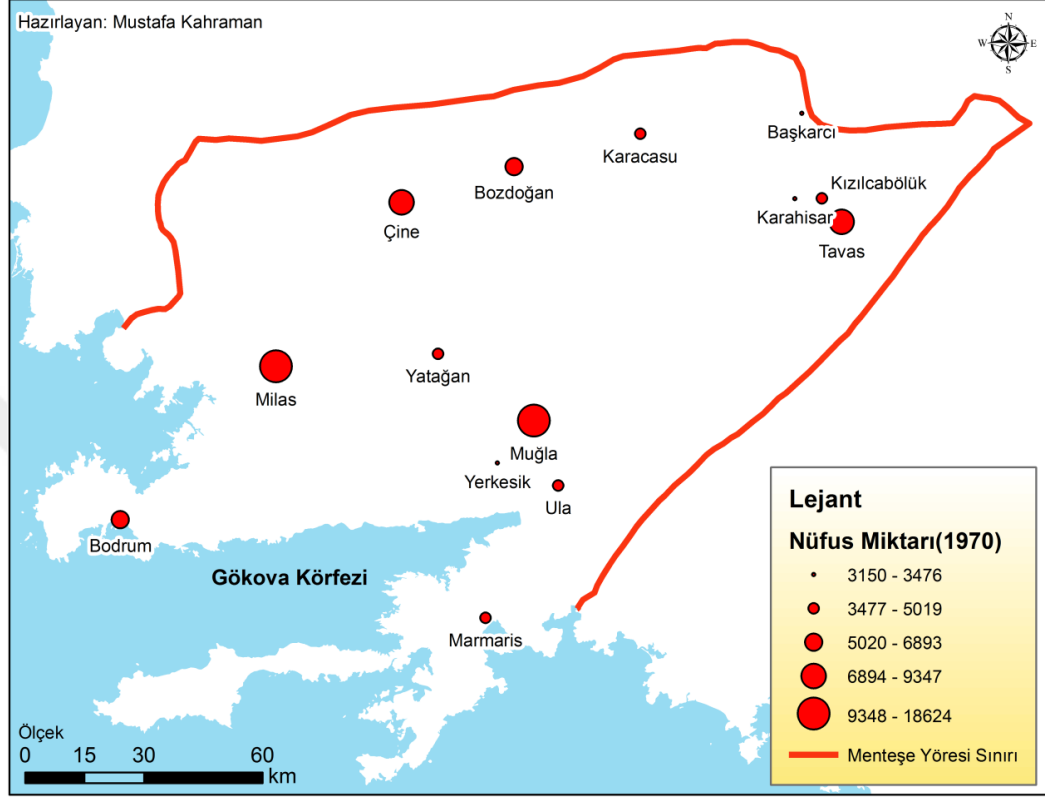
1950’li yıllarda ülke çapında tarımda mekanizasyon etkili olmuş bunun sonucunda kırdan kente göç miktarı artmıştır (Doğan, 2005: 66–75). Bununla birlikte Türkiye genelinde görülen kırdan kente göç hareketi Menteşe Yöresi genelinde

oldukça sınırlıdır. Çünkü Menteşe Yöresi genel olarak engebeli bir araziye sahip olduğu için tarımda makineleşme kısıtlı alanlarda gerçekleşmiştir. Fakat bir polye içinde bulunan Kavaklıdere, Yatağan, Ula gibi yerleşmelerdeki nüfus artışının tarımda mekanik araçların kullanılmasıyla alakalıdır.

Şekil 29.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1955)

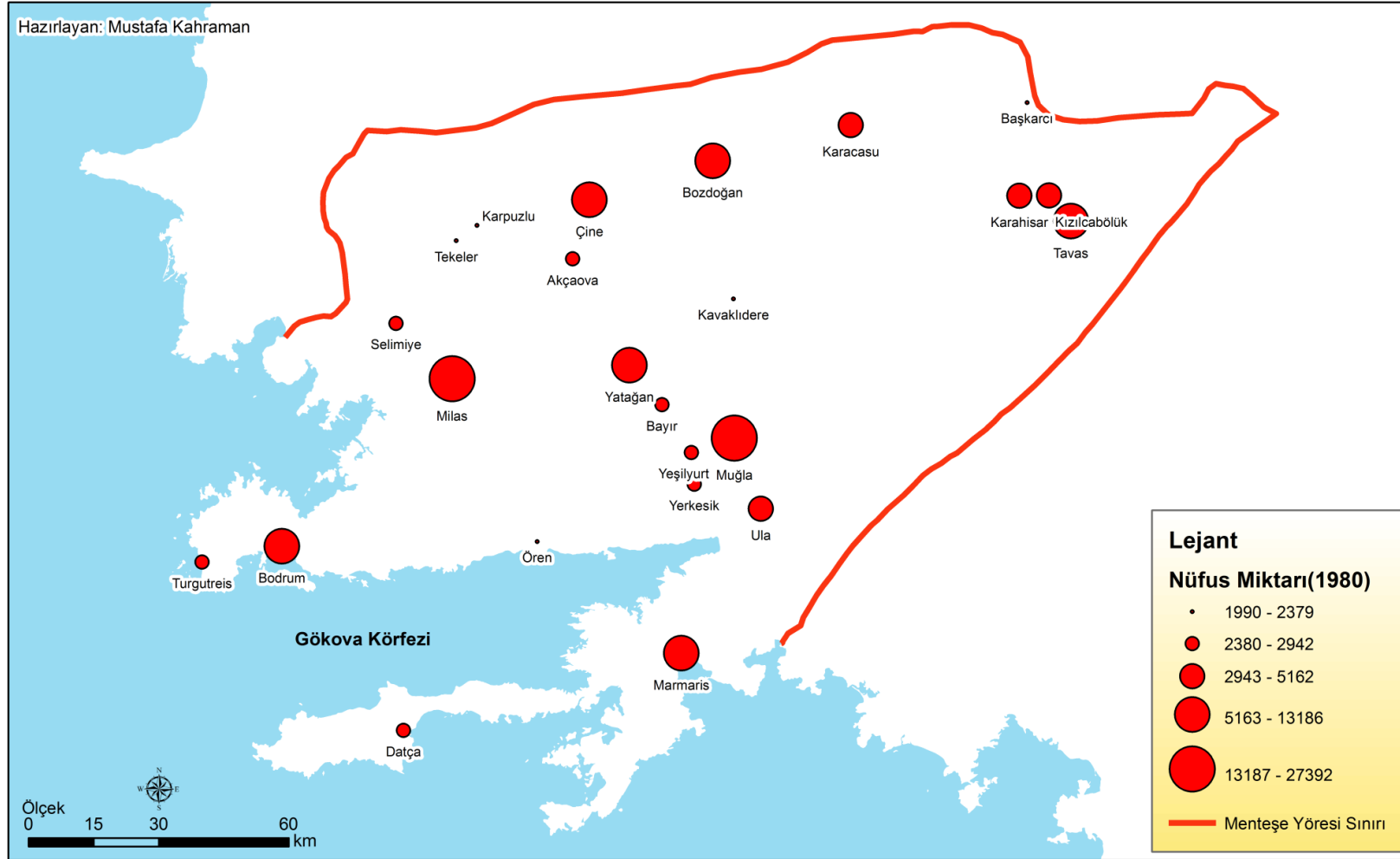

Şekil 30.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1970)

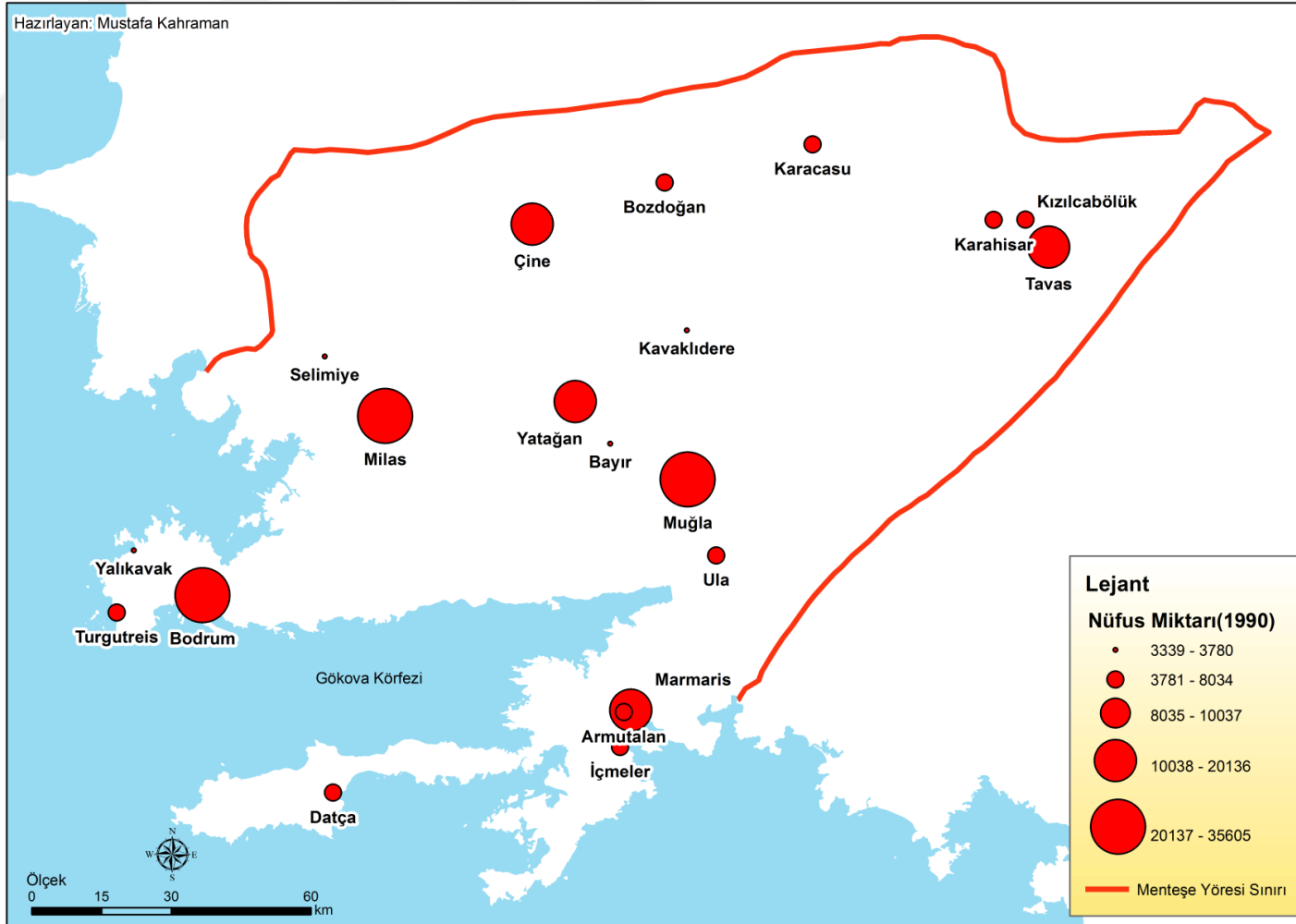
1950’lerden, 1980’li yıllara kadarki sürede iç bölgelerde yer alan Muğla, Tavas, Milas gibi Şehirler kıyı bölgelerde yer alan yerleşmelere göre hem nüfus miktarı olarak hem de yerleşme sayısı olarak daha fazladır. 1980 yılındaki belli başlı yerleşmelerin gösterildiği Şekil 31’de görüldüğü gibi, İç bölgede yer alan, Muğla ve Milas Şehirlerinin nüfusu 20 000’i aşmıştır. Muğla ve Milas gibi Yörenin iç kısımlarında bulunan Tavas ve Çine şehirlerinin nüfusuda 10 000 kişiyi geçmiştir (Şekil.31).

Şekil 31. Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1980)

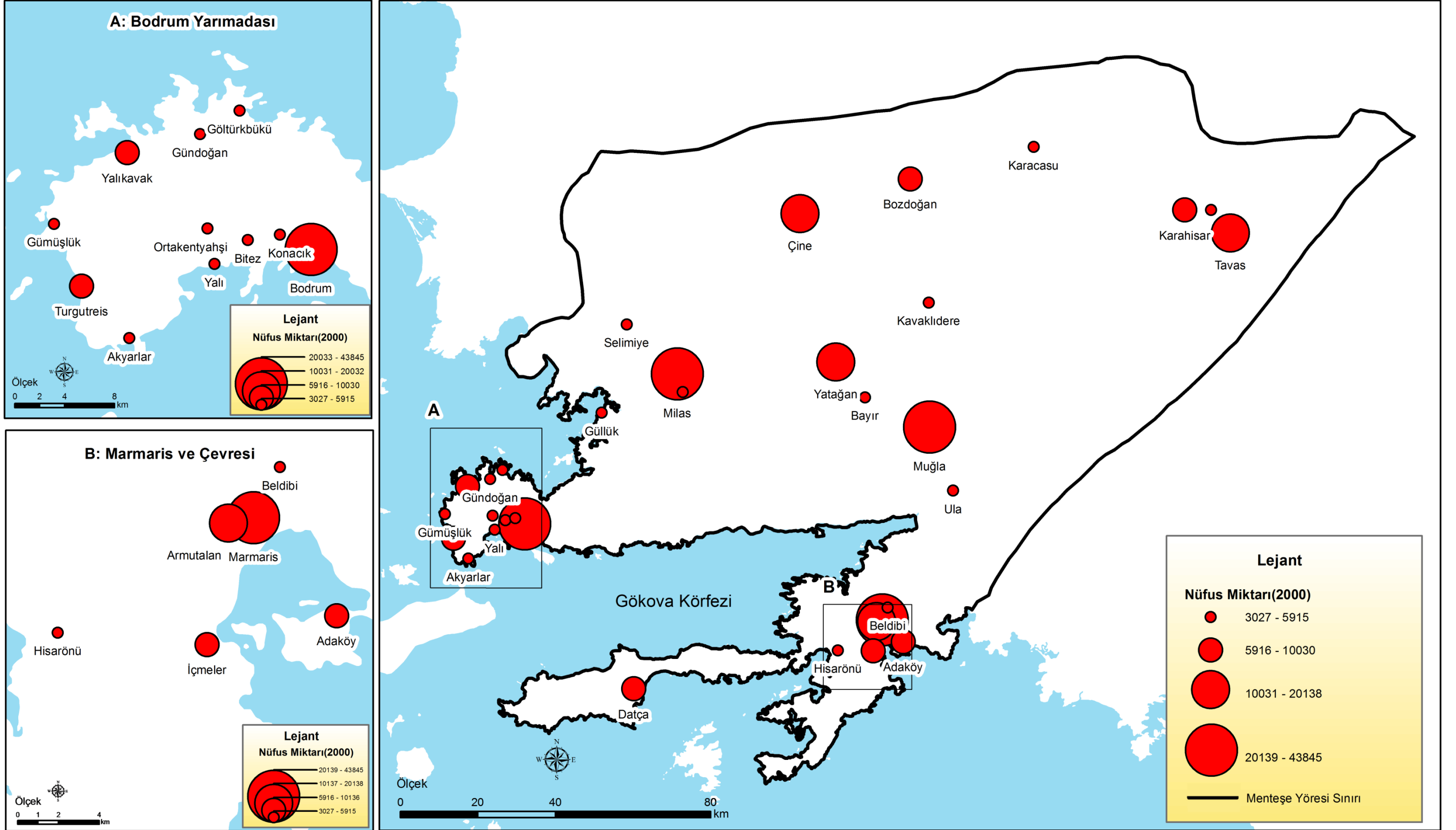
MenteŖe Yöresi'ndeki Ŗehirlerin geliŖmesinde 1980'li yıllar dönüm noktası olmuŖtur. 1980'lerden önce iç kısımlardaki Ŗehirler ön planda iken, 1980'li yıllardan itibaren kıyı Ŗehirlerinde de nüfus artmaya baŖlamıŖır. 1980 yılı nüfus sayımında MentelŖe Yöresi sınırları içinde Nüfusu 5 000'in üzerinde olan sadece iki yerleŖme bulunmaktadır. Bu Ŗehirler nüfusu 9 799 olan Bodrum ve nüfusu 7 725 olan Marmaris yerleŖmeleridir. Kıyıda yer alan Datça, Turgutreis ve Ören YerleŖmelerinin nüfusu 3 000'in altındadır.1980'li yıllarda kıyı bölgelerde yer alan yerleŖmelerde turizm fonksiyonu ön plana çıkmıŖ ve kıyılardaki yerleŖmeler hızla nüfuslanmıŖtır. Örneğın Bodrum 1980 yılında nüfusu 9 799 iken, 1990 yılı nüfus sayımında nüfusu iki katını aŖarak 20 931 kiŖiye ulaŖmıŖtır. Benzer durum kıyıda yer alan, Marmaris ve Datça'da da gerçekteŖmiŖtir. Marmaris'in nüfusu 1980 yılında 7 725 kiŖiyken 1990 yılında, 16 361 kiŖiye yükselmiŖtir. Bir baŖka kıyı yerleŖmesi olan Datça'nın 1980 yılı nüfusu 2 465 iken 1990 yılında 5 022'ye ulaŖmıŖtır (Ŗekil 32).

Şekil 32.Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (1990)

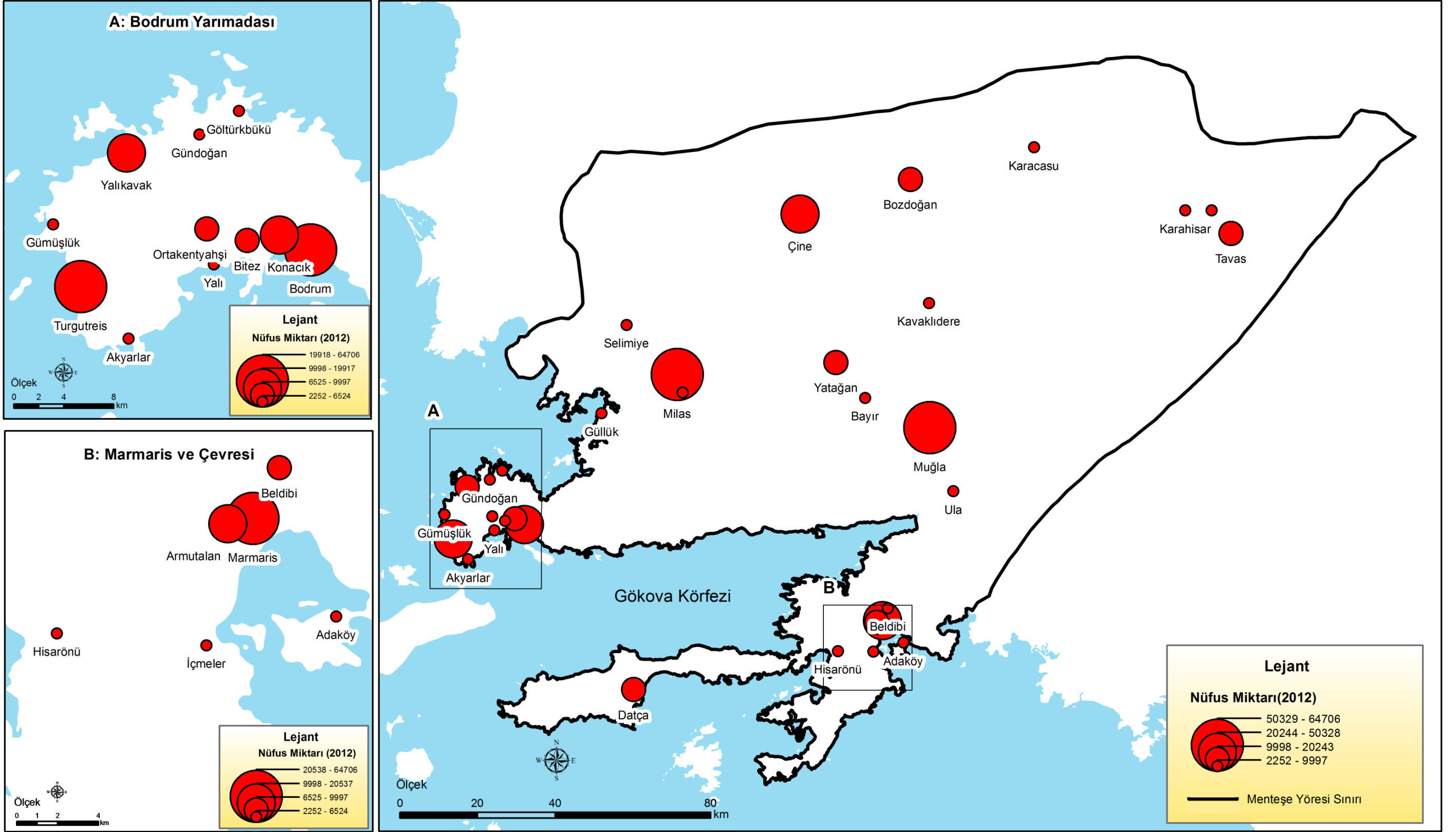
1990 yılından 2000'li yıllara kadar geçen 10 yılda kıyıda yer alan yerleşmelerin turizm fonksiyonu gelişmiş ve bu yerleşmelerin şehir karakteri kazanmışlardır. 2000 yılında nüfusu 20 000'in üzerinde olan 4 tane şehir bulunmaktadır. Bu şehirler Menteşe Yöresinin iç kısmında bulunan Muğla (43 845) ve Milas (38 063) ile kıyıda yer alan Bodrum (32 227) ve Marmaris (28 660) Şehirleridir. 2000 yılı itibariyle turizm faaliyetlerinin gelişmiş olduğu Bodrum yarımadasında nüfusu 3 000'in üzerinde olan 8, 10 000'in üzerinde olan 2 yerleşme bulunmaktadır. 2000'lerin başında turizm faaliyetleri Bodrum Yarımadasına göre daha az etkili olan Marmaris ve çevresinde nüfusu 2000 ile 5000 arasında olan 2 500 ile 10 000 arasında olan 2 ve nüfusu 10 000 ile 20 000 arasında olan bir tane yerleşme bulunmaktadır (Şekil 33). 2000'li yıllarda Bodrum Yarımadası ile Marmaris ve çevresinde gözlenen nüfus artışının temel sebebi turizm fonksiyonudur.

Şekil 33. Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (2000)

2000 yılından 2012 yılına kadar geçen süre içerisinde Menteşe Yöresi genelinde iki önemli gelişme gözlenmiştir. Bunlardan ilki Menteşe Yöresinin kıyı bölgelerinde gerçekleşen turizm faaliyetlerinin hız kazanmış olması ve kıyılarda yer alan yerleşmelerin hızlı bir şekilde nüfusunun artmasıdır. Bunun sonucunda Datça ve Turgutreis gibi bazı yerleşmeler şehrsel fonksiyon kazanmıştır. 2000’li yıllarda dikkat çeken bir diğer durum ise, Muğla ve Milas Şehrinin nüfus miktarlarının 50 000’i aşmasıdır (Şekil 34). Bu durumun sebebi kırdan kente yapılan göçler ve Muğla merkezli kurulmuş olsa da Yöre genelinde çeşitli yerleşmelere dağılmış olan Sıtkı Koçman Üniversitesinin başı çektiği eğitim fonksiyonudur.

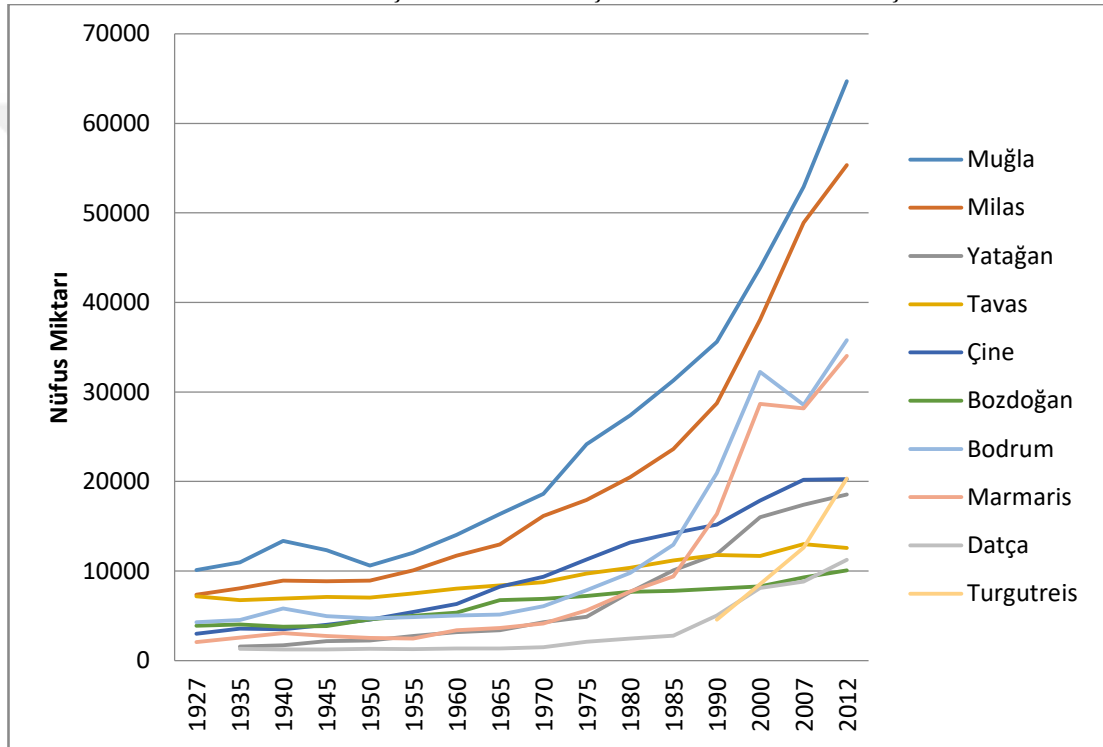
Şekil 34. Menteşe Yöresinde Başlıca Yerleşmelerin Dağılımı ve Nüfus Miktarları (2012)

3.2.1. Yöredeki Şehirlerin Yıllık Nüfus Artışı

Menteşe yöresinde yer alan Muğla, Milas, Bodrum, Marmaris, Turgutreis ve Çine yerleşmeleri genel olarak 1980'li yıllardan itibaren nüfuslarında belirgin bir artış görülmektedir (Grafik 19) (Tablo 17). 2000'li yıllarda ise, nüfus miktarları bir önceki yıla göre daha az artmıştır. Muğla Şehri 2000 ile 2010 yılları arasında diğer yerleşmelerden farklı olarak daha fazla nüfuslanmıştır.

Grafik 19.Menteşe Yöresindeki Şehir Nüfuslarının Gelişimi

Kaynak: TÜİK 1927–2012 yılı nüfus sayımlarından yararlanılarak hazırlanmıştır.

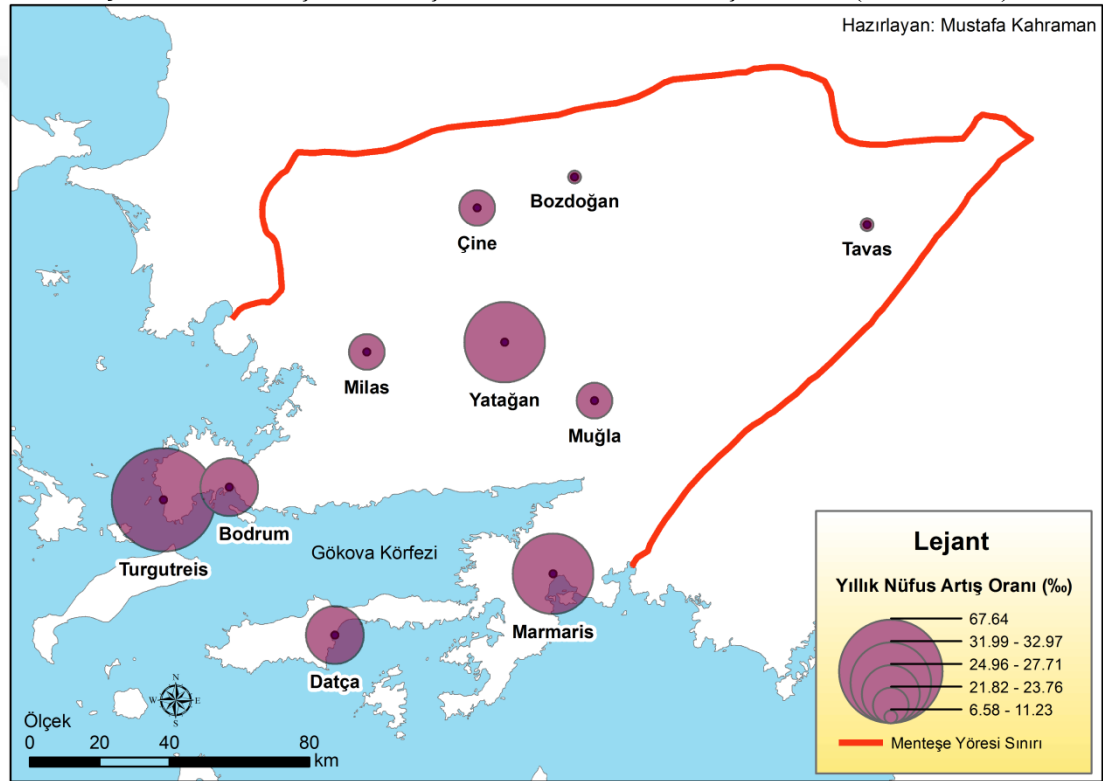
Tablo 17.Menteşe Yöresi Şehirleri

Yıllar	Muğla	Milas	Bodrum	Marmaris	Turgutreis	Çine	Yatağan	Tavas	Datça	Bozdoğan
1927	10 128	7 346	4 290	2 066	----	3 016	----	6 764	----	3 789
1935	10 983	8 083	4 530	2 454	----	3 576	1 579	6 932	1 250	3 842
1940	12 319	8 853	5 825	2 539	----	3 507	1 707	7 055	1 264	3 881
1945	10 612	8 930	4 963	2 585	----	4 010	2 194	7 110	1 267	4 038
1950	12 052	8 932	4 701	2 750	----	4 579	2 240	7 186	1 307	4 614
1955	13 370	10 070	4 848	3 075	----	5 420	2 735	7 506	1 333	4 988
1960	14 053	11 710	5 047	3 411	----	6 342	3 176	8 042	1 339	5 365
1965	16 380	12 987	5 136	3 641	----	8 271	3 406	8 408	1 341	6 739
1970	18 624	16 157	6 077	4 149	----	9 347	4 275	8 744	1 481	6 893
1975	24 178	17 929	7 858	5 596	2 156	11 308	4 903	9 728	2 118	7 218
1980	27 392	20 478	9 799	7 725	2 492	13 186	7 662	10 373	2 465	7 682
1985	31 279	23 622	12 949	9 406	2 867	14 219	10 090	11 181	2 788	7 779
1990	35 605	28 741	20 931	16 361	4 589	15 201	11 890	11 700	5 022	8 034
2000	43 845	38 063	32 227	28 171	8 540	17 867	16 007	11 777	8 108	8 300
2007	52 918	48 896	28 575	28 660	12 613	20 211	17 421	12 568	8 839	9 277
2012	64 706	55 348	35 795	34 047	20 324	20 250	18 536	13 000	11 261	10 078

Kaynak: TÜİK 1927–2012 Nüfus verilerinden yararlanılarak hazırlanılmıştır.

Menteşe Yöresi'ndeki şehirler arasında Muğla, Milas, Marmaris, Çine için 1927–2016, Marmaris için 1940–2016, Turgutreis için 1990–2016 yıllarındaki nüfus artış miktarları hesaplanmıştır. Buna göre, Yıllık nüfus artış miktarı en fazla olan şehir % 67.66'yla Turgutreis'dir. Turgutreis'i % 32.97'yle Marmaris, % 31.99'la Yatağan, 27.71'le Datça, 24.96'yla Bodrum, 23.76'yla Milas, 22.40'la Çine, 21.82'yle Muğla, 11.23'le Bozdoğan ve 6.58'le Tavas Şehri takip etmektedir (Şekil 35).

Şekil 35.Menteşe Yöresi Şehirlerinde Nüfus Artış Miktarı (1927-2012)

Nüfus artış hızına sayım yıllarına göre baktığımızda, yıllık olarak en fazla nüfus artış miktarının Datça'da 1985–1990 yılları arasında olduğu görülür. Bu dönemde Datça'nın yıllık nüfus artışı % 117.70'dir. Cumhuriyet döneminde yıllık bazda nüfus artış oranının en az olduğu yer Bodrum'dur. Bodrum 1940–1945 yılları arasında yıllık nüfus artış miktarı % -32.03'dür. Datça'daki yüksek nüfus artışını 1980'lerden itibaren gelişmeye başlayan turizm faaliyetleriyle açıklamak mümkündür. 1940'lı yıllarda Bodrum nüfusundaki azalma ise, İkinci Dünya Savaşının etkisi sonucu gerçekleşmiştir.

Tablo 18.Menteşe Yöresi Şehirlerinin Nüfus Artış Miktarının Sayım Dönemlerine Göre Yıllık Olarak Değişimi (‰)

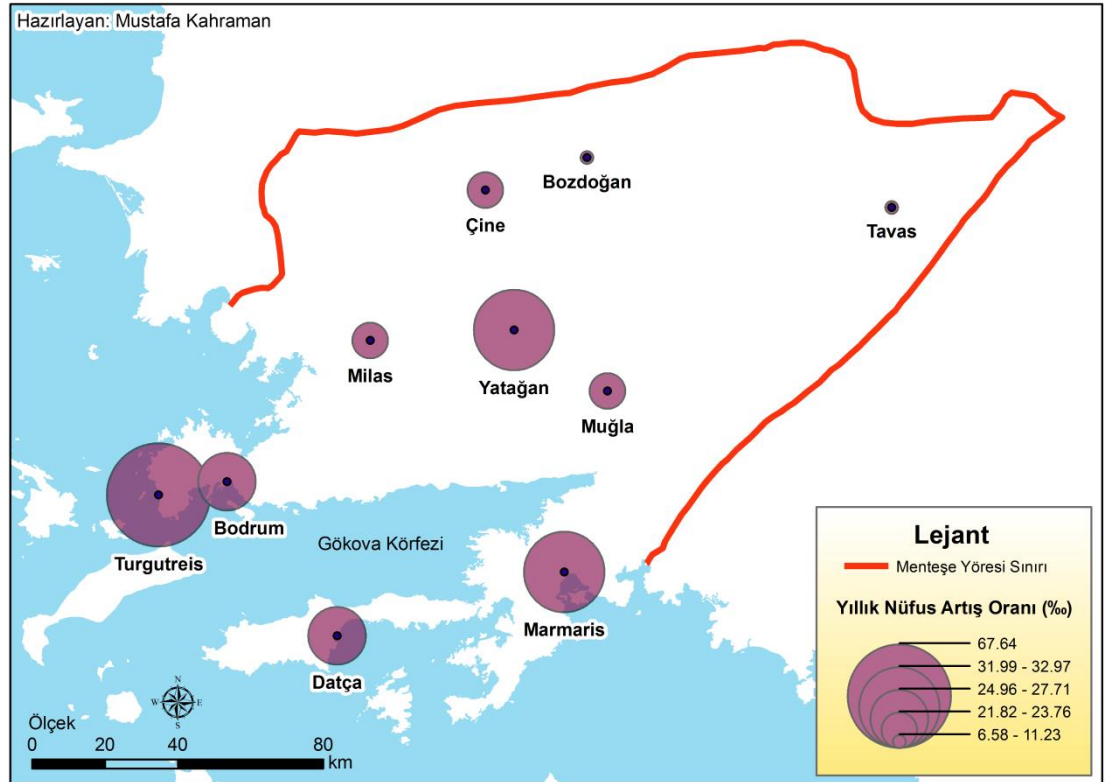
Yıllar	Bodrum	Bozdoğan	Çine	Datça	Marmaris	Milas	Muğla	Tavas	Turgutreis	Yatağan
1927–1935	6.80	4.96	21.29	-----	28.01	11.95	10.13	7.57	-----	-----
1935–1940	50.29	-12.73	-3.90	-12.86	34.72	19.98	39.33	4.91	-----	15.59
1940–1945	-32.03	2.78	26.81	2.23	-22.34	-1.78	-16.37	5.07	-----	50.20
1945–1950	-10.85	36.72	26.54	6.69	-15.97	1.73	-29.83	-1.55	-----	4.15
1950–1955	6.16	15.59	33.72	-6.22	-6.81	24.03	25.45	12.39	-----	39.93
1955–1960	8.05	14.57	31.42	11.05	65.86	30.18	30.72	13.80	-----	29.90
1960–1965	3.50	45.60	53.11	0.30	13.05	20.70	30.65	8.90	-----	13.98
1965–1970	33.65	4.52	24.46	19.86	26.12	43.68	25.68	7.84	-----	45.45
1970–1975	51.40	9.21	38.09	71.55	59.84	20.81	52.20	21.33	-----	27.41
1975–1980	44.15	12.46	30.73	30.34	64.48	26.59	24.96	12.84	33.25	89.29
1980–1985	55.75	2.51	15.08	24.63	39.38	28.57	26.54	15.00	23.75	55.05
1985–1990	96.04	6.45	13.36	117.70	110.71	39.23	25.91	10.39	94.08	32.83
1990–2000	43.16	3.26	16.16	47.90	56.06	28.09	20.82	0.66	62.11	29.73
2000–2007	-17.18	15.90	17.61	12.33	-2.46	35.78	26.87	15.05	55.71	12.09
2007–2012	45.05	16.56	0.39	48.43	37.89	24.79	40.22	6.76	95.41	12.41

Kaynak: TÜİK 1927–2012 yıllarına ait nüfus verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 18'den hareketle Menteşe Yöresi'nde nüfusu 1980 öncesi ve sonrası olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. 1980'lere kadar nüfus artış miktarları iç bölgelerde fazlayken 1980'lerden itibaren kıyı yerleşmelerinde nüfus artış hızlarının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

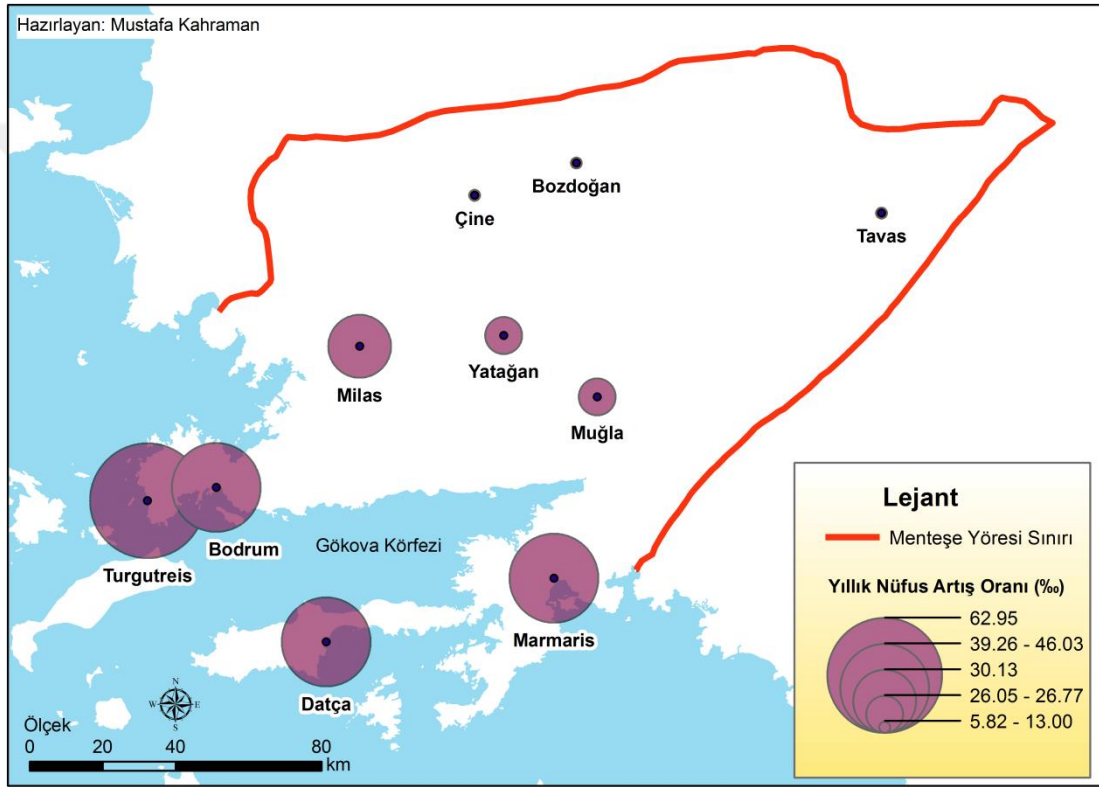
Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından 1980 yılına kadar olan dönemde iç kısımlarda kalan yerleşmeler ile kıyılarda kalan yerleşmeler arasında çok fazla bir fark yoktur. 1935–1980 yılları arasında ‰ 35.10, 1975–1980 yılları arasında Turgutreis ‰ 33.25, 1927–1980 yılları arasında Çine ‰ 27.83, 1927–1980 yılları arasında Marmaris ‰ 24.88, 1927–1980 yılları arasında Milas ‰ 19.34, 1927–1980 yılları arasında Muğla ‰ 18.77, 1927–1980 yılları arasında Bodrum ‰ 15.58, 1935–1980 yılları arasında Datça ‰ 13.66, 1927–1980 yılları arasında Bozdoğan ‰ 12.98, 1927–1980 yılları arasında Tavas ‰ 6.93 oranında nüfus artış oranı gözlenmektedir (Şekil 36).

Şekil 36.Menteşe Yöresinde Nüfus Artış Miktarı (1927-1980)

1980 yılından itibaren Menteşe Yöresindeki kıyılarda Turizm fonksiyonu ön plana çıkmış ve kıyı yerleşmelerinde nüfus hızlı bir şekilde artmıştır. 1980 ile 2012 yılları arasında Turgutreis'in yıllık nüfus artış miktarı ‰ 62.95, Datça ‰ 46.03, Marmaris 44.95, Bodrum ‰ 39.26, Milas ‰ 30.13, Yatağan ‰ 26.77, Muğla ‰ 26.05, Çine ‰ 13, Bozdoğan ‰ 8.23, Tavas ‰ 5.82'dir (Şekil 37).

Şekil 37.Menteşe Yöresinde Nüfus Artış Miktarı (1980-2012)

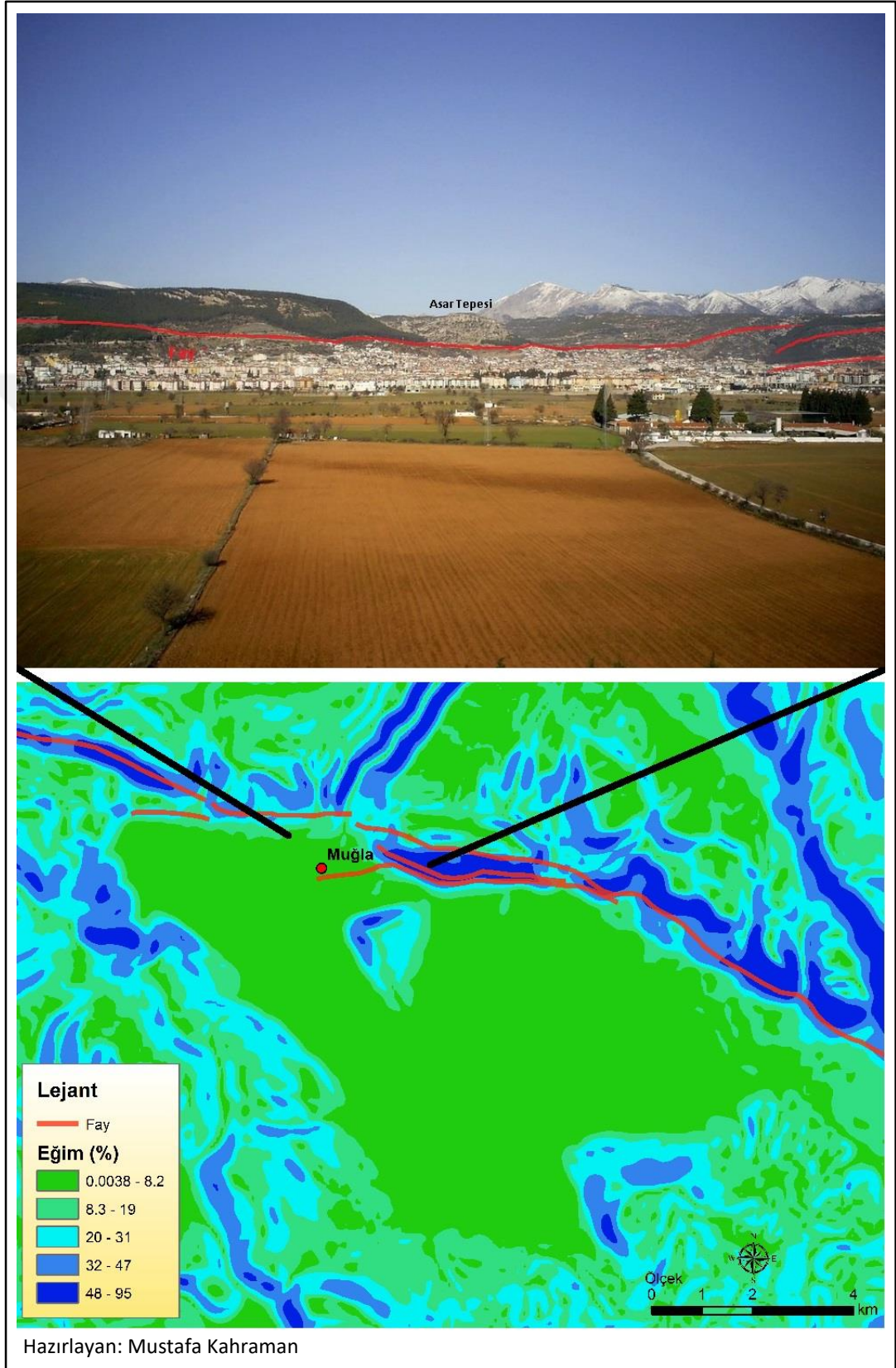
4.BÖLÜM:MUĞLA ŞEHİRİ VE SAHA İLİŞKİSİ

Bu başlık altında Muğla Şehrini üzerinde geliştiği mevkinin eğim, yükselti, bakı, hidrografiya ve toprak gibi fiziki coğrafya faktörleri ele alınacaktır.

4.1.1. Eğim ve Yükselti

Daha önce belirtildiği gibi, Muğla Şehri, Muğla Polyesi'nin kuzeyindeki bir lokasyonda kurulmuş bulunmaktadır. Fakat Muğla Polyesi'nin oluşumunda sadece, karstik süreçler etkili olmamıştır. Aynı zamanda tektonizmanın da etkili olduğu görülmektedir. Polyenin kuzey kısmında kuzeybatı güneydoğu istikametinde uzanan kırıklar mevcuttur. Burada oluşmuş olan fay yüzeyleri yamaçlardaki eğim miktarını arttırmıştır. Bundan dolayı polyenin kuzey yamaçları daha dik, güney yamaçları ise, daha az eğime sahiptir (Şekil 38).

Şekil 38.Muğla Polyesinin Eğim Değerleri Ve Faylar

Kaynak: Resim <http://www.panoramio.com/> (Erişim Tarihi 20.01.2017)

Tektonik süreçlerle oluşan bu diklik ve dikliğin üzerinde oluşmuş olan düz bir alan, ilk çağda yerleşmelerin kurulması için özellikle tercih edilen lokasyonlar arasında yer almaktaydı.

Asar Tepesi, dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı korunaklı ve tüm Muğla Polyesi'ne hâkim lokasyonda bulunmaktadır(Fotoğraf 4)

Fotoğraf 4.Asar Tepesinden Muğla Şehrine Bakış

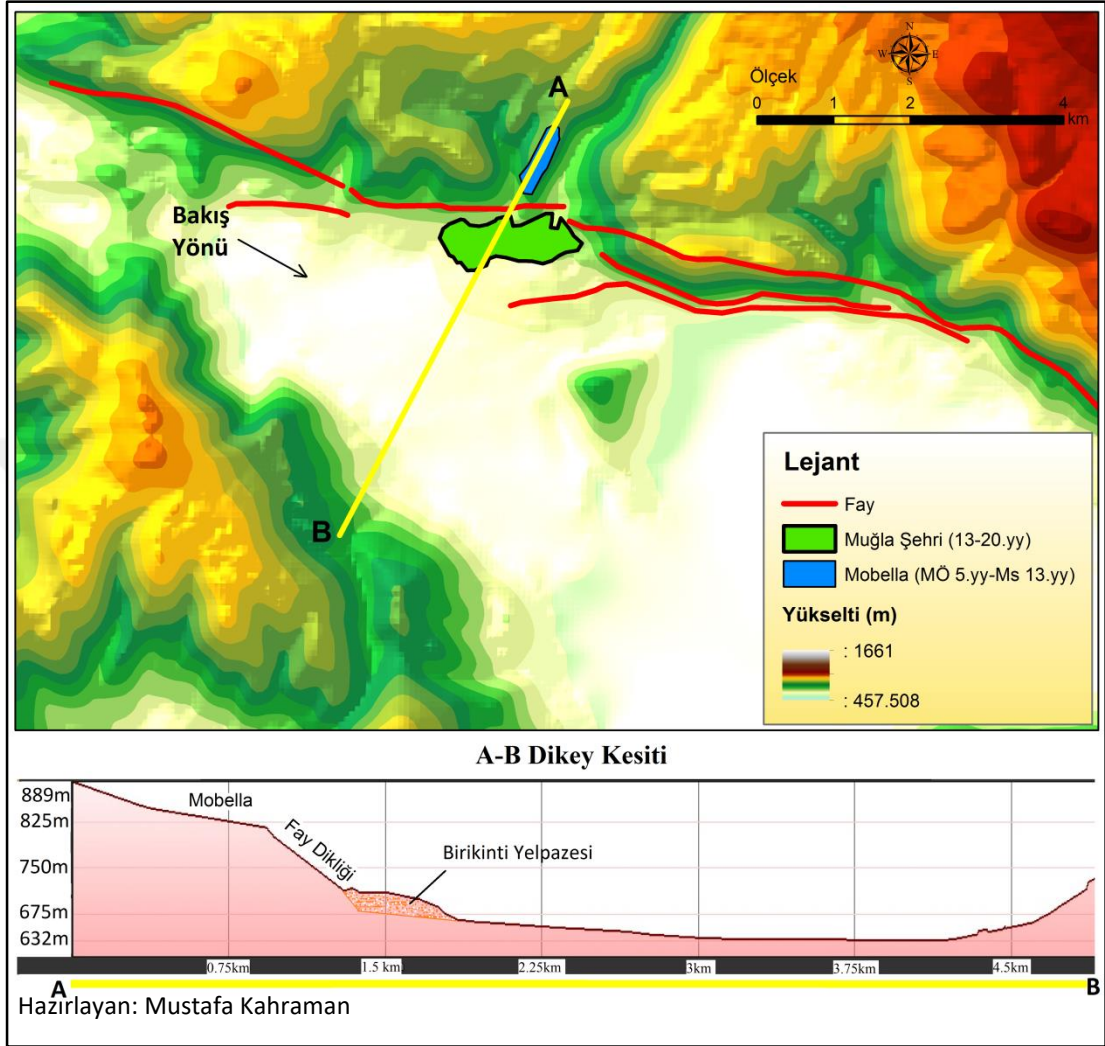
13. yy'da Muğla'da Türk hâkimiyeti başlamış ve kale-kent anlayışı terk edilmiş ve şehir ovaya inmiştir.

13.yy'da Türkler tarafından kurulan Muğla kentinin gelişimi üzerinde eğim faktörünün önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü Şehir, eğim derecesi ortalama %16 olan bir birikinti konisinde bulunmaktaydı. Ancak 1900'lü yıllarda, eğim derecesinin daha düşük olduğu güneye doğru yayılmıştır.

Dolayısıyla Muğla Şehri, eğimli bir topografyada kurulmuştur. Muğla'nın eğimli bir mevkiide kurulmuş olması bir tercihten ziyade diğer olumlu şartlardan uzaklaşmamak adına kabul edilmiş olan bir zorunluluktur.

Yerleşme tarihi kısmında değerlendirildiği gibi, 13.yy'da bölgede Menteşeoğulları Beyliği (Akça, 2006: 32, 33) ve ardından Osmanlı Devleti hüküm sürmüştür. Gerek, Menteşeoğulları Beyliğinde gerekse Osmanlı Devleti'nde merkezi otorite sağlanmış kente dışarıdan gelebilecek tehdit minimum düzeye inmiştir. 13–20.yy'larında Muğla Şehri, polyenin kuzeyinde yer alan bir birikinti yelpazesine taşınmıştır (Şekil 39).

Şekil 39. Muğla Şehri

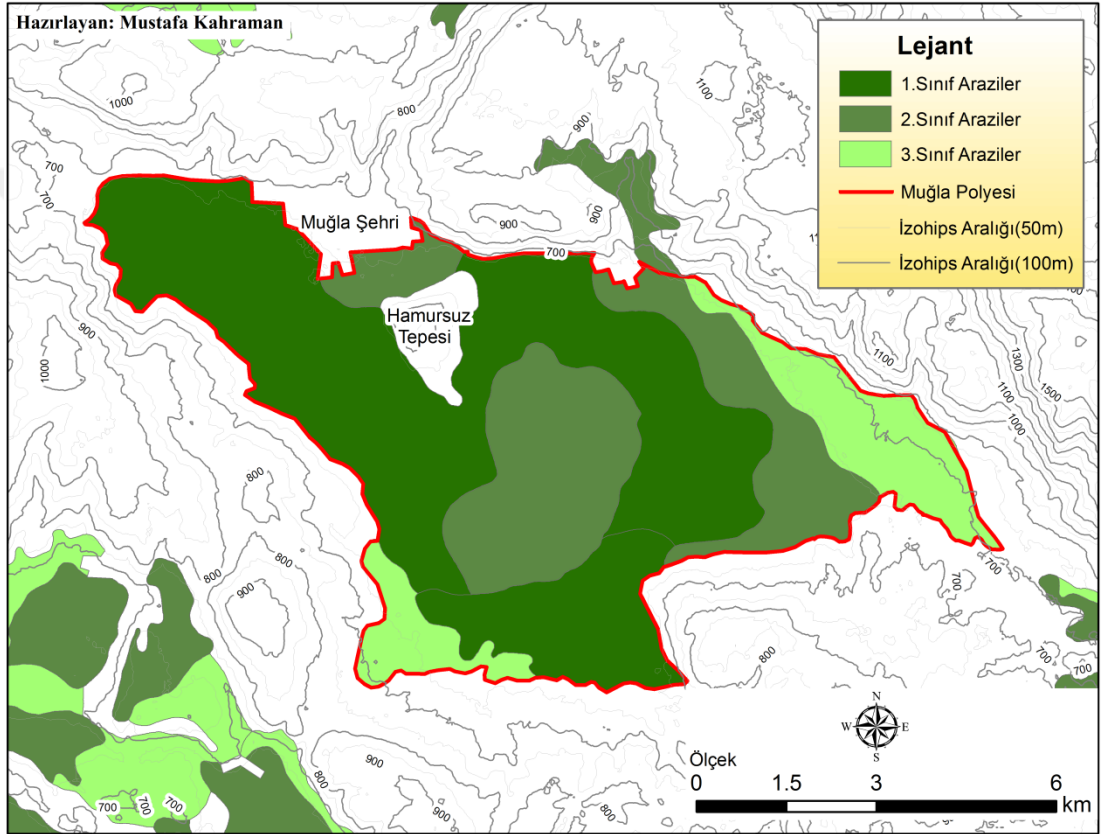
4.1.2. Toprak Özellikleri

13.yy'dan itibaren ovaya inen Muğla Şehri'nin bu birikinti yelpazesinde kurulması rastgele bir seçim değildir. Sebepler arasında ilk akla gelen, verimli tarım arazilerine yakın olmak isteğidir. Bunun dışında ulaşım şartlarının elverişli olması, su kaynaklarına yakın olma arzusu gibi faktörler de etkili olmuştur.

Toprak sınıflandırmasında 1. sınıftan 4. sınıfa kadar olan topraklar tarıma elverişli arazi olarak kabul edilmektedir. Muğla Polyesi'nin toprak kabiliyetine

baktığımızda, tarım için uygun, verimli arazilerin bulunduğu tespit edilmiştir. Muğla Şehri ile Hamursuz Tepesi arasında kalan bölge 2. derece verimli tarım arazilerinden oluşurken şehrin güneyinde bulunan topraklar birinci derece tarım arazisidir (Şekil 40).

Şekil 40.Muğla Polyesi'nde Bulunan Toprak Sınıfları

Normal şartlarda günümüzde şehirlerde tarımsal fonksiyon minimum düzeydedir. Fakat tarım yapılan bu sahalar şehrin kurulduktan sonra ilk zamanlarında halkın gıda ihtiyaçlarının karşılandığı gibi tarım ürünlerinin ticaretine sebep olmaktaydılar. Günümüzde ise, tarım yapılan alanlar, şehir bölgesi içinde kalmıştır.

4.1.3. Hidrografya

Muğla Şehrinin yer seçiminde en etkili olan faktör suyun varlığıdır. Daha önce değinildiği gibi, bölgede yaz kuraklığının etkili olduğu Akdeniz İklimi hâkimdir. Bunun yansıra bölge suya ulaşmanın zor olduğu karstik bir araziye sahiptir.

Muğla Polyesi çevresine göre su imkânlarının daha fazla olduğu bir yerdir. Polye içinde de suya ulaşma şartları eşit değildir. Muğla Şehri'nin kurulduğu mevki polye içerisinde suya erişimin en kolay ve güvenli olduğu yerdir. Muğla Şehri'nin bulunduğu sahada üç adet akarsu bulunmaktadır.

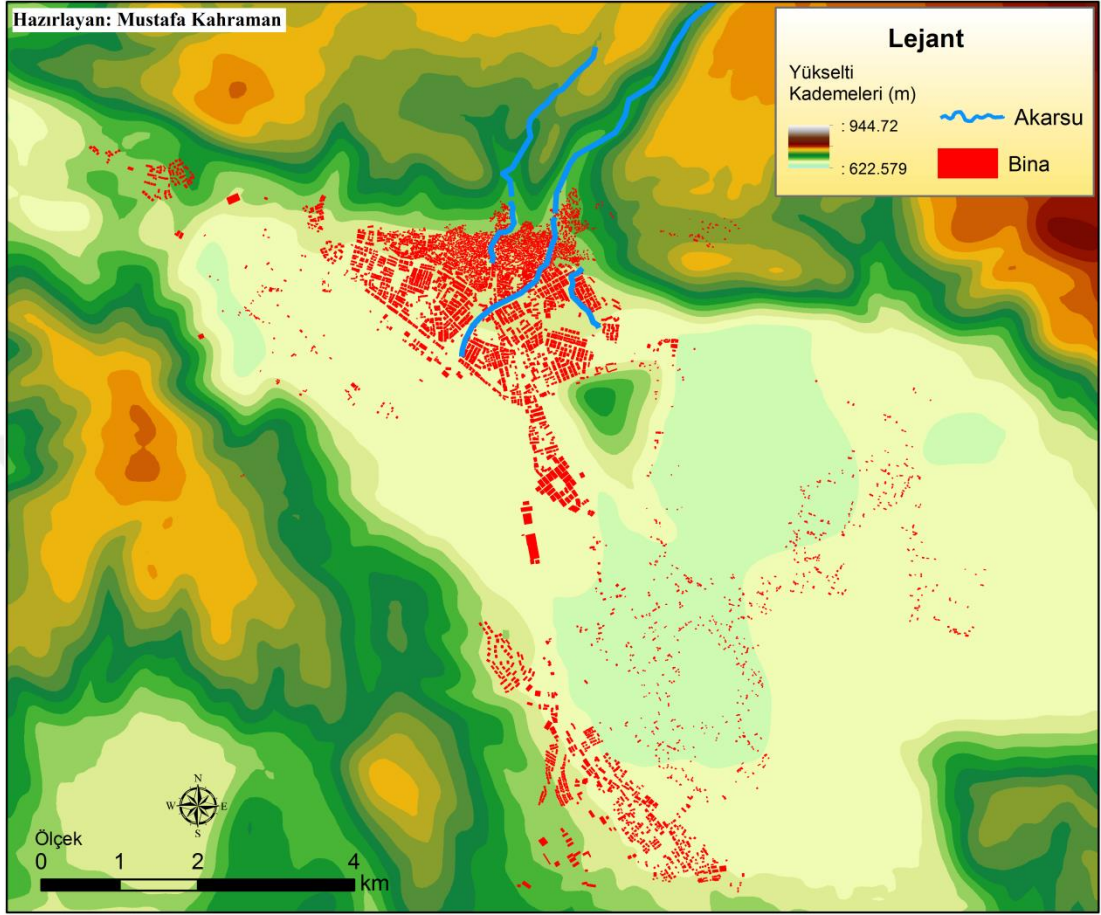
4.1.3.1. Akarsular

Muğla'da bulunan Basmacı Deresi (Tabakhane Deresi) Şehrin batısında yer almaktadır (Şekil 41). Bu akarsuyun yukarı çıkışı Basmacı Deresi, ağız kısmı ise, Tabakhane Deresi olarak anılmıştır. Bunun sebebi, aşağı çıkışında deri işletmelerinin yer almış olmasıdır. Muğla Şehri'nin ovada ilk kurulduğu yer bu derenin iki yanındır.

Şehirdeki ikinci akarsu, Karamuğla Deresi (Sekibaşı Deresi)dir. Dere Asar Dağı ile Yılanlı Dağları arasındaki kanyon bir vadiden geçerek Muğla Şehri'ne ulaşır. Karamuğla Deresi'nin kışın suyu artar ve taşkınlara sebep olurken, yazın suyu çok azalır. Bundan dolayı Şehrin ovada kurulduğu ilk yerleşme Karamuğla Deresi değil Tabakhane Deresi olmuştur.

Değirmendere, Şehrin doğusunda yer almaktadır. Dere adını üzerinde kurulan değirmenlerden almaktadır. 1940'lı yıllara kadar üretime devam eden bu işletmeler Değirmendere'nin suyunun şebeke suyuna bağlanması ve 1950'li yıllarda motorlu değirmenlerin kullanılmasıyla atıl halde kalmıştır(Dereli 2008: 41).

Şekil 41. Akarsular

Yukarıda anlatılan bu üç akarsu şehrin ovaya inmesinde etkili olduğu kadar şehir ovaya indikten sonra da şehir hayatı ve fonksiyonları üzerinde rol oynamıştır. Daha önce belirtildiği gibi, tabakhane deresinde deri, değirmen dere üzerinde ise, un üretimi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca şehirdeki evlerin, konumları da akarsulardan etkilenmiştir. Klasik Muğla evlerinin hemen hepsinde bir su kuyusu ve su havuzu bulunmaktadır (Fotoğraf 5). Fakat kuyusundaki bu sular serbest akiferlerden elde edilen yeraltı suları değildir. Kuzeyden gelen Tabakhane Deresi şehre ulaştıktan bir süre sonra künkler içinde akmaktadır. Bu künklerin bulunduğu yerde aralıklarla kuyular açılmış ve su temin edilmiştir. Bu durum, evlerin tabakhane deresi boyunca uzanmasına neden olmuştur.

Fotoğraf 5.Eski Muğla Evlerinde Yer Alan Su Kuyusu

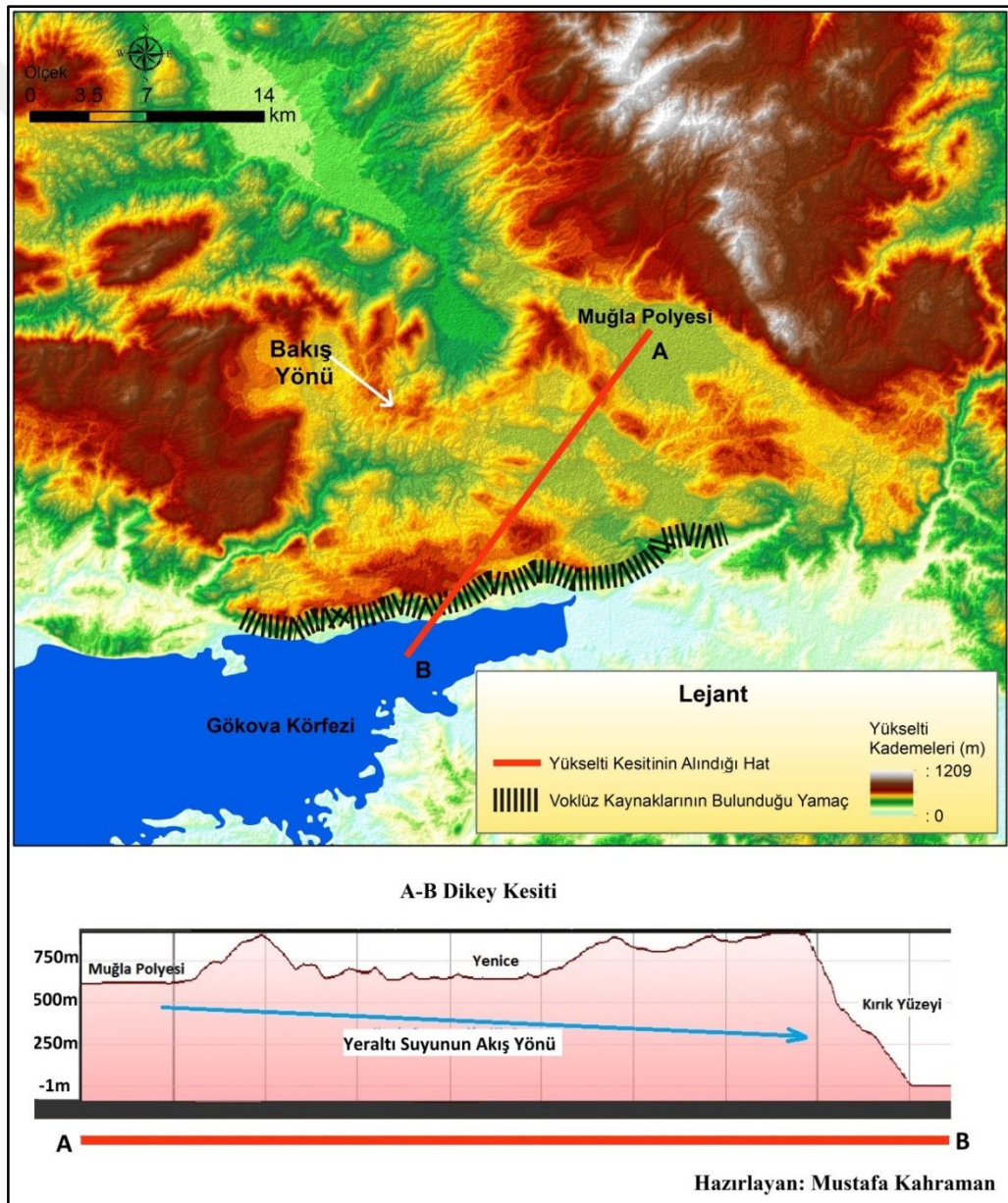
4.1.3.2. Yer altı Suları

Muğla Şehri'nin bugün bulunduğu sahada kurulması ve gelişmi üzerinde yer altı sularının da etkisi bulunmaktadır. Bilindiği gibi Muğla Şehri'nin kurulduğu sahada yazın kuraklık, kışın ise, sağanak yağışlar etkili olmaktadır. Bundan dolayı yazın su noksanlığı kışın ise, su fazlası gözlenir. Bu durum yazları yer altı su seviyesinin düşmesine sebep olmaktadır. Yaz mevsiminde yer altı su seviyesi 5–16 metredir. Ancak ekstrem kuraklıkların yaşandığı dönemlerde yer altı su seviyesinin 40 metreye kadar düştüğü bilinmektedir (Koca, 2012: 68). Kışları ise, yükselmesine hatta polyenin alçak sahalarında göllenmeye sebep olmaktadır. Karabağların Gölova olarak anılmasının sebebi de budur (Ertürk ve Atasoy, 2010: 1274).

Bilindiği gibi karstik arazilerde düden ve voklüzler bulunmaktadır. Düdenler yüzeyde birikmiş olan suyu yer altı su şebekesine iletirken, voklüzler suyun tekrar

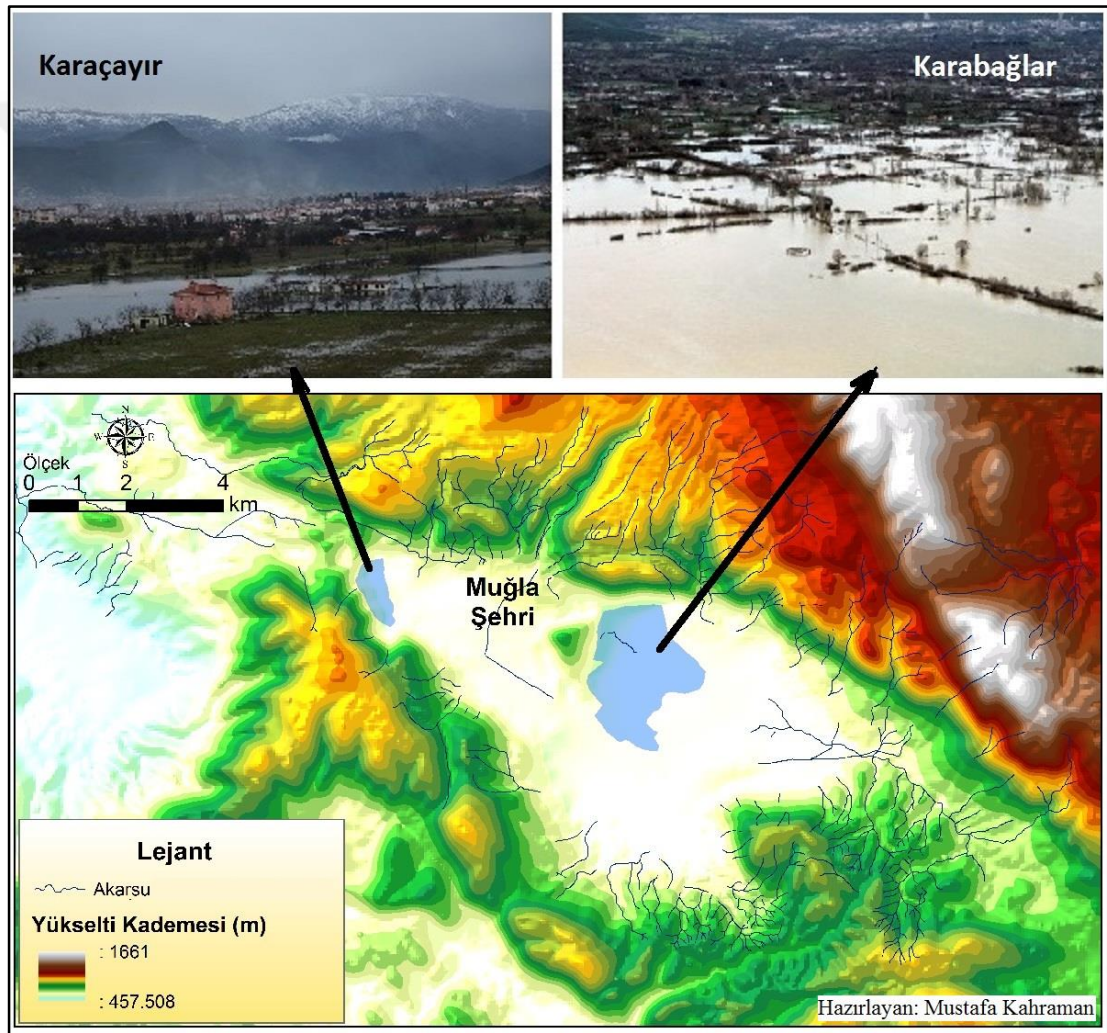
yeryüzüne çıktığı kartstik kaynaklardır. Muğla Polyesi'nde de benzer bir mekanizma vardır. Polyede, ikisi Karaçayır mevkinde biri Orhaniye Mahallesi'nde olmak üzere polyede biriken suyu drene eden 3 adet düden bulunmaktadır. Bu düdenler çoğu zaman fazla suyu alıp Gökova körfezinin kuzey yamaçlarına (Şekil 42), hatta bazen deniz altındaki voklüz kaynaklarına iletmektedir (Güven ve Arkadaşları, 2008: 27–30).

Şekil 42.Muğla Polyesindeki Voklüz Kaynaklar

Bazı zaman aşırı su birikimi ve düdenlerin ağız kısmının katı materyallerle tıkanması sonucu polyedeki su tahliye edilemez ve polyenin sahaları olan Karabağlar Yaylası ve Karaçayır sular altında kalır (Şekil 43). Geçmiş yıllarda buralarda ulaşım için botların kullanıldığı rivayet edilmektedir.

Şekil 43.Muğla Polyesi

Resimler için Kaynak: <http://www.etkihaber.com/>,
<http://www.panoramio.com/photo/117272107>

Yeraltı suyundaki bu değişimler Muğla Şehri'nin kurulma yerini etkilemiş olmalıdır. Zira Şehir birinci derece verimli tarım arazilerinin bulunduğu ve eğim

dereceleri düşük Karabağlar Yaylası ve Karasu mevkinde değil Polyenin yamaçlarında kurulmuştur.

Ayrıca polyenin alçak sahaları zaman zaman bataklık halini aldığından sıtma tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Günümüzde böyle bir tehlikeden bahsetmek mümkün değildir. Fakat yakın tarihlere kadar Muğla Şehrinde yaşayanlar için önemli bir tehdit olarak görülmekteydi.

5.MUĞLA ŞEHRİNİN YERLEŞME TARİHİ

Bir önceki bölümde Menteşe yöresinin yerleşme Tarihi ele alınmıştı. Bu bölümde ise, Muğla Şehrinin yerleşme tarihi ile alakalı konular kronolojik bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

5.1. Muğla Şehrinin Aldığı Adlar

Muğla Şehri farklı kaynaklarda farklı isimlerle anılmıştır. Bu adlardan bazıları: Mowula, Mebella, Mobolia Mobolla, Mobólla, Mobollevs, Moğola, Mogola, Movola, Mobella, Mogla'dır (2006, Tuğlacı:48; 1973 Muğla İl Yıllığı: 19; Atilla ve Öztüre, 2005: 17; Umar, 1993: 306; Real Encyclopedia; Atay, 2011:6; Aydaş, 2008: XI).

Eroğlu'na göre ise, Muğla Şehri MÖ 2.yy'a kadar Alinda olarak anılmaktadır. Buna karşı Bean Alinda'nın Aydın iline Bağlı Karpuzlu mevkiinde başka bir antik yerleşme olduğu dile getirmiştir (Bean 1987: 227–239).

5.2. Muğla Kelimesinin Kökeni

Muğla kelimesinin kökenine dair çeşitli görüşler bulunmaktadır. Evliya Çelebi'ye göre Muğla'yı, Menteşeoğlu Darahikey'in Veziri olan Muğli Bey fethetmiş ve Muğli Beye ithafen şehrin adı Muğla olarak anılmaya başlanmıştır. Çelebi ayrıca, Muğli Beyin eskiden gayri Müslüm olduğunu “Muğ” sözcüğünün de gayri müslim anlamına geldiğini aktarmaktadır (Zillioğlu, 1985: 576). Oysa Menteşeoğullarının soy ağacında Darahikey adında bir bey ve Muğlı adında bir vezir bulunmamaktadır. Kuvvetle muhtemeldir ki, Evliya Çelebi halk arasında geçen rivayetleri kaleme almıştır (Akbulut, 2008: 118).

Eroğluna göre ise, bölgede hüküm sürmüş olan hükümdarlardan Dibayuk hanın Alınca ve Mogul diye iki oğlu vardır. İlk önce Alınca hüküm sürmüş ve Şehrin

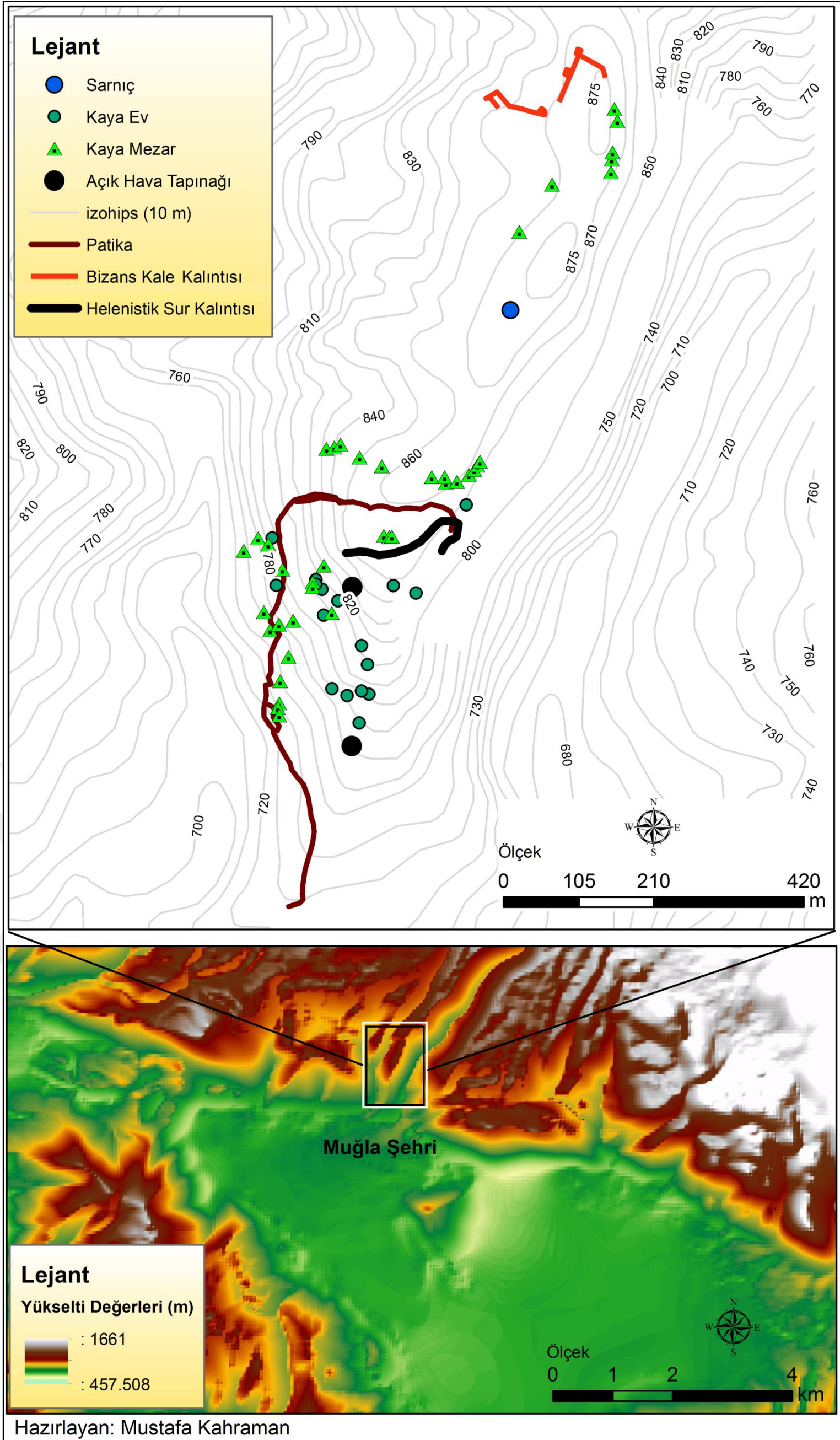
adı Alinda olarak anılmıştır. Daha sonra ise, Moğul Han bey olmuş ve bu sefer şehrin adı Moğul şeklinde söylene gelmiştir (Eroğlu, 1939: 22). Muğla kelimesinin kökenine dair bir diğer rivayet ise, Kanuni Sultan Süleymanın Rodos’a sefere giderken “Burada mola verelim” demesi üzerine şehrin adının önce Mola daha sonra ise, Muğla olduğu şeklindedir (Önal, 2005: 24).

5.3. Türk Hâkimiyeti Öncesinde Muğla Şehri

Muğla Şehri, Menteşe Yöresindeki diğer yerleşmelere nazaran yeni bir yerleşmedir. Tarihi ve arkeolojik kaynaklara göre, Muğla yerleşmesi en erken MÖ 5. yy’a tarihlenmektedir (Diler, 2011: 7). Bununla birlikte Antik Mobella Şehri’nde kapsamlı bir arkeolojik çalışma yapılmadığını da söylemek yerinde olacaktır. Sahada yeni çalışmalar yapıldığı takdirde mevcut bilgilerin değişme ihtimali bulunmaktadır.

Muğla Şehrinin ilk kurulduğu yer Muğla Polyesinin kuzeyinde yer alan Hisar (Masa) Dağının tepesindeki düz sahadır. Burada Helenistik döneme tarihlenen 11 metre uzunluğunda bir sur bulunmaktadır (Diler,2011: 7). Antik Muğla Kenti, Roma ve Bizans İmparatorlukları döneminde büyümüş ve Helenistik dönem surlarının dışına çıkmıştır (Muğla İl Yıllığı, 1973: 175). Yapılan yüzey çalışmalarında Roma dönemine tarihlenen 40 tane kaya mezarı 17 tane ev, 1 tane sarnıç ve 1 tane tapınak kalıntısı tespit edilmiştir (Diler, 2011: 9). Antik kentin kuzey batısında ise, Bizans döneminde inşa edilmiş kale mevcuttur (Şekil 44).

Şekil 44. Antik Muğla Şehri

Daha önce belirtildiği gibi, Helenistik dönemde kıyı bölgelerdeki şehirler ön plandayken iç bölgelerdeki yerleşmeler gelişmemiştir. Bunun temel nedeni Menteşe Yöresi gibi arızalı bir topografyaya sahip bir bölgenin iç kısımlarında yer alan yerleşmelere hızlı ve güvenli bir şekilde ulaşımın mümkün olmamasıdır. Bu durum, Roma İmparatorluğu döneminde kısmen değişmiştir. Roma Dönemi'nde yeni yollar inşa edilmiş veya hâlihazırdaki yollar genişletilip iyileştirilmiştir. Bunun sonucunda yola yakın olan bazı yerleşmeler büyüyüp şehir kimliğini kazanmışlardır. Menteşe Yöresinde yer alan Leyne, Stratonikes ve Afrodisyas gibi kentler Roma yol şebekesi sonucunda gelişmiştir. Antik Muğla kenti de Güllük Limanından kuzeye yönelen bir anayol üzerinde yer almaktaydı. Buna rağmen Muğla Kenti'nin Roma Döneminde önemli bir yerleşme olduğunu söylemek güçtür.

5.4.Türk Dönemi

Muğla Şehri, Türk hâkimiyeti altında gelişmiş ve Türk hâkimiyeti altında bölge şehirleri arasındaki önemini arttırmış bir yerleşmedir. Bunun temel nedeni, Türk yönetiminde, şehrin idari fonksiyon kazanmasıdır: Şehir, Menteşe Beyliği döneminde şehzadelerin konakladığı merkez iken, Osmanlı Beyliği/Devleti döneminde bir sancak merkezi haline gelmiştir.

Muğla Şehri'nin Türk hâkimiyeti altında ön plana çıkmasındaki bir başka sebep, ticaret için vazgeçilmez bir gereksinim olan güvenlik şartlarının oluşması ve Denizli, Tavas ve Kale yerleşmelerinden gelip Muğla Şehrine uğrayan ticaret yolunun etkin bir şekilde kullanılmaya başlanmasıdır.

Yukarıda bahsedildiği gibi, Muğla şehri Türk hâkimiyetine kadar Asar Tepesi'nde kurulmuştur. Menteşe Beyliği döneminde, Antik Şehir terkedilip, Kızıl Dağların güney yamacında bulunan piedmond ovasına taşınmış ve Türk-İslam şehir tarzına uygun olarak gelişmiştir.

16.yy'da Şehrin ekonomik merkezi Ulu Cami ve çevresindeki çarşıdır. Bu çarşı, derenin iki yanında sıralanmış 250–300 tane dükkândan oluşmaktadır(Mete, 2004: 40). Bunların dışında Muğla Şehrinde iki adet kervansaray bulunmaktaydı. Bu kervansarayların nerede olduğu kesin olarak tespit edilememiş olsa da, kervansaraylardan birisinin çarşıya yakın olduğu bilinmektedir (Mete, 2004: 41).

17.yy yazarlarından Evliya Çelebi'ye göre, Kurşunlu Camii'nin bulunduğu mevkii şehrin merkezidir. Bunun dışında kurşunlu camiinin yakınında paşalar için kargir büyük bir saray bulunmaktaydı. Bu sarayın etrafı bağ ve bahçeyle çevrilmiştir (Aktüre, 1998: 75). Evliya Çelebi'nin naklettiğine göre, şehirde 11 mahallede, 70 kadar cami, 2 hamam, 200 dükkân, 7 medrese, 11 mektep, 2 misafîrhane, 70 çeşme ve 2 170 tane ev bulunmaktadır (Çelebi, 1985).

19.yy'a gelindiğinde Şehirde önemli değişiklikler yaşanmıştır: 19.yy'a kadar şehrin en önemli idari kişiliği kadıdır. Kadı şehirdeki idari görevlerin birçoğunu bünyesinde barındırmış olup, makamı ile ikamet ettiği yer aynı binadır. Dolayısıyla klasik dönem Osmanlı'da İdari fonksiyon şehir içi arazi kullanımında oldukça küçük bir yer teşkil etmekteydi. Fakat 19.yy'da Tanzimat fermanıyla birlikte idari tarzda bazı değişiklikler yaşanmıştır. Şehre gelen askeri ve idareci sayısı artmış ve kamu binaları inşa edilmiştir. Bu değişimin sonucunda Konakaltı idari merkezi haline gelmiştir.

19.yy'da gözlenen bir başka değişim ise, gayrimüslim nüfusun Muğla Şehrine göç etmesidir. Göçmenler Saburhane mevkiinde ikamet etmiş ve şehir doğuya doğru yayılmıştır. Ayrıca, gelen nüfus Adalarla Muğla arasında ticaret yapmıştır. Dolayısıyla 19.yy' Muğla şehrinin hinterlandı da genişlemiştir.

Gayri Müslim nüfusun Muğla şehrinde bir diğer etkisi ise, mimari yapıdaki değişimler olmuştur. 17.yy müelliflerinden Evliya Çelebi evlerde çatının tahta veya toprak damla kaplı olduğunu dile getirmiştir. 1960'lı yıllara kadar düz damlı evlerin yapıldığı bilinmektedir (Aladağ, 2006: 2). Bununla birlikte 19.yy'ın ortalarından itibaren Muğla'ya gelen gayri müslim yapı ustalarının yaptığı evler ön plana çıkmıştır (Aladağ, 2005a: 9; Aladağ, 2005b: 6).

6. BÖLÜM: MUĞLA ŞEHRİNİN MEKANSAL GELİŞİMİ

Şehrin gelişimini genel hatlarıyla MÖ 5.yy-MS 13.yy kadar olan süre içerisinde Türk hâkimiyetine kadar olan dönem, MS 13.yy'ile 20.yy'ın başına kadar olan dönem ve Cumhuriyet dönemi şeklinde üç başlık altında ele alınacaktır.

6.1.MÖ. 5.yy-MS 13.yy'lar Arasındaki Muğla Kenti

Muğla Şehri'ne dair ilk kayıtlar, MÖ 5.yy'a tarihlenmektedir. Bu dönemde Mobella olarak anılan şehir Yılanlıdağları ile Kızıldağ arasında kalan, Asar Tepesi üzerinde yer almaktadır (Şekil 45). Helenistik dönemin özelliklerini taşıyan sur kalıntılarına bakarak, Mobolla'nın Asar Tepesi'nin güney kısmında olduğunu söyleyebiliriz. Daha sonraki dönemlerde, şehir kuzeye doğru yayılmış olmalıdır. Çünkü kuzeyde Bizans dönemine ait sur kalıntıları bulunmaktadır.

Şekil 45. Asar Dağının Tepesinde, Mobolla Kentinin Tahmini Yayılma Alanı (Güneyden Bakış)

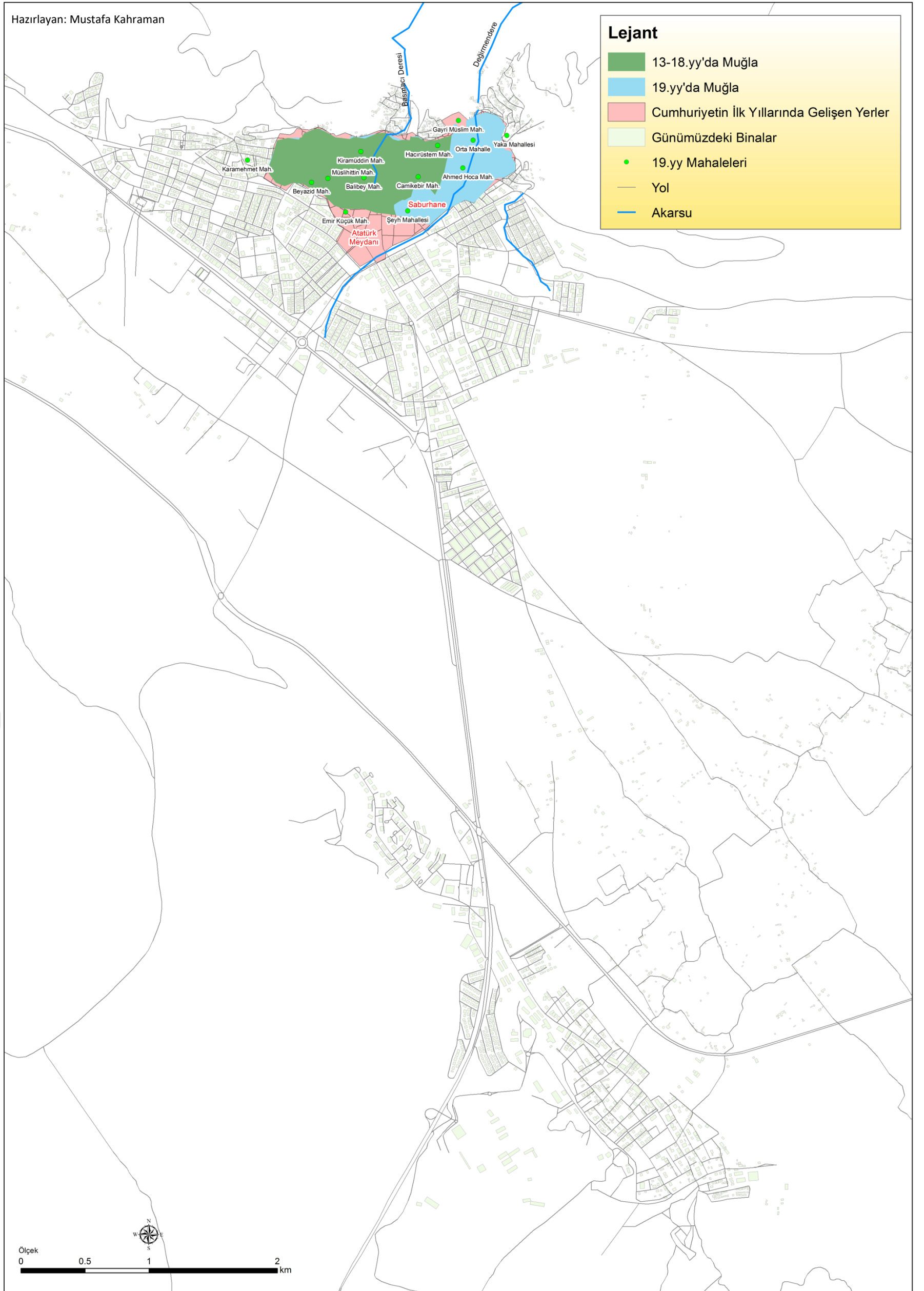
6.2.MS 13.yy' Cumhuriyet Dönemine Kadar Muğla Şehri

13.yy'da şehrin hem "sit" i hem de adı değişmiştir. 13.yy'da Asar Tepesi'nden ovaya taşınmış ve şehrin adı Muğla olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır. Tarihi kaynaklara göre Şehir, 13.yy ile 16. yy'ları arasında, Basmacı Deresi'nin doğu ve batısında yayılmıştır. Ancak 19.yy'da Karamuğla Deresi'nin doğusuna geçilmiştir (Şekil 46). 16.yy arşiv kaynaklarında, Gayri Müslim, Ahmed,

Yaka ve Orta Mahallenin adları geçmemektedir. Doğuda yeralan bu mahaller ancak 1844 yılına ait Muğla tapu tahrir defterinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Muğla Şehri'nin Karamuğla Deresi'nin doğusuna geçmesi 19.yy'da gerçekleşmiş olmalıdır.

Şekil 46.13.yy'dan Cumhuriyet Dönemine Kadar Muğla Şehri

6.3 Cumhuriyet Döneminde Muğla Şehrinin Geşimi

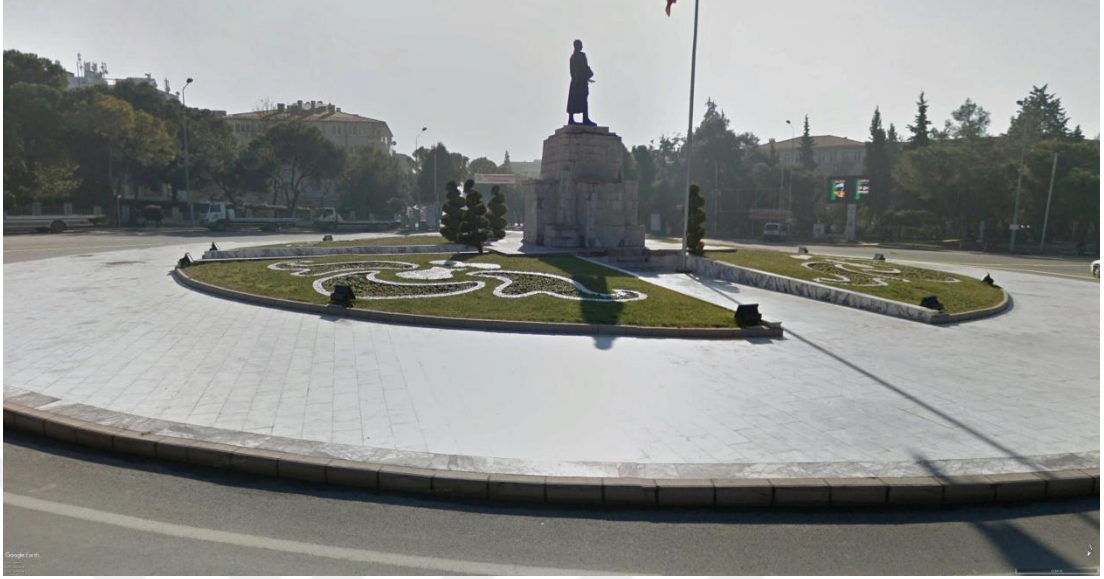
Cumhuriyet dönemini de kendi içerisinde mekânsal gelişmeye bağılı olarak iki kategoride ele alınabilir. İlki kendi içinde de birçok bölüme tabi tutulabilecek ölçüde olan Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayan ve 2000’li yıllara kadar devam eden şehrin yavaş ve monocentric bir şekilde genişlediğı safha, ikincisi ise, 2000’li yıllardan itibaren hızlı ve atlayarak ve polycentric bir şekilde geliştiğı aşama olarak değerlendirilebilir.

6.3.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarınan 2000’li Yıllara Kadar Olan Gelişme Evresi

Muğla Şehri Cumhuriyetin ilk yıllarında mekânsal genişleme anlamında oldukça durağan sayılabilecek bir süreci yaşamıştır. Fakat şehre planlamayla yeni dâhil edilen sahalar farklı bir rejimin ve anlayışın ürünü olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki planlarda Osmanlıdan kopuş ve çağdaş bir ulus devlet inşaa edebilmek için, yeni bir Türk kenti yaratma projesi topyekün olarak denenmiştir. Bu dönemde kentler modernist bir anlayışla planlanmış. Organik kent dokularının ortadan kaldırılıp, geniş ve düz caddeler şeklinde düzenlenmesi ön görülmüştür (Çavuşoğlu, 2014: 129; Çetin, 2002: 89). Muğla Şehrinde de benzer uygulamalar hayata geçirilmiştir. 1936 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından 1/1 000 ölçekli imar planına göre Kurşunlu Camii’nin güneyinde bulunan bahçeler ve şehir mezarlığı ortadan kaldırılmış yerine bugünkü Cumhuriyet Meydanı ve Meydanın etrafındaki Hükümet Konağı, Halk evi ve ilkokul inşaa edilmiştir (Değer, 2012:109; Ersoy, 2005: 14). Şehrin güneyinde oluşturulan meydan ve etrafında inşaa edilen bu binalar yeni rejimin mekânsal simgeleridir. Ayrıca Bir önceki dönemde olmayan şehirlerdeki planlama anlayışı ortadan kalkmış ve “çağdaş bir yaşamın sosyal uzantısı olarak” Atatürk Meydanı gibi geniş bir meydan ve Bu meydandan çevreye doğru ışınsal ve geniş yollar inşaa edilmiştir (Özer; Ayten, 2005: 98) (Fotoğraf 6, 7).

Fotoğraf 6.Cumhuriyetin İlk Yıllarında İnşaa Edilen Atatürk Meydanı

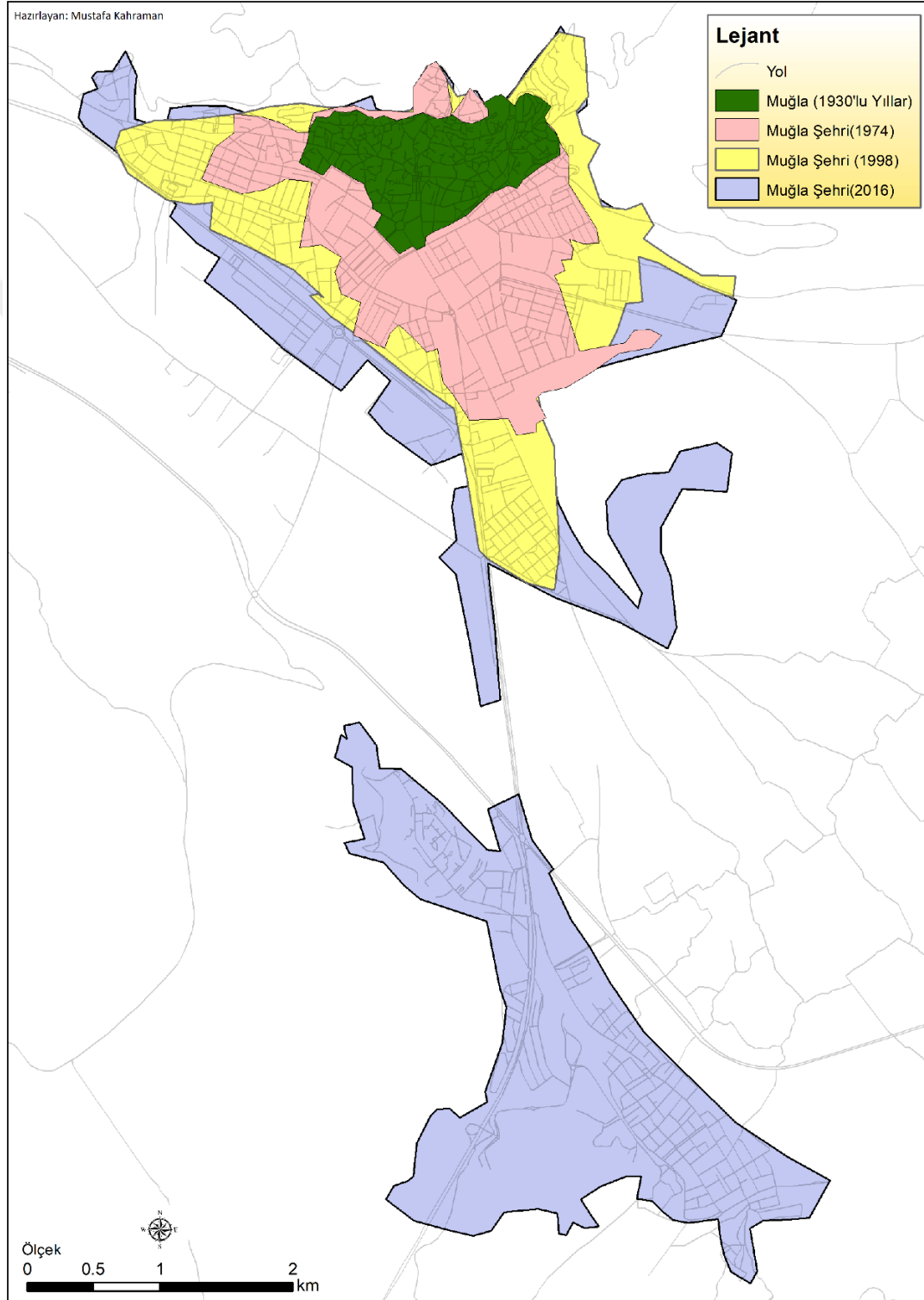
Fotoğraf 7.Atatürk Meydanından Çevreye Doğru Uzanan Işınsal ve Geniş Yollara Örnek Olarak Recai Güreli Caddesi

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren başlayan tarımda mekanizasyon çalışmaları sonucunda kırsal kesimde iş gücü fazlası ortaya çıkmış ve sonucunda şehre göç yaşanmıştır. Benzer bir durumu Muğla Şehri içinde iddia etmek mümkündür. 1950’lerden sonra Muğla Şehrinin yakınında bulunan kırsal alanlardan Muğla Şehri’ne göç yaşanmıştır. Bunun sonucunda Muğla Şehri hızlı bir şekilde genişlemiştir. 1949 yılında şehrin kapladığı alan, 1 269 461 m² iken 1974 yılında 2 710 202 m²’ye ulaşmıştır. Dolayısıyla Muğla Şehri sadece 24 yıl içerisinde alanını

ikiye katlamıştır. Bu yayılmanın büyük bir kısmı şehrin güney batı yönünde gerçekleşmiştir (Şekil 47).

Şekil 47.Muğla Şehrinin Zaman İçindeki Gelişimi

1990'lı yıllara kadar Muğla Şehri'nin yayılması köyden şehre göç eden nüfusla açıklanabilmektedir. Şehre yeni katılan bölgeler ikametgâh amacıyla kullanılmaktaydı. 1990'lı yıllardan sonra ise, şehrin yayılması üzerinde sanayi fonksiyonunun etkili olduğu bilinmektedir. 1992 yılında Muğla Şehrinin güney doğusunda Muğla Sanayi Sitesi kurulmuştur(Fotoğraf 8). 1990'lü yıllarda temelleri atılıp 2000'li yıllarda etkisini gösteren bir diğer faaliyet ise, şehrin eğitim fonksiyonudur. Eğitim fonksiyonun şehrin yayılmasına olan etkisi ancak 2000'li yıllarda öğrenci sayısının artması sonucunda gerçekleşmiştir.

Fotoğraf 8.1992 Yılında Kurulan Muğla Sanayi Sitesi

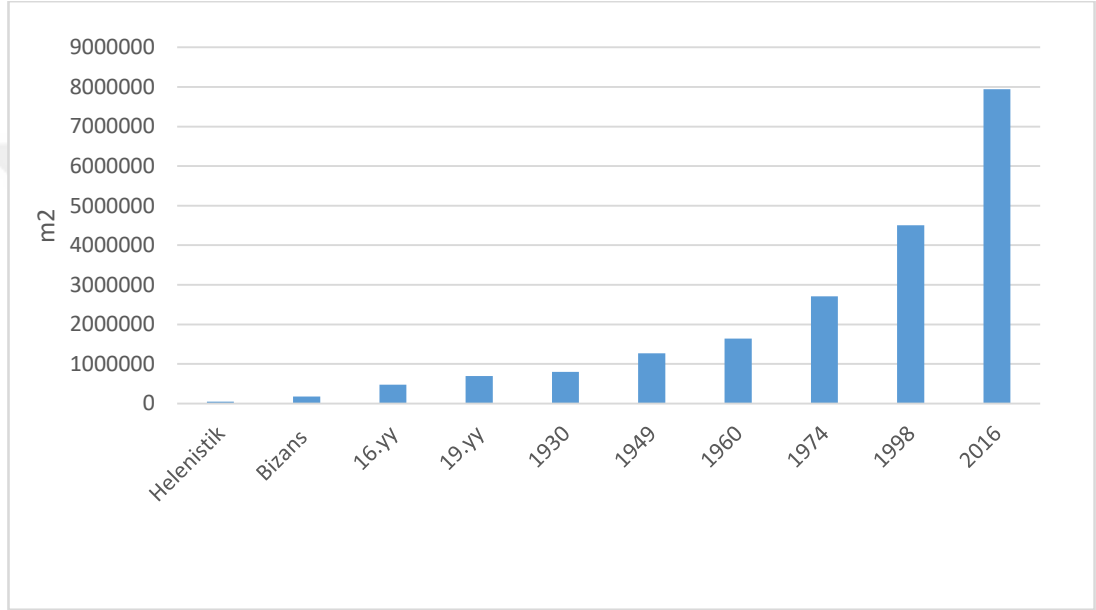

Muğla Şehrinde mekânsal anlamdaki en büyük değişiklik 2000'li yıllarda karşımıza çıkmaktadır. 2000'li yıllara kadar kırsal bir yerleşme olan Kötekli'de Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi'nin kurulmasından sonra, eğitim ve beraberinde bazı şehirselle fonksiyonlar kazanmış ve bunun sonucunda, köyün kırsal fonksiyonları ortadan kalkarak Muğla Şehri'nin bir parçası haline dönüşmüştür. Kötekli

yerleşmesinin hızlı bir şekilde şehrsel fonksiyonlar kazanması sonucunda, şehir parçalı bir şekilde genişlemeye başlamıştır.

Muğla Şehri ilk kurulduğu helenistik dönemde yaklaşık 46 000 m² lik bir alan kapladığı düşünülmektedir. Günümüzde ise, 172 kat büyümüş ve kapladığı alan 7 941 703 m²'ye ulaşmıştır (Grafik 20).

Grafik 20.Dönemlere göre Muğla Şehrinin Kapladığı Alan

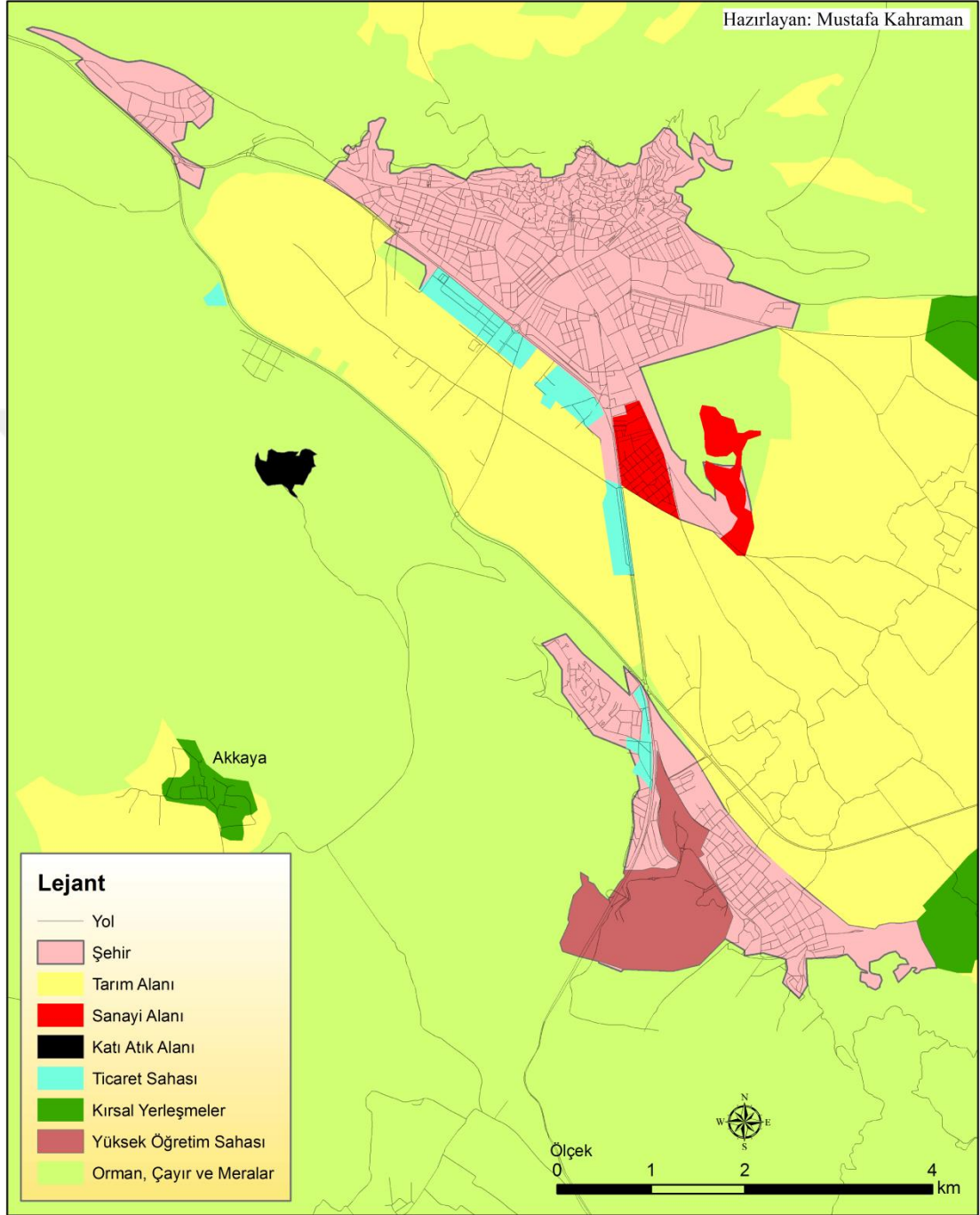

Grafik 35'de görüldüğü üzere günümüze yaklaştıkça şehir çok daha hızlı bir şekilde genişlemektedir. Örneğin, 16.yy'da ortalama 475 000 m² olan şehir alanı, ancak 400 yıl sonra, 1930'larda alanını ikiye katlamıştır. Ancak, 1949 yılında yaklaşık 1 270 000 m² olan şehrin sadece 25 yıl sonra alanı ikiye katlanmıştır.

6.4.Arazi Kullanımı

Muğla Şehri Muğla polyesinde kurulmuştur. Çevresinde yer alan eğimli sahalarda geniş ormanlar, çayır ve meralar bulunmaktadır. Çayır ve meraların olduğu sahalarda toprak kalınlığı az olup, yer yer çıplak araziler de mevcuttur. Şehrin etrafını çevreleyen bir başka arazi kullanım türü ise tarım, sahalardır(Şekil 48). Şehrin kuzey batısında bulunan tarım alanları sulama yapılmayan alanlar iken, şehrin doğu batı ve güneyinde yer alan tarım alanlarının çoğunda sulamalı tarım yapılmaktadır.

Şekil 48. Muğladaki Arazi Kullanım Kalıpları

Şekil 79 hazırlanırken alanı 37 669 m²'ye kadar olan alanlar gösterilmiştir. Farklı bir arazi kullanımına sahip olsa da 37.669 m²'den daha küçük olan alanlar teknik sebeplerden dolayı göz ardı edilmiştir.

Haritada gösterilen Sanayi ve ticaret alanları dışında şehir içinde bulunan sanayi ve ticaret alanları vardır. Fakat bunlar ikametah alanları ile iç içe girmiş

olduğundan dolayı haritaya yansıtılamamıştır. Bunlar beşinci bölümde ayrıntısıyla ele alınacaktır. Haritada gösterilen yükseköğretim, sanayi ve ticaret sahaları şehrin belli bir sahasında yoğunlaşmış homojen sahalardır.

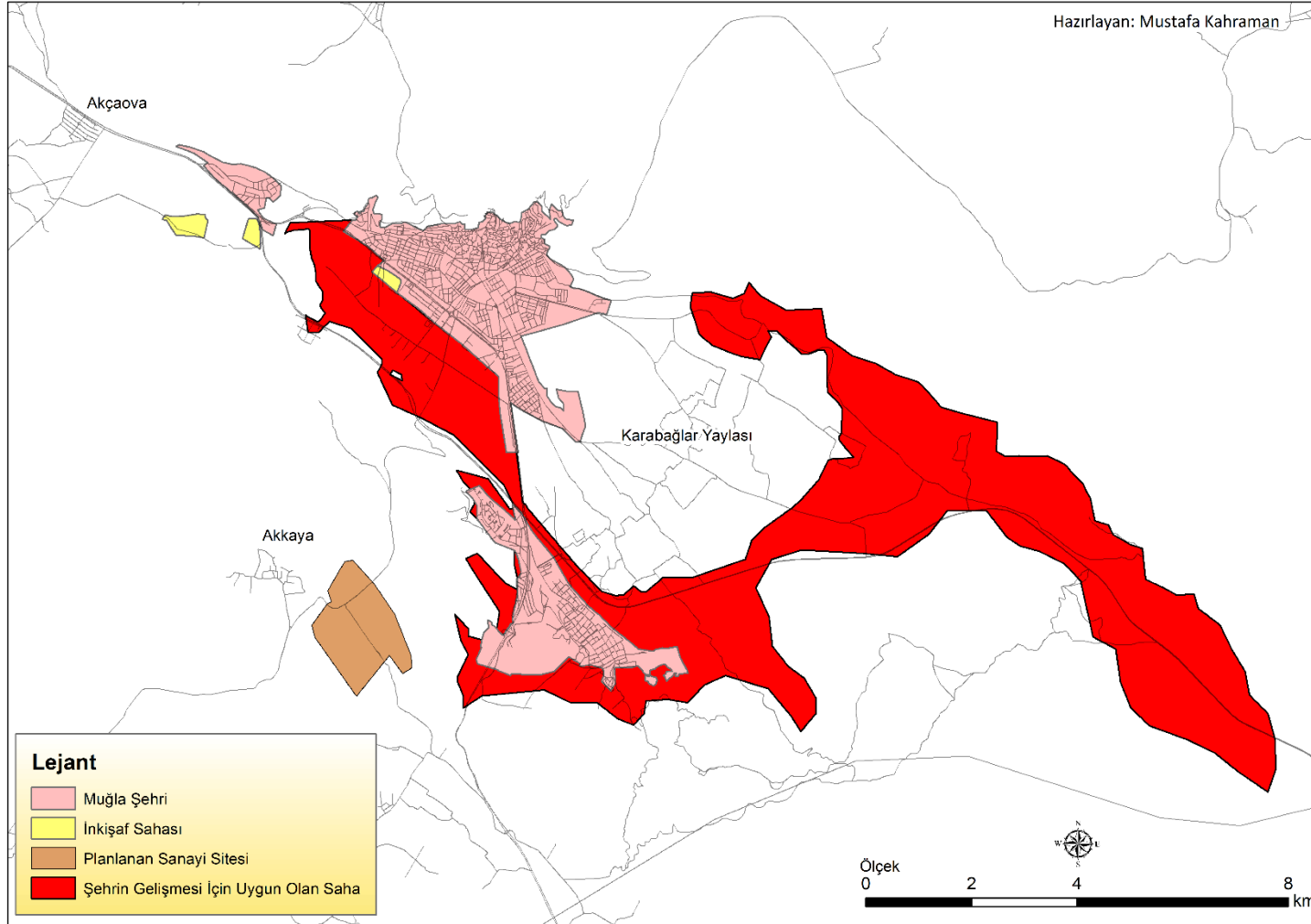
6.4.Muhtemel Gelişim Yönleri ve Gelişim İçin En Uygun Olan Yerlerin Tespiti

Muğla Şehri, Muğla Polyesinin kuzeyinde kurulmuş bir yerleşmedir. Şehir 2000’li yıllara kadar tek merkezli (monocentric) bir yapıda olup yağ lekesi (saçaklanma) şeklinde polyeye yayılmıştır. 2000’li yıllardan sonra Muğla Polyesinin güney kısmında Kötekli Mahallesi Kuzeybatı kısmında ise, modern toplu konutlar kurulmuş ve şehir atlamalı bir şekilde (frog leap) yayılmıştır.

Muğla Şehrinin büyümesinde ve yayılmasında idari ve coğrafi faktörler de etkilidir. Menteşe Büyük Şehir belediyesinin en son 27.10.2017 tarihinde revize edilmiş imar planına göre şehrin inkişaf alanı (planlanan gelişme sahası), polyenin kuzeydoğu sahasında yer almaktadırlar (Şekil 81). Planlanan bu gelişme sahaları dışında Muğla sanayi sitesinin bulunduğu yerden Akkaya mevkiine taşınması da planlanmaktadır. Hâlihazırda sanayi sitesi olarak kullanılan saha ise, ticaret ve konut alanı olarak planlanmıştır.

Şehrin gelişmesinde bazı coğrafi şartlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Muğla şehrinin gelecekte yayılabileceği alanları tespit etmek adına Arcgis 10.2 programı kullanılarak uygunluk analizi (Weithed Overlay) yapılmıştır (Şekil 49). Bu analizde eğim dereceleri, taşkın sahaları gibi fiziki coğrafya şartları ile ulaşım için uygun olan sahaların durumu, şehre yakınlık gibi şehrin gelişmesinde etkili olan faktörler göz önüne alınmıştır.

Şekil 49.Şehrin Gelişimi İçin Uygun Görülen Sahalar

Karabağlar Yaylasının bulunduğu saha hem doğal sit alanı olduğundan hem de yaylanın bazı kısımlarında su basması riski olduğundan dolayı yoğun bir yerleşme için uygun değildir (Yaylada su altında kalan yerler için hidrografiya bölümüne bakınız.). Ayrıca Şehrin ileride polyenin dışına çıkacağı düşünülürse, kırık hat boyunca yayılması ve kuzey batısında yer alan ve sanayi tesislerinin etkinliği ile dikkat çeken Akçaova'yla birleşmesi de mümkündür.

7.MUĞLA ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Bu başlık altında Muğla Şehrinin nüfus özellikleri, Cumhuriyet dönemine kadar olan ve cumhuriyetin ilanından sonraki nüfus özellikleri olmak üzere iki başlık altında ele alınacaktır.

7.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Muğla Şehrinin Nüfus Özellikleri

Muğla Şehrinin nüfusuna dair elimizde bulunan en eski belge 1517 tarihli tapu tahrir defteridir. Bununla birlikte 16.yy'dan daha eski dönemler için ise, ancak tahminlerde bulunabiliriz. Bizans dönemi kaynaklarında Karya Bölgesi kıyılarının Arap akınlarına uğradığı ve Venedik ile Cenevizlilerin tacizlerine maruz kaldığı bilinmektedir (Yiğit, 2009: 2). Bu durum sonucunda kıyı bölgelerinde nüfusun azalmış olması muhtemeldir. Bizans İmparatorluğunun son döneminde ise, Karya bölgesi genelinde salgın hastalık veya kuraklığın yaşandığı bundan dolayı da nüfusun azaldığı bilinmektedir (Özkan 2009: 5). 13.yy'ın ikinci yarısından itibaren ise, durum tersine dönmüştür. Anadolu üzerinde Moğol baskısı artmış (Köprülü, 1991: 1), baskıdan kaçan nüfus gurupları daha uygun siyasi şartların bulunduğu kıyı bölgelerine göç etmiştir. 14.yy'ın ilk çeyreğinde Tüm Batı Anadolu göç almış ve bölge Türkleşmiştir (Karaca, 2008: 405). Bölgenin genel durumundan Muğla Şehrine dair bir yorum yapacak olursak; Bizans hâkimiyeti zamanında nüfusun azalmış olabileceğini Türk hâkimiyetinin hissedilmeye başlandığı zamandan itibaren ise, nüfusun arttığı öngörülebilir.

Osmanlı Devleti zamanında kaydedilen tapu tahrir ve temettuat defterleriyle yapılan nüfus sayımlarından faydalanılarak Muğla Şehrinin nüfusuna dair daha doğruya yakın yargılarda bulunmak mümkündür. Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait Muğla Şehrinin nüfusunu tahmin etmek için kullanabileceğimiz üç farklı kaynak

mevcuttur. Bunlardan birincisi 1517, 1562, 1583, 1830 yıllarına ait tapu tahrir defterleri, diğeri 1831 genel nüfus sayımı ve üçüncüsü de 1890–91, 1904 yıllarına ait vilayet salnameleridir.

Tapu tahrir ve temettuat defterleri ile vilayet salnamelerinde nüfusa dair bilgiler hane bazlıdır. 1831 Genel Nüfus Sayımında ise, sadece erkek nüfusu sayılmıştır. Dolayısıyla, gerek tapu tahrir ve temettuat defterlerinde gerek 1831 nüfus sayımlarından yararlanılarak toplam nüfusu tam ve doğru olarak bulmak mümkün değildir. Ancak tahmin edilebilir. Bir yerleşmenin toplam nüfusunu bulmak için tarihçiler arasında hane sayısından hareketle nüfus miktarının nasıl hesaplanacağına dair çeşitli görüşler mevcuttur (Göyünç 1979: 332, 333). Bununla birlikte Ömer Lütfi Barkan'ın hane karşılığı olarak kabul ettiği 5 katsayısı pek çok araştırmacı tarafından benimsenmiştir (Göyünç, 1979: 332). 1831 yılı nüfus sayımında ise, erkek nüfusu 2'yle çarpılmıştır. Yapılan açıklamalar dikkate alınarak veri kaynaklarının incelenmesi sonucu Muğla Şehrinin 1517 yılı tahmini nüfus miktarı 2 950 kişi, 1662 yılında 2 870 kişi, 1583 yılında 3 125 kişi, 1830 yılında 5 495 kişi, 1831 yılında 5 962 kişi, 1844–45 yıllarında 6 240 kişi olabileceği hesaplanmaktadır (Tablo 19).

Tablo 19.1517-1904 Yılları Arasında Muğla Şehir Nüfusu

Sayım Yılı	Hane ve Erkek Sayısı	Tahmini Nüfus
1517	593 Hane	2 965
1562	574 Hane	2 870
1583	625 Hane	3 125
1830	1 099 Hane	5 495
1831	2 981 Erkek	5 962
1844–45	1 196 Hane	5 980
1890–91	2 358 Hane	11 790
1904	--	15 391

Kaynak: Faroqhi, 1993: 29; Akgünlü, 2001:18,16; Karal, 2010:118; Mete, 2004:125, 126; Kütükoğlu, 2010: 37.

Vilayet Salmelerinde şehrin nüfus miktarı hesaplanmıştır. 1890–91 yıllarına ait Aydın vilayet salnamesinde Muğla Şehrinde 2 358 adet hane, 9 655 nüfus bulunmaktaydı (Akgünlü, 2001: 18). 1904 yılına ait Aydın Vilayet

salnamesine göre ise, Muğla Şehrinin nüfusu 15 391 kişiye yükselmiştir (Akgünlü, 2001: 18). Yukarıda verilmiş olan tarihi kayıtlar dışında bazı yazarlar da Muğla nüfusuyla alakalı bilgileri vermektedir (Tablo 20).

Tablo 20.Bazı Yazarlara Göre Muğla Nüfusu

Dönem/Yıl	Yazar	Muğla Nüfusu
17.yy	Evliya Çelebi	(2 170 hane) 10 850
1832	Kiepert	10 000
1835	Kiepert	5 000
1870	Schererzer	10 000–12 000
1894	Vital Cuinet	15 000
1889–1898	Şemseddin Sami	15 000

Kaynak: Faroqhi, 1993: 62; Akça, 2002: 40; Müezzinoğlu, 1962: 15; Çelebi 1671: 201; Kiepert, 1854: 141; Cuinet, 1894: 658

Dönemin yazarları tarafından verilen bu rakamlar genel durumu anlamamızda yardımcı olmakla birlikte 1831 Nüfus Sayımı, vilayet salnameleri, temettuat, ve tapu tahrir defterleri esas kaynak kabul edilmektedir. Çünkü müstakil yazarların yazmış olduğu kaynakların yaklaşık bir değer verdikleri açıktır. Ayrıca Kiepert’te olduğu gibi birbirine yakın tarihlerde çok farklı nüfus miktarları verilmiş olması kuşku uyandırıcıdır (Kiepert, 1854:141). Üstelik yazarların çoğu Osmanlı nüfus kayıtlarının mevcut olduğu 19. yy’a ait bilgiler vermektedir.

Çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler de göz önüne alınarak, Muğla Şehrinin nüfusu zaman içinde genel olarak artmıştır şeklinde bir sonuca varmak mümkündür. 1500’lü yıllarda Şehrın nüfusu yaklaşık 3 000’ken 300 yıl sonra 1800’lerde yaklaşık 2 000 kişi artıp ortalama 5 000 kişiye yükselmiştir. 1800’lü yıllardan 1900’lü yıllara kadar geçen, sadece 100 yıllık dönemde ise, şehir nüfusu yaklaşık 10 000 kişi artmış ve nüfusu 15 000’i aşmıştır. Dolayısıyla 19 ve 20.yy’lar Muğla Şehrinin nüfuslanmasında dikkati çeken yüzyıllardır. Bu iki asırlık dönemde nüfus artışının bu denli yüksek olmasının temel sebebi şehrin göç alması ve kanıtlanmamış olmakla birlikte bölgedeki cemaatlerin yerleşik düzene geçmesidir (Akgünlü, 2001: 99).

7.2.Cumhuriyet Döneminde Muğla Şehrini Nüfusu

Muğla İli 6360 sayılı kanunla 12.11.2012 tarihinde büyük şehir ilan edilmiştir (Resmi Gazete, 2012: 3). İstatistiki açıdan Muğla Şehri ile Muğla İli aynı kabul edilmiştir. Bu durumu ortadan kaldırmak adına 2012 yılı sayımında Muğla Şehrini oluşturan mahallelerin 2016 yılına ait nüfusları tespit edilip toplanmıştır. Buna göre 2013 yılı nüfus sayımında Kötekli, Düğerek, Orta, Kiramettin, Karşıyaka, Hacırüstem, Camiikebir, Osmaniye, Emirbeyazıt, Müştakbey, Şeyh, Balibey, Muslihittin, Karamehmet Mahallerinin nüfusları toplamı 65 265 kişi, Aynı mahallelerin 2016 yılı itibariyle nüfuslarının toplamı ise, 73 113 kişidir.

Cumhuriyet döneminde yapılan ilk nüfus sayımında şehrin nüfusu 10 000'in üzerindedir (TÜİK 1927 Nüfus Sayımı) Nüfus bazı dönemler azalmış olsa da genelde artmıştır. 2016 yılı itibariyle Muğla Şehrini nüfusu 70 000'i aşmış, geçen 93 yılda ortalama 7 kat artmıştır (TÜİK 2016 Nüfus Sayımı). 1927 yılından 2016 yılına kadar geçen dönemde Türkiye nüfusu 13 649 945 kişiden, 77 milyon 695 bin 904 kişi artmıştır. Bir başka ifadeyle Türkiye nüfusu geçen 87 yılda ortalama 6 kat artmıştır (TÜİK 1927 ve 2016 Yılı Nüfus Sayımları) (Tablo 21). Dolayısıyla Muğla Şehrini nüfusu her ne kadar durağan gibi görülsede Türkiye geneli ile kıyaslandığında durağan bir nüfus yapısı yoktur.

Tablo 21.1927–2016 Yıllarında Muğla Şehir Nüfusu

Yıl	Nüfus
1927	10 128
1935	10 983
1940	13 370
1945	12 319
1950	10 612
1955	12 052
1960	14 053
1965	16 380
1970	18 624
1975	24 178

1980	27 392
1985	31 279
1990	35 605
2000	43 845
2007	52 918
2012	64 706
2016	73 113

Kaynak: 1927–2016 Genel Nüfus Sayımlarından Derlenmiştir.

Daha önceki başlık altında 1904 yılında Muğla Şehrinin nüfusunun 15 391 olduğu belirtilmiştir (Tablo 20). Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki ilk nüfus sayımında Muğla Şehrinin nüfusu 5 263 kişi azalıp 15 391’den 10 128’e gerilemiştir. Bu durumun sebebi Birinci Dünya Savaşı’nın psikolojik ortamı ve erkek nüfusun askere gitmesi olarak gösterilebilir. Nüfus İkinci Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde artmış, savaşın yaşandığı 1940–45 yıllarında ve 1945–1950 sayımları arasında nüfusun azaldığı bilinmektedir.

1950’li yıllardan 2016 yılına kadar geçen süre içerisinde Muğla Şehrinin nüfusu 10 612’den 73 113 kişiye yükselmiştir. 1950–2016 yılları arasındaki ortalama nüfus artış oranı % 29’dur. Aynı dönem için Türkiye’deki nüfus artış hızı % 20’dir (1950 ve 2015 TÜİK Verisi).

Muğla Şehrine ait nüfus tahminleri ve nüfus sayım istatistikleri arasında sabit bir zaman aralığı yoktur. Sayım yıllarındaki bu eşitsizliği ortadan kaldırmak adına Muğla Şehrinin yıllık artış oranları hesaplanmıştır (Tablo 22).

Tablo 22.1927-2016 Yılları Arasında Muğla Şehrinin Nüfus Artış Oranları

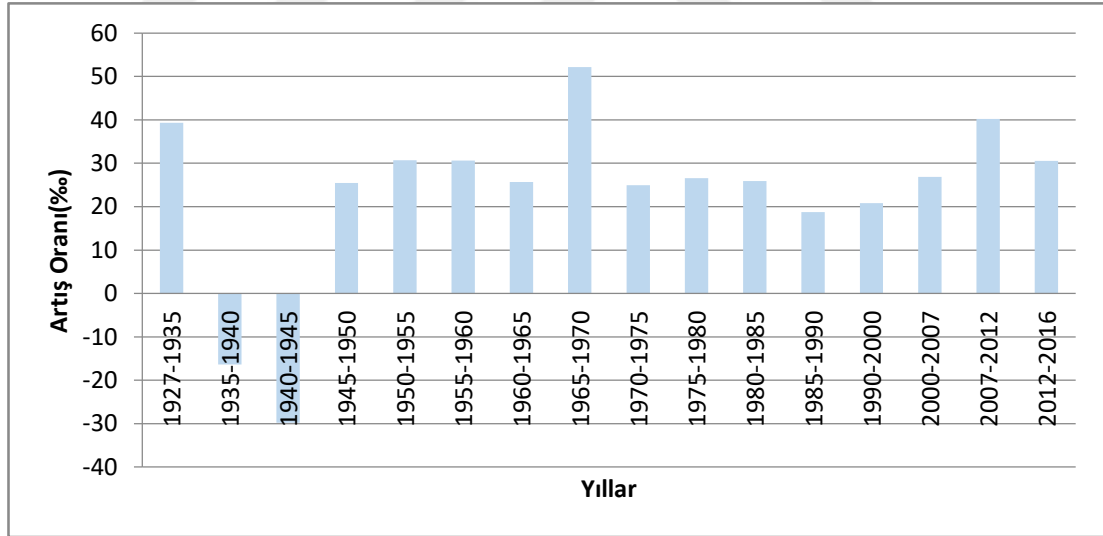
Sayım Dönemleri	Bir Önceki Sayım Yılına Göre Nüfusa Eklenen Yâda Eksilen Kişi Sayısı	Artış Oranı(%)
1927–1935	-1 051	39.33
1935–1940	-1 707	-16.37
1940–1945	1 440	-29.83
1945–1950	2 001	25.45
1950–1955	2 327	30.72
1955–1960	2 244	30.65
1960–1965	5 554	25.68

1965–1970	3 214	52.20
1970–1975	3 887	24.96
1975–1980	4 326	26.54
1980–1985	4 982	25.91
1985–1990	3 258	18.71
1990–2000	9 073	20.82
2000–2007	3 701	26.87
2007–2012	11 788	40.22
2012–2016	20 195	80.82

Kaynak: 1927–2016 genel nüfus sayımlarından derlenmiştir.

Eldeki veriler içerisinde nüfusun en fazla azaldığı dönem % -53,33’le 2010–2011 dönemi iken, şehir nüfusunu en hızlı şekilde arttığı dönem ise, % 83,50’yle 2008–2009 dönemi olmuştur(Grafik 21).

Grafik 21.1927-2015 Yılları Arasında Muğla Şehrinin Nüfus Artış Oranları

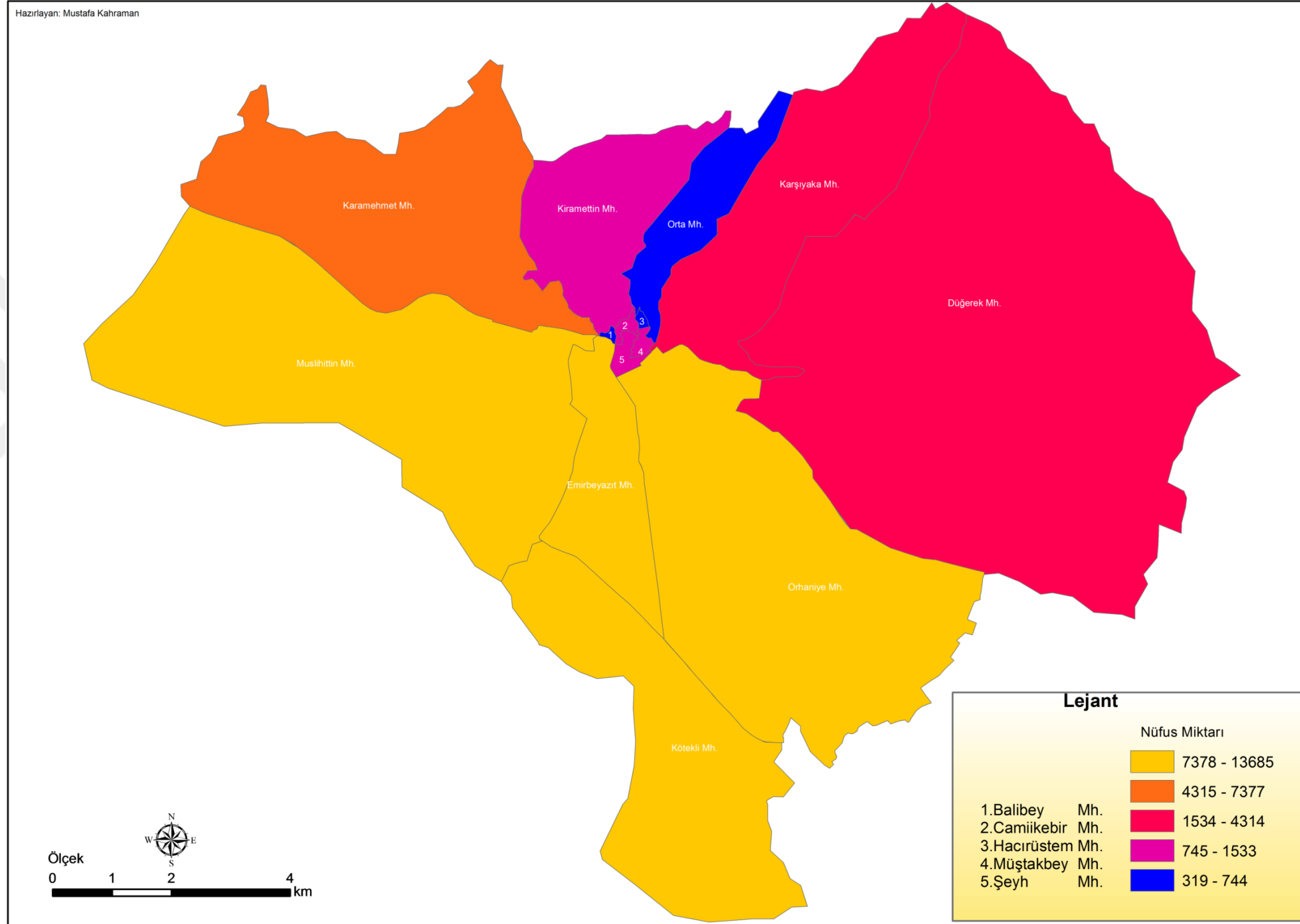

Muğla Şehrinin 1927–2016 yılları arasında yıllık ortalama nüfus artış hızı % 22.21’dir Bu nüfus artış oranı gelecekte de devam edecek olursa Muğla Şehrinin 2025 yılındaki nüfusu 89 095, 2035 yılındaki nüfusu 110 983, 2045 yılındaki nüfusu 138 247, 2055 yılındaki nüfusu 172 210, 2065 yılındaki nüfusu 214 516 olarak karşımıza çıkacaktır.

7.2.1.Muğla Şehrinde Nüfusun Mahallere Göre Dağılımı

Muğla Şehri, nüfusları 501 ile 12785 arasında değişen 14 mahalleden meydana gelmektedir. Nüfus miktarı 5000 kişinin üzerinde olan bütün mahalleler şehrin güneybatı kısmında yer alırken nüfusu 1 000 kişinin altında olan mahalleler ise, merkezde bulunmaktadır (Şekil 50). Merkezde yer alan mahallelerin nüfuslarının bu kadar az olmasının sebebi Muğla'nın ilk mahalleri olması nedeniyle alanlarının küçük olması ve etrafında yeni kurulan mahallelerle sınırlandırıldıklarından genişleme olanağı bulamamış olmasıdır.

Şekil 50.Mahalle Bazlı Nüfus Miktarı (2016)

Muğla mahallelerinin ortalama aritmetik nüfus yoğunluğu km² ye 484 kişidir. Hacıüstem, Müştakbey, Camiikebir, Balibey, Şeyh, Emirbeyazıt, Kötekli, Orhaniye ve Muslihittin mahalleleri ortalamanın üzerinde bir nüfus yoğunluğu mevcuttur (Tablo 23).

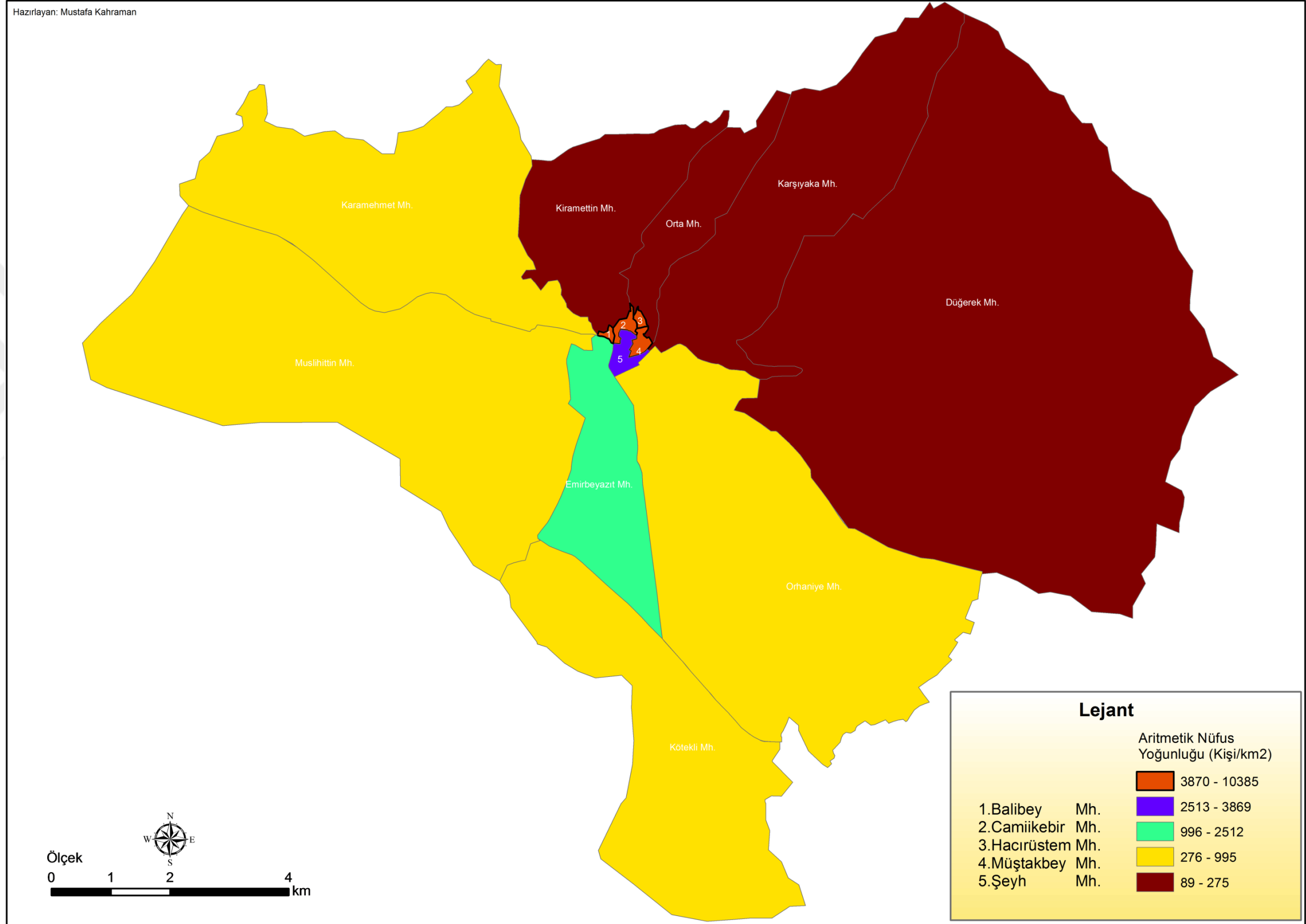
Tablo 23. Mahallere Göre Nüfus, Mahalle Alanı ve Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (2016)

Mahalle Adları	Nüfus Miktarı	Alan (Km²)	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (Kişi/ Km²)
Hacıüstem	478	0.05	10 385
Balibey	319	0.04	8 405
Müştakbey	938	0.12	8 003
Camiikebir	856	0.11	7 447
Şeyh Mah.	969	0.25	3 869
Emirbeyazıt	12 694	5.05	2 512
Kötekli	13 299	13.37	995
Orhaniye	13 685	22.64	604
Muslihittin	12 686	24.55	517
Karamehmet	7 377	15.26	483
Karşıyaka	3 221	11.71	275
Kiramettin	1 533	6.45	238
Orta	744	3.19	233
Düğerek	4 314	48.41	89
Toplam	73 113	151.20	484

Kaynak: 2016 TÜİK'in Mahalle Bazlı Nüfus İstatistiklerine Göre Hazırlanmıştır.

Aritmetik nüfus yoğunlukları en fazla olan ilk beş mahallenin ortak özelliği, alanlarının küçük olması ve şehrin merkezinde yer alıp yerleşmeye açılmayan sahanın azlığıdır (Şekil 51). Yerleşmeye açılmamış olan bu sahaların bir kısmı tarım amacıyla kullanılıyorken, bir kısmı ise, boş bırakılmıştır.

Şekil 51. Mahalle Bazlı Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Şehrin dış mahallerinde yerleşmeye açılmamış boş araziler mevcuttur (Tablo 24). Aritmetik nüfus yoğunluğunu hesaplarken boş alanları dikkate almadığımızda farklı ve gerçeğe daha uygun sonuçlar elde ederiz (Şekil 52).

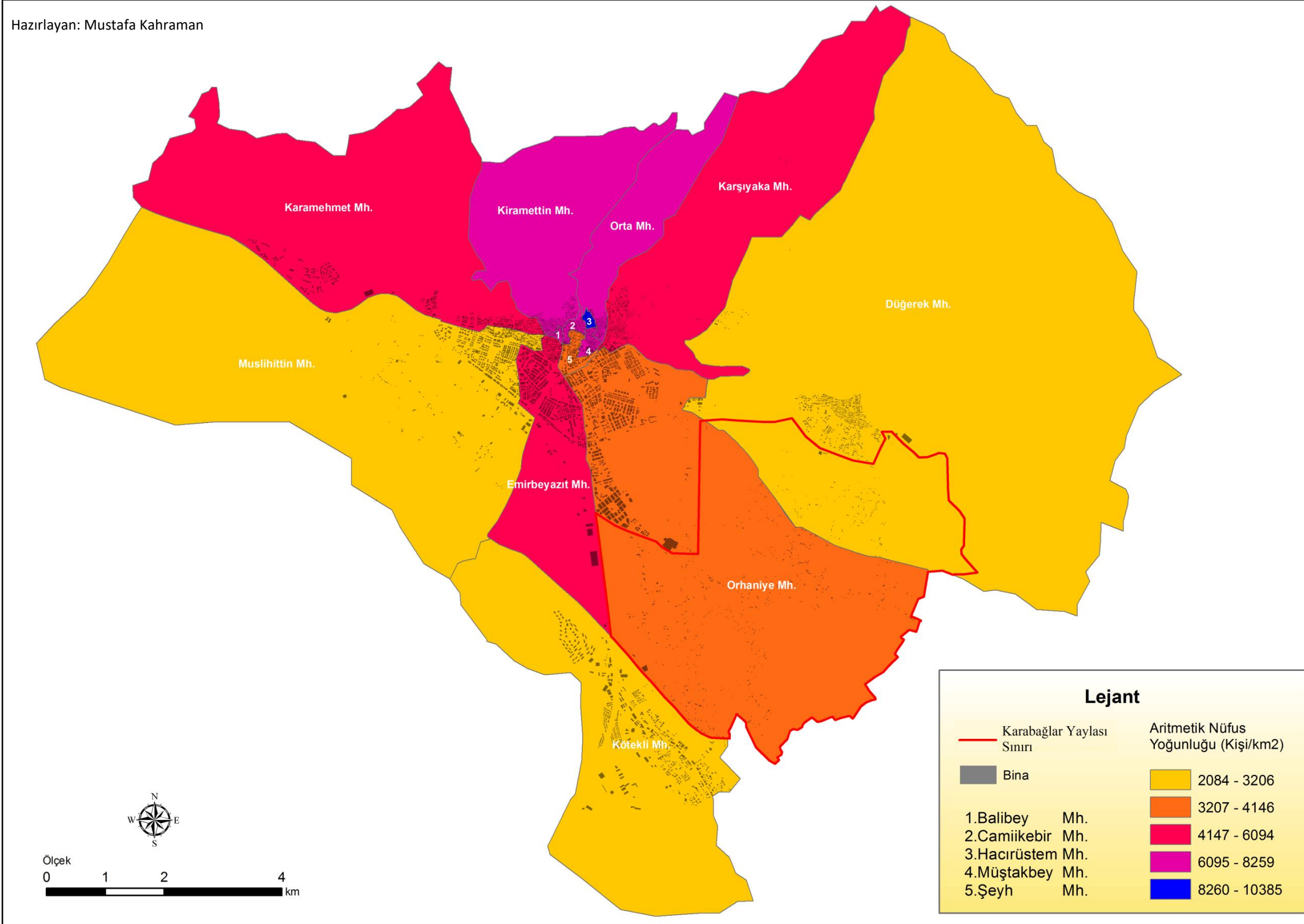
Tablo 24.Boş Alanlar Dâhil Edilmeden Hesaplanan Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Mahallenin Adı	Nüfus Miktarı (2016)	Alan (km²)	Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)	Boş Alan (km²)	Boş Alanlar Dâhil Edilmeden Hesaplanan Aritmetik Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)
Hacıüstem	478	0.05	10 385	0.00	10 385
Balibey	319	0.04	8 405	0.00	8 259
Müştabbey	938	0.12	8 003	0.00	8 003
Camiikebir	856	0.11	7 447	0.00	7 782
Orta	744	3.19	233	3.09	7 497
Kiramettin	1 533	11.71	238	11.50	7 384
Emirbeyazıt	12 694	5.05	2 512	2.97	6 094
Karşıyaka	3 221	6.45	275	5.81	4 999
Karamehmet	7 377	15.26	483	13.77	4 940
Orhaniye	13 685	22.64	604	19.34	4 146
Şeyh	969	0.25	3 869	0.00	3 869
Düğerek	4 314	48.41	89	47.06	3 206
Kötekli	13 299	13.37	995	9.17	3 166
Muslihittin	12 686	24.55	517	18.46	2 084
Toplam	73 113	151.2	484	131.18	3 651

Kaynak: 2016 TÜİK'in Mahalle Bazlı Nüfus İstatistiklerine Göre Hazırlanmıştır.

Şekil 52. Boş Alanlar Değerlendirme Dışı Bırakıldığında Aritmetik Nüfus Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılımı

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

Dikkat edilmesi gereken bir diğerk nokta da günümüzde Orhaniye ve Düğerek Mahalleleri sınırları dâhilinde yer alan Karabağlar Yaylası'dır. Karabağlar Yaylası her ne kadar yerleşime açılmış olsa da şehrsel alan içine dâhil edilmemiştir. Yayla 23.48 km² lik bir alan kaplamakta olup yayla alanının 16.57 km² Orhaniye Mahallesinin 6.29 km² si ise, Düğerek Mahallesi sınırların içinde kalmaktadır (Şekil 52).

7.3. Menteşe İlçesi'nin Kır-Kent Nüfusu

Bu başlık altında Menteşe İlçesindeki kır ve şehir nüfusunun nüfus özellikleri ele alınacaktır.

Tarihi süreç içerisinde Menteşe İlçesinin kır nüfusunun durağan olmadığı aksine kırsal karakterli bir yerleşmeye göre oldukça hareketli olduğu gözlenmektedir. Bu durum üzerinde etkili olan faktörler idari taksimattaki değişiklikler, Muğla Şehri'ne yapılan göçler ve ikinci dünya savaşına kadar Muğla'da bulunan askeri birliklerdir.

Menteşe ilçesi'nin sınırları 1935–1955 yılları arasında birçok kez değişmiştir. Bu değişiklikler kırsal nüfus miktarında, dolayısıyla şehir-kır nüfus miktarlarının birbirlerine olan oranlarında büyük değişikliklere sebep olmuştur. 1935 ve 1940 yılı sayımlarında Menteşe İlçesi sınırları içinde altı tane bucakta 100'ün üzerinde köy varken, 1945 yılında 4 bucakta 52 köy, 1955 yılına ise, 3 bucakta 46 köy bulunmaktadır (Tablo 25), 1965–2012 yılları arasındaki sayımlarda Muğla İlçesi dört bucaktan oluşmaktadır. Bu yıllarda Menteşe İlçesindeki kırsal yerleşme sayısı 52 ile 54 arasında değişmektedir (1927–2016 TÜİK istatistikleri) .

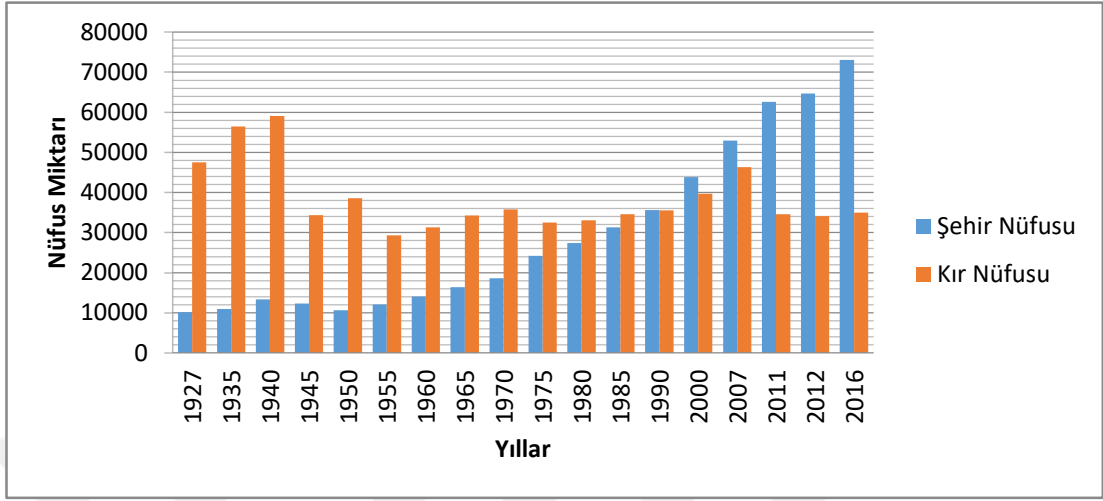
Tablo 25.Menteşe İlçesi'nin Şehir-Kır Nüfusu

Yıl	Şehir Nüfusu	Kır Nüfusu	Şehir Nüfusu (%)	Kır Nüfusu (%)	Muğla Şehri'ne İdari Açıdan Bağlı Bucak Adedi	Muğla Şehri'ne İdari Açıdan Bağlı Kır Yerleşmeleri Sayısı
1927	10 128	47 485	18	82	-	-
1935	10 983	56 472	16	84	6	103
1940	13 370	59 129	18	82	6	106
1945	12 319	34 366	26	74	4	52
1950	10 612	38 569	22	78	-	-
1955	12 052	29 305	29	71	3	46
1960	14 053	31 302	31	69	4	52
1965	16 380	34 246	32	68	4	54
1970	18 624	35 769	34	66	4	55
1975	24 178	32 520	43	57	4	53
1980	27 392	33 076	45	55	4	54
1985	31 279	34 580	47	53	4	54
1990	35 605	35 550	50	50	4	53
2000	43 845	39 666	53	47	4	53
2007	52 918	46 289	47	53	4	53
2011	62 635	34 572	64	36	4	52
2012	64 706	34 079	66	34	-	-
2016	73 113	34 955	68	32	-	-

Kaynak: TÜİK 1927–2016 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Menteşe İlçesi'nde idari sınırlar anlamında en fazla değişikliğin yapıldığı dönem 1940–1955 yıllarıdır. Bu 15 yıllık sürede, Mentese İlçesi'ndeki köy ve bucaklardaki toplam nüfus miktarı 29 305–59 129 arasında değişmiştir. 1960–2016 yılları arasındaki 56 yıllık sürede ise, kırsal nüfus miktarı 31302–34955 arasında değişmektedir (Grafik 22).

Grafik 22.Şehir-Kır Nüfusunun Değişimi

Kaynak: 1927–2016 TÜİK Verilerinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

1960 sonrasında da idari taksimatta değişiklikler olmuştur. Fakat 1960 sonrasındaki düznelemeler 1960 yılı öncesinde olduğu kadar nüfus miktarları üzerinde etkili olmamıştır: 1973 yılına kadar Muğla Şehri'ne bağlı bir köy olan Düğerek Mahallesi 1973 yılında Muğla Şehri'nin bir mahallesi haline getirilmiş ve bu değişim Muğla'nın şehir nüfus oranında %3'lük bir artışa sebep olmuştur. Benzer bir durum 2007–2008 yılında gözlenmiştir. 2007 yılında %47 olan şehir nüfusu, 2008 yılında %61'e çıkmıştır. Bu durumun sebeplerinden birisi, 2007 yılında kırsal nüfus içerisinde yer alan Kötekli Köyü 2008 yılında Kötekli Mahallesi adıyla Muğla Şehir nüfusuna eklenmiş olmasıdır. Nüfusu 5406 kişi olan Kötekli Köyü'nün 1975 yılı şehir nüfusuna olan katkısı % 2'dir. 1960–2014 yıllarında ise, kır-şehir nüfus oranlarını etkileyen en önemli faktör. Muğla Şehri'ne yapılan göçlerdir. Bu konu göç başlığı altında ayrıntısıyla incelenecektir.

Grafik 24'e bakıldığında Muğla kır nüfusunun 1945 yılı sayımlarında düştüğü görülmektedir (Grafik 24). Bu dönemde kırsal nüfusun hızlı bir şekilde azalmış olmasının en önemli sebebi Muğla'da bulunan yaklaşık 15 000 kişilik askeri birliğin yer değiştirmesidir. Türkiye'de 2007 yılına kadar kişilerin sayım sırasında bulundukları yerde sayılmasını esas alan De Facto nüfus sayım sistemi

uygulanmıştır. 1945 yılında askeri birliklerin Muğla kırsalında konuşlanmış olması Muğla kırsal nüfusunun artmasının önemli sebeplerinden biridir. Askeri birliğin 1950’lerde iç kesimlere kaydırılması sonucu Muğla kırsal nüfusunda ani bir düşüş yaşanmıştır.

7.3.1.Kır-Şehir Nüfus Artış Oranları

1927 yılından 2016 yılına kadarki sayım yılları incelendiğinde Muğla Şehir nüfusunun artış oranının, kır nüfusunun nüfus artış oranına göre daha kararlı bir gelişme seyri izlediği görülmektedir (Tablo 26, 27) (Grafik 23).

Tablo 26.Kentsel Nüfus Artış Oranı

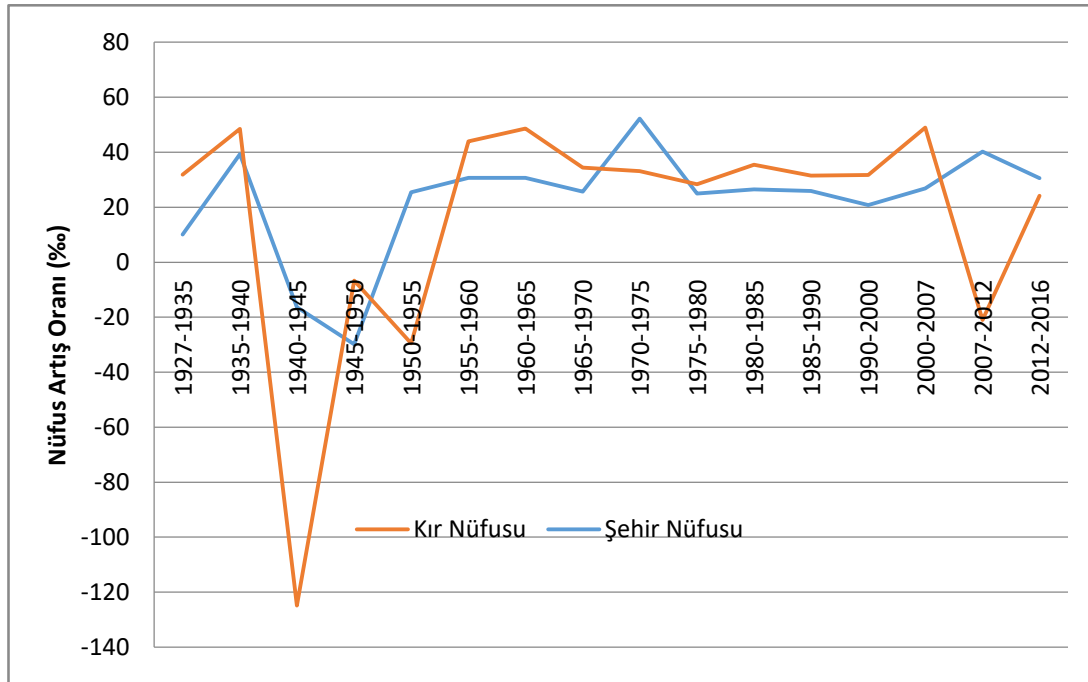
Sayım Dönemi	Şehir Nüfusu	Şehirin Nüfus Artış Oranı (%)
---	10 128	
1927–1935	10 983	10.13
1935–1940	13 370	39.33
1940–1945	12 319	-16.37
1945–1950	10 612	-29.83
1950–1955	12 052	25.44
1955–1960	14 053	30.72
1960–1965	16 380	30.64
1965–1970	18 624	25.67
1970–1975	24 178	52.19
1975–1980	27 392	24.96
1980–1985	31 279	26.53
1985–1990	35 605	25.9
1990–1997	40 587	18.71
1997–2000	43 845	20.81
2000–2007	52 918	26.87
2007–2012	64 706	40.22
2012–2016	73 113	30.54
1927–2016		22.21

Kaynak: 1927–2017 TÜİK Verisinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Tablo 27.Kırsal Nüfus Artış Oranı

Yıllar	Kırsal Nüfus	Sayım Dönemi	Kırsal Nüfus Artış Oranı (%)
1927	47 485	--	
1935	56 472	1927–1935	21.67
1940	59 129	1935–1940	9.2
1945	34 366	1940–1945	-108.53
1950	38 569	1945–1950	23.08
1955	29 305	1950–1955	-54.94
1960	31 302	1955–1960	13.18
1965	34 246	1960–1965	17.98
1970	35 769	1965–1970	8.7
1975	32 520	1970–1975	-19.05
1980	33 076	1975–1980	3.39
1985	34 580	1980–1985	8.89
1990	35 550	1985–1990	5.53
1997	38 918	1990–1997	12.93
2000	39 666	1997–2000	6.35
2007	46 289	2000–2007	22.06
2012	34 079	2007–2012	-61.24
2016	34 955	2012–2016	-6.34
Toplam		1927–2016	-3.44

Kaynak: 1927–2016 TÜİK Verisinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Grafik 23.Menteşe İlçesinin Şehir-Kır Nüfusu

Kaynak: TÜİK 1927–2016 Verilerinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Muğla İlçesi'nin kır ve şehir nüfusunun artış oranlarıyla Türkiye geneli nüfus verilerini karşılaştırdığımızda nüfus artış oranlarının benzerlikler taşıdığı gözlenmiştir (Tablo 28).

Tablo 28.Menteşe İlçesi ve Türkiye Geneli Kent-Kır Nüfusunun Artışı

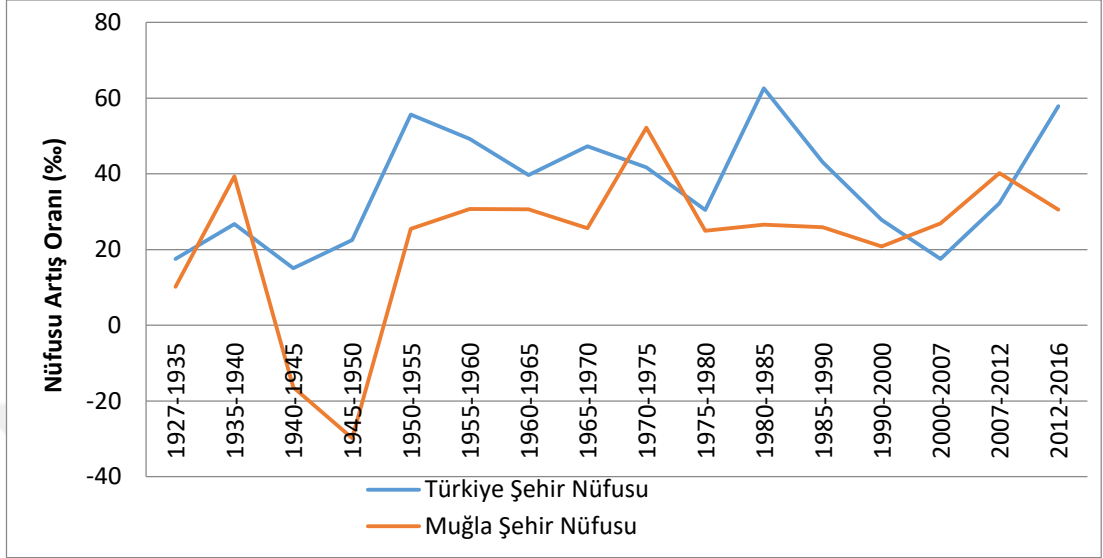
Yıllar	Şehir Nüfusu Artış Oranı (%)		Kır Nüfusu Artış Oranı (%)	
	Türkiye	Muğla	Türkiye	Muğla
1927–1935	17.5	10.13	22.23	21.67
1935–1940	26.72	39.33	17.34	9.2
1940–1945	15.1	-16.37	9.12	-108.53
1945–1950	22.47	-29.83	21.49	23.08
1950–1955	55.67	25.45	17.48	-54.94
1955–1960	49.21	30.72	19.53	13.18
1960–1965	39.71	30.65	17.14	17.98
1965–1970	47.33	25.68	12.51	8.7
1970–1975	41.75	52.2	13.79	-19.05
1975–1980	30.47	24.96	13.29	3.39
1980–1985	62.61	26.54	-10.58	8.89
1985–1990	43.1	25.91	-5.56	5.53
1990–2000	27.8	20.82	2.77	10.96
2000–2007	17.52	26.87	-18.97	22.06
2007–2012	32.24	40.22	-38.62	-61.24
2012–2016	57.87	30.54	-257.09	-6.34

Kaynak: TÜİK 1927–2016 Nüfus Verilerinden Yararlanılarak Hesaplanmıştır.

Türkiye genelinde il ve ilçe merkezleriyle Muğla Şehri'nin nüfus artış oranları 1940–1950 ve 2010–2011 dönemleri dışında büyük ölçüde bir birine paraleldir (Grafik 24).

1940–1950 döneminde Muğla Şehri'nin nüfus artış oranı Türkiye genelinin altındadır. Bunun sebebi Muğla Şehri'nin kıyıya yakın olması ve savaş atmosferinden Türkiye geneline göre daha fazla etkilenmiş olmasıdır. Diğer taraftan daha önce değinildiği gibi Muğla Şehrinde yer alan askeri birliklerin Muğla Şehrinden ayrılarak ülkenin iç kısmında konuşlanmalarıyla ilgilidir.

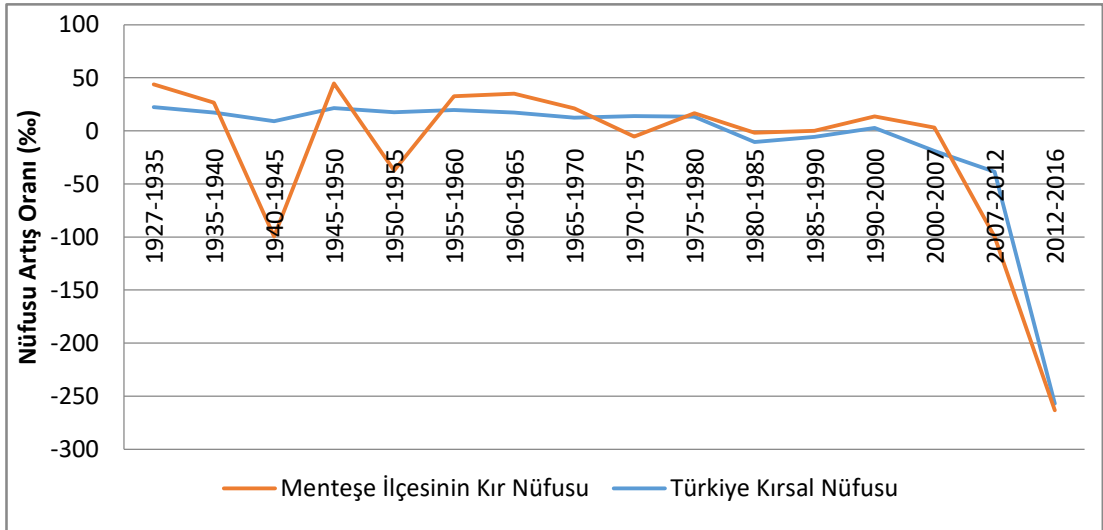
Grafik 24.Türkiye Geneli Şehirleri ve Muğla Şehrinin Nüfus Artış Oranları (1927-2016)

Kaynak: TÜİK 1927–2016 Verilerinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

Türkiye geneli kırsal nüfus ile Menteşe İlçesi'nin kırsal nüfus artış oranları, şehir nüfus artış oranlarına göre daha az birbirine benzemektedir (Grafik 25). Bunun sebebi 1955 yılı öncesinde Menteşte İlçe sınırlarındaki değişikliklerdir.

Grafik 25.Türkiye Geneli ve Menteşe İlçesinin Kırsal Nüfuslarındaki Değişim (1927-2016)

Kaynak: TÜİK 1927–2017 Verilerinden Yararlanılarak Hazırlanmıştır.

7.4. Menteşe İlçesi'nde Kır Nüfusun Dağılımı

Menteşe İlçesi'nin kır nüfusu heterojen bir dağılım sergilemektedir: İlçenin kırsal yerleşmeleri kabaca kuzeydoğu ve güneybatı olmak üzere parçalı bir şekilde dağılmıştır. Muğla Şehri'nin kuzeydoğusunda yer alan yerleşmeler güneybatısındaki kırsal yerleşmelere göre hem sayıca hem de nüfus itibarıyla daha azdır (Tablo 29, 30). Kuzeydoğuda 19 kırsal yerleşme varken güneybatıda 34 adet kır yerleşmesi yer almaktadır. Menteşe İlçesinin Kuzey batısında bulunan kırsal karakterli yerleşmelerin toplam nüfusları 6 794 olup, Menteşe ilçesinin toplam kırsal nüfusunun %19'unu oluşturmaktadır. Menteşe İlçesinin Güneybatısında bulunan kırsal yerleşmelerin toplam nüfusları 28 161 olup İlçenin toplam kır nüfusunun %81'ini oluşturmaktadır.

Tablo 29.Muğla Şehri'nin Kuzeydoğu Kısımında Yer Alan Kırsal Yerleşmeler

Adı	Nüfus Miktarı	Adı	Nüfus Miktarı
Çaybükü	605	Avcılar	264
Taşlı	595	Sungur	255
Muratlar	522	Fadıl	253
Yörükoğlu	493	Bozyer	217
Dokuzçam	471	Çakmak	209
Gazeller	462	Şenyayla	206
Esençay	446	Kuzluk	180
Göktepe	399	Karacaören	82
Yemişendere	399	Akyer	54
Özlüce	364	Toplam	6794
Günlüce	318		

Kaynak: TÜİK 2016 Nüfus Sayımı

Tablo 30.Muğla Şehri'nin Güneybatı Kısımında Yer Alan Kırsal Yerleşmeler

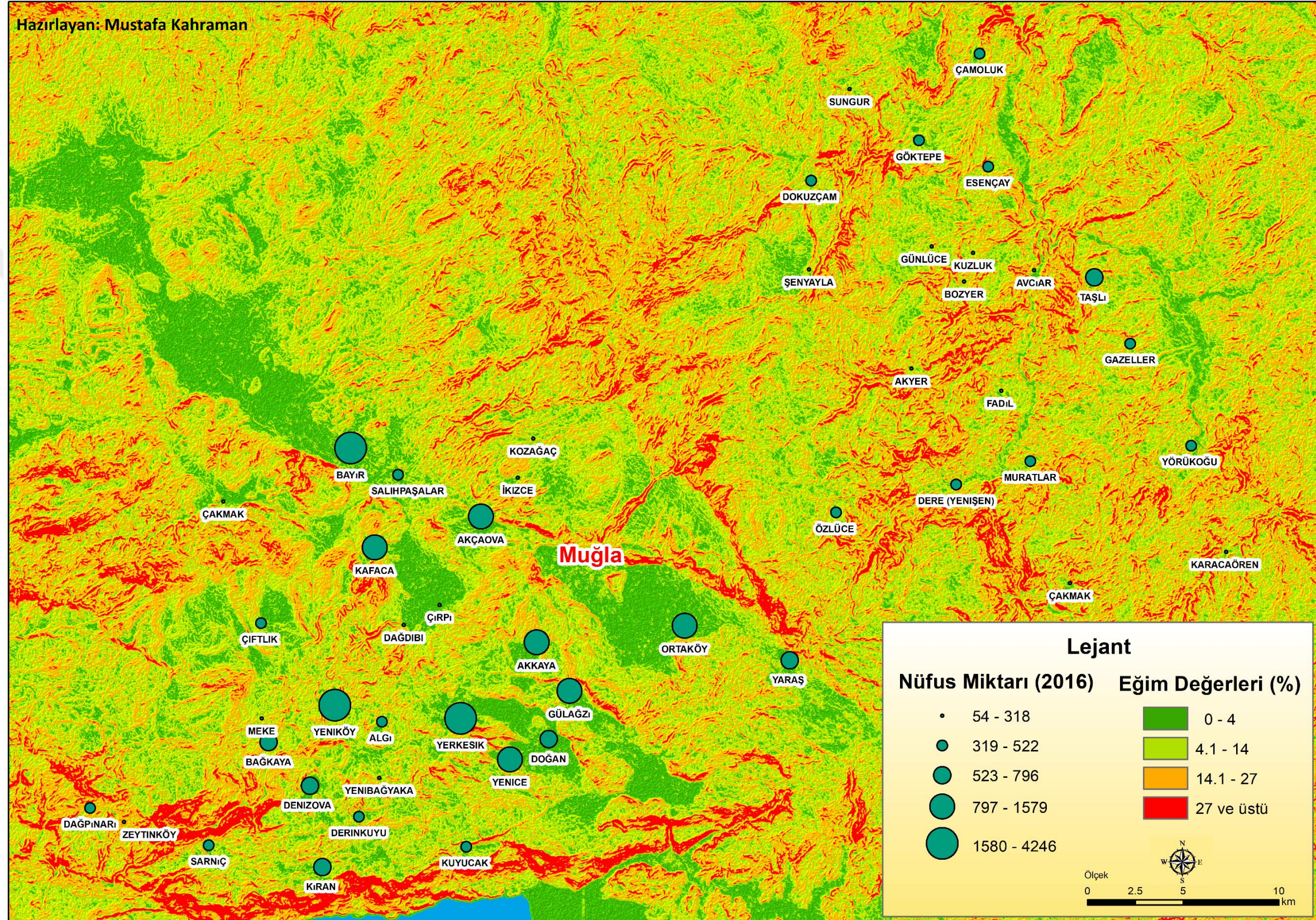
Adı	Nüfus Miktarı	Adı	Nüfus Miktarı	Adı	Nüfus Miktarı
Bayır	4246	Doğan	723	Paşapınarı	362
Yeniköy	2587	Kıran	686	Bağyaka	355
Yerkesik	2390	Denizova	636	Dağdibi	306
Yeşilyurt	2292	Salihpaşalar	484	İkizce	299
Ortaköy	1579	Dağpınar	465	Kozağaç	283
Akçaova	1363	Çiftlik	429	Meke	278
Kafaca	1314	Algı	418	Zeytin	276

Yenice	1232	Derinkuyu	416	Yenibağyaka	268
Akkaya	1063	Sarnıç	416	Çırpı	231
Gülağzı	1000	Çamoluk	377	Yeniköy (Yerkesik)	215
Yaraş	796	Kuyucak	376	Toplam	28161

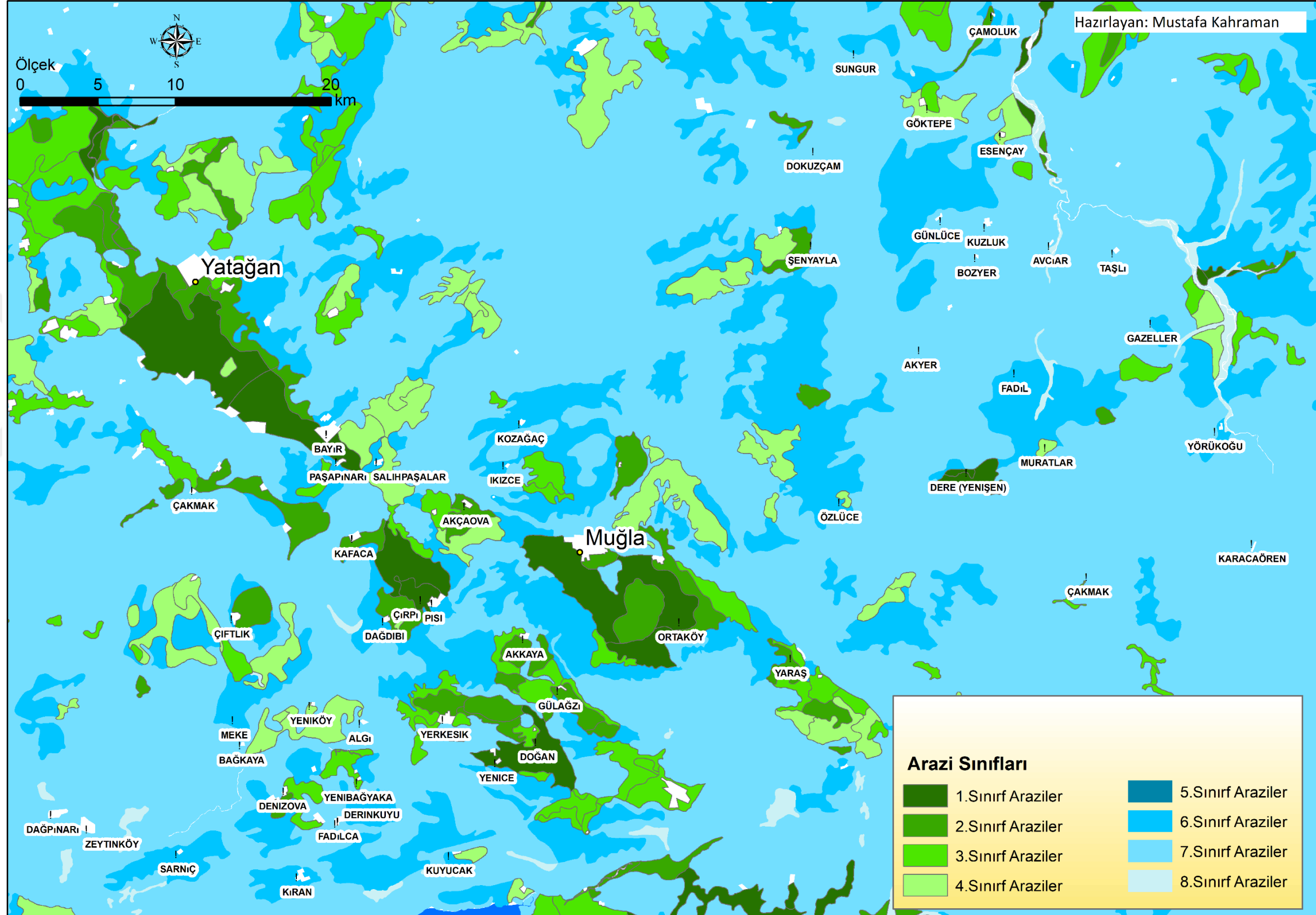
Kaynak: TÜİK 2016 Nüfus Sayımı

Muğla Şehri'nin kuzeydoğusundaki köylerin ortalama nüfus miktarı 424 kişi iken, şehrin güneybatısında bulunan kırsal yerleşmelerin ortalama nüfus miktarı 880'dir. Dolayısıyla kuzeydoğudaki köyler nüfus bakımından daha küçüktür. Bunun sebebi eğim ve toprak verimliliklerinin farklılık göstermesidir. Muğla Şehri'nin güneybatısındaki yerleşmelerin eğim oranları daha düşük ve toprak kaliteleri daha yüksektir (Şekil 53, 54).

Şekil 53.Menteşe İlçesindeki Kırsal Yerleşmelerin Eğime Göre Dağılışı

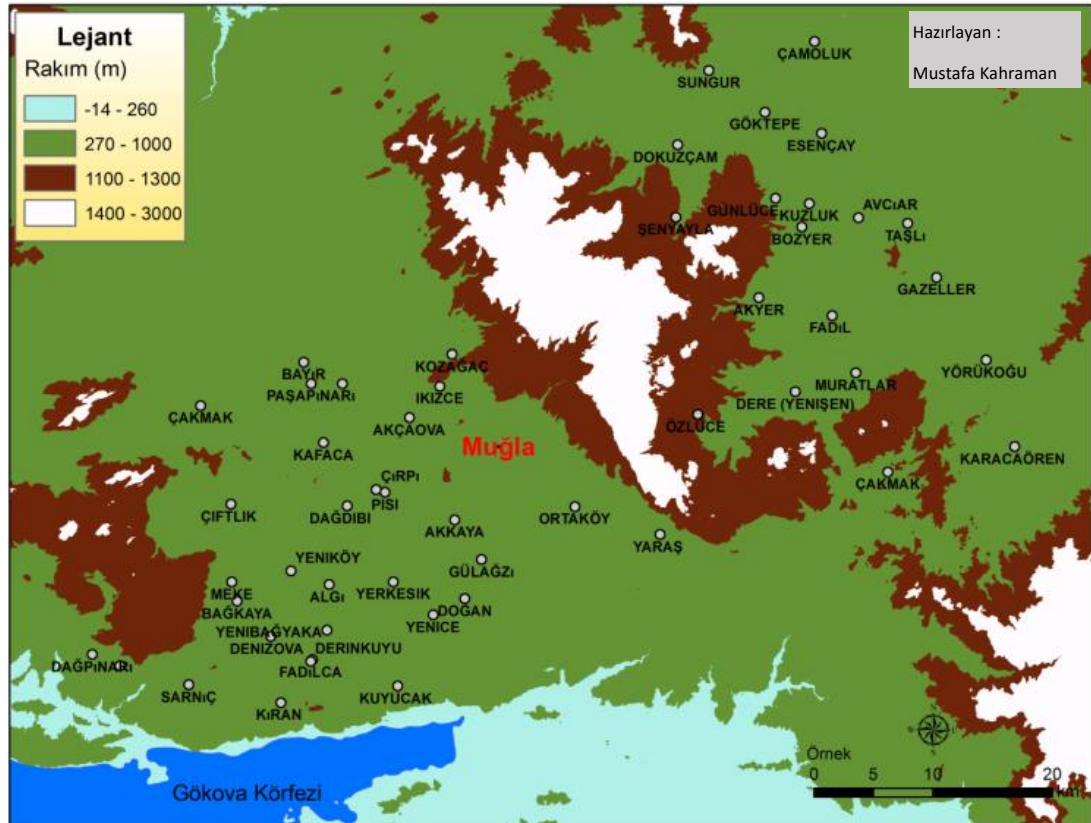
Şekil 54. Muğla'da Arazinin Sınıflarına Göre Dağılımı

Muğla Şehri'nin kuzey kısmında bulunan sahada köy yerleşmesi bulunmamaktadır. Bunun temel sebebi sahanın yükseltisidir. Bu saha 1000–3000 m arasında bir yükseltiye sahiptir (Şekil 55). Muğla'da Akdeniz iklimi 1000 metre civarlarına kadar etkili olurken, 1000 metreden sonra Akdeniz dağ iklimi görülür. Dolayısıyla yerleşim yerleri dağ ikliminin etkili olduğu yerde kurulmamıştır. İlçede 2014 yılı itibariyle rakımı 1000 m'den fazla olan sadece 1 yerleşme bulunmaktadır. Şehrin kuzeyinde yer alan bu yüksek kütle Muğla Şehri'yle kuzeydoğuda bulunan yerleşmelerin ulaşımını kısıtlamış ve kuzey doğudaki yerleşmeler güneybatıdaki yerleşmelere oranla daha az gelişmişlerdir. Günümüzde ulaşım şartlarının iyileşmiş olmasına rağmen, kuzeybatıdaki bazı köylerin Muğla Şehri'nin hinterlandı dışında olduğu tespit edilmiştir.

Bunun dışında kuzey doğudaki yerleşmelerin daha yüksekte yer alır ve buralarda su sıkıntısı güney batıdaki yerleşmeler göre daha fazla fazladır.

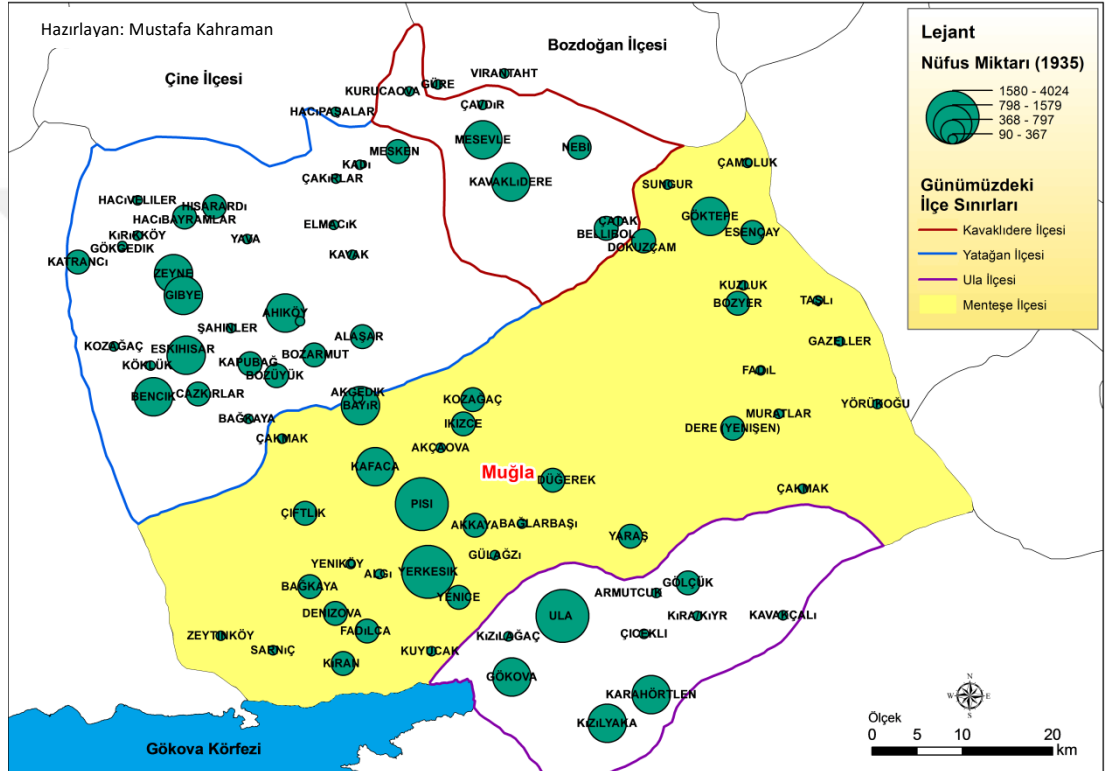
Şekil 55. Muğla'da Kırsal Yerleşmelerin Yükselti Kademelerine Göre Dağılımı

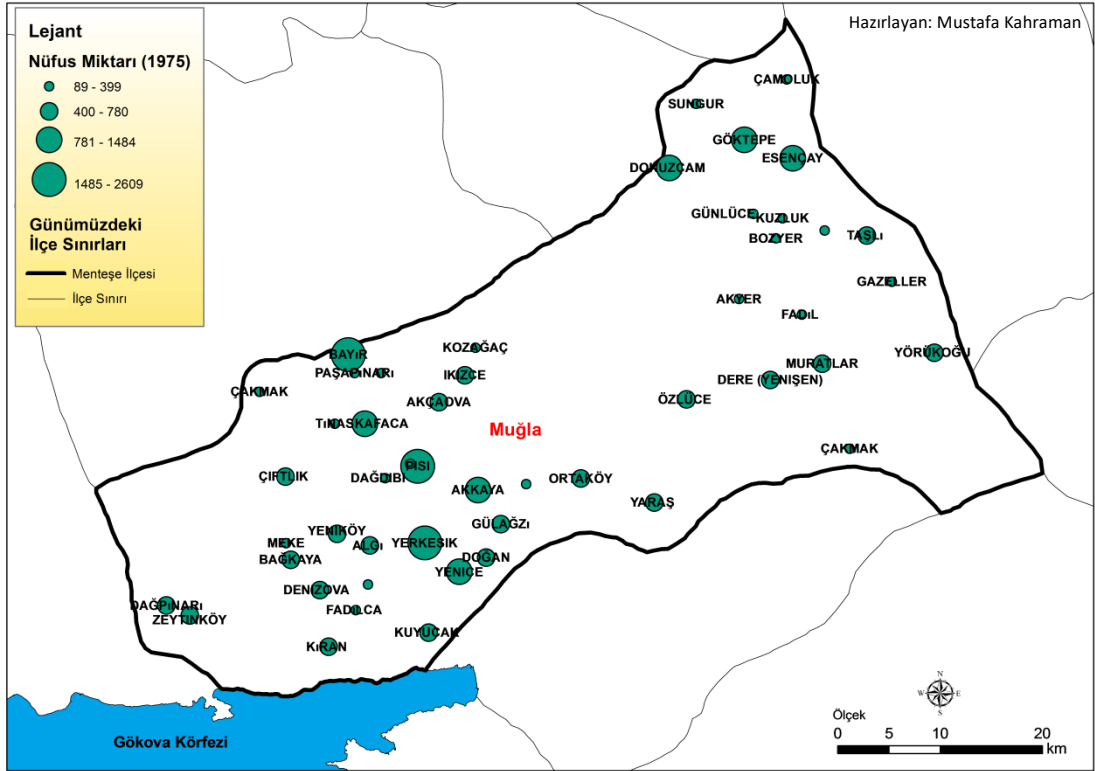
7.4.1. Kır Nüfusunun Gelişimi

Menteşe İlçesi sınırları, buna bağlı olarak kırsal nüfus miktarı 1927–1965 yıllarında birçok kez değişmiştir (Şekil 56,57, 58,). 1965 yılından sonra ise, çok büyük değişiklikler yaşanmamıştır (Şekil 59, 60, 61, 62).

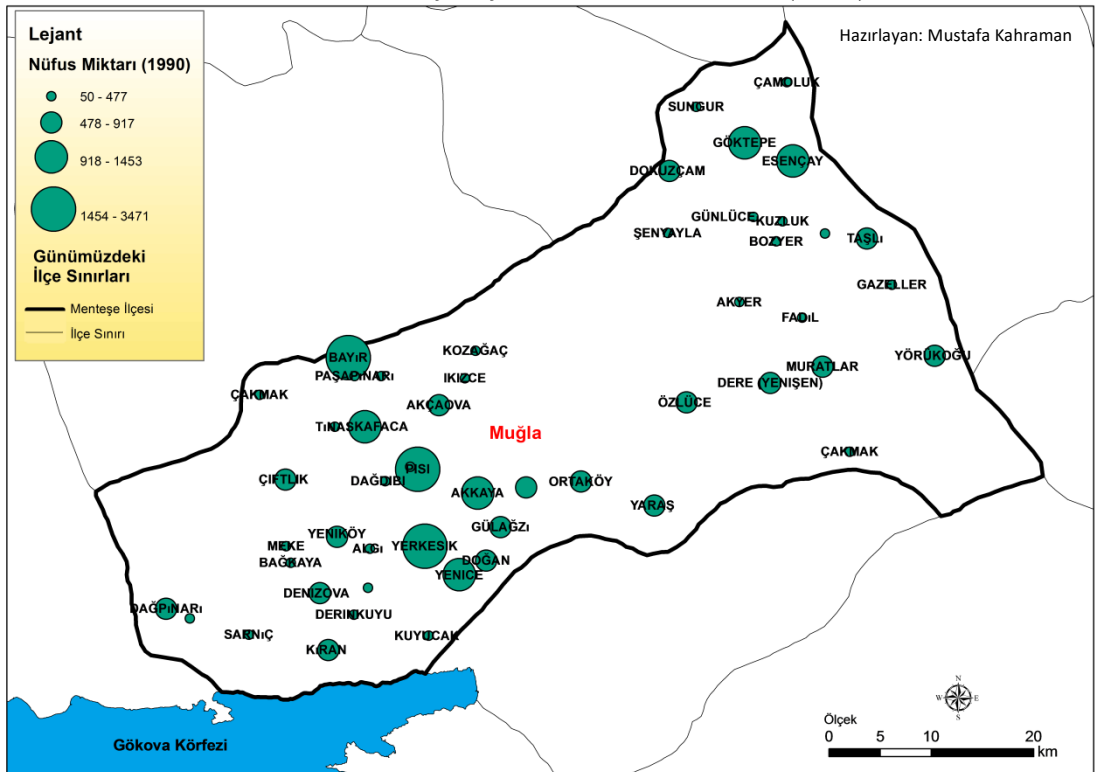
Şekil 56.Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1935)

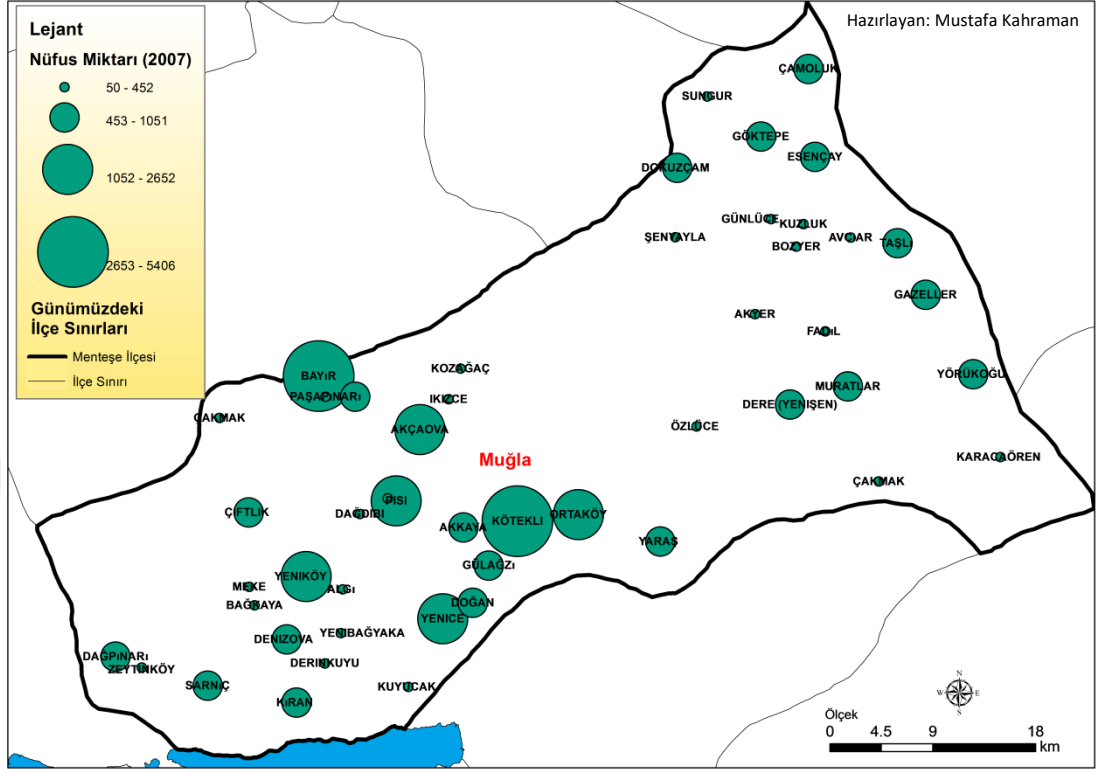
Şekil 59. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1975)

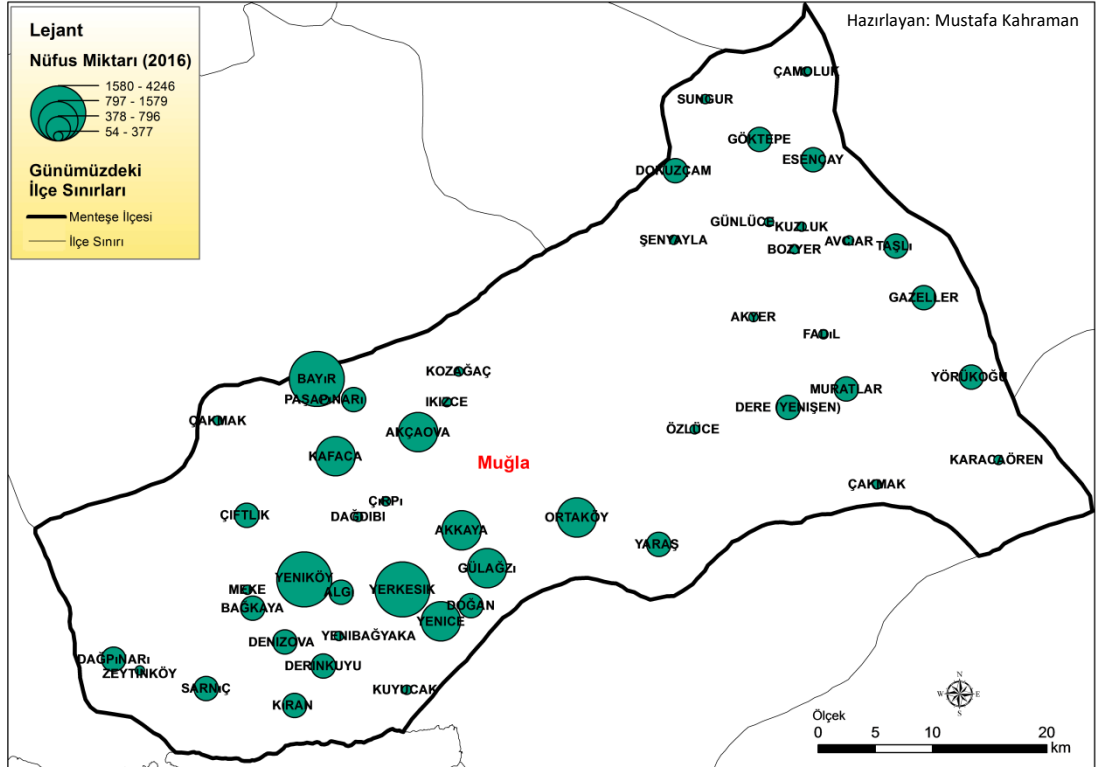
Şekil 60. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (1990)

Şekil 61. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (2007)

Şekil 62. Menteşe İlçesi'nin Kırsal Nüfusu (2016)

1927–2016 ilçe sınırları ve kırsal nüfus miktarı değişmiş olsa da, kırsal nüfusun dağılımı değişmemiştir: Her dönemde, Muğla Şehri'nin güneybatısında yer alan yerleşmelerin nüfusu ve yerleşme sayısı kuzeydoğuda bulunan yerleşmelerden daha fazladır (Tablo 31).

Tablo 31.Menteşe İlçesi'nin Güneybatı ve Kuzeydoğusunda Yer Alan Kırsal Yerleşme Sayıları ve Toplam Nüfusları

Yıllar	Güneydoğuda Yer Alan Yerleşmelerin Nüfusunun Toplamı	Güneydoğuda Yer Alan Kırsal Yerleşmelerin Adedi	Kuzeydoğuda Yer Alan Yerleşmelerin Nüfusunun Toplamı	Güneydoğuda Yer Alan Kırsal Yerleşmelerin Adedi
1935	37 947	58	12 015	30
1940	40 208	60	12 315	31
1945	27 128	34	5 291	14
1955	20 409	28	5 439	15
1960	14 293	20	5 823	15
1965	25 768	36	7 742	17
1970	26 590	37	8 591	17
1975	23 847	34	7 708	17
1980	24 113	34	8 062	18
1985	24 974	34	8 676	18
1990	26 087	34	8 966	18
2000	30 286	34	9 047	18
2007	28 715	31	7 589	19
2010	27 284	32	7 234	19
2016	28 161	32	6 794	20

Kaynak: TÜİK 1927–2016 Nüfus Sayımı

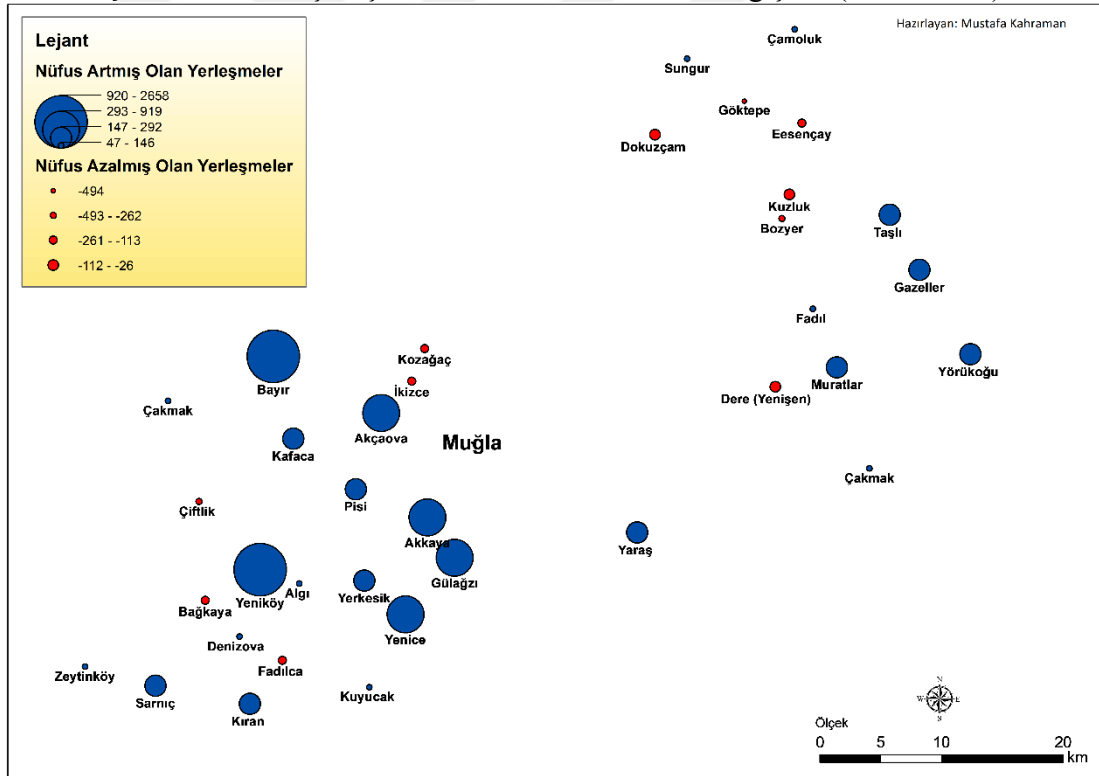
1927–2016 yılları arasında nüfus miktarı en fazla artan yerleşmeler, Bayır, Yeniköy, Akçaova, Akyaka, Gülağzı gibi güneybatıda bulunan yerleşmeler iken, nüfusu en fazla azalan yerleşmeler ise, genellikle kuzeydoğu kısmında yer almaktadır (Tablo 32) (Şekil 63).

Tablo 32.1935- 2016 Yılları ve İki Nüfus Arasındaki Fark (İlk 10)

İsim	2014	1935	2014 İle 1935 Yılları Arasındaki Fark
Bayır	4060	1402	2658
Yeniköy	2060	367	1693
Akçaova	1261	342	919
Gülağzı	948	334	614
Akkaya	1052	497	555
İkizce	295	451	-156
Fadılca	257	446	-189
Bozyer	237	499	-262
Çiftlik	447	797	-350
Göktepe	438	932	-494

Kaynak: 1935–2016 nüfus sayımları

Şekil 63. Menteşe İlçesi'nde Kırsal Nüfusunun Değişimi (1935–2016)

7.5.Göç

Göç kısaca insanların kalıcı veya belirli bir süreliğine yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Göçler; göç edilen yere göre iç ve dış göçler, göç edilen yerdeki ikametgâh durumuna göre kalıcı yâda geçici göçler şeklinde sınıflandırılabilir.

7.5.1.Dış göçler

Dış göçler incelenirken günümüz ülke sınırları baz alınmıştır. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan yerlerden gelen/giden göçler incelenecektir.

7.5.1.1. Muğla'ya Yapılan Dış Göçler

Muğla'ya yapılan uluslararası göçlerin çoğu, 19 ve 20.yy'da gerçekleşmiştir. Gerek 19.yy'da gerekse 20.yy'da Muğla Şehri'ne gelen göçmenler genellikle Akdeniz ve Ege Adalarından, Balkanlar ile Kafkaslardan gelmiştir.

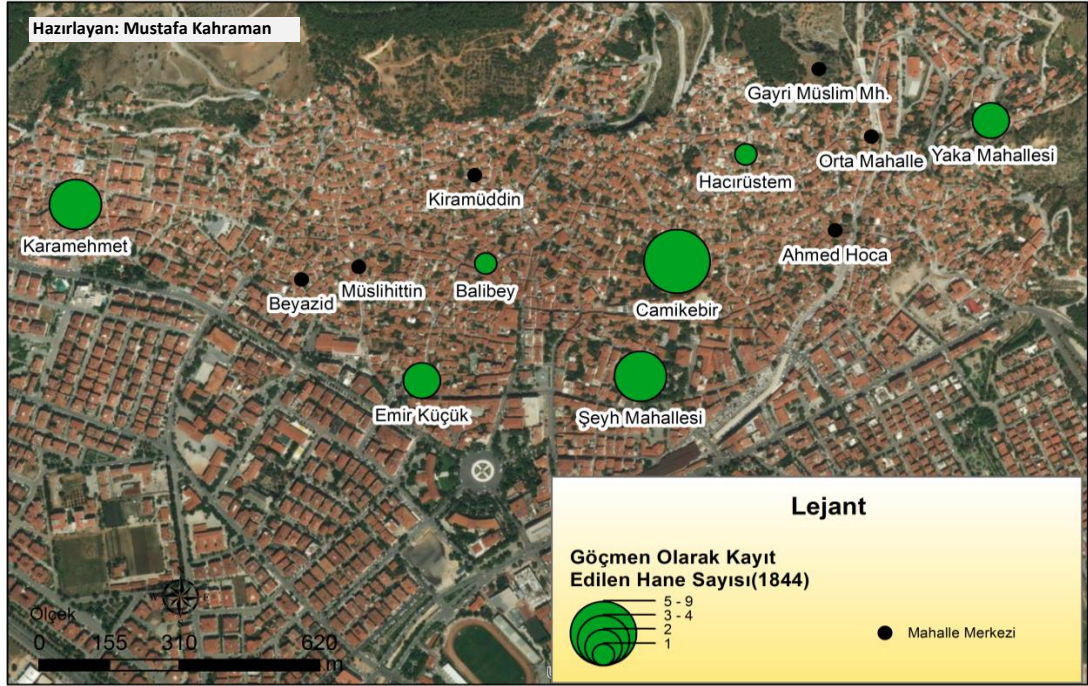
19.yy'da Balkanlar ve Adalardan gelen bu göçmenler Muğla Şehrini çeşitli mahallerine yerleşmişlerdir. 1830 yılı nüfus tahrir defterine yansıyan bilgilere göre Muğla Şehri'nde mahallelere dağılmış halde 36 göçmen hane diğer bir ifadeyle yaklaşık 180 kişi mevcut olup (Kütükoğlu 2010: 177), Camiikebir, Muslihittin ve Karamemi Mahalleri en fazla göçmen barındıran mahallerdir. (Tablo 33) (Şekil 64).

Tablo 33.1830 Tahririne Göre Muğla Şehrine Göç Eden Hane Sayıları

Yerleştikleri Mahalle	Gelen Hane Sayısı
Cami-i Kebir Mahallesi	9
Müslihiddin Mahallesi	7
Karamemi Mahallesi	4
Şeyh Bedrettin Mahallesi	4
Emir-i Küçük Mahallesi	2
Yaka Mahallesi	2
Densed Mahallesi	2
Bali Hoca Mahallesi	1
Hacırüstem Mahallesi	1
Toplam	32

Kaynak: Kütükoğlu 2010: 177.

Şekil 64. 1830 Tahririne Göre Muğla Şehrine Göç Eden Hane Sayısı

Not: 19. yy'da Muslihittin ve Densed Mahallelerinin bulundukları yer tespit edilemediğinden haritada gösterilememiştir.

Muğla Kentine yapılan göçler 19.yy ikinci yarısında şiddetlenmiştir. 1863–1875 yıllarında Girit'teki iç karışıklıklar neticesinde bir miktar Türk Muğla'ya göç etmiştir (Değer: 2012: 35). 19.yy' yapılan bir diğer göç ise, 1877–1878 Rus Savaşı sonucunda Plevne'den olmuştur (Değer, 2012: 29). Tüm bunların yanında 19.yy'da bir grup gayrimüslimin Muğla'ya göç ettiği bilinmektedir. Bu gayrimüslim nüfusun nereden ve nasıl geldiğine dair kesin bilgiler bulunmakla birlikte, tarihi kayıtlarında gayrimüslim nüfus içindeki bazı kişilerin Besili, Köyceğizli, Varnalı, Irmaklı ve Kıbrıslı gibi lakaplar taşıması, göçlerin Kıbrıs ve Bulgaristan'dan yapıldığını düşündürmektedir (Akgünlü, 2001: 35).

19.yy'da Muğla Şehrine gelen Rum azınlık, beraberinde yapı tekniğini de taşımışlardır. 19.yy'a kadar Muğla evleri toprak çatılı iken, 19.yy'da günümüzde "Muğla Evi" olarak ünlenmiş ve Muğla'nın simgesi olan mimari tarzda evler inşa edilmeye başlanmıştır.

20. yy 'da Muğla'ya yapılan göçler devam etmiştir. Muğla Şehri, 1908 yılında Yugoslavya'dan, 1912–1915 yılında Balkanlardan göç almıştır (Değer:2012:

29; Türkeş, 1973: 58). 1912–1915 Balkan Savaşları nedeniyle il geneline 615 kişi geldiği bilinmekle birlikte ne kadarının Muğla Şehri'ne yerleştirildiği tespit edilememiştir (Akça, 2013:5).

1924 yılında imzalanan Lozan Anlaşması gereğince Türkiye'de bulunan Rum azınlık Yunanistan'a, Yunanistan sınırları içinde kalan Türk azınlık ise, Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'ye gelecek olan muhacirler için aralarında Muğla'nın da bulunduğu 10 il belirlenmiştir (Akça, 2013:9,10).

Muğla Merkez 1'nolu iskân tevzi defterine göre, 1924–1929 yıllarında Muğla merkez ilçesine 47 hane yerleştirilmiştir. Gelen kişilere mübadele şartları gereğince Orta, Cumhuriyet ve Rum Mahallelerinde mülk tahsis edilmiştir (Tablo 34) (Akça, 2013: 23).

Tablo 34.Muğla Şehrine Gelen Mübadillere Tahsis Edilen Gayrimenkuller

Geldikle ri Yer	Meslekleri	Verilen Gayrimenkul	Verilen Gayrimenkulün Konumu
Selanik	Hamal	Hane (18 adet)	Orta Mahallesi
Drama	Rençber (27 kişi)	Tarla (435 dönüm)	Cumhuriyet Mahallesi
Kavala	Tütün Tüccarı (1 kişi)	Dükkân(1 adet)	Rum Mahallesi

Kaynak: Akça, 2013: 23.

19.yy sonlarından cumhuriyetin ilk yıllarına kadar geçen süre içinde Muğla Şehrinin dış göç aldığını ve bu göçlerin büyük bir çoğunluğunun Balkan Ülkelerinden geldiğine işaret eden bir başka bilgi 1935 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarıdır. 1935 istatistik verilerine göre Muğla Şehrinde yaşayan 10983 kişinin 411'i yabancı bir ülkede doğmuştur (1935 Genel Nüfus Sayımı). Bu 411 kişinin doğmuş olduğu yerler Tablo 35'de gösterilmiştir.

Tablo 35.1935 Yılında Muğla Şehrinde Bulunup Doğum Yeri Yurt Dışı Olan Kişilerin Doğdukları Ülkeler

Ülke	Nüfus	Ülke	Nüfus
Yunanistan	149	Hicaz	2
Yugoslavya	133	Almanya	1
İtalya	47	Avusturya	1
Bulgaristan	34	İspanya	1

Romanya	8	Macaristan	1
Suriye	8	Mısır	1
Arnavutluk	5	Belli olmayan	9
Rusya	5	Toplam	405

Kaynak: 1935 Genel Nüfus Sayımı

1935 yılı itibariyle Muğla Şehrinde yabancı bir ülkeden gelen göçmenler genellikle Yugoslavya (Bu günkü Slovenya, Hırvatistan, Makedonya, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Kosova topraklarına denk gelir), Yunanistan, Bulgaristan gibi Balkan devletlerinden ve bir Akdeniz ülkesi olan İtalya'dan gelmişlerdir (Şekil 65). Muğla Şehrinin Balkanlardan göç almasının sebebi, 19.yy'da Balkan savaşlarında ve Girit'ten kaçan yurttaşlardır. 1934 yılında Muğla Şehrinde 47 adet İtalya doğumlu kişi bulunmasının muhtemel sebebi ise, işgal yıllarında Muğla ve çevresinde görevli olarak gelmiş ve Muğla'ya yerleşmiş olan İtalyan askerleri ve aileleridir.

Şekil 65. Muğla Şehrine Yurtdışından Yapılan Göçler

1950-1990'lı yıllarda Bulgaristan'dan Muğla şehrine göçler yaşanmıştır. 1952 yılında gelen göçmenler için Orhaniye Mahallesi'nde, Memleket Hastanesinin yanında göçmen konutları inşaa edilmiştir (Akça, 2013: 41–43). 1960'lı yıllarda göçmenlerin ikamet ettiği bu bölge Göçmen Mahallesi adıyla anılmıştır. Köy hizmetleri Muğla İl Müdürlüğü arşivine göre 1950–1990 yılları arasında 7 aile (34 kişi) Muğla Kentine göç etmiştir (Tablo 36) (Akça, 2013: 60, 59).

Tablo 36.Muğla Şehri'ne Bulgaristan'danYapılan Göçler.

Göç Yılı	Aile	Nüfus
1950	1	7
1951	1	6
1970	1	5
1978	1	5
1989	3	11

Kaynak: Akça, 2013: 60, 59

7.5.1.2.Muğla Kentinden Yurtdışına Yapılan Göçler

Muğla'dan yurt dışına yapılan en kapsamlı göç hareketi, Türk-Yunan Devletleri arasında yapılan nüfus mübadelesiyle Rum nüfusun Muğla'yı terk etmesidir. Muğla Şehrinde yaşayan yaklaşık 300 Rum aile, 1924–1929 yıllarında (Kurtuluş 2011: 73), Atina, Sisam, Sömbeki'ye göç etmiştir (Akça, 2002: 41). Bu neredeyse Rum nüfusun tamamına denk gelir. Rum nüfusun Muğla'dan göç etmesi şehir üzerinde önemli değişikliklere sebep olmuştur. Bunlar:

1.Şehir Nüfusu Azalmıştır: Mübadele sonucunda 300 hane göç etmiş karşılığında 47 tane hane gelmiştir (Akça 2013: 23). Üstelik Muğla'da yaşayan Rumlar işveren durumundaydı. Rum nüfusu ayrıldıktan sonra Muğla'da işsizlikten dolayı bir miktar Türk de göç etmiştir (Kurtuluş 2011:52,57).

2.Şehrin fonksiyonlarında azalma olmuştur: Muğla Şehrinde ikamet eden Rumlar genellikle ticaret, zanaatkârlık, esnafılık gibi hizmet sektörü dâhilinde olan iş kollarında çalışmaktaydılar. Cumhuriyetin ilk yıllarında Girit ve diğer Yunan adalarıyla yapılan ticaret gayrimüslim nüfusun kontrolündeydi. Diğer taraftan, terzi, eczacı gibi meslekler genellikle Rumlar tarafından icraa edilirdi. Mübadeleden sonra şehir genelinde hizmet sektörü sekteye uğramıştır.

3. Şehirde Atıl Bölgeler Oluşmuştur: Muğla'dan giden 300 hanenin bıraktıkları konutlar 1970'li yıllara kadar boş ve bakımsız kalmıştır (Kurtuluş 2011: 73).

4. Şehrin Hinterlandı Daralmıştır: Muğla'da ticari faaliyetler Rum nüfusun elindeydi (Kurtuluş 2011: 50, 51). Rumların diğer şehirlerle özellikle de Rodos'la yaptığı ticaret sonucu Muğla'da üretilen hammaddeler dışarıya, dışarıdan gelen her türlü işlenmiş ürün ve yenilikler Muğla'ya ulaşırdı (Kurtuluş, 2011: 51,52).

7.5.2.İç göçler

7.5.2.1.Muğla Şehrine Yapılan göçler.

Muğla Şehrine yapılan göçler, şehrin yakın çevresinden ve diğer illerden yapılan göçler şeklinde şekilde iki başlık halinde incelenecektir. Muğla'ya yakın çevreden yapılan göçler genellikle şehrin bölgesi dahilindeki kırsal yerleşmelerden gerçekleştirilen, diğer illerden yapılan göçler genellikle Muğla'ya uzak kentlerden yapılmıştır.

7.5.2.1.1. Muğla Şehri'e Yakın Çevresinden Yapılan Göçler

Muğla'nın yakın çevresinde yer alan yerleşmelerden yapılan göçler ağırlıklı olarak 1970-1980'li yıllardan sonra gerçekleşmiştir (Kılınç, 2007: 102). Gelen göçmenler Keramet, Camiikebir, Hacı Rüstem, Orta, Balibey ve Karşıyaka gibi mahallelere yerleşmişlerdir (Kılınç, 2007: 67). Rumlar tarafından boşaltılan evlere yerleşmiş böylece mübadele sonucunda oluşan yapı fazlası ortadan kalkmıştır (Kılınç, 2007:102).

2000'li yıllarda da kırsal bölgelerden Muğla Kenti'ne göçler devam etmiştir. Bu göçlerin sebepleri şunlardır:

1. Tarımsal Arazinin Parçalı Olması: Türkiye genelinde 50 dönüm olan tarımsal arazi büyüklüğü Muğla kırsalında 10 dönüm civarındadır (Çalış, 2009: 45). Tarla alanlarının bu kadar küçük olmasının sebebi topografyanın arızalı olması ve miras yoluyla parçalanmasıdır (Çalış, 2009: 45).
2. Tarımda Kullanılabilecek Suyun Yetersiz Olması: Menteşe Yöresi'nde yazların kurak olduğu Akdeniz iklimi hâkimdir. Buna ek olarak karstik bir

arazidir. Karstik arazilerde, yüzey akışı az olup yer altı su miktarı fazladır. Yer altı suyundan yararlanmak mümkün olmakla birlikte, Muğla Şehrine göç veren köylerden biri olan Doğan Köy örneğinde olduğu gibi, sulama amaçlı kuyu açılması üretim girdilerinin artmasına sebep olmaktadır (Çalış, 2009: 47).

3. Bazı Köylerin Topraklarının Bir Kısmı Sit Alanı İlan Edilmesi: Muğla Şehrine göç veren Kıran, Zeytin ve Özlüce köylerinin arazilerinin bir kısmı sit alanı ilan edilip, üretim dışı bırakılmıştır (Çalış, 2009: 36–45).

Yukarıda bahsi geçen sebepler dışında Yatağan Termik Santralinin dumanından etkilenen arıların bal üretimimin azalması, tarımsal ürünlerin domuzlar tarafından tahrip edilmesi, köylülerin av yasakları olduğundan dolayı ürünlerini koruyamaması, devlet desteğiyle alınan ceviz fidanlarının alınıp mahsulünün ancak 10 yıl sonra alınabilecek olması gibi problemler de bulunmaktadır (Çalış, 2009: 46-48).

Çalış, tezinde, Muğla Şehri'ndeki muhtarlıklar aracılığıyla Muğla Kentine göç eden 100 kişiyi tespit etmiştir (Çalış, 2009: 53–54) Buna göre Muğla Şehrine en fazla göç veren köy ikizce olurken, İkizceyi, Dokuzçam, Denizova, Kıran, takip etmektedir (Tablo 37).

Tablo 37.Muğla Şehrine Göç Veren Köyler (2009)

Geldikleri Köy	Kişi sayısı
İkizce	11
Denizova	8
Yenice	8
Yerkesik	7
Dokuzçam	6
Esençay	6
Salihpaşalar	5
Göktepe	5
Kıran	4
Yeşilyurt	4
Kafaca	4
Kuzluk	4
Zeytin	3
Fadıl	3
Akyer	2
Şenyayla	2
Yaraş	2

Derinkuyu	2
Gülağzı	2
Muratlar	2
Akkaya	2
Akçaova	2
Gazeller	1
Kozağaç	1
Doğan	1
Çiftlik	1
Çırpı	1
Algı	1
Toplam	100

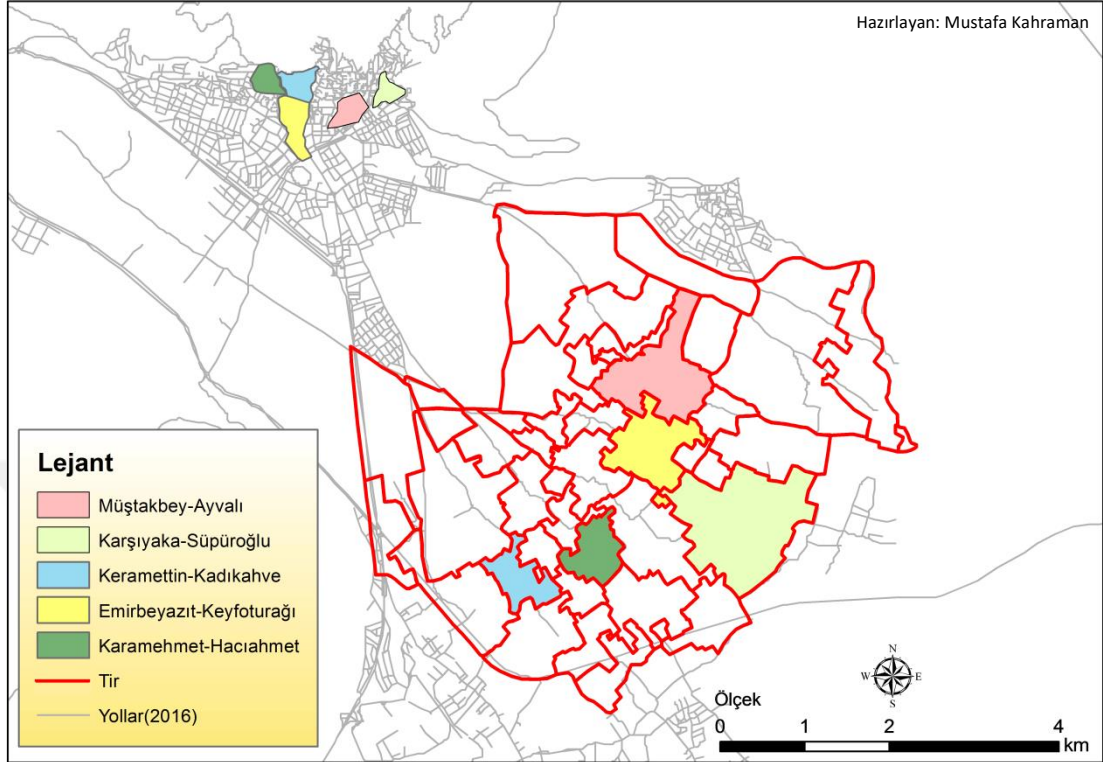
Kaynak: Çalış, 2009: 57.

Sayısal olarak Muğla Şehrinin güneybatı kısmında yer alan köyler daha fazla göç vermiştir. Bunun temel nedeni güneybatıda yer alan yerleşmelerin nüfusunun daha fazla olmasıdır.

7.5.2.1.2.Mevsimlik göçler

Muğla Şehrinde 1950’li yıllara kadar Rum nüfus dışında hemen herkesin yazlarını geçirdiği bir “yurd” u olup, yazı Karabağlar yaylasında geçirmekteydi (Ersoy, 2005: 25). Yayılaya çıkıldığı yaz ayları boyunca şehirde iş yerleri olan kişiler şehirle yayla arasında pendel hareketi gerçekleştirmekte, kadın ve çocuklar ise, yaz mevsimini yaylada geçirmekteydi. Her mahallenin yaylada ikamet ettikleri yer belliydi (Şekil 66).

Şekil 66.Bazı Mahallelerin Karabağlar Yaylasındaki Mevsimlik İkamet Alanları

Kaynak: Koca, 2012:137'e göre hazırlanmıştır.

Yaylacılık geleneğinin devam ettiği yıllarda Muğla halkının büyük bir çoğunluğu hıdırellez de hazırlıklarını yapmaya başlar (Gürün, 2006: 265) ve Mayıs-Haziran aylarında yaylaya göç edilmiş olunurdu (Şahin, 2006:262). Ekim sonunda ise, yayladan şehre dönülürdü (Şahin, 2006:263). Yayladan şehre dönüşte en fazla dikkat edilmesi gereken şey, yaylanın su altında kalmadan önce harekete geçilmesidir. Aksi taktirde at arabasıyla ulaşım mümkün değildi (Sapmaz 2006: 271).

7.5.2.1.3.Muğla Şehrine Uzak Yerleşimlerden Yapılan Göçler

Muğla'ya, uzak yerleşimlerden yapılan göçleri Menteşe İlçesi dışından olup, Muğla İli sınırları dâhilinde olan yerleşmelerden yapılan göçler ve Muğla İli dışındaki yerleşmelerden yapılan göçler şeklinde iki grupta inceleyebiliriz. Her iki grupta da sayım yıllarında Muğla Şehrinde bulunmuş olup, başka kaza ya da başka ilde doğmuş olan kişiler göçmen olarak düşünülmüştür.

1935 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre Muğla Şehri'nin toplam nüfusu 10983 kişi olup, 530 kişi, bir başka ifadeyle %5'i, Muğla İl'inin Merkez kazası dışında bulunan yerleşmelerden göç etmiştir. Muğla Şehrine göç veren kazalarla alakalı sayısal verilere ulaşılamamıştır. Bunula birlikte Muğla Şehri'ne Marmaris, Yatağan ve Fethiye İlçelerinin kırsal bölgelerinden göç aldığını ileri süren yazarlar vardır (Doğru, 2006: 93; Nedim ve Öztüre, 2005:105).

Muğla'ya diğer illerden yapılan göçlere bakarsak eğer; 1935 yılı nüfus sayımına göre Muğla Şehrinde 1 011 kişi Muğla dışında başka bir ilde doğmuştur (1935 Genel Nüfus Sayımı). Bu rakam 1935 yılı itibariyle Muğla Şehrinde bulunan kişilerin %9'una denk gelmektedir.

Diğer illerden Muğla'ya yapılan göçlere dair detaylı bilgiler ilk kez 1985 yılı genel nüfus sayımlarında sunulmuştur. 1985 genel nüfus sayımında Muğla Şehrinde bulunan 7625 kişi başka bir ilden göç etmiştir (1985 Genel Nüfus Sayımı) .

1985 yılı için doğum yeri Muğla dışında başka bir ilde doğanlar arasında 846 kişiyle Aydın İli ilk sırada yer alırken, Aydın İlini 480 kişiyle Ankara, 473 kişiyle Denizli, 454 kişiyle İzmir İli takip etmektedir (Şekil 67).

İstanbul (nüfusu 5 842 985) Ankara (nüfusu 3 306 327), İzmir (nüfusu 2 317 829) gibi iller 1985 yılı sayımlarına göre Türkiye'nin en kalabalık ilk üç ildir. Muğla Şehri'ne verdikleri göç diğer illere göre fazla olsa da nüfuslarının çok küçük bir miktarı Muğla'ya göç etmiştir. Göç eden nüfusu oransal olarak değerlendirirsek Şekil 67'e göre daha farklı bir dağılımla karşılaşırız (Şekil 68).

Şekil 68.İllerin Muğla Şehrine Gönderdikleri Nüfus (Göç Eden Nüfus /İl Nüfusu)

Şekil 68'de de görüldüğü gibi, Muğla Şehrine en yakın olan iller nüfusuna göre en fazla göç veren illerdir: Aydın İlinde, nüfusunun her 1 000 kişiden 114'ü Denizli İlinin de her 1 000 kişiden 71'i ve Burdur İlinde her 1 000 kişiden 37'si Muğla Şehri'ne göç etmiştir. Dolayısıyla Muğla'ya yapılan göçlerin dağılımı üzerinde en etkili olan faktör coğrafi yakınlıktır.

Coğrafi yakınlık, sadece 1985 yılında değil 1990'lı yıllara kadar göçlerin dağılımı üzerindeki en önemli faktördür (Şekil 68, 69). 2000'li yıllarda ise, İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgesinde bulunan bazı illerin, oransal açıdan, Muğla'ya komşu olan illerdeki kadar göç verdiği görülmektedir (Şekil 70, 72, 74).

Şekil 69. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (1990)

Şekil 70. Nüfuslarına Oranla Muğla'ya En Fazla Göç Veren İller (1990)

Şekil 71. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (2000)

Şekil 72. İllerin Muğla Şehrine gönderdikleri Nüfus (İl Nüfusu/ Göç Eden Nüfus)

1985–2007 yılları arasındaki istatistikler şehir bazlı iken, 2007 yılından itibaren ancak ilçe bazlı istatistiklere ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla, Menteşe İlçesi sınırları dâhilinde bulunan köylerin aldıkları/alabilecekleri göç ihmal edilmiştir.

Şekil 73. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (2007)

Şekil 74. İllerin Muğla'ya gönderdikleri Nüfus (İl Nüfusu/ Göç Eden Nüfus)

Şekil 75. Muğla Şehrine Göç Veren İller ve Göçmen Sayıları (2014)

Şekil 76.İllerin Muğla'ya gönderdikleri Nüfus (İl Nüfusu/ Göç Eden Nüfus)

Sonuç olarak 1985 yılından 2014 yılına kadar olan süre içinde Muğla daha fazla göç almış ve Türkiye genelinde göç aldığı iller daha homojen bir dağılım

sergilemiştir. Bunun dışında yakın çevresinden göç alma karakteri 2000’li yıllardan sonra bozulmuş ve İç Anadolu ile Doğu Anadolu’daki illerden de yakın çevresinde bulunan iller kadar göç almaya başlamıştır.

1935 yılında Muğla Şehrinde bulunup da doğum yeri Muğla İli dışında başka bir il olan kişi sayısı 1011’dir. Bu nüfus miktarı, 1935 yılı Muğla Kent nüfusunun %8’ine karşılık gelmektedir. 65 yıl sonra ise, Muğla Şehrinde bulunup başka bir ilde doğan kişi sayısı 15020 olup, 2000 yılı toplam şehir nüfusunun %26’sını meydana getirmektedir(Tablo 38).

Tablo 38. Muğla Şehri ve İlçesine Yapılan Göç Miktarı

Yıllar	Muğla Dışında Doğan Nüfus Sayısı	Muğla Şehir Nüfusu	Muğla Dışında Doğanların Oranı(%)
1935	1 011	10 983	8
1985	7 625	31 279	20
1990	9 819	35 605	22
2000	15 020	43 845	26
2007	27 107	94 207	22
2014	34 472	102 414	25

Kaynak: TÜİK 1935, 1985, 1990, 2000, 2007, 2014 Yılı Nüfus Sayımları

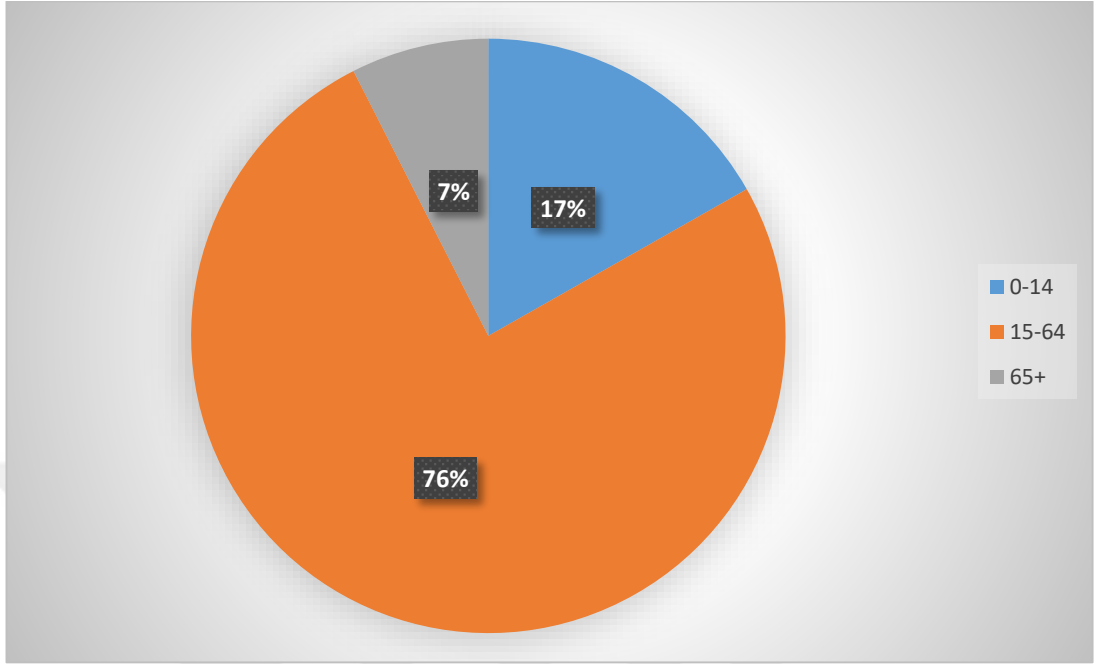
7.5.2.2.Şehiriçi Nüfus Hareketleri

Muğla Şehri içerisinde de nüfus hareketleri yaşanmıştır. Özellikle 1980’li ve 90’lı yıllarda Kızıldağ’ın eteklerinde ikamet eden nüfusun bir kısmı şehrin güneyinde yer alan Müştakbey, Camiikebir gibi mahallere taşınmıştır (Akça, 2002: 37).

7.6.Nüfusun Yaş ve Cins Durumu

2013 yılı itibariyle Muğla Şehri’nde 10 955 kişi 0–14 yaş grubu, 49421 kişi 15–64 yaş gurubu, 4 892 kişi de 65 yaş ve üzerindeki gruplarda yer almaktadır (Grafik 26).

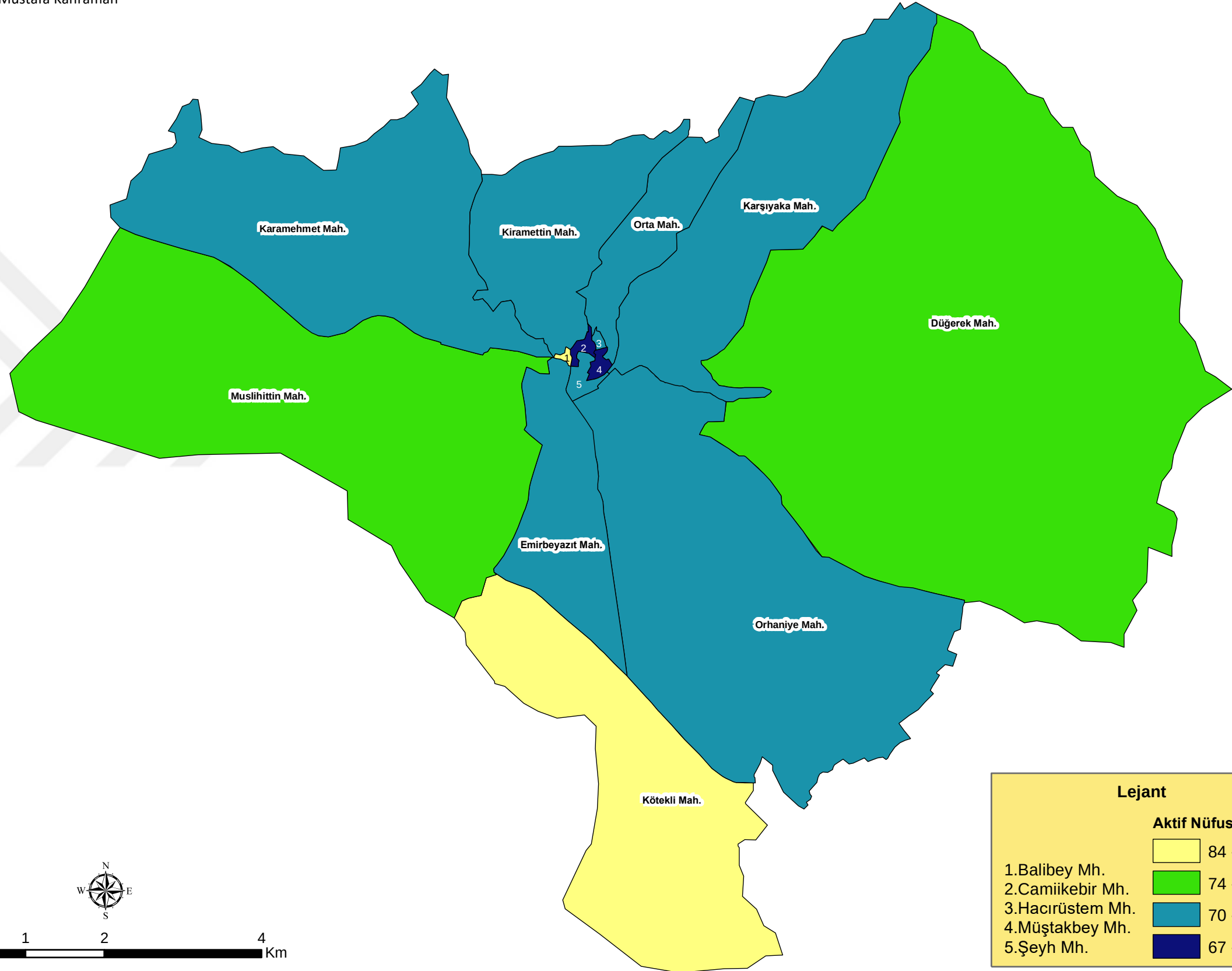
Grafik 26.Muğla Şehrinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2013)

Muğla Şehri'nin aktif ve pasif nüfusu mahallere göre farklılık göstermektedir. Aktif Nüfus oranı en fazla olan mahalle %89'le Kötekli Mahallesi iken, aktif nüfus miktarı en az olan mahalle ise, % 67'yle Camiikebir Mahallesidir (Şekil 77).

Şekil 77.Mahalelere Göre Aktif Nüfusun Dağılımı (2016)

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

Aktif nüfus miktarının Kötekli Mahallesi'nde %89 olmasının temel sebebi, Kötekli Mahallesi'nde Muğla Üniversitesinde okuyan öğrencilerin ile üniversite personeli ve akademisyenlerin bu mahallede ikamet etmesidir. 2016 yılı itibariyle Kötekli Mahallesi'nin aktif nüfus miktarı 12 045 iken bu nüfusun 2 955'i 15-19, 5 119'u 20–24 yaş gurubu oluşturur.

Balibey Mahallesi, aktif nüfus miktarı %80'in üzerinde olan bir başka mahalledir. Balibey Mahallesi, Muğla Şehrinin merkezi iş alanında yer aldığından dolayı aktif nüfus miktarı fazladır. Fakat Balibey Mahallesi'nde aktif nüfus oranı fazla olmasına karşın aktif nüfus miktarı 157 kişidir.

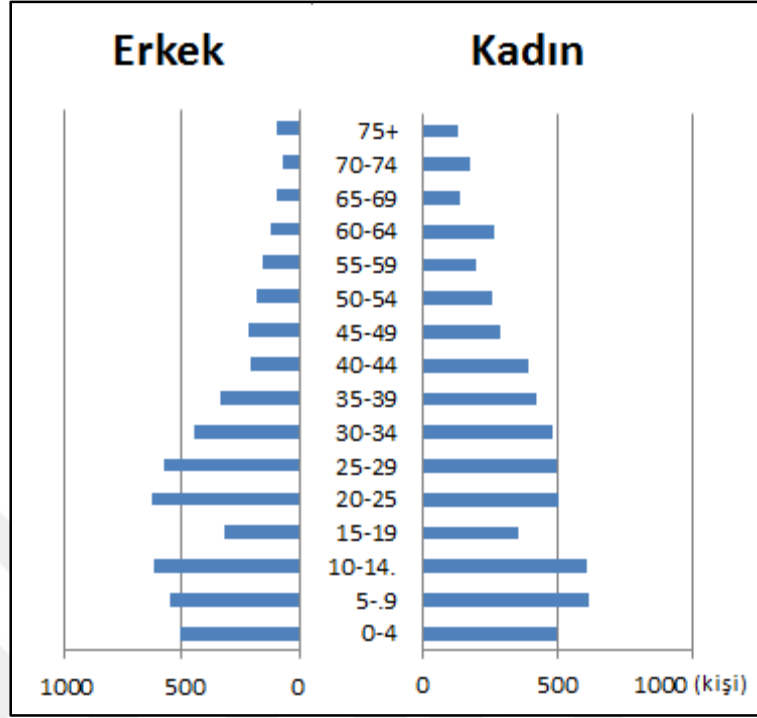
0–15 yaş gurubunun en fazla bulunduğu mahaller Karamahmet ve Karşıyaka Mahalleridir. Her iki mahalle de yeni evli genç çiftlerin tercih ettiği mahallelerdir.

65 ve üzerindeki yaş gurubunun toplam mahalle nüfusuna oranı en fazla olan mahalle Müştakbey Mahallesi'dir. Mahalle bazlı nüfus tasnifinde görmek zor olsa da 65 yaş ve üzerinde olan nüfus miktarı ile sit alanı örtüşmektedir (Şekil 73). Yaşlı nüfus oranları en fazla olan Şeyh ve Müştakbey Mahallelerinin tamamı, Camiikebir Mahallesi'nin ise, %89'u sit alanı içinde kalmaktadır. Yaşlı nüfus oranlarının %1–10 arasında seyrettiği Emirbeyazıt, Karamahmet ve Muslihittin Mahallerinin yaşlı nüfus miktarının az olmasının nedeni, mahallelerin geniş sahalara yayılmış olup heterojen bir yapı sergilemesidir. Mahallelerin sit alanı içinde bulunan kesimlerinde yaşlı nüfus miktarı fazla, geri kalan kesimlerinden 05–14 ve 15–64 yaş grupları yüksektir.

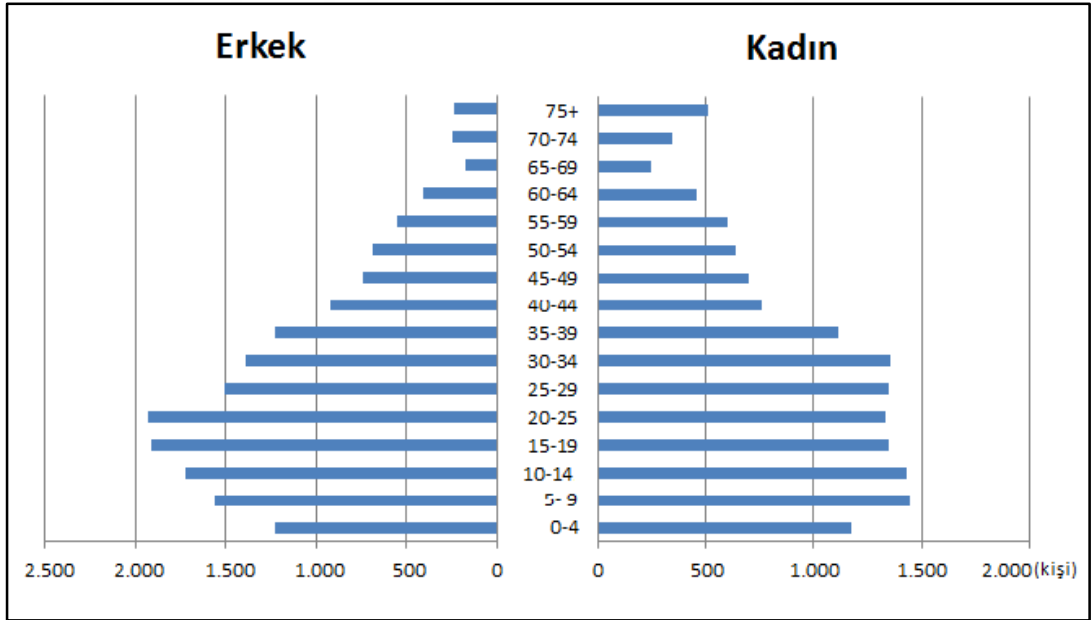
7.6.1.Nüfusun gelişimi

1935, 1985, 1990, 2000, 2016 yıllarına ait nüfus piramitlerine göre genç nüfus diğer yaş guruplarına göre oransal olarak azalmış, aktif nüfus oranı ise, atmıştır (Grafik 27, 28, 29, 30, 31).

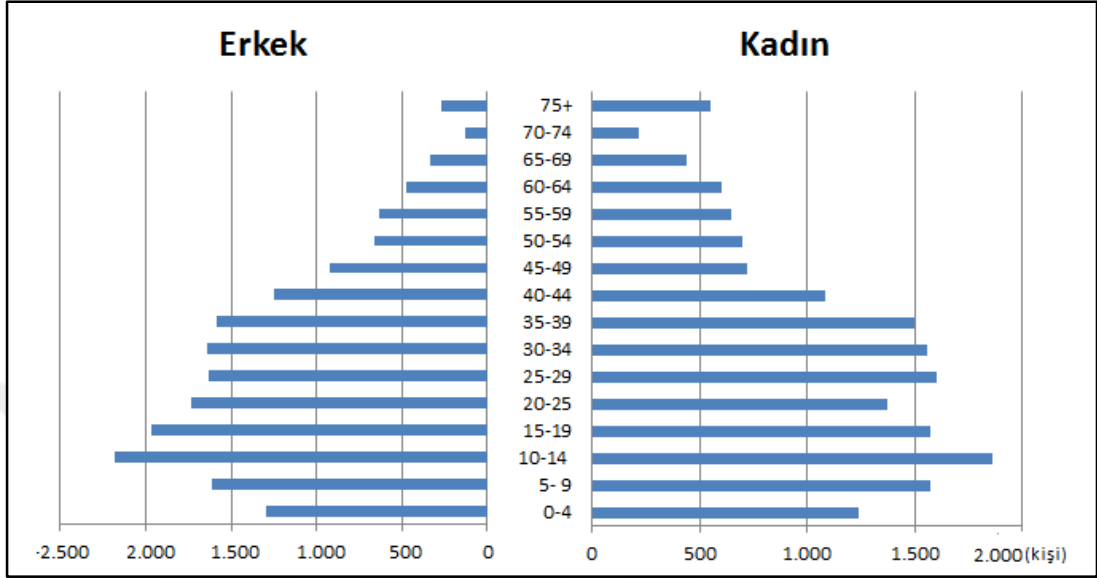
Grafik 27.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (1935)

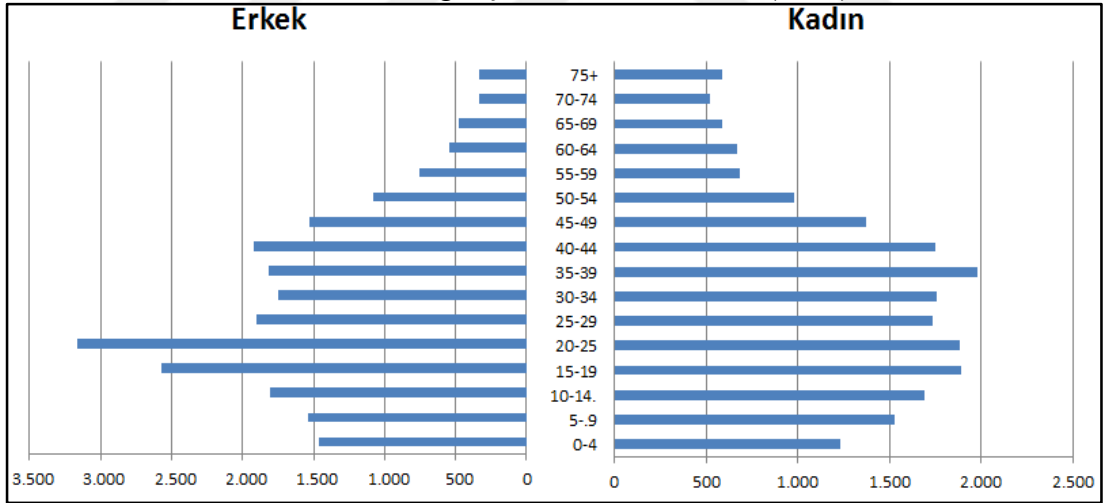
Grafik 28.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (1985)

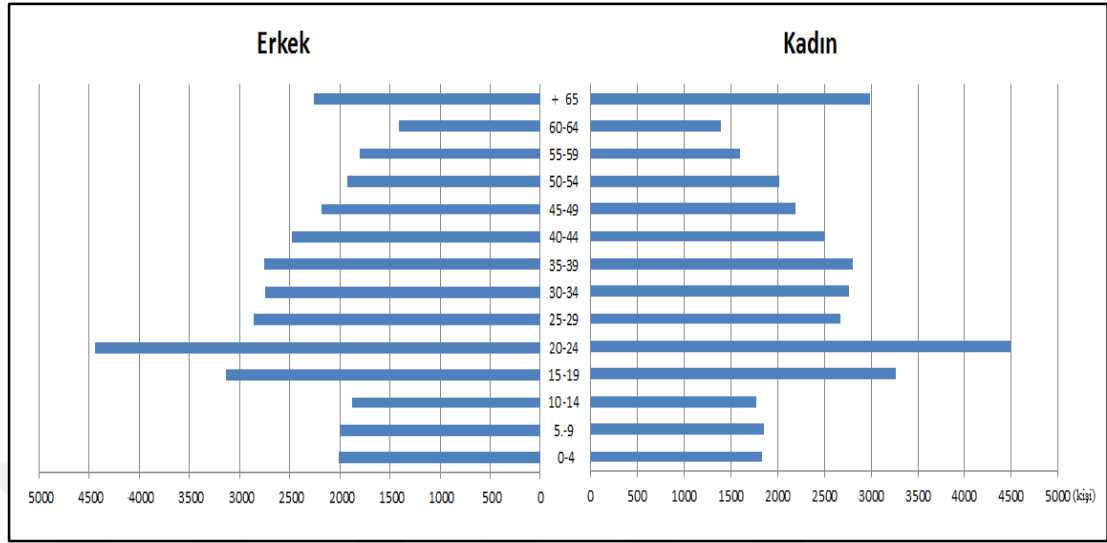
Grafik 29.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (1990)

Grafik 30.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (2000)

Grafik 31.Muğla Şehri Nüfus Piramidi (2016)

1935 yılındaki nüfus piramidinde 15–19 yaş gurubunda gerek kadın gerekse erkek nüfusunun daha azdır. Bunun sebebi 1920’li yıllarda yaşanan kurtuluş savaşı sonucunda doğurganlık oranlarının düşmüş olmasıdır. Yine aynı yıla ait nüfus pramidinde, 65 yaş ve üzerindeki nüfusun az olduğu göze çarpar. Bunun sebebi 1935 yılında ortalama yaşam seviyesinin düşük oluşudur. Diğer yıllara ait nüfus piramidlerinde yaşlı nüfusun oranının arttığı göze çarpmaktadır.

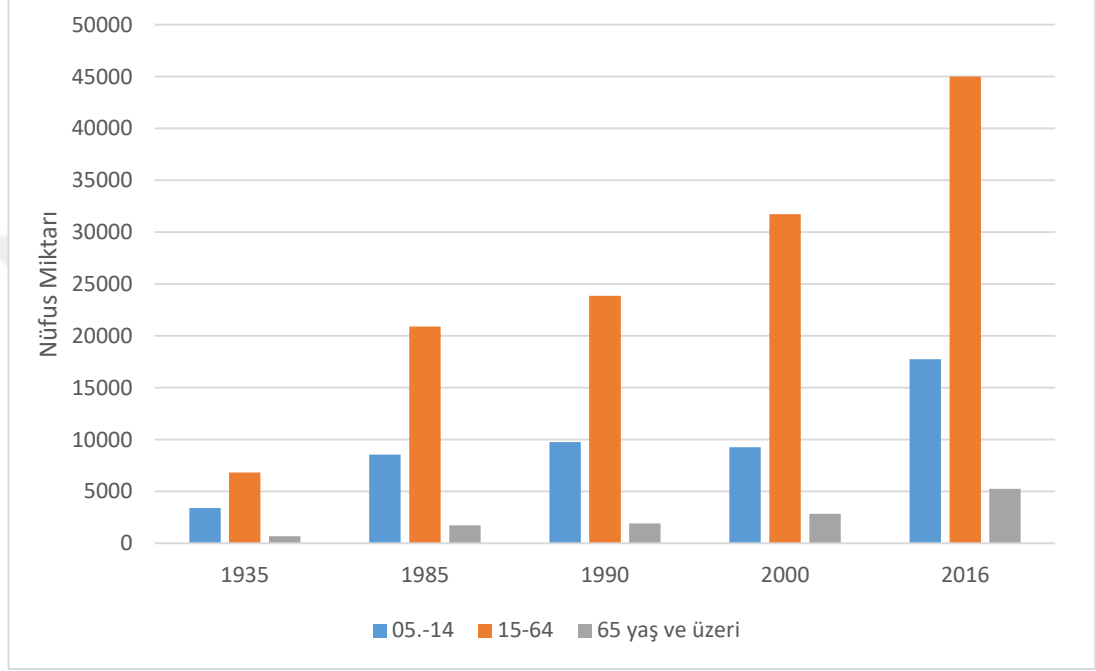
1985 yılına ait nüfus piramidinde askerlik çağındaki erkek nüfusun aynı yaşlardaki kız nüfusundan fazla olduğu gözlenmektedir. Benzer bir durum, 1990 ve 2000 yıllarına ait nüfus piramitlerinde de gözlenmektedir. Bunun sebebi, Türkiyede 2007 yılına kadar “De Facto” nüfus sayım sisteminin kullanılmasıdır. Bu sayım sisteminde kişiler sayım sırasında bulunduğu yerde nüfus kayıtlarına geçirilmektedir. Dolayısıyla 1985,1990 ve 2000 yıllarında Muğla’da askerlik yapan er ve erbaşlar da Muğla’nın nüfusuna kaydedilmiş olduklarından 20-25 yaş grubundaki erkeklerin sayısı normalin üzerinde yüksek çıkmaktadır.

2016 yılı nüfus piramidine baktımızda, 20–24 yaş ve 14–19 yaş gurupları hem erkek hem de kadın nüfusunda artmıştır. Bunun sebebi, Üniversite eğitimi almak için Muğla Şehrine gelen 17–24 yaş gurubundaki öğrenci nüfusudur.

1985, 1990 ve 2000, 2013 ve 2016 yılları nüfus piramitlerinde 15–64 yaş gurubu erkek nüfus miktarı kadın nüfus miktarından daha fazladır. Bu durum göç

alan yerleşmelerde gözlenmektedir. Şehrin göç aldığına dair bir başka işaret, 0–15 yaş grubunun oranları fazla değişmezken aktif nüfus oranlarının artmış olmasıdır (Grafik 32).

Grafik 32.Yaş Gruplarına Göre Nüfusun Seyri

7.7.Etnik Köken

Muğla Kenti'nin etnik kökeni bakımından iki önemli dönem vardır. Bunlardan biri 11.yy diğeri ise, 19.yy'ın ikinci yarısından 20.yy'ın ilk yarısına kadar olan dönemdir.

11.yy'da, Malazgirt savaşından sonra bölgeye hâkim olan Bizans etkisini yitirmiş ve Muğla Şehri yapılan göçlerle Türkleşmiştir. Muğla ağzında kullanılan bazı kelimelerin Türkmence, Kırgızca, Kazakça, Nogayca, Özbekçe ve Yeni Uygurca gibi bazı Türk lehçelerinde karşılaşılmamasının sebebi de budur (Akar, 2001: 4; Caferoğlu, 1962: 109). 19.yy ise, Osmanlı Devletinin dağılma dönemidir. Bu dönemde Balkanlardan ve Ege ile Akdeniz Adalardan yapılan göçlerle şehrin etnik yapısı çeşitlenmiştir.

1844 yılında şehir nüfusu yaklaşık 5980 kişi iken (1144 hane), 52 hane Rum evidir (Akgünlü, 2001: 17). 1885 yılında ise, Şehirdeki Rum nüfusu 750 kişidir (Akça, 2002: 40) (Tablo 39).

Tablo 39. Muğla Şehrinde Nüfusun Etnik Kökene Göre Durumu

Yıllar	Rum Ortodoks	Ermeni	Yabancı	Toplam Nüfus Miktarı
1844	160	-	-	5 980
1885	750	-	-	-
1889–1890	-	-	-	9 655
1894	1 115	114	-	15 000
1896–1897	453	337	-	15 929
1899–1900	877	-	208	17 493
1903	1 041	-	240	10 215

Kaynak: Aktüre 1993: 66; Akça, 2002: 40

Cumhuriyet döneminde, Türk-Yunan Nüfus Mübadelesine kadar olan dönemde Muğla Kentinde bulunan gayrimüslim nüfusu 1000–1200 kadardır (Kurtuluş, 2011: 52; Akça, 2002: 40, 33; Değer, 2012: 26,29). Bunlar büyük bir çoğunluğu Rum olmakla birlikte bir miktar Ermeni ve Macar asıllı nüfus da bulunmaktadır (Akça, 2002: 33; Çolak 2006: 32). 1927 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre Muğla Kentinde 18 Hristiyan ve diğer dinlere mensup 3 kişi kalmıştır (Akça, 2002: 33).

1935 yılı nüfus sayımında ise, Muğla Şehrinin toplam nüfusu 10983 olup bu nüfus içinde, anadili Almanca, Arapça, Boşnakça, Macarca olan birer kişi, anadili Çerkezce ve Kürtçe olan ikişer kişi, Anadili Rumca olan 11 kişi ve anadili Bulgarca olan 24 kişi bulunmaktadır.

Günümüzde ise, Muğla Şehrinin nüfusu etnik açıdan homojen bir yapıya sahip olup, halkın tamamının anadili Türkçe olup Türk ırkından gelmektedir.

7.8.Nüfusun Eğitim Durumu

2013 yılı itibariyle Muğla Kentinin nüfusu 65 265 olup, bunlarda %93'ü (60 724 kişi) ilköğrenim, lise, üniversite gibi eğitim kurumlarının en az birinden mezun olmuştur. Örgün eğitim alanların %23'ü (28 844 kişi) ilkokul, %48'i lise (17 798 kişi) %29'u (14 082 kişi) da üniversite mezunudur.

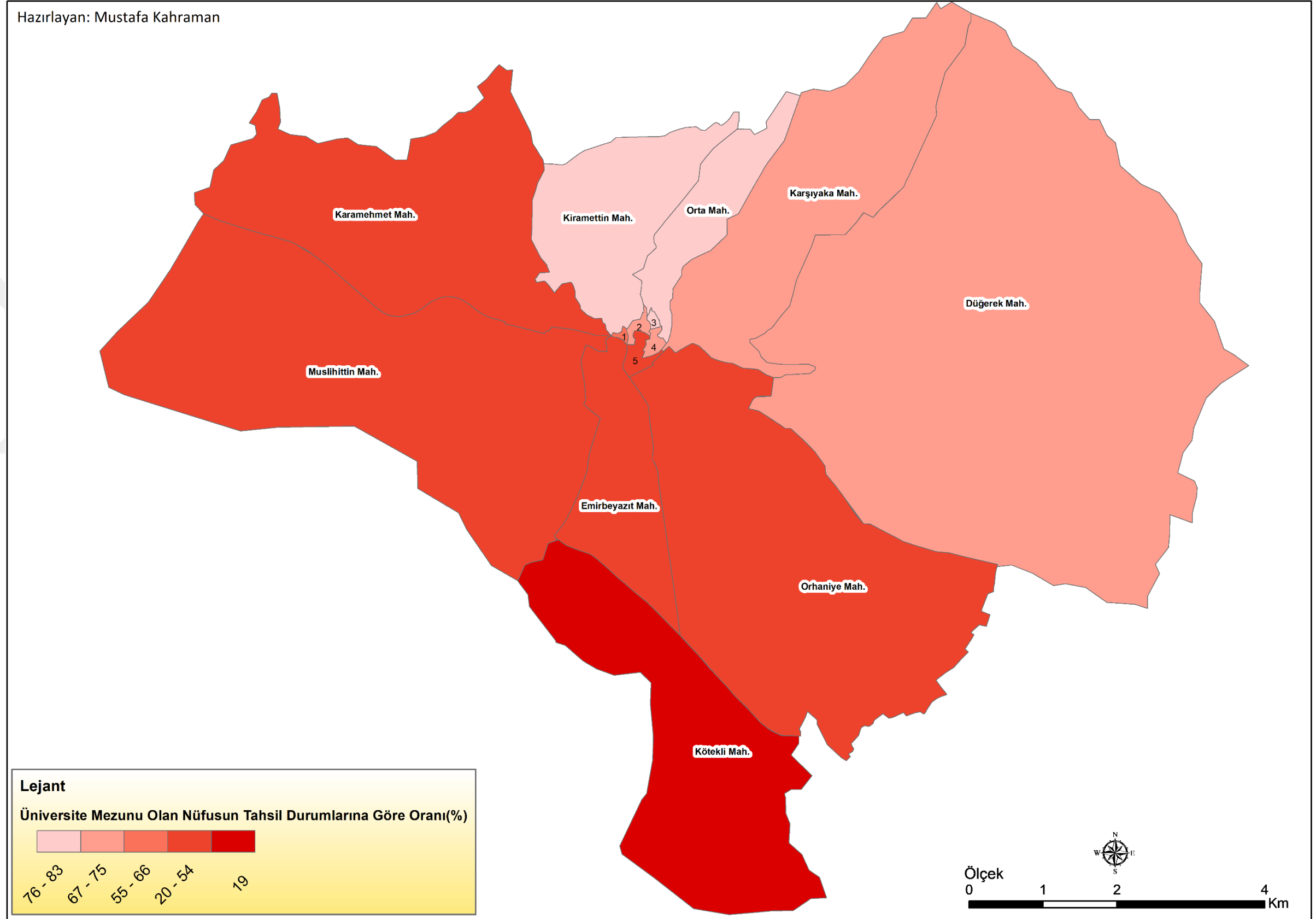
Eğitim düzeylerinin mahalle bazlı dağılımlına bakarsak eğer,  niversite mezunu oranı en fazla olan mahalleler genellikle şhrin güneybatısında yer alan Karamehmet, Muslihittin, Emirbeyazıt ve Orhaniye Mahalleridir (şekil 78).

Oransal olarak, lise mezunun en fazla olan mahalle Kötekli Mahallesidir. Bunun sebebi henüz üniversitede olan öğrencilerin  niversiteye yakın ikamet etmeleridir (şekil 79). İlkokul mezunu oranı en düşük olan mahalleler şhrin kuzey kısmında yer alan mahallerdir (şekil 80).

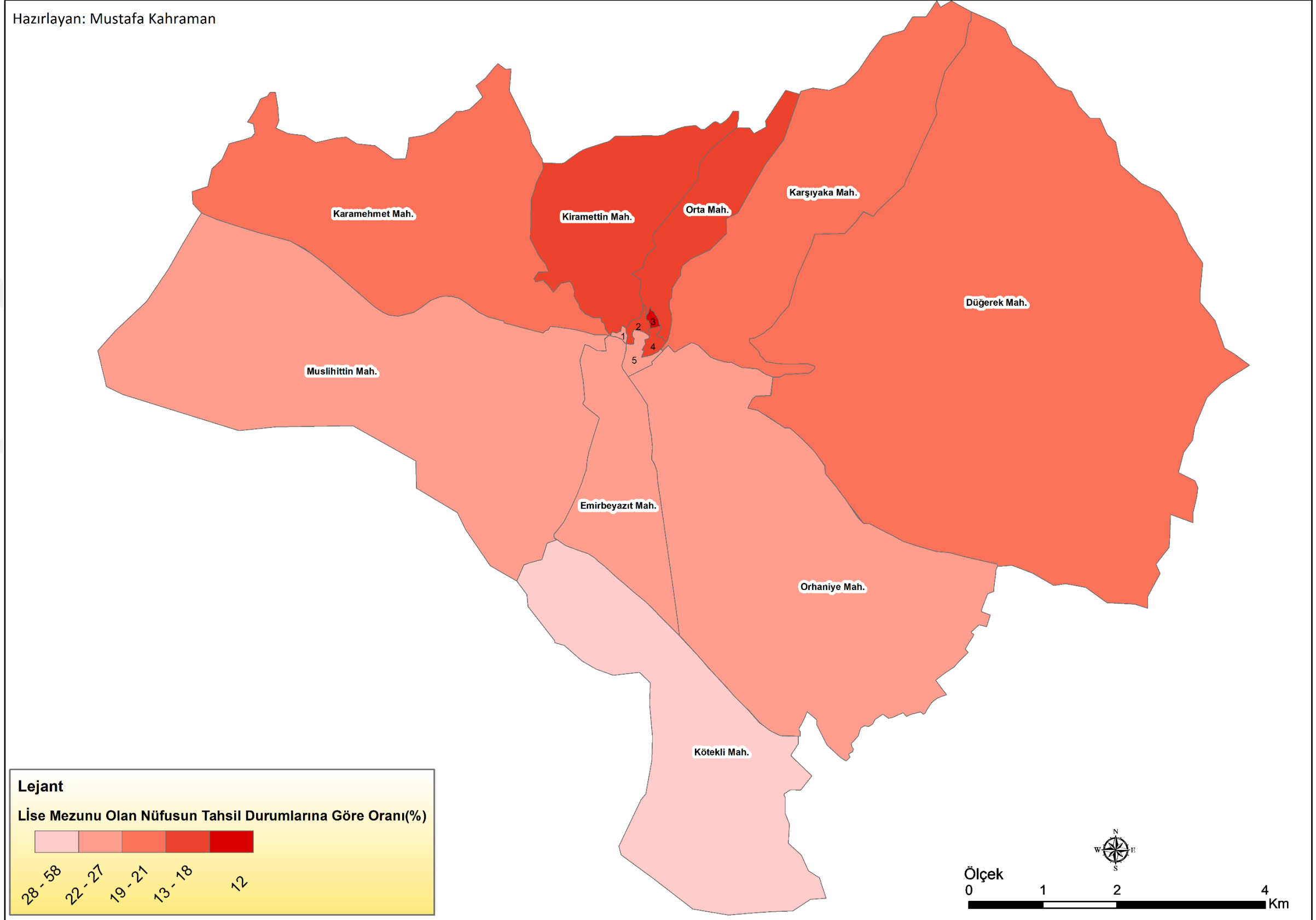
Şekil 78. Üniversite Mezunu Olan Nüfusun Tahsil Durumlarına Göre Oranı (Dipoma Sahibi Nüfus/Üniversite Mezunu Nüfus)

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

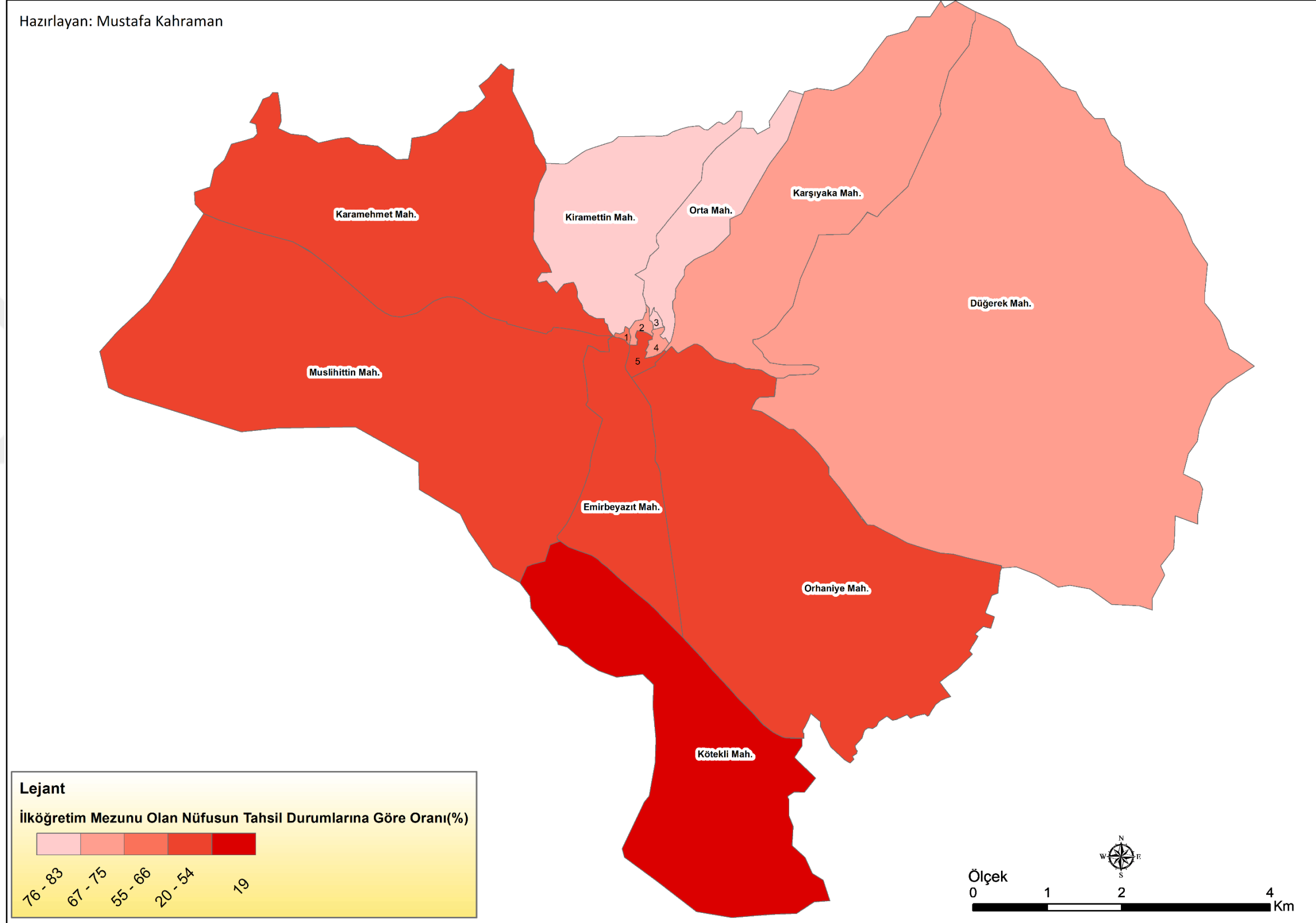
Şekil 79.Lise Mezunu Olan Nüfusun Tahsil Durumlarına Göre Oranı (Dipoma Sahibi Nüfus/Lise Mezunu Nüfus)

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

Şekil 80. İlköğretim Mezunlarının Mahallere Göre Dağılımı. (Dipoma Sahibi Nüfus/İlkokul Mezunları Nüfus)

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

8.BÖLÜM: ŞEHİR MORFOLOJİSİ

Şehir Morfolojisi (Urban Townscape/Urban Landscape) yâda bazı kaynaklarda kullanıldığı şekliyle Şehir Fizyonomisi, coğrafi bir kavram olarak, yerleşmelerin şekilsel bileşenleri olarak tanımlamaktadır. (Tolun-Denker, 1974: 4). Bu bileşenler temel olarak, binaların mimari görünümü, cadde ve sokak sistemleridir.

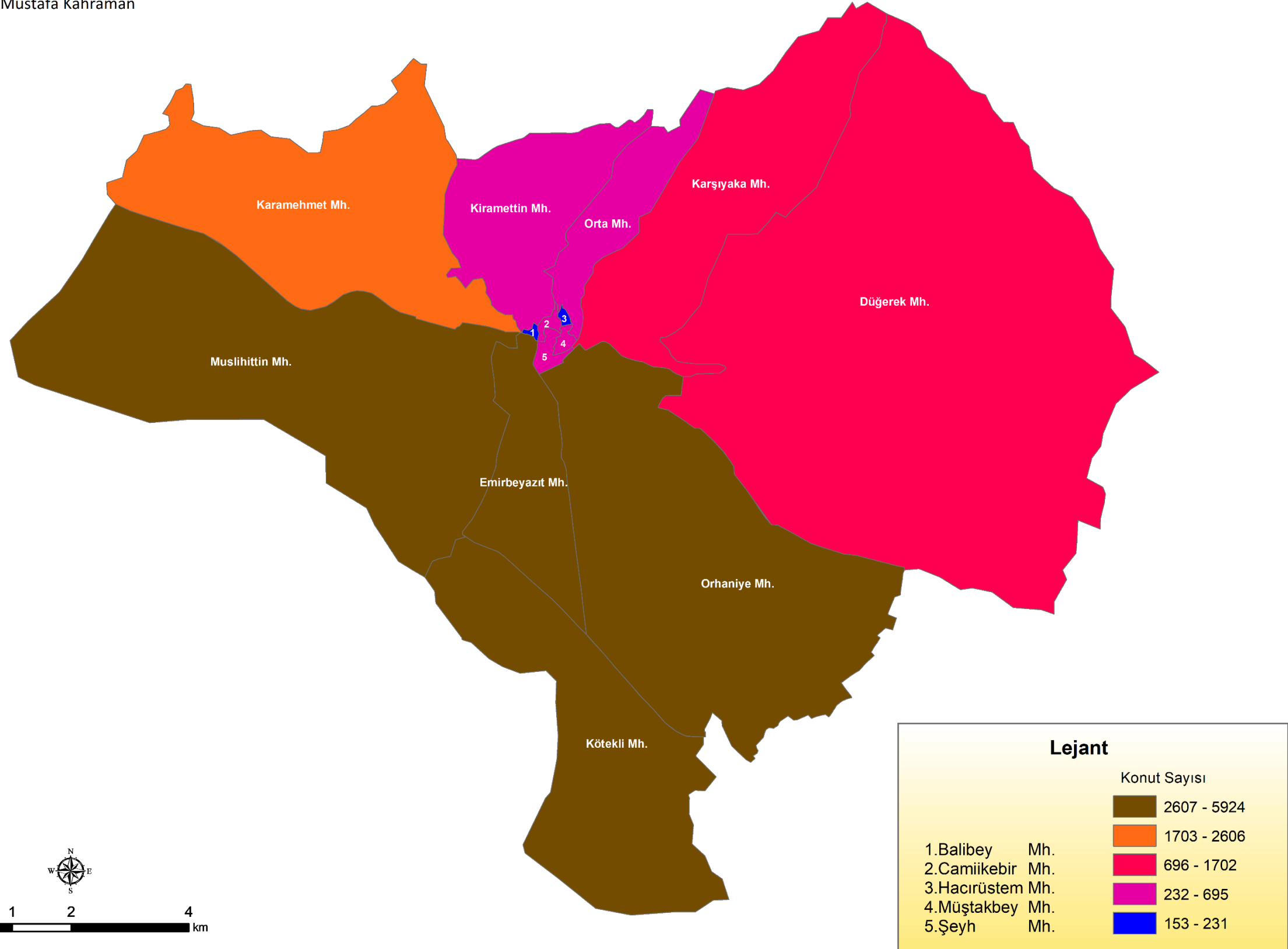
Muğla Şehrinin kuzey kısmında 19.yy’a tarihlenen geleneksel konut mimarisi hâkim iken, şehrin diğer bölgelerinde betonarme ahşap binalar hâkimdir.

8.1. Günümüzün Konut Dokusu

Muğla Şehrinde toplamda, 36 114 bina yer almaktadır. Bu binaların, %86’sı (31 117’i) ikamet amaçlı geri kalan %14’ü (4 997’si) ticari amaçlarla kullanılmaktadır (<http://www.ilceharitasi.com/> Erişim Tarihi 19.06.2017). Konut sayısı bakımından 5 000’in üzerinde bulunan mahaller Kötekli, Orhaniye, Emirbeyazıt ve Muslihitin Mahalleleridir (Şekil 81).

Şekil 81.Konutların Mahallelere Göre Dağılımı

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

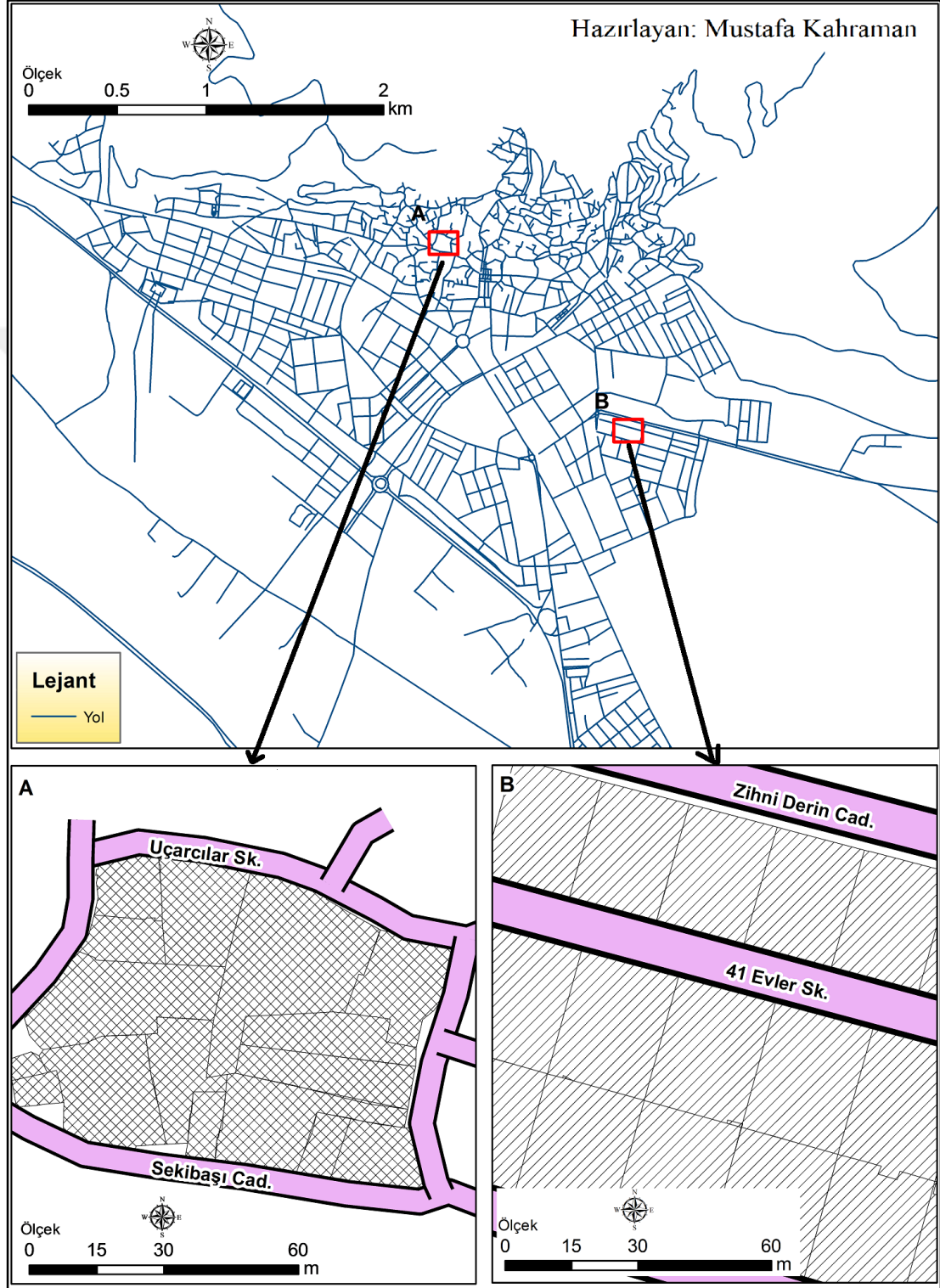
Kötekli, Orhaniye, Emirbeyazıt ve Muslihittin Mahallelerinde yoğun bir şekilde ikamet edilmesinin temel sebebi, adı geçen mahallelerin geniş alan kaplamaları ve çok katlı binaların buralarda yer almasıdır. Diğer taraftan, Şeyh, Balibey, Müştakbey gibi Mahalleler şehrin iş ve ticaret merkezidir. Merkezde bulunan bu mahallerde mevcut binaların önemli bir kısmı ikametgâh amacıyla değil, iktisadi amaçla kullanılmaktadır.

Muğla Şehrinin ikametgâh fonksiyonunu değerlendirirken, klasik Muğla evlerinin yer aldığı tarihi doku içindeki ikametgâh alanları ve şehrin modern kısmında yer alan ikametgâh alanları olmak üzere iki farklı türde düşünmek mümkündür. Klasik Muğla evlerindeki ikametgâh fonksiyonun kırsal alanlarda gözlenen ikamet fonksiyonundan çok farkı yoktur. Burada evler müstakil olup genellikle tek bir aile oturmaktadır. Şehir nüfusunun büyük bir kısmını barındıran modern konutlarda ise, kat sayıları ve mülkiyet durumu çeşitlilik arz etmektedir.

Şehirdeki Binaların büyük bir çoğunluğu betonarme yapılardan meydana gelmektedir. Bu yapıların ortak özelliği, genel bir plan dâhilinde inşa edilmiş olması ve genellikle 4–5 katlı olmasıdır.

Klasik Muğla evlerinin konumunu belirleyen en büyük etken, komşu evin rahatsız olmamasıdır. Dolayısıyla klasik Muğla evlerinin hâkim olduğu bölgede genel bir planlamadan söz etmek mümkün değildir. Şehrin modern yapılarının yer aldığı güney kesimde ise, modern planlama ilkeleri uygulanmıştır. Bu ilkelerin izlerinin en kolay görüldüğü yer ise, parsellerdir. Klasik Muğla Evlerinin bulunduğu bölgedeki parseller düzensiz ve asimetrik iken, modern binaların olduğu sahada geometrik şekillerin hâkim olduğu planlı bir parselleme yapılmıştır (Şekil 82).

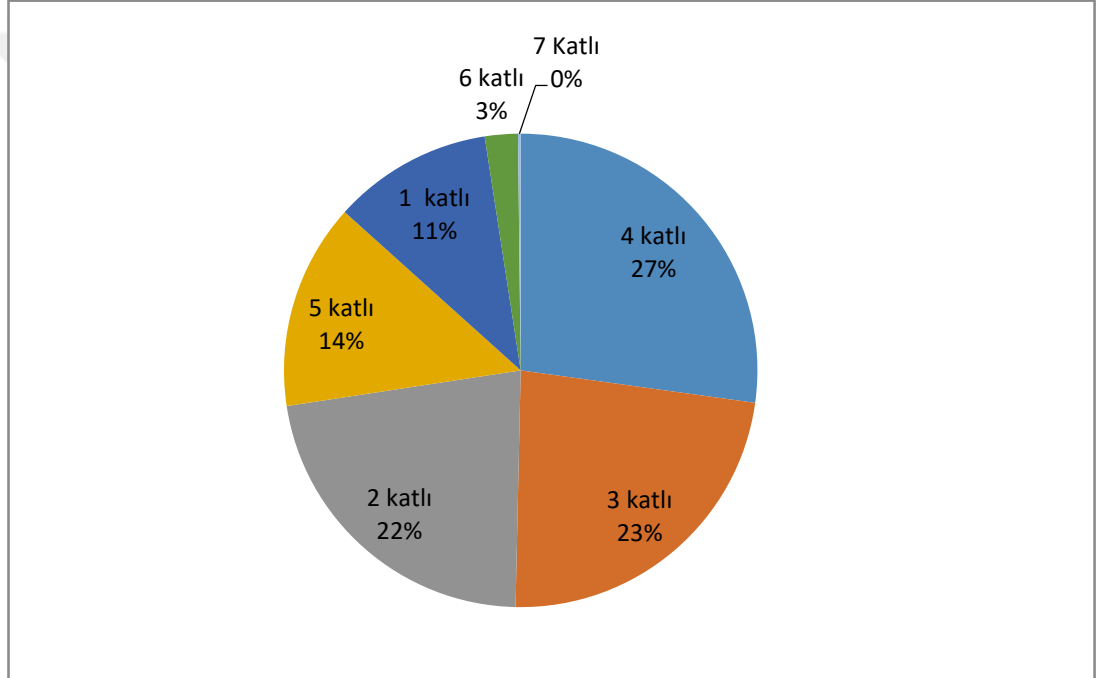
Şekil 82. Muğla Şehrindeki Parseller: A. Geleneksel Yapının Hakim Olduğu Yerlerdeki Parselizasyon B. Modern Yapıların Hakim Olduğu Sahalardaki Parselizasyon

Modern binaların, klasik binalardan bir diğer farkı ise, evlerin kat sayılarıdır. 283 tescilli evin 241'i (%85'i) iki katlı, 40'ı bir katlı, ikisi 3 katlıdır (Değer:2012:183).

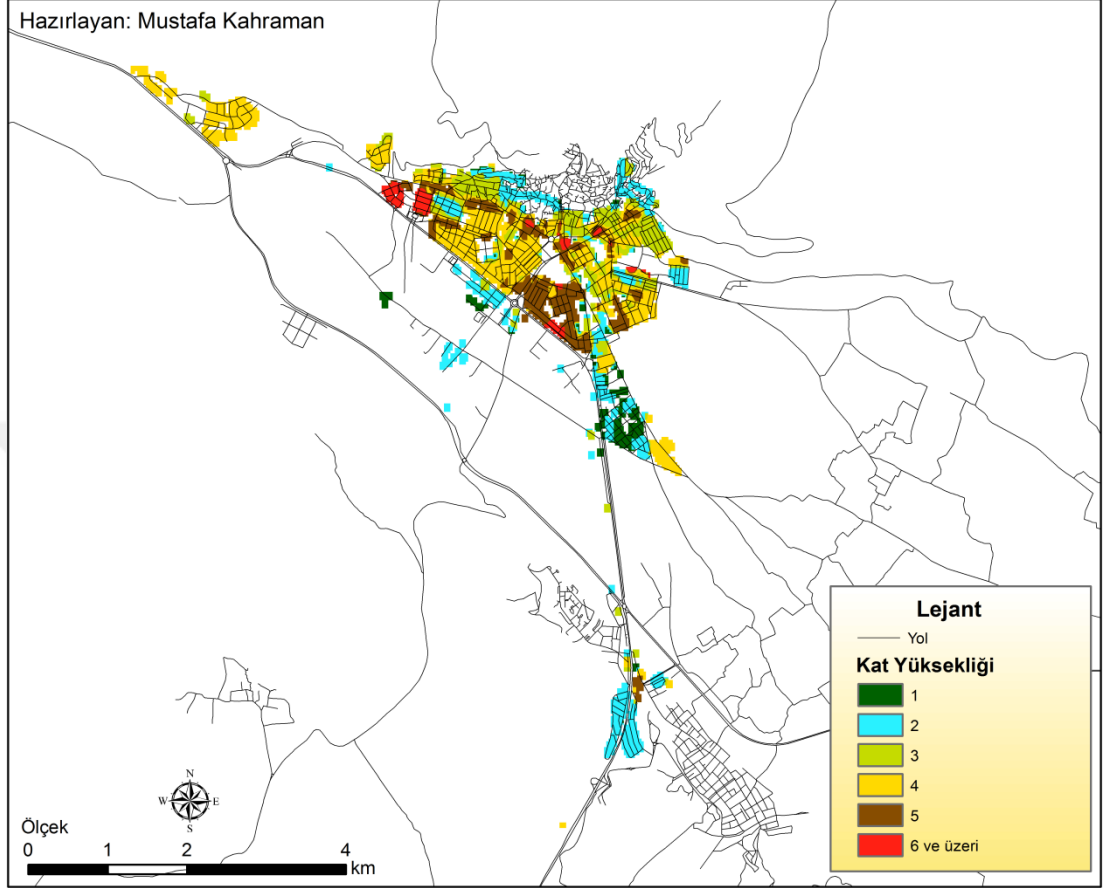
Arazi Çalışması kapsamında 2751 adet modern bina incelenmiştir. Bu modern binaların 748'i 4, 637'si 3, 612'si 2, 387'si 5, 300'ü 1, 62'si 6, 5'i 7 katlıdır. Başka bir ifadeyle, modern binaların %72'si 2–4 katlı evlerden meydana gelmektedir (Grafik 33).

Grafik 33. Muğla Şehrindeki Binaların Kat Durumları

Grafik 35'e baktığımızda Muğla'da yer alan binaların kat sayılarının homojen olmadığını bununla birlikte kendi içerisinde gruplaştığı göze çarpmaktadır. Şehrin güney ve güney doğusunda yer alan yapılar 1–2 katlı iken, Atatürk meydanının güneyinde yer alan kısımlarda 5 katlı, Atatürk meydanının doğu ve batısında olan kısımlarda 3-4 kattan oluşan binaların bir arada bulunduğu görülmektedir (Şekil 83).

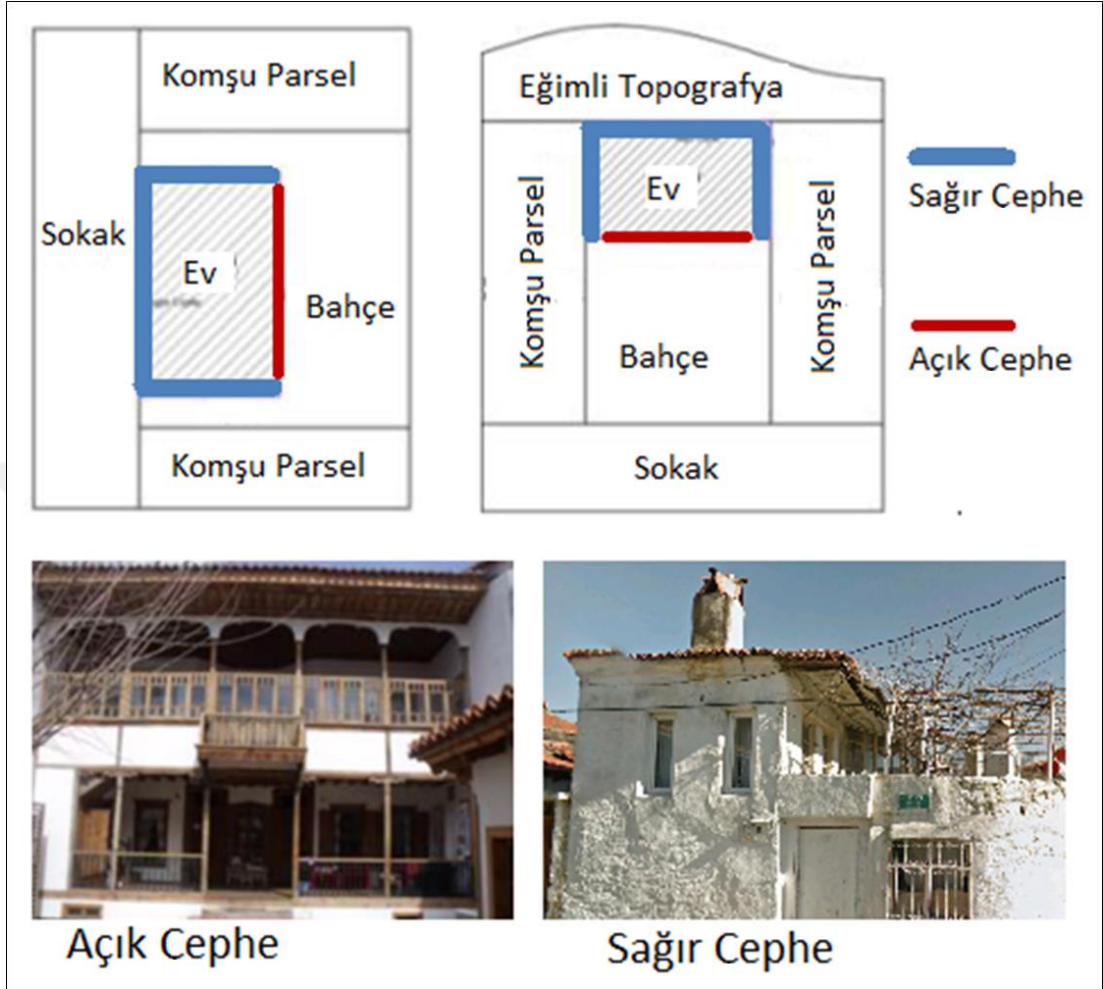
Şekil 83. Muğla Şehrindeki Binaların Kat Sayıları

8.2. Muğla'nın Geleneksel Konut Dokusu

Klasik Muğla evleri genellikle cumbalı, iki katlı ve bahçelidir. Evler genellikle bahçenin kuzey kenarında yer almakta olup, pencerelerin birçoğu evin bahçeye bakan kısmında yer alır. Geri kalan üç cephede pencere sayısı az olup göz hizasının üstündedir. Literatürde dış dünyayla ilişkisi minimum olan bu cepheler sağır cephe, pencere sayısının fazla olduğu ve çoğu zaman boydan boya sofanın bulunduğu cephelere de açık cephe denmektedir (Şekil 84). Muğla evlerinde açık çephe evin bahçesine bakmakta olup, sokakla bir alakası yoktur.

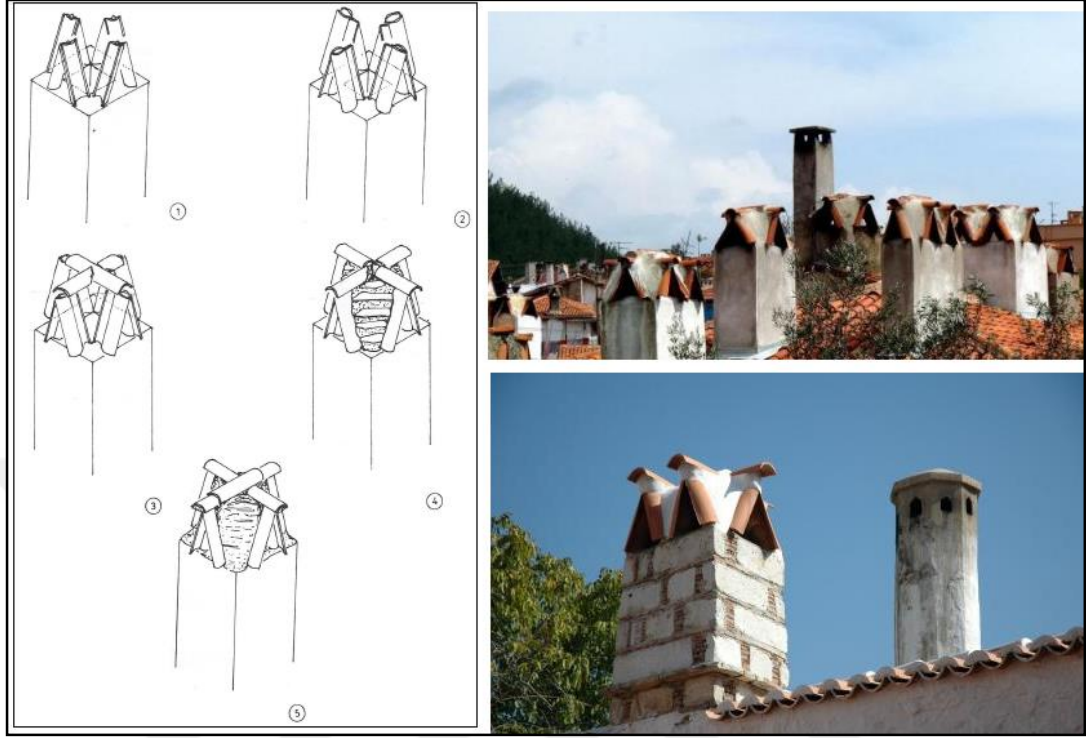
Şekil 84.Muğla Evinin Parsel İçindeki Yerleşim Durumuna Göre Cephe Durumu

Kaynak: Değer'in 2012 yılına ait çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Klasik Muğla evleri yöreye özgü oluklu kiremitlerden yapılmış olan bacalarıyla karakterize edilmektedir. Bu bacalar, birbirine dik dört adet oluklu kiremitin üstünün diğer bir kiremitle örtülmesi ve etrafının harçla doldurulmasıyla yapılır. Bu mimari öge Muğla Yöresine özgü olup UNESCO tarafından Somut Olmayan Kültür Mirası listesinde yer almaktadır (Şekil 85).

Şekil 85.Muğla Evlerinin Karakteristik Bacaları

Kaynaklar: Aladağ, E. 1991. <http://www.gercekgundem.com>
<http://www.yazete.com> (Erişim Tarihi 10.04.2017)

Muğla Şehrindeki sivil mimari yapılarında 19.yy’a ait birçok mimari üslup günümüzde artık terk edilmiştir. Fakat Muğla bacaları 1950’li yıllara kadar kullanılmıştır. Günümüzde bu mimari ögenin, Muğla Şehrinin ve Muğla Yöresi Mimarisinin en güçlü tarihsel simgesi olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki Menteşe Belediyesi, Muğla Valiliği, Muğla Emniyet Müdürlüğü, Muğla Barosu ve Muğla Ticaret ve Sanayi Odası gibi birçok kamu kurumu karakteristik Muğla bacalarını amblem olarak kullanmaktadır (Şekil 86).

Şekil 86.Muğla Bacasının Simge Olarak Kullanıldığı Bazı Kamu Kuruluşları

Klasik Muğla evlerinin diğer özellikleri, çatıların yöreye özgü oluklu kiremitlerle kaplanmasıdır.

8.2.1 Geleneksel Muğla Evlerinin Şekillenmesinde Etkili Olan Fiziki Coğrafya Faktörleri

Muğla Şehrinde kış yağışları sağnak şeklindedir. Bu yağmurlardan olumsuz etkilenmemek adına evlerin çatıları 80–140 cm’lik saçaklar, hatta bazı zaman çift saçak kullanılmıştır (Değer:2012:110). İkinci saçak, mevcut saçığın ucuna açılı bir biçimde çakılan kirişlerin üzerine sac örtülmesiyle yapılmaktadır. Saçaklar, kışın yağmur sularını engellerken yazın da gelen güneş ışınlarından korunmak için geniş yapılmıştır. Benzer bir uygulama pencerelerde(Değer: 2012: 42–43), hatta kapılarda da görülmektedir (Fotoğraf 9, 10).

Fotoğraf 9.Geniş Saçaklara Sahip Muğla Evleri

Fotoğraf 10. Kapıların Üzerinde Yer Alan Saçak

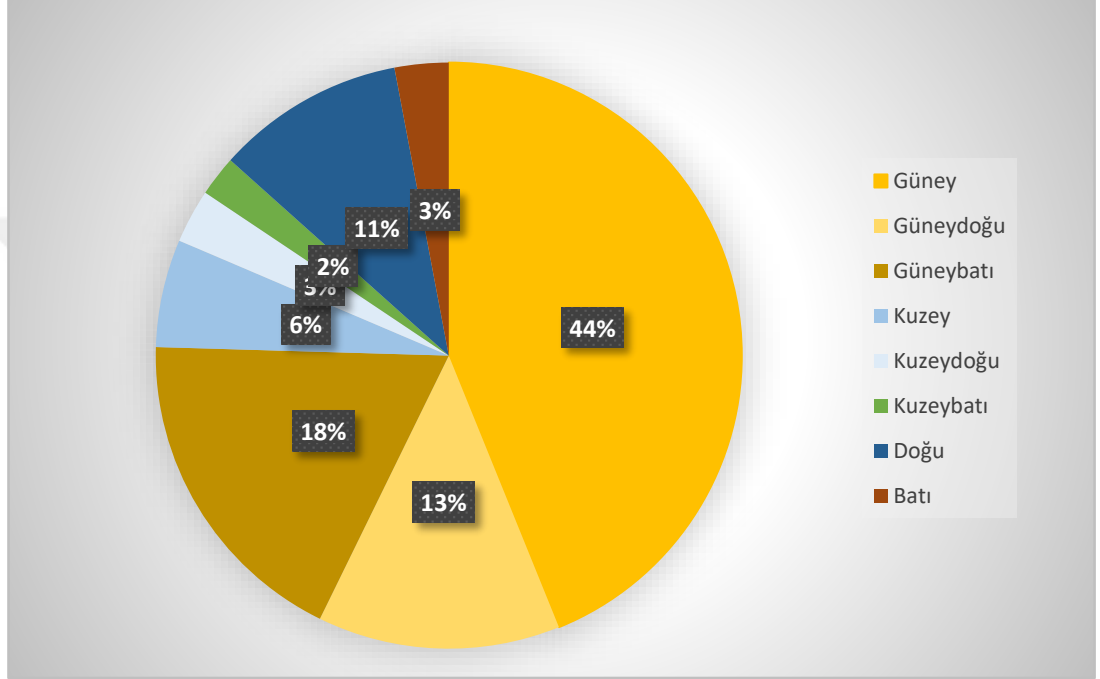

İklim koşulları geleneksel Muğla bacalarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Muğla Şehrinde rüzgâr çok çeşitli yönlerden eser. Bacalar rüzgâr ve yağıştan etkilenmemek adına yukarıda bahsi geçen şekilde yapılmıştır. Keza bu derece yağışlı ve rüzgârlı bir ortamda dahi Muğla genelinde soba zehirlenmesi olaylarının neredeyse hiç olmamasının temel nedeni, geleneksel Muğla evlerinin klasik bacalarıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Kuzey Yarımkürede güneye bakan yamaçlar yıl boyunca daha fazla güneşlenmekte ve kuzeye göre daha sıcak olmaktadır. Bundan dolayı Klasik Muğla evlerinde pencerenin bol olduğu açık cephe genellikle güney cephesinde yer almaktadır (Grafik 34).

Değer, çalışmasında 278 adet tescilli geleneksel Muğla evini incelemiştir. Buna göre bu evlerin, 118'i güneye, 36'sı güneydoğuya, 49'u Güneybatıya, 16'sı kuzeye, 8'i kuzeydoğuya, 28'i Doğuya, 8'i batıya bakmaktadır (Değer:2012:190) (Grafik 34).

Grafik 34. Muğla Evlerinin Bakı Durumu

Klimatik faktörler dışında yörenin jeolojik özellikleri de evlerin inşasında kullanılan malzemenin temininde etkili olmuştur. Muğla evlerinin iç ve dış yüzeyleri kireçle sıvalıdır. İhtiyaç duyulan kireç ise, polyenin ortasında yer alan, şehre 1-2 km uzaklıkta bulunan Hamursuz Tepe'den karşılanmaktadır. Evlerin çatıları örtmek için ihtiyaç duyulan kiremite ise, yöre topraklarından karşılanmaktadır.

8.2.2. Muğla Evlerinin Şekillenmesinde Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Faktörlerin Etkisi

18.yy'la kadar Muğla evlerinin çatısı düz toprakla örtülü olup, gelenekselleşmiş oluklu kiremit ve Muğla bacası bilinmemekte ve kullanılmamaktaydı. Bugün klasik Muğla evi olarak tescillenen yapılar bölgeye 18.yy'da geldiği düşünülen gayrimüslim nüfus tarafından 19.yy'da inşa edilmiştir. Muğla'ya gelen gayrimüslim nüfus sadece gelenekselleşmiş Muğla evlerinin

şekillenmesini değil, aynı zamanda ikamet ettikleri evlerin farklılıklar göstermesinden dolayı evlerin çeşitlenmesine de sebep olmuştur.

Geleneksel Muğla evinin üç tarafı sağır, bir tarafı açık ve genellikle sofalıdır. Evlerin bu şekilde inşa edilmesinin sebeplerinden bazıları yukarıda açıklandığı gibi fiziki coğrafya şartlarıyla ilgilidir. Fakat bu durumun dini ve kültürel sebepleri de bulunmaktadır. Sağır cephelerde pencerenin olmaması veya az olan pencerenin göz hizasının üzerinde olması evin iç kısmının mahrem kabul edilmesi ve dışarıdan evin içinin görülmesi engellemek üzere yapılmıştır. Pencerelerin olduğu sofa kısmı ise, bahçeye bakmaktadır (Fotoğraf 11). Evlerde yaşayanların mahremiyetinin korunması genellikle İslamiyet kültürünün bir yansımasıdır.

Fotoğraf 11.Klasik Muğla Evlerinde Bahçeye Bakan Sofa Kısım(Açık Çephe)

Gayrimüslim evleri Müslüman evlerine göre bazı değişiklikler arz eder. Bu evlerin kapıları Müslüman evlerinde olduğu gibi bahçeye değil doğrudan sokağa açılmaktadır. Bu evlerin de bahçeleri olmakla birlikte Müslüman evlerinde olduğu gibi ön cephede değil evin arka kısmındadır (Kayar 2008: 28). Giriş katlarındaki pencereler ise, daha geniş ve daha alçaktadır. Bu evler genellikle Saburhane mevkiinde yoğunlaşmış olup kütle nizamlı ve kesme taşlardan yapılmıştır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12.Geleneksel Muğla Evleri

Şehirde sürdürülen ekonomik faaliyetlerde, evlerin mimari özelliklerinin şekillenmesinde etkili olmuştur. Örneğin, Müslüman halk genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşırdı. Bundan dolayı bahçeden sokağa açılan kapılar besledikleri hayvanlarının geçmesine müsaade edecek kadar geniş ve yüksek yapılırdı. Bu tür kapılar kuzulu kapı olarak adlandırılmaktadır (Fotoğraf 13, 14) (Değer: 2012: 45).

Fotoğraf 13.Kuzulu Kapı

Gelenekselleşmiş olan Muğla kapıları, Muğla evinin kendine has bir özelliğidir. Kapı iki kanatlı olup bir kanadında “kuzu” adı verilen daha küçük bir bölmeden girilir. Kapının üzerinde örnek halka genellikle de kadın eline benzer bir kapı tokmağı bulunur. Kapı tokmağı 2 defa vurulursa gelen kişinin kadın, üç defa çalınması durumunda gelen kişinin erkek olduğu anlaşıldı. Eğer gelen kadın ise, kapıyı kadın açar, erkek ise, kapıyı evdeki erkeklerden biri açardı. Eğer ev sahibi yakın bir yere gitmiş ve hemen geri dönecekse kapı tokmağının üzerine kısa, uzun kalacaksa uzun bir ip bağlardı. Eğer gittiği yerde yatıya kalacaksa kalın ve uzun bir ip bağlayıp düğüm atardı böylece kapıya gelen misafir ev sahibinin ne zaman evine döneceğini öğrenirdi. Günümüzde bu kapı tokmaklarından ancak 20–30 kadarı kalmış olsa da bir buçuk asır önce 4 000 tane kadardı (Abacıoğlu, 2012) (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14. Klasik Muğla Evlerindeki Kapı Tokmağı

Ekonomik faaliyetlerin Muğla evleri üzerindeki etkisine bir diğer örnek ise, Muğla evlerinde kullanılan harçta yöre halkının besledikleri keçilerin kıllarını doğal bir izolasyon malzemesi olarak kullanılmış olmasıdır (Aladağ, 2004: 25, 81).

Muğla evinin bir başka özelliği ise, göçebe kültüründen izler taşımasıdır. Batı kültüründeki evler gibi, odalar yatak odası, oturma odası, çalışma odası gibi dizayn edilmemiştir. Oturma odası olarak kullanılan oda, akşamları yatak odası, yeri geldiğinde de, banyo olarak kullanıldığı bilinmektedir (Nedim, 2005: 45).

Muğla evlerinin şekillenmesinde bu evlerde yaşayanların gelenekleri de etkili olmuştur. Tüm Anadolu'da görüldüğü gibi her ev bir diğer evin manzarasını kapatmayacak şekilde inşa edilmiştir (Değer: 2012: 46).

8.2.Cadde Ve Sokak Sistemlerin Ortaya Çıkması Üzerinde Etkili Olan Faktörler

Muğla Şhrinde cadde ve sokak sistemlerinde planlama anlayışı, tapografya, hidrografya, klima, kültürel, faktörler, kamusal alanlar, kültür ve inanç sistemleri gibi bir çok faktör etkili olmuştur.

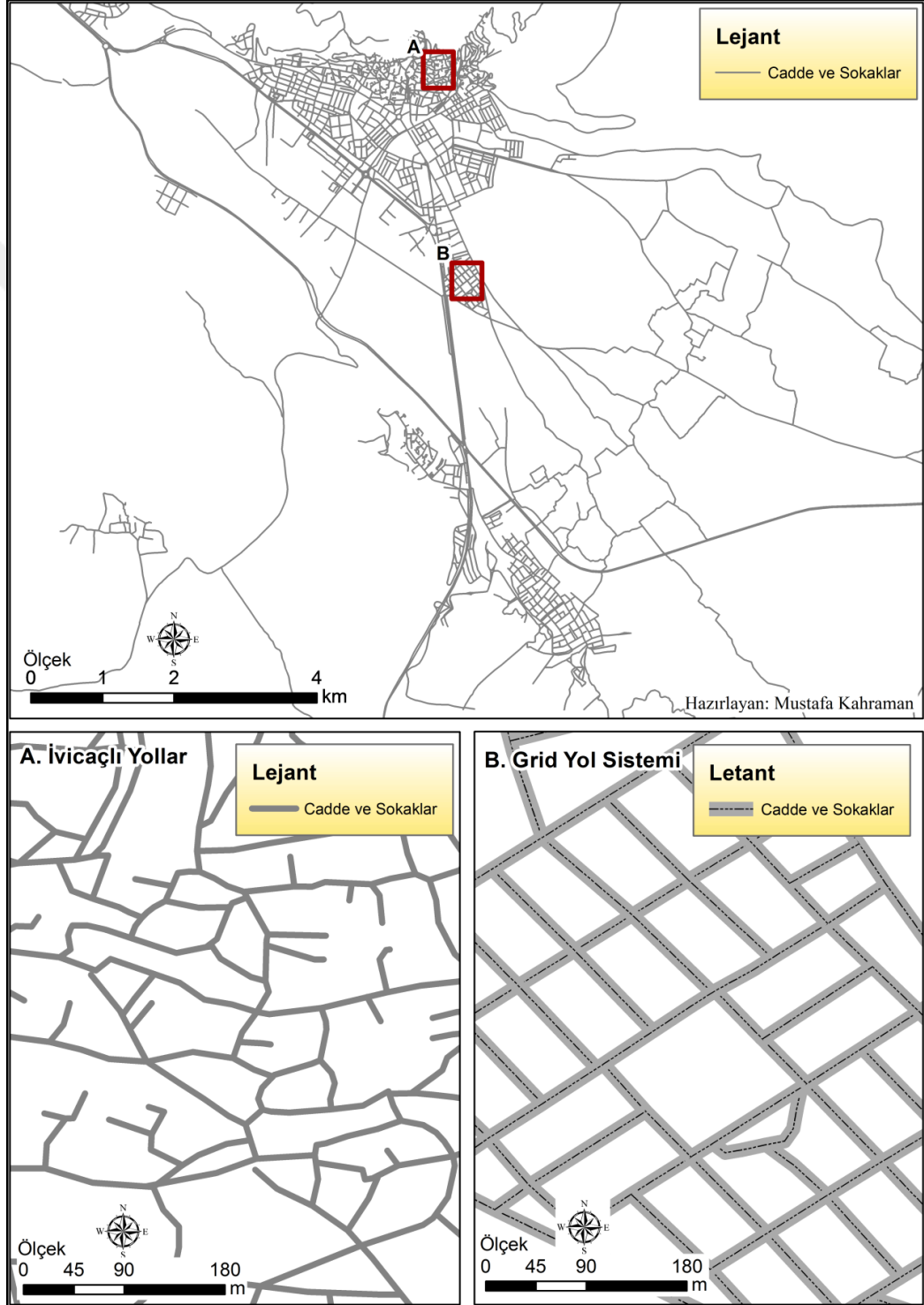
8.2.1. Planlamanın Yol Şebekesi Üzerindeki Etkisi

Muğla şhrindeki cadde ve sokak sistemlerini 19.yy öncesi ve sonrası olmak üzere iki döneme ayırabiliriz. 19.yy'dan önce gelişmiş olan cadde ve sokaklar klasik Türk-İslam şhrinin cadde ve sokak sistemini yansıtmaktadır. Buna göre, cadde ve sokaklar kısa mesafede sık sık yön değiştirir ve genişlikleri sabit değildir. Yollar camii ve pazarın bulunduğu merkezden çevreye doğru uzanır ve yolların büyük bir kısmı çıkmaz sokaklardan meydana gelmektedir. 19.yy'dan sonra oluşturulan cadde ve sokak sistemlerinde ise, modern planlama tarzları benimsenmiş olup, ıınsal ve grid sistem uygulanmıştır.

Orta, Balibey, Camiikebir, Hacırüstem, Müştakbey, Şeyh Mahallesi gibi mahalleler Muğla Şhri'nin eski mahalleri olup, cadde ve yol sistemleri genellikle yukarıda anlatılan Türk-İslam şhirlerinde sıkça karşımıza çıkan cadde ve sokak

sistemlerinin güzel örneklerine rastlanmaktadır. Emirbeyazıd, Karşıyaka, Karamehmet, Kiramettin, Muslihittin, Orhaniye ve Kötekli Mahallerinde ise, modern planlama ilkeleri gözetildiğinden girid yol sistemi hâkimdir (Şekil 87).

Şekil 87.Muğla Şehrinin Bazı Mahalleleri ve Mahallerde Etkili Olan Yol Sistemleri

Muğla Şehrinde ilk planlama çalışmaları 1848’ yılında çıkarılan “Ebniye Nizamnamesiyle” başlamıştır. Bu kanuna göre, yapıların belirli bir hizada olması gerektiği öne sürülmüştür (Denel 1981: 1431). Keza yine 19.yy’da şehirlerde planlı bir yapı gözlenmeye başlamış ve şehrin 19.yy’da gelişen bölgelerinin daha eski yerleşmelere göre kısmen daha düzenli olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde şehirde bir meydan ve meydanın etrafında belediye binası, hükümet konağı gibi cumhuriyet rejiminin yeni yönetim binaları inşa edilmiştir. Bu yönetim binalarından çevreye doğru Recai Güreli, Özer Türk, Naci Karaosmanoğlu, Kurşunlu ve Cumhuriyet Caddeleri uzanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında oluşturulan bu yol sistemi, Muğla Şehrinin ilk ve tek ışınsa yol sistemidir. Daha sonraki dönemlerde dönemin planlamacılık anlayışı gereği grid sistem başarıyla uygulanmıştır.

1960’lı yıllardan itibaren uygulanan grid sistemin hâkim olduğu sahalar Muğla Şehrindeki cadde ve sokakların en planlı olduğu ve aynı zamanda planlamanın cadde ve sokak sistemi üzerindeki etkisinin en net görüldüğü yerlerdir.

Modern planlama ilkelerine göre cadde ve sokakların genişliği ile binaların kat adedi arasında bir uyum olmalıdır. Kat adedi arttıkça yolun daha geniş planlanması gerekmektedir. Bir başka açıdan binaların kaç katlı olacağına karar verilirken yolların genişlikleri de dikkate alınmalıdır.

Kat adedi ve yol genişliği arasındaki bu durum şehir plancıları tarafından yere ve zamana koşulları dikkate alınarak uygulanmaktadır. Örneğin 1978 yılında İzmirde iki katlı bir yapının yüksekliği 9,80 m iken, İstanbulda 9,50’dir (Geray, Keleş, Yavuz, 1978:377). Buna bağlı olarak öngörülen yol genişliği de 6-9,5 m arasında değişmektedir.

Günümüzde yolun genişliği ve binaların yüksekliği arasındaki bu uyum 2.11.1985 tarihli ve 18916 sayılı Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğine göre belirlenmiştir. Bu yasaya göre: Konut ve Ticaret Bölgelerinde Yol genişliği;

7 m.'ye kadar olan yollarda Bodrum Kat Hariç 2 kattan fazla,

7 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 3 kattan fazla,
10 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 4 kattan fazla,
12 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 5 kattan fazla,
15 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 6 kattan fazla,
18 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 7 kattan fazla,
20 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 8 kattan fazla,
25 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 10 kattan fazla,
30 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 12 kattan fazla,
35 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 14 kattan fazla,
40 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 16 kattan fazla,
50 m. ve daha geniş yollarda Bodrum Kat Hariç 18 kattan fazla,
olamaz (Resmi Gazete <http://www.resmigazete.gov.tr> Erişim Tarihi
3.11.2017)

Muğla şehrinde 1960’lardan günümüze yapılan binaların çoğu 4–5 katlıdır. Dolayısıyla Bu durum yolların genişlikleri üzerinde etkili olmuştur. Yâda tam tersi yolların genişlikleri kat sayıları üzerinde, dolayısıyla şehrin dikey büyümesi üzerinde etkili olmuştur. Örneğin Şehit Özden Aşınmaz Caddesi bir kaldırımdan diğer kaldırıma olan uzaklığı 10 metre, evlerin yüksekliği ise, 4 katlı olarak planlanmıştır (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15.Şehit Özden Aşınmaz Caddesi

8.2.2.Yol Şebekesini Etkileyen Topoğrafik Faktörler

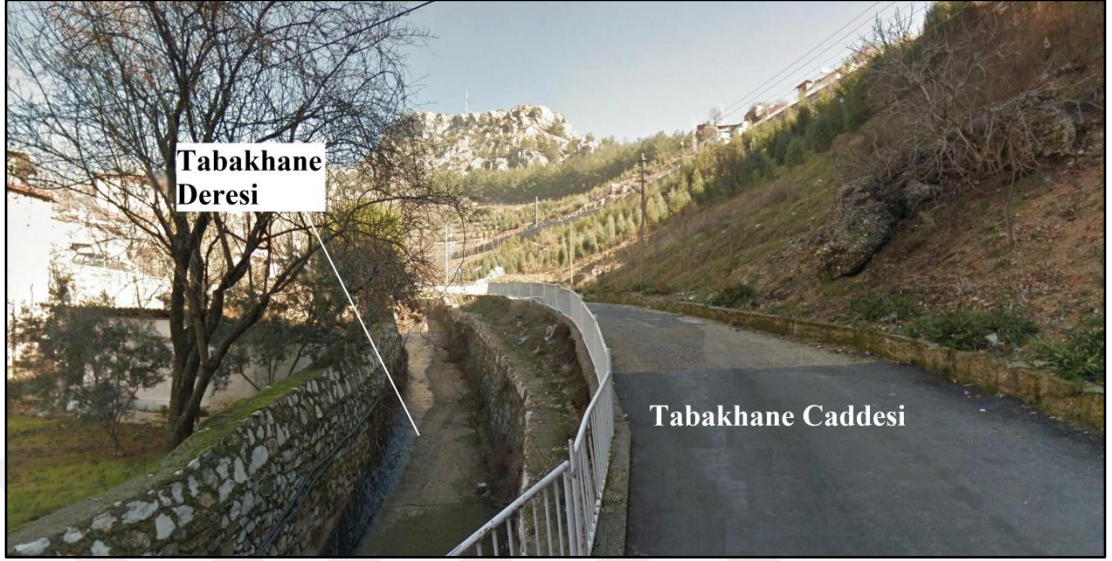
Cadde ve sokakların oluşumu çoğu zaman bir plan dâhilinde gerçekleşmez. Yol güzergâhlarının oluşmasında etkili olan en önemli faktör iki mesafe arasındaki en kısa ve en kolay yolu bulma isteğidir. Dolayısıyla yollar topografya şartlarından etkilenmiştir.

Topoğrafyanın yollar üzerindeki etkisini eski mahallelerde daha rahat gözlemlemek mümkündür. Eğimin arttığı yerlerde yollar basamaklı hale getirilmiş veya yollar vadi ve sel yarıklarını takip etmeye başlamıştır.

8.2.3. Yol şebekesini etkileyen Hidrografya Faktörleri

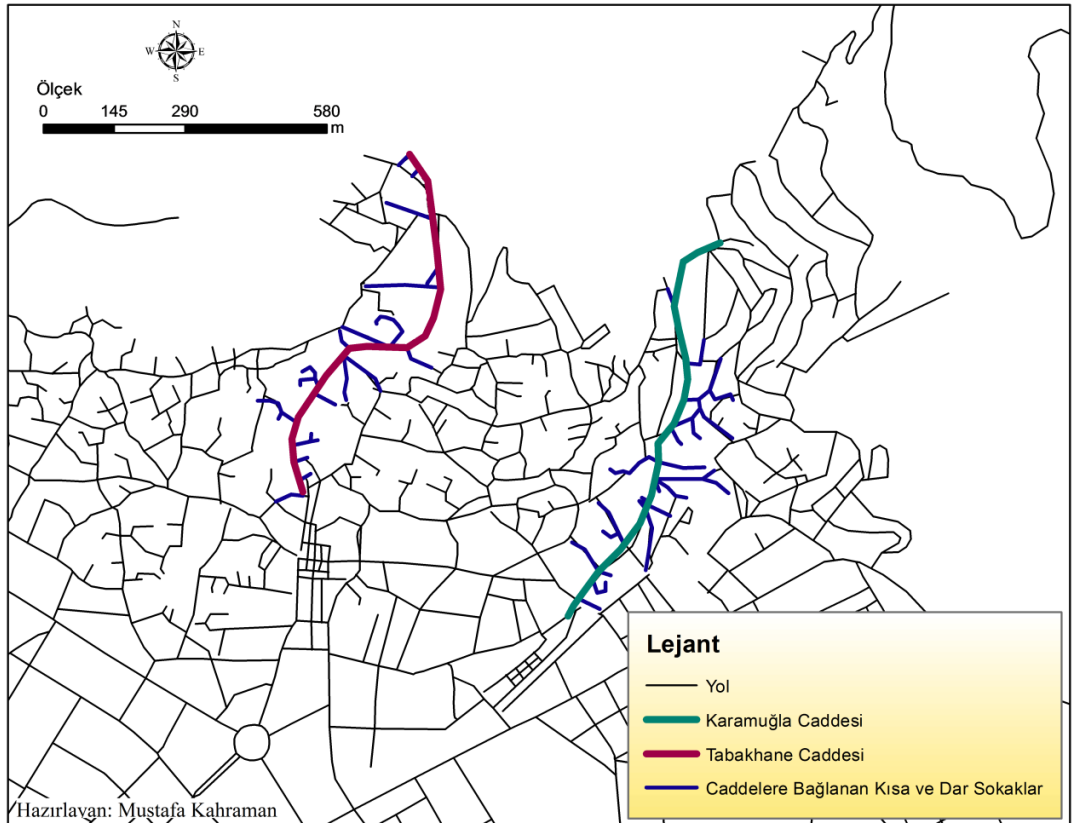
İklim kısmında ayrıntılı olarak değerlendirildiği gibi, Muğla Şehrinde su noksanlığı bulunmaktadır. Bundan dolayı şehir genelinde eskiden beri suya ulaşmak önemli bir zorunluluk halini almıştır. Suya daha yakın olmak adına binalar akarsuya yakın bir yere kurulmuştur. Bunun sonucunda ana caddelerin birçoğu vadilerle paraleldir (Fotoğraf 16).

Fotoğraf 16.Tabakhane Caddesi (Güneyden Kuzeye Bakış)

Muğla Şehri'ndeki eski mahallerdeki yolların birçoğu kısa mesafede yön değiştirmektedir. Fakat vadilere paralel olan Tabakhane, Karamuğla Caddesi gibi caddeler diğer sokak ve caddelere göre daha düz ve daha geniştir (Şekil 88).

Şekil 88.Vadi Boyunca Uzanan Caddeler ile Kısa ve Dar Sokaklar

Tabakhane Deresi boyunca devam eden ve ismini bu dereden alan Tabakhane Caddesi arabaların park edebildiği geniş ve düz yol iken, Yokuş Sokak dar ve kısadır. Yokuş sokağın Uzunluğu 35 metre genişliği ise, yaklaşık 2 metre iken, Tabakhane Caddesi 163 metre boyunca düz bir şekilde devam etmektedir. Genişliği ise, ortalama 9 metredir. Tabakhane Caddesi de 710 metre boyunca kesintisiz devam eden yer yer genişliğin 10 m'nin üzerine çıktığı bir caddedir (Fotoğraf 17,18).

Fotoğraf 17.Yokuş Sokak

Fotoğraf 18. Tabakhane Caddesi

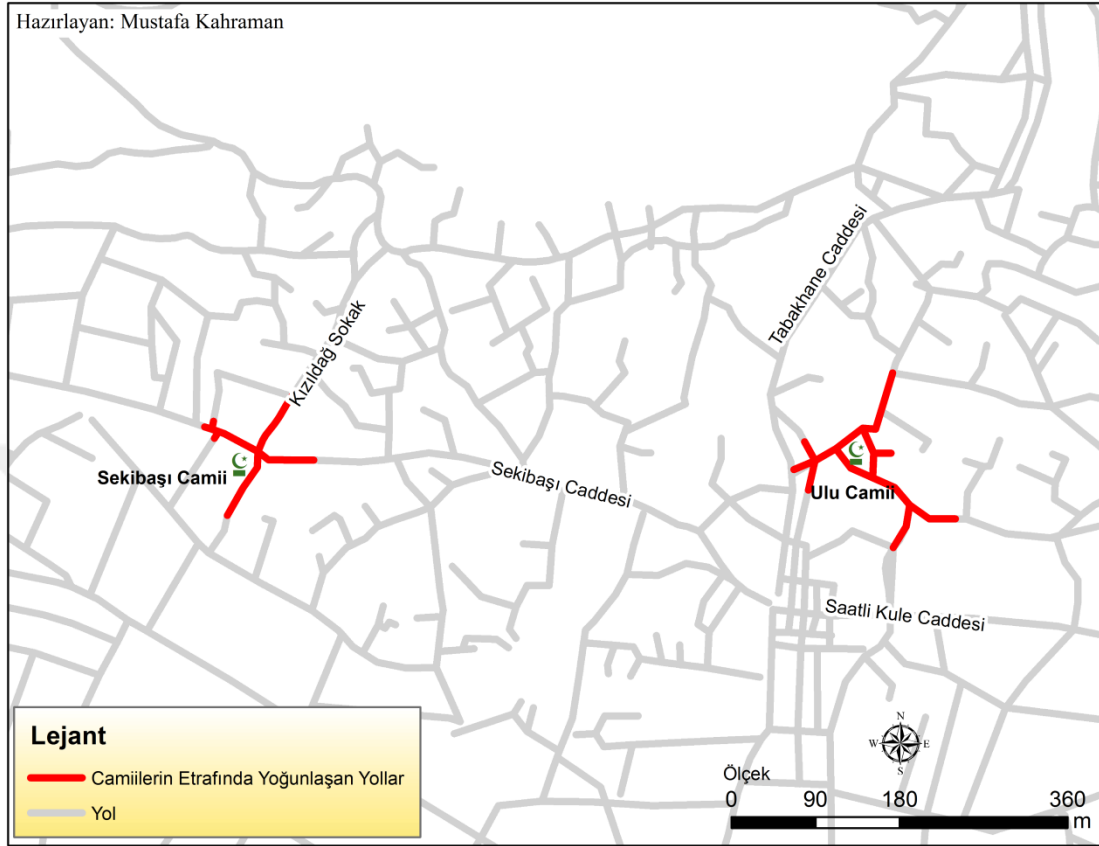
8.2.4. Yol Şebekesini Etkileyen Klimatik Faktörler

Muğla Şehri'nin kuzey kısmında yer alan cadde ve sokaklar oldukça kısa ve dardır. Cadde ve sokakların bu şekilde dar olmasının birçok sebebi olmakla birlikte sokakların darlığında iklimik faktörlerde de etkili olmuştur. Muğla Şehrinde yaz mevsimi sıcak olduğu için gölgeye ihtiyaç vardır. Sokakların dar olmasıyla ihtiyaç duyulan gölgelik alanlar sağlanmış olur. Sokakların kısa mesafelerde yön değiştirmesi de sokakların gölgeli olmasını sağlayan bir faktör olarak dikkat çekmektedir.

8.2.5. Yol Şebekesini Etkileyen İbadethaneler

Şehrin tarihsel yapısında yol şebekesi üzerinde etkili olan bir diğer faktör ise, cami, mescid gibi kamusal alanların konumudur. Bu tür yerlere açılan birçok cadde ve sokak bulunmaktadır (Şekil 89).

Şekil 89. İbadethanelerin Yol Sistemlerini Kendine Çekme Özelliği

8.2.6.Kültür ve İnanç Sistemlerinin Yol Şebekeleri Üzerindeki Etkisi

Muğla Şehrinin genelinde toplam 929 adet cadde ve sokak bulunmakta olup % 8'i çıkmaz sokaktır. Fakat çıkmaz sokakların dağılımı homojen değildir. Tarihi kimliğini büyük ölçüde koruyabilmiş olan Hacı Rüstem, Kiramettin, Orta Mahalle, Camiikebir, Karşıyaka, Balıbey ve Şeyh Mahallerinde şehrin geri kalan mahallerine oranla daha fazla çıkmaz sokak bulunmaktadır. (Tablo 40).

Tablo 40.Muğla Şehrindeki Cadde ve Sokak Sayıları ile Çıkmaz Sokakın Toplam Cadde ve Sokak Sistemleri İçindeki Payı

Mahalle Adı	Cadde ve Sokak Adedi	Çıkmaz Sokak Adedi	Çıkmaz Sokakın Toplam Cadde ve Sokak Sistemleri İçindeki Payı (%)
Hacı Rüstem	10	5	50
Kiramettin	22	9	41
Orta Mahalle	14	4	29

Camiikebir	29	7	24
Karşıyaka	60	11	18
Balıbey	11	2	18
Şeyh	42	6	14
Emirbeyazıt	96	9	9
Müştabey	26	2	8
Karamehmet	56	4	7
Düğerek	125	8	6
Muslihittin	114	5	4
Orhaniye	201	0	0
Kötekli	123	0	0
Toplam	929	72	8

Tablo 44’de görüldüğü üzere Muğla şehrinde Hacirüstem mahallesindeki caddede ve sokakların yarısı çıkmaz sokaktır. Hacirüstem mahallesindeki kadar yüksek bir oranda olmasa da Kiramettin, Orta Mahalle, Camiikebir, Karşıyaka, Balıbey ve Şeyh mahallerinde de çıkmaz sokak miktarlarının %10’un üzerinde olduğu görülmektedir. Yakın zamanda şehrin bir parçası haline gelen Orhaniye ve Kötekli Mahallerinde ise, çıkmaz sokak bulunmamaktadır

Çıkmaz sokakların oluşmasındaki sebep, ilk yerleşmelerin mahalleler şeklinde olması ve inzivai hayat düşüncesidir. Çıkmaz sokaklara daha az kişi gelir ve diğer sokaklara göre mahremiyetin daha rahat sağlandığı bir yapı oluşur. Bu kültürel ve sosyal anlayışla üretilen sokak ve cadde sisteminin hâlâ korunabildiği mahallelerde bol miktarda çıkmaz sokakla karşılaşmak mümkündür.

8.3. MAHALLELER

Bu başlık altında ilk etapta Muğla Şehrinin 16-19.yy’da tarihi kaynaklara geçmiş olan mahalleri ikinci etapta ise, günümüzdeki mahalleri ele alınacaktır.

8.3.1. Muğla Şehrinin Mahalleleri (16–19. yy)

Daha önce de belirtildiği gibi Muğla Şehri 13.yy’dan 19. yy’a kadar klasik bir Türk İslam şehridir. Dolayısıyla mahalle yapılarında da bu özelliği görmek mümkündür. Genel teamüle uygun olarak, Muğla Şehrinin ilk mahalleri bir mescit yâda cami etrafında şekillenmişlerdir (Bayartan, 2005: 99). Bu durumu mahallerin

isimlerinde de görmek mümkündür. Günümüzde dahi mevcut 14 mahallenin 3 tanesinin isminde (Hacıüstem, Şeyh ve Camiikebir Mahallleri) bu durumu görmek mümkündür.

Muğla Şehrinin mahallerine dair en eski tarihi belge 1517 yılına ait tapu tahrir defteridir. Bu kaynakta Muğla Şehrinin 12 mahalleden meydana geldiği aktarılmaktadır (Akgünlü, 2001: 21). 1517 yılı sonrasında kaydı tutulmuş 1562–63 ve 1583 yılı tapu tahrir defterlerinde de aynı mahaller varlığını devam ettirmişlerdir. (Akgünlü, 2001: 21) (Tablo 22). 1830 yılında ise, mahalle sayısı 13 olup bir önceki tahrirde adı geçen Mescid-i Değseklü, Mescid-i Hacı Mustafa, Mescid-i Kızılca Dere, Mescid-i Sofi Hüseyin mahallerine kayıtlarda rastlanmamıştır (Kütükoğlu, 2010: 92). Onların yerine yeni mahaller kurulmuş yâda isimleri değişmiştir. 1830 yılı Menteşe Sancağı tahriri defterinde adı geçen mahaller şunlardır: Şeyh Bedreddin, Beyazıd, Bali Hoca, Emri-i Küçük, Orta, Yaka, Densed/Densid, Kerameddin, Muslihiddin, Kara Memi, Cam’-i Kebir, Hacı Rüstem, Ahmet Hoca mahallelerinin adı geçmektedir (Kütükoğlu, 2010: 18). Bu mahallerden Ahmet Hoca, Kara Memi, Yaka, Muslihiddin, Orta ve Gayri Müslim Mahalleleri bir önceki tahrir defterinde adı geçmeyen mahallelerdir (Akgünlü, 2001: 21; Mete, 2004:125, 126). 1844 yılı tapu tahrir defterinde ise, 1830 yılı temettuat defterine göre farkı daha önce kayıtlarda bulunmayan gayri müslim mahallesi kayıtlarda vardır (Mete, 2004: 11).

Tablo 41. 16. ve 19. Yy’da Muğla Mahalleleri

Tarih İçinde Almış Olduğu İsimler	Yıllara Göre Hane Sayıları			
	1517	1562–63	1583	1844
Mescid-i Hacı Timurhan/Karamehmet/Kara Memi	63	29	36	103
Kiramettin/Kerimüddin/Mescid-i Bazirganlar Keramettin	50	37	52	40
Bali Hacı/Bali Hoca	44	28	41	74
Camii/ Cam’-i Kebir	77	82	97	153
Emirbeyazıt/ Hacı Beyazıt/ Beyazıt	39	31	37	30
Hacıüstem/ Mescid-i Hacı Rüstem	44	48	57	83
Yeni Cami (Besi Hoca + Emir Küçük)	55	37	51	94
Şeyh/Mescid-i Kadı/Şeyh Bedreddin	71	54	101	3
Mescid-i Değseklü/ Densed/Deksiklü/Deksed	73	52	73	---
Mescid-i Hacı Mustafa	43	28	24	---
Mescid-i Kızılca Dere	1	10	18	---

Mescid-i Sofi Hüseyin	29	38	38	---
Karşıyaka/Yaka	---	---	---	112
Ahmed Hoca	---	---	---	48
Müslihittin	---	---	---	107
Orta	---	---	---	87
Gayi Müslim Mahallesi	---	---	---	52

Kaynak: Akgünlü, 2001: 20–26; Mete, 2004:125, 126; Kütükoğlu, 2010:241.

Görüldüğü gibi mahallerin bazıları 1517’den 1844 yılına kadar tarihi kayıtlarda raslanırken bazıları sadece 16. yy kayıtlarında bazıları da sadece 19.yy kayıtlarında karşımıza çıkmaktadır. Gerek 16.yy’da gerekse 19. yy tarihi kaynaklarda adı zikredilen tek mahalle Densed mahallesidir. Densed mahallesi farklı kaynaklarda farklı şekillerde kayıt edilmiştir (Kütükoğlu, 2010: 18; Mete, 2004:55. 125. 128; Akgünlü, 2001:23) Bunun sebebi Osmanlı yazımından kaynaklanmakta olduğu düşünülmektedir.

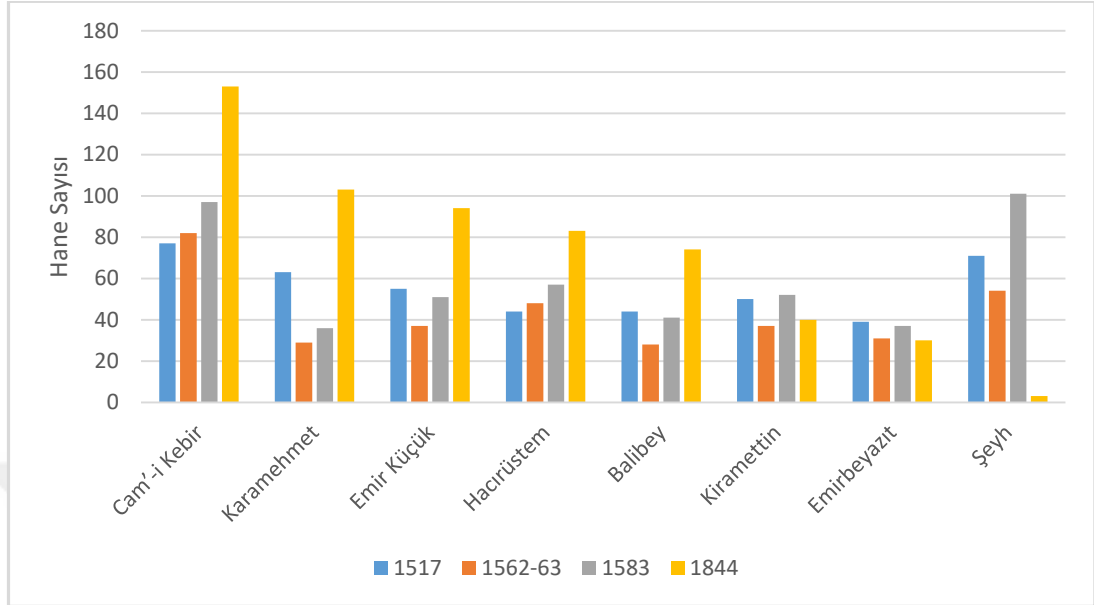
16.yy ve 19.yy’a isimlerine rastlanılan mahalleri arasında hane sayısı dolayısıyla nüfus miktarları en çok değişen mahalleler: Camikebir ve Şeyh mahalleridir (Tablo 42) (Grafik 35). Camiikebir mahallesi 1571’deki hane sayısı 77 iken, 1844 yılında %99 oranında artarak 153 hane olmuştur (Akgünlü, 2001:23) (Tablo 23). Şeyh mahallesi ise, 1583 yılında Camiikebir mahallesinden sonra nüfusu en fazla olan ikinci mahallesi iken, 1844 yılına gelindiğinde hane sayısı sadece 3’tür (Mete, 2004: 26).

Tablo 42. Muğla’da 1517–1844 Yılları Arasında Kaydı Bulunan Mahaller, Mahallelerdeki Hane Sayısı ve Artış Oranları

Mahalle İsimleri	1517	1562–1563	1583	1844	1517–1844 Artış Oranı
Cam’-i Kebir	77	82	97	153	99%
Hacıüstem	44	48	57	83	89%
Emir Küçük	55	37	51	94	71%
Bali Hoca	44	28	41	74	68%
Kara Memi	63	29	36	103	63%
Kiramettin	50	37	52	40	-20%
Emirbeyazıt	39	31	37	30	-23%
Şeyh/Mescid-i Kadı	71	54	101	3	-96%

Kaynak: Akgünlü, 2001: 20–26; Mete, 2004:125. 126. yararlanılarak oluşturulmuştur.

Grafik 35. Muğla’da 1517-1844 Yıllarında Bulunan Mahallerin Hane Sayıları

1517 yılından, 1844 yılına gelinceye kadar nüfusu en fazla azalan mahalle ise, %96’lık eksilmeye Şeyh Mahallesi’dir. Şeyh Mahallesi’nin bir diğer özelliği ise, 1517–1844 yılları arasında nüfusu en fazla dalgalanan mahalledir. Şeyh Mahallesi’nin hane sayısı, 1517 yılında 71 iken 1562–63 yılında %-31 oranında eksilip 54 haneye, sadece 20 yıl içerisinde ise, nüfusu %94 oranında artıp 1583 yılında 101 haneye ulaşmıştır. 1844 yılında ise, hane sayısı %97’lik bir eksilmeye 3 olmuştur. Yaşanan bu düşüşün sebebi olarak ilk akla gelen ihtimal mahalle sınırlarında bir değişme olduğu yönündedir. Şeyh Mahallesi’nin hane sayısının bu denli düşerken Şeyh mahallesi’nin yakınındaki Camiikebir Mahallesi’nin nüfusunun artmış olması 1583 sayımlarında Şeyh Mahallesi’nde sayılan bazı hanelerin 1844 tahririnde Camiikebir Mahallesi’nde sayıldığı görüşünü desteklemektedir.

Bu durumla alakalı sorulması gereken bir diğer soru ise, hane sayısı 3 olan bir yerleşmenin neden mahalle olarak zikredildiğidir. 16.yy da şehrin merkezi Arasta olarak kabul edilirdi. Fakat 19. yy’da Arasta önemini yitirmiştir. Şehrin yeni merkezi Şeyh mahallesi’nde bulunan konakaltı mevkii olmuştur (Fotoğraf 19). Dolayısıyla Şeyh mahalesinde 1844 temettu sayımında sadece üç hane sayılmış ise, de şehrin merkezi iş sahası olması sebebiyle mahalle statüsünden çıkarılmamış olmalıdır.

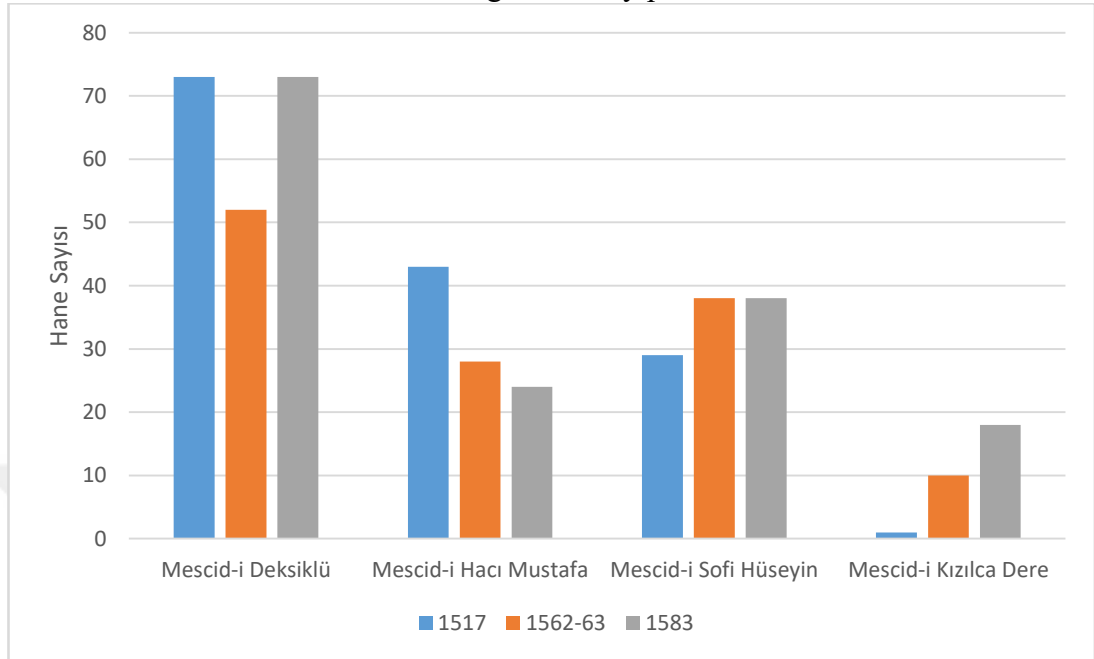
Fotoğraf 19.10.yy'dan İtibaren Şehrin Merkezi Kabul Edilen Konakaltı Meydanı ve Hacılar Hanı

Kaynak: Koca, 2015: 219

Muğla Şehrinin mahallerini incelerken Densed, Mescid-i Hacı Mustafa, Mescid-i Sofî Hüseyin, Mescid-i Kızılca Dere mahallelerinin 1844 yılı temettuat kayıtlarında olmadığı görülmüştür. Bu mahaller 16.yy da toplam mahalle nüfuslarının önemli bir kısmını oluşturmuşlardır (Grafik 36). Bu dört mahallerinin 1517 yılında toplam hane sayıları 146 olup 1517 yılında Muğla Şehrindeki tüm mahallerin hane sayıları toplamının %25'ine denk gelmektedir. 1562–63 yılına ait tapu tahrir defterlerinde de durum benzerdir. Bu dört mahalle 1562–63 yılına ait tapu tahrir kayıtlarında toplam hane sayısının %27'sini 1583 yılı kayıtlarında ise, %24'ünü oluşturmaktadır.

Grafik 36. Muğla'nın Kayıp Mahalleleri

Bu mahallelerin nerede yer aldıklarına dair bilgiye ulaşamamıştır. Bunlar ya sönükleşti ya da isimleri değişmiş olmalıdır. Bu mahaller arasında hane sayısı açısından en istikrarlı olan Mescid-i Değseklü iken en istikrarsız olan Mescid-i Kızılca Dere mahallesidir (Tablo 43).

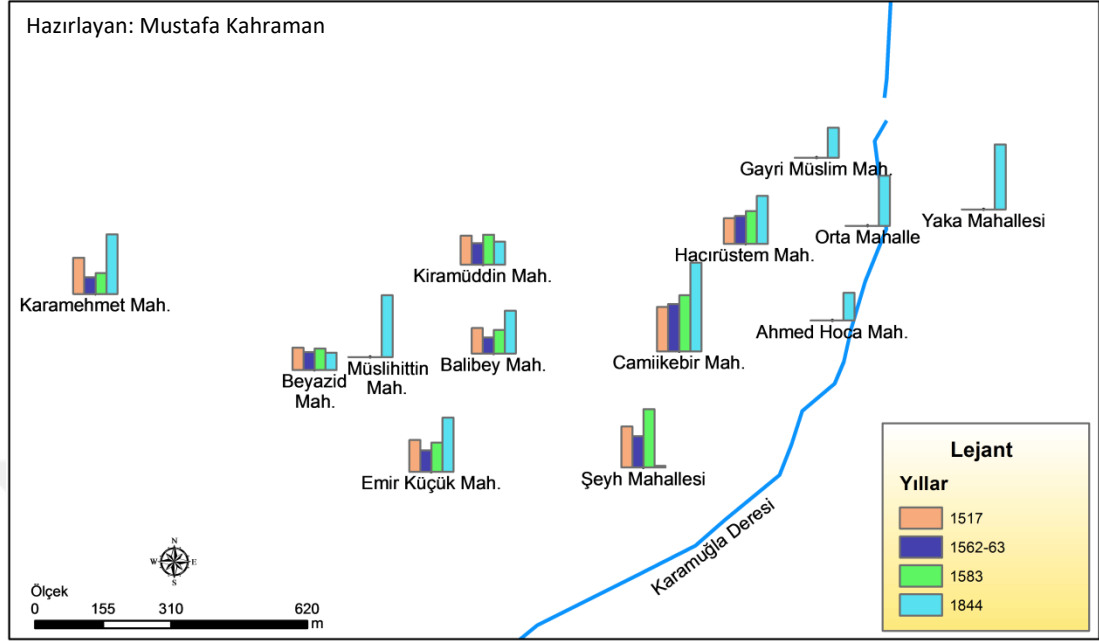
Tablo 43.16.yy'da Muğla Mahalleleri

Mahalle İsimleri	1517	1562-63	1583	1517-1583 Hane Artış Oranları
Densed	73	52	73	0%
Mescid-i Hacı Mustafa	43	28	24	-44%
Mescid-i Sofi Hüseyin	29	38	38	31%
Mescid-i Kızılca Dere	1	10	18	1 700%

Kaynak: Akgünlü, 2001: 20-26; Mete, 2004:125, 126.

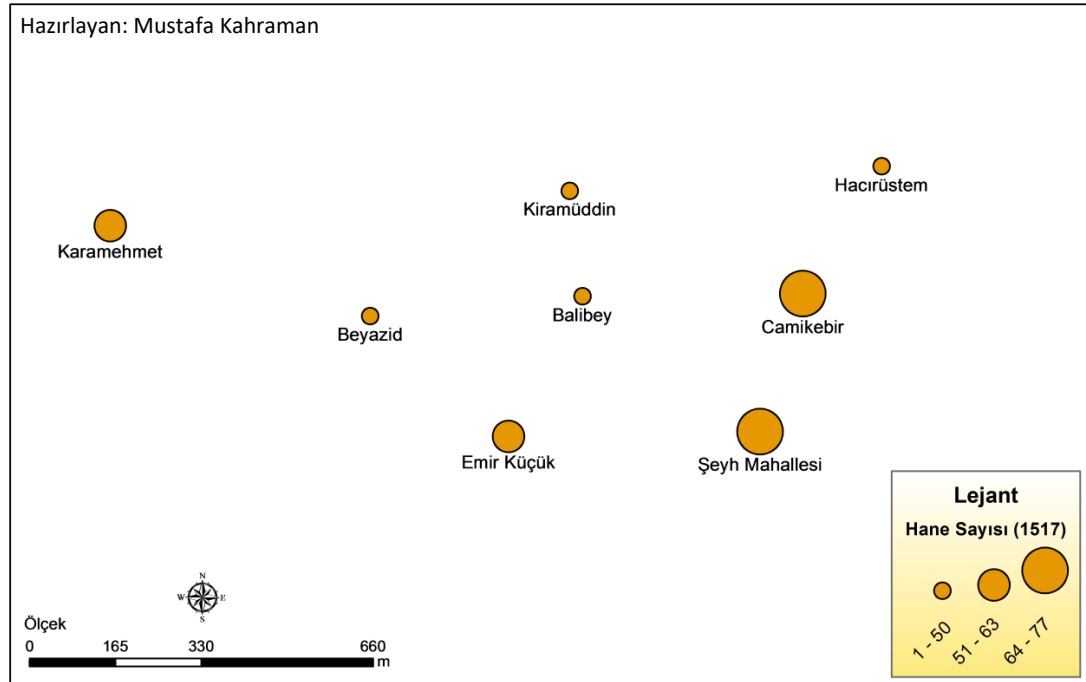
Bu mahallelerin dışında 19.yy'a kadar isimleri kaynaklarda geçmemiş olan mahaller de vardır. Bu mahalleler, Muslihittin, Ahmet Hoca, Orta Mahalle, Yaka Mahallesi ve Gayri Müslim mahallesidir. Bu mahalleler arasında Densed Mahallesi'nin bulunduğu mevki tespit edilememiştir. Diğer mahallelerin çoğu Tabakhane Deresi'nin doğu kısmında bulunmaktadır (Şekil 90).

Şekil 90. Mahalle bazlı hane sayıları (16-19.yy)

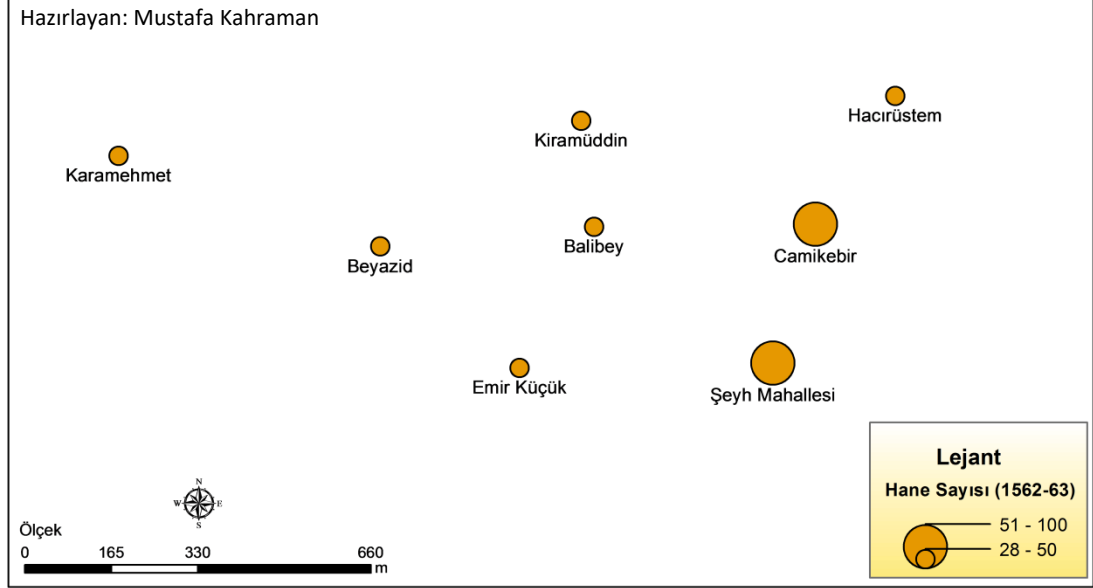

Muğla Şehri 19.yy'da Tabakhane Deresi'nin doğusuna geçmiştir. Bu yeni kurulan mahalleler hane sayısı bakımında küçük mahalleler olmayıp (Şekil 91, 92, 93,94, 95), mahallerin toplam hane sayısı 406'dır. 1844 yılında Muğla Şehrinde kayda geçen toplam hane sayısı ise, 986'dır. Bir başka ifadeyle yeni kurulan mahallelerdeki hane sayısı Muğla Şehrinin hane sayısının %41'ini oluşturmaktadır.

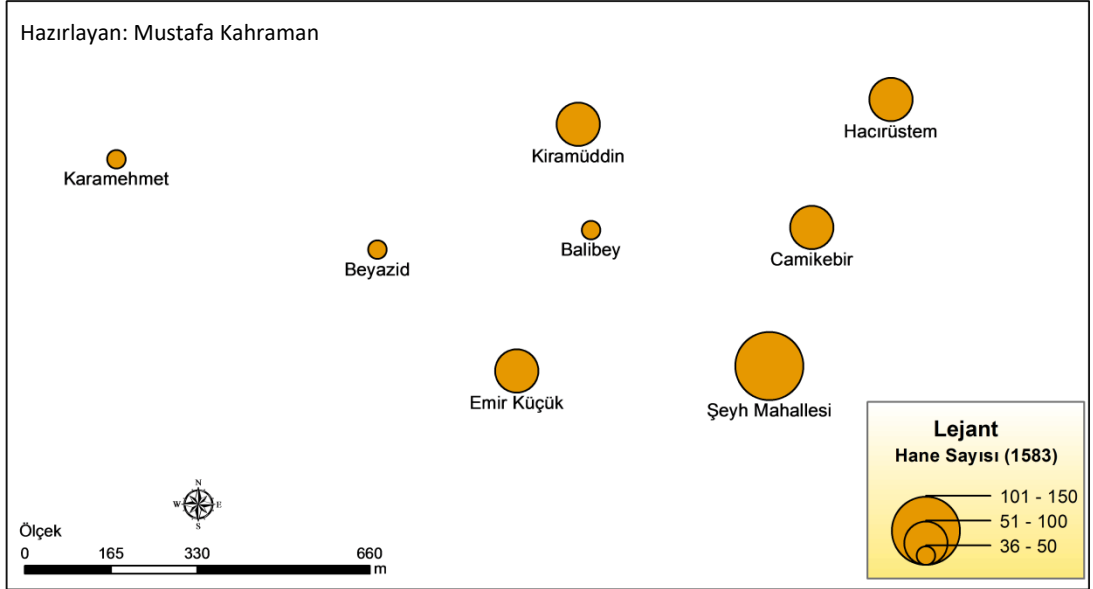
Şekil 91. 1517 Yılı Mahalle Ölçekli Hane Sayılarının Dağılımı

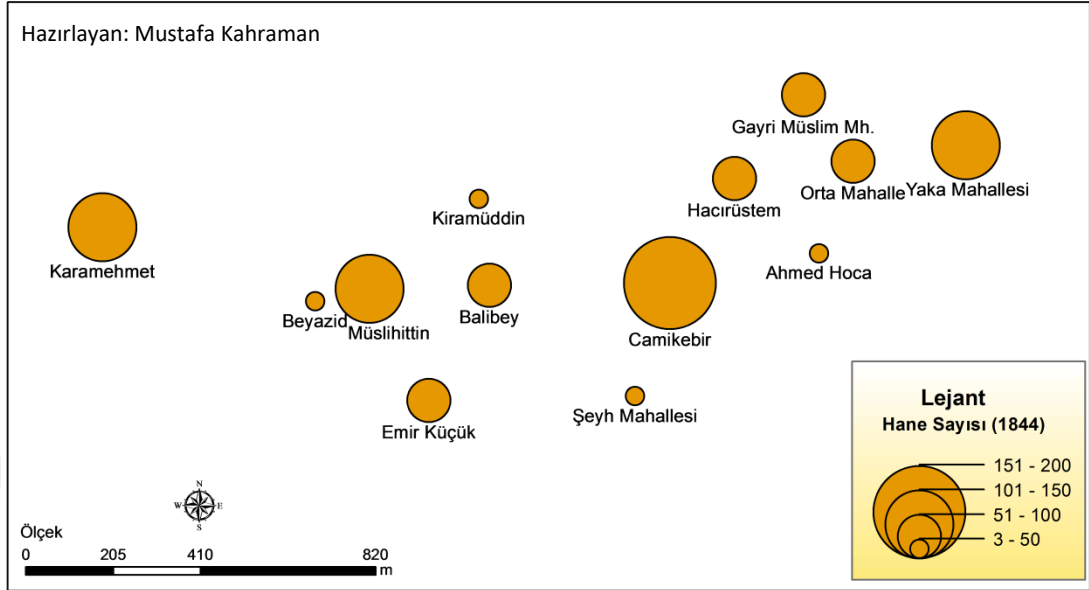
Şekil 92.1562-63 Yılı Mahalle Ölçekli Hane Sayılarının Dağılımı

Şekil 94.1583 Yılı Mahalle Ölçekli Hane Sayılarının Dağılımı

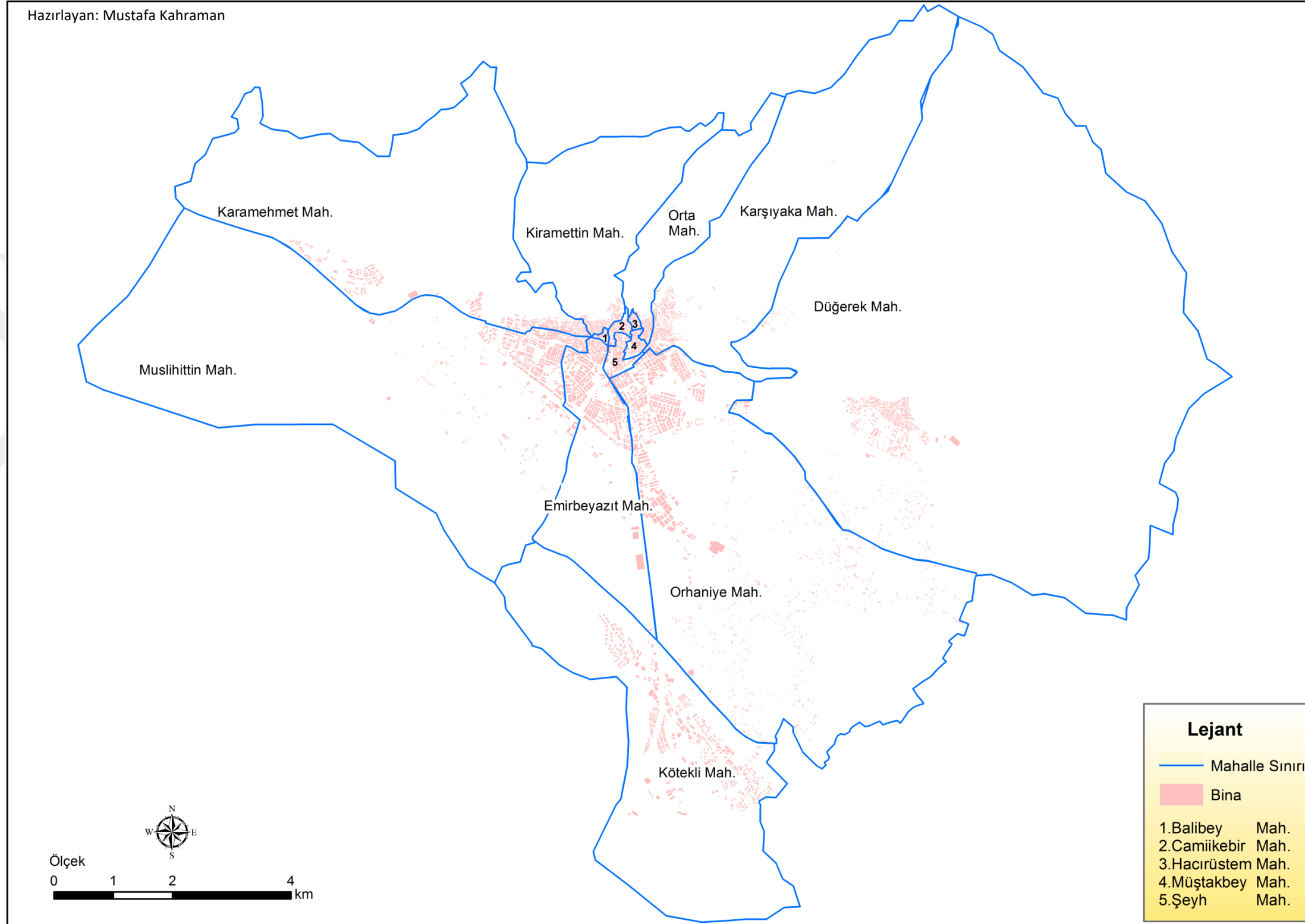
Şekil 95.1844 Yılı Mahalle Ölçekli Hane Sayılarının Dağılımı

8.3.2. Muğla Şehrinin Günümüzdeki Mahalleleri

Muğla 2012 yılına kadar idari olarak 13 mahalleden meydana gelmekteydi. 2012 yılından itibaren, büyük şehir yasası kapsamında, Muğla İli'ndeki bütün köyler mahalle kabul edildiğinden günümüzde idari açıdan şehir 67 mahalleden oluşmaktadır. Fakat 2012 yılına kadar köy statüsünde olan bu mahalleleri gerek nüfus özellikleriyle, gerekse fonksiyon özellikleri itibarıyla şehrin bir parçası olarak düşünmek hatalı olacaktır. Bundan dolayı, bu başlık altında Menteşe Belediyesi sınırları içerisinde kalan her mahalle değil, 2012 yılında kabul edilen "Büyük Şehir Belediye Yasası" çıkmadan önce de mahalle statüsünde bulunan Orta, Balibey, Camiikebir, Hacirüstem, Müştakbey, Şeyh, Emirbeyazıd, Karşıyaka, Karamahmet, Kiramettin, Muslihittin, Orhaniye ve Kötekli Mahalleleri incelenecektir (Şekil 93).

Şekil 93.Muğla Şehrinin 2012 Yılındaki Mahalleleri

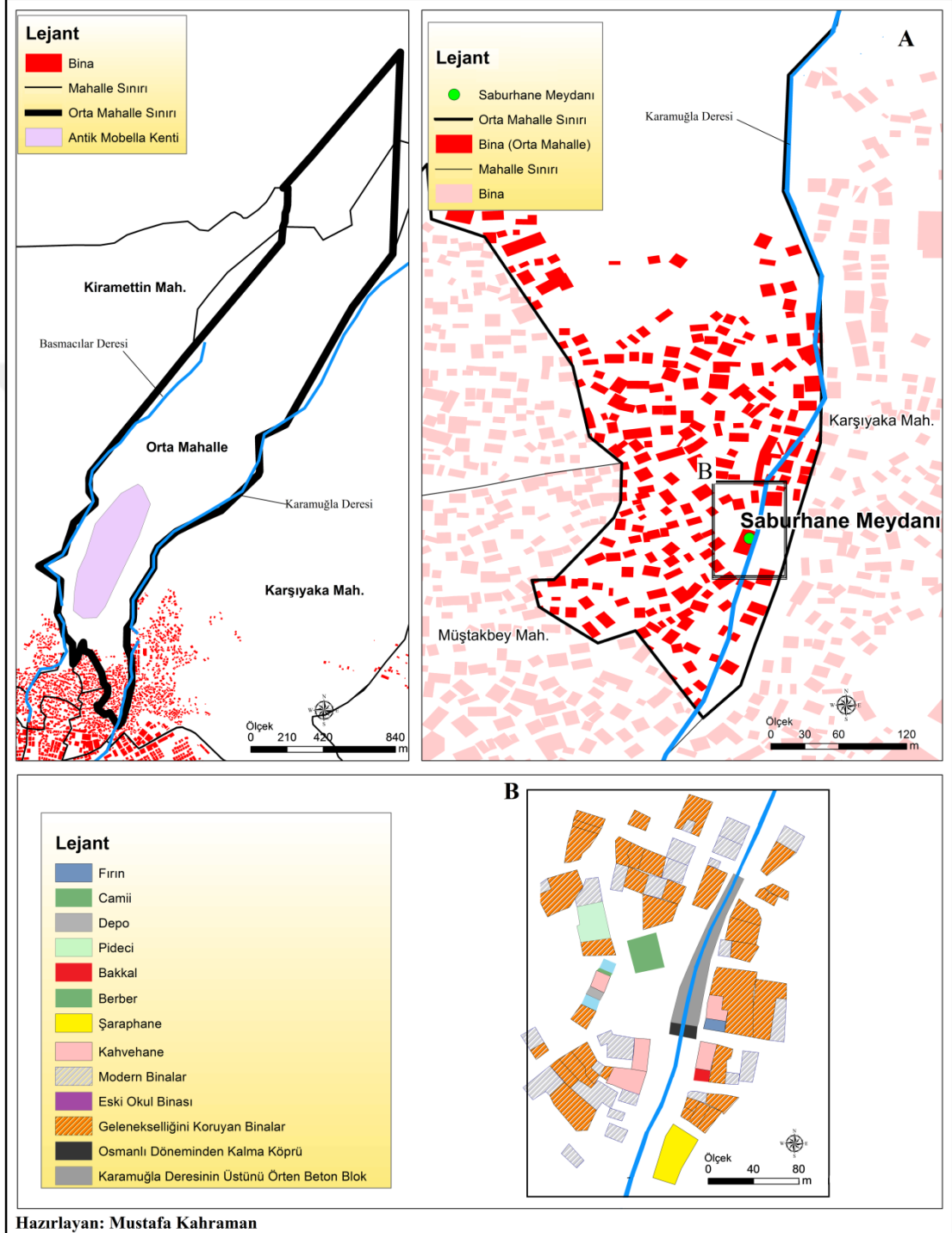
8.3.2.1.Orta Mahalle

Orta Mahalle, Muğla Şehri'nin kuzeyinde bulunmaktadır. Mahallenin batısında Kiramettin ve Hacırüstem Mahallesi ile İkizce Köyü, doğusunda Karşıyaka Mahallesi güneybatısında Müştakbey Mahallesi yer alır. Mahallenin batı sınırını Basmacılar Deresi, doğu sınırını ise, Değirmendere kanyonu belirler (Şekil 94).

Mahallenin toplam alanı 2, 2 km² olup sadece %3'lük bir kısmı (ortalama 59 000 m²'si) yerleşime açılmıştır. Mahalle sınırları içinde Sabunhane mevkiinin bir kısmı ve Mobolla antik kentinin kalıntıları bulunmaktadır (Şekil 94).

Saburhane denilen yer, günümüzde Orta Mahalle ile Karşıyaka Mahallesi arasında kalmaktadır. Bir başka ifadeyle Karamuğla Deresi'nin iki tarafıdır. Günümüzde Muğla Şehri'nin tarihi ve kültürel açıdan dikkat çeken yerlerinden birisidir. Saburhane günümüzde var olmayan Muğla'nın eski mahallerinden biri olup, Muğla Şehrine 18.yy'da geldiği sanılan gayrimüslim nüfusun buraya yerleşmesiyle kurulmuştur. Daha sonra buradaki gayrimüslim nüfus mübadeleyle Yunanistan'a gitmiş, yerlerine Bulgaristan, Yunanistan, Yugoslavya'dan gelen göçmenler yerleştirilmiştir (Türkeş, 1973: 33).

Şekil 94. Orta Mahalle

Saburhane Meydanının ortasından geçen, Karamuğla (Değirmen Dere) Deresinin üstü örtülmüş ve daha geniş bir alan elde edilmiştir. Meydanın etrafında

bulunan Saburhane Camii, kahvehaneler, berber, bakkal gibi ticarethaneler ile kâgir binaların çoğu bozulmadan kalabilmiş ve daha da önemlisi bugün halen kullanılmaktadır (Fotoğraf 20, 21). Bundan dolayı Saburhane Meydanı, Hürriyet Gazetesi tarafından 2005 yılında İzmir Konakaltı Meydanı ve İstanbul, Sultan Ahmet Meydanı'ndan sonra Türkiye'nin üçüncü güzel meydanı seçilmiştir (2 Eylül 2005 Tarihli Hürriyet Gazetesi).

Fotoğraf 20.Kilise, Şarağhane ve Okul Olarak Kullanılmış Olan Bina

Fotoğraf 21.Saburhane Meydanı

Kaynak: <http://www.hamlegazetesi.com.tr>

Saburhane adının nereden geldiğine dair çeşitli görüşler vardır. Bazı yazarlar Saburhane adının yakındaki hapishaneye istinaden sabır kökünden türediğini belirtmektedir (Önal, 2005: 25). Bunun dışında Saburhane adının Saburhane Camii kurulmadan önce Caminin yerinde bulunan Mevlevi Şeyhi Sabri Efendi'nin dergâhına istinaden bu adı aldığı düşünülmektedir (Akgünlü 2001: 14).

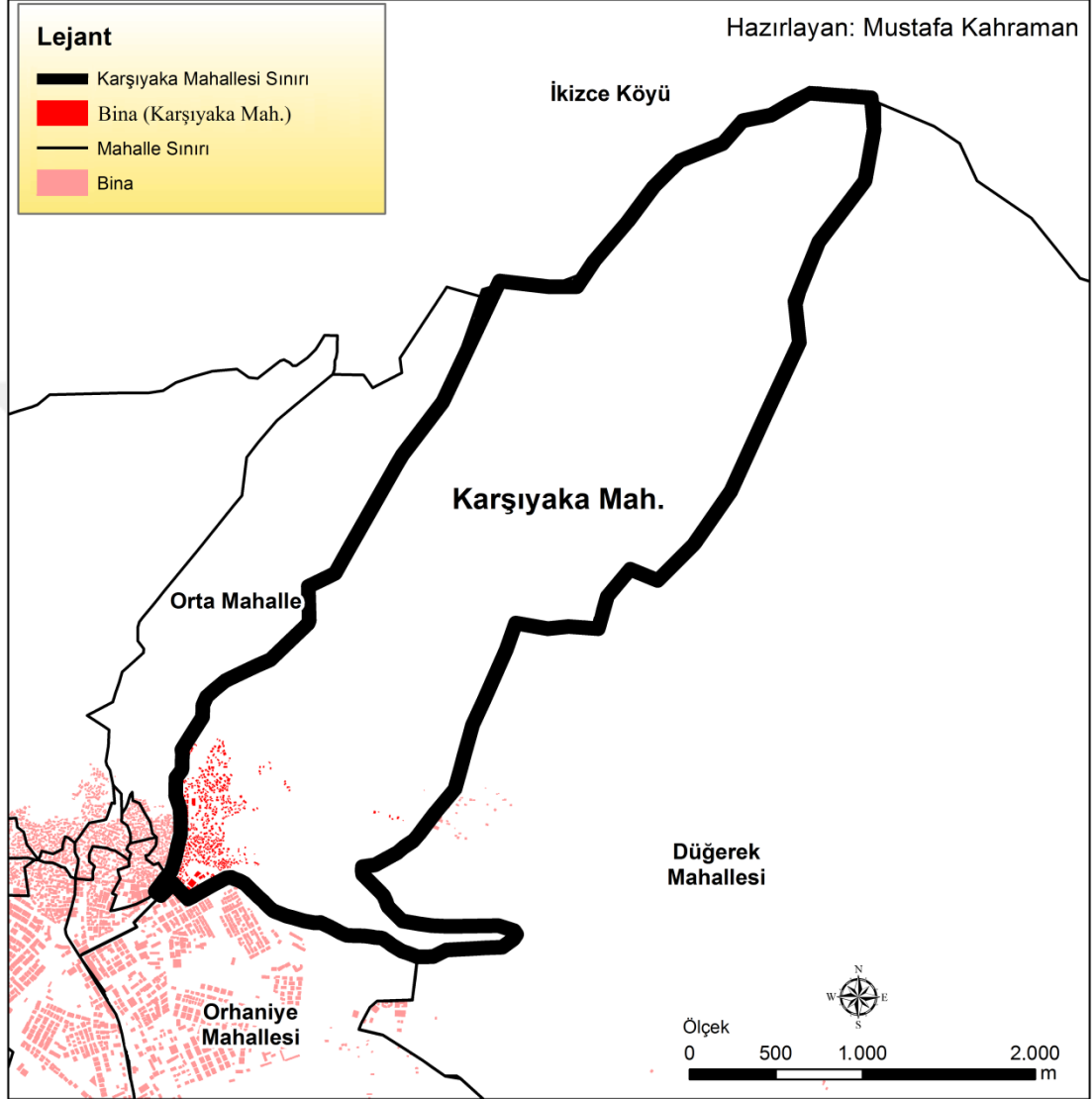
Orta Mahallede Saburhane dışında dikkat çeken bir başka yer Mobolla Antik Kentinin bulunduğu sahadır. Günümüze kadar yüzey çalışmaları dışında hiçbir arkeolojik kazı yapılmamış bu alan arkeolojik ve tarihi anlamda büyük bir turizm potansiyel barındırmaktadır.

8.3.2.2.Karşıyaka Mahallesi

Karşıyaka Mahallesi, komşusu Orta Mahalleye benzer şekilde, güneybatı – kuzeydoğu yönlü uzanmaktadır. Batısında Orta Mahalle doğusunda Düğerek Mahallesi, güneyinde Orhaniye Mahallesi kuzeyinde İkizce Köyü yer almaktadır (Şekil 95).

Karşıyaka Mahallesinin toplam kapladığı alan, 7,4 km² olup, yaklaşık %5'i yerleşime açılmıştır. Yerleşmeye açılan kısmın kuzeyi, Saburhane'nin bir kısmını oluşturur. Güneyi ise, 1960'lı yıllarda inşa edilmiş binalardan oluşmaktadır.

Şekil 95.Karşıyaka Mahallesi

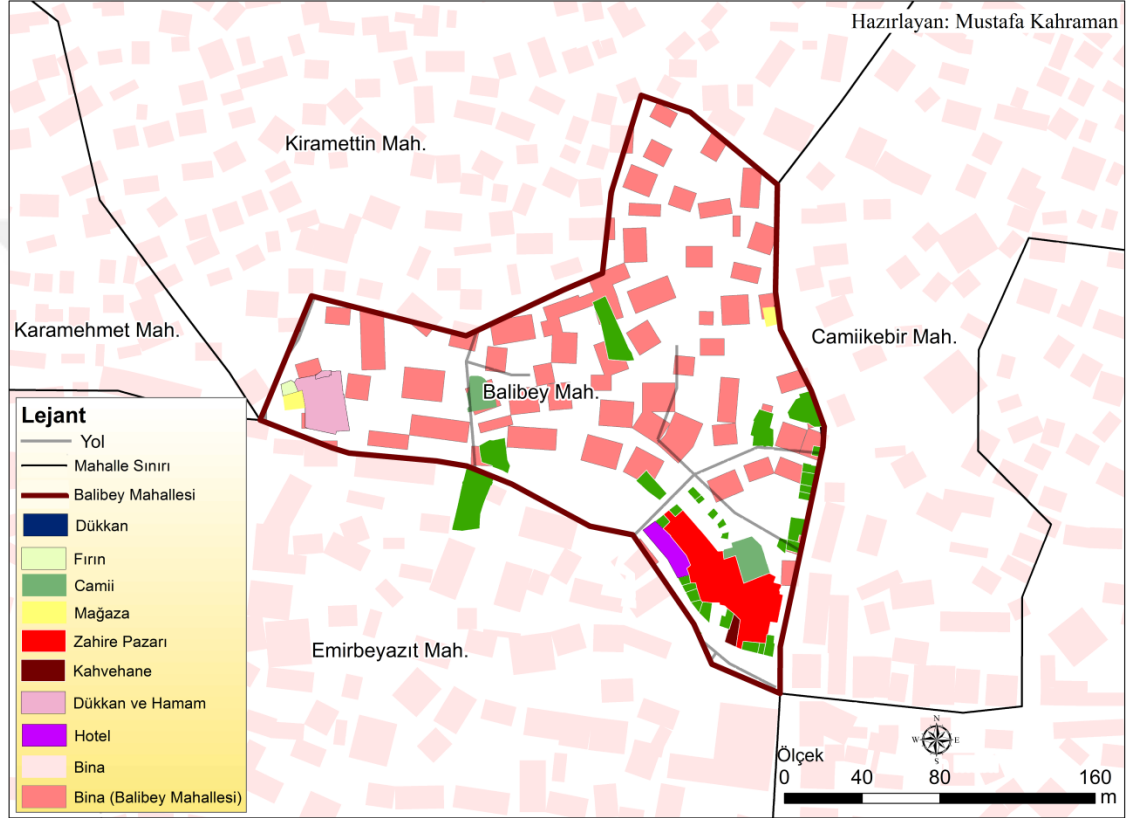

8.3.2.3.Balibey Mahallesi

Balibey Mahallesinin kuzeyinde Kiramettin Mahallesi, Doğusunda, Camiikebir Mahallesi, Güneyinde Emirbeyazıt Mahallesi yer almaktadır (Şekil 96). Mahallenin toplam kapladığı alan 0, 024 km² olup, tamamı yoğun bir şekilde yerleşime açılmıştır.

Balibey Mahallesi, Muğla'nın eski mahallerinden biri olup, tarihi kaynaklarda adı Bali Hacı Mahallesi şeklinde geçmektedir (Akgünlü 2001: 14). Bali hocanın bulunduğu ev ya da mescidine istinaden zamanla yapının bulunduğu mahalleye adını vermiştir.

Şekil 96. Balibey Mahallesi

Mahalle sınırları içinde, zahir pazarı, tarihi kavaklı camii, ve hamamı, gibi tarihi değere sahip yapılar yer almaktadır (Fotoğraf 24).

Mahallenin kuruluş tarihi 16.yy olarak tahmin edilmektedir. Mahallenin merkezi bugün Kavaklı Cami olarak bilinen camiidir. Kavaklı Camiinin çatısı toprakla örtülmüştür (Akgünlü 2001: 14). Mahalle sit alanı içinde kaldığından dolayı eski yapısını hala koruyabilmektedir (Fotoğraf 22, 23).

Fotoğraf 22.Tarihi Dokusunu Korumuş Olan Sekibaşı Caddesi'nden Bir Görüntü

Fotoğraf 23.Tarihi Dokusunu Korumuş Olan Kavaklı Caddesinden Bir Görüntü

Balibey Mahallesi'nin güneydoğusunda arastanın bir parçası olarak düşünülebilecek olan, zahire pazarı bulunmaktadır. Yakın zamanda Arasta'da yapılan restorasyon neticesinde şehrin önemli rekreasyon alanlarından biri haline gelmiştir.

Fotoğraf 24. Zahire Pazarı

Mahalle merkeze yakın olduğundan dolayı yola cephesi olan yapıların bir kısmı ticarethane olarak kullanılmaktadır. Mahalle genelinde 239 olan binanın, 86 tanesi ticari fonksiyon üstlenmiştir.

8.3.2.4.Şeyh Mahallesi (Şeyh Bedreddin)

Şeyh Mahallesinin batısında Emirbeyazıd, kuzeyinde Camiikebir Mahallesi, kuzeydoğusunda Karşıyaka Mahallesi, doğusunda Müştakbey Mahallesi, güney ve güneydoğusunda Orhaniye Mahallesi yer almaktadır (Şekil 97). Mahallenin toplam alanı 0,16 km² olup, tamamı yerleşime açılmıştır.

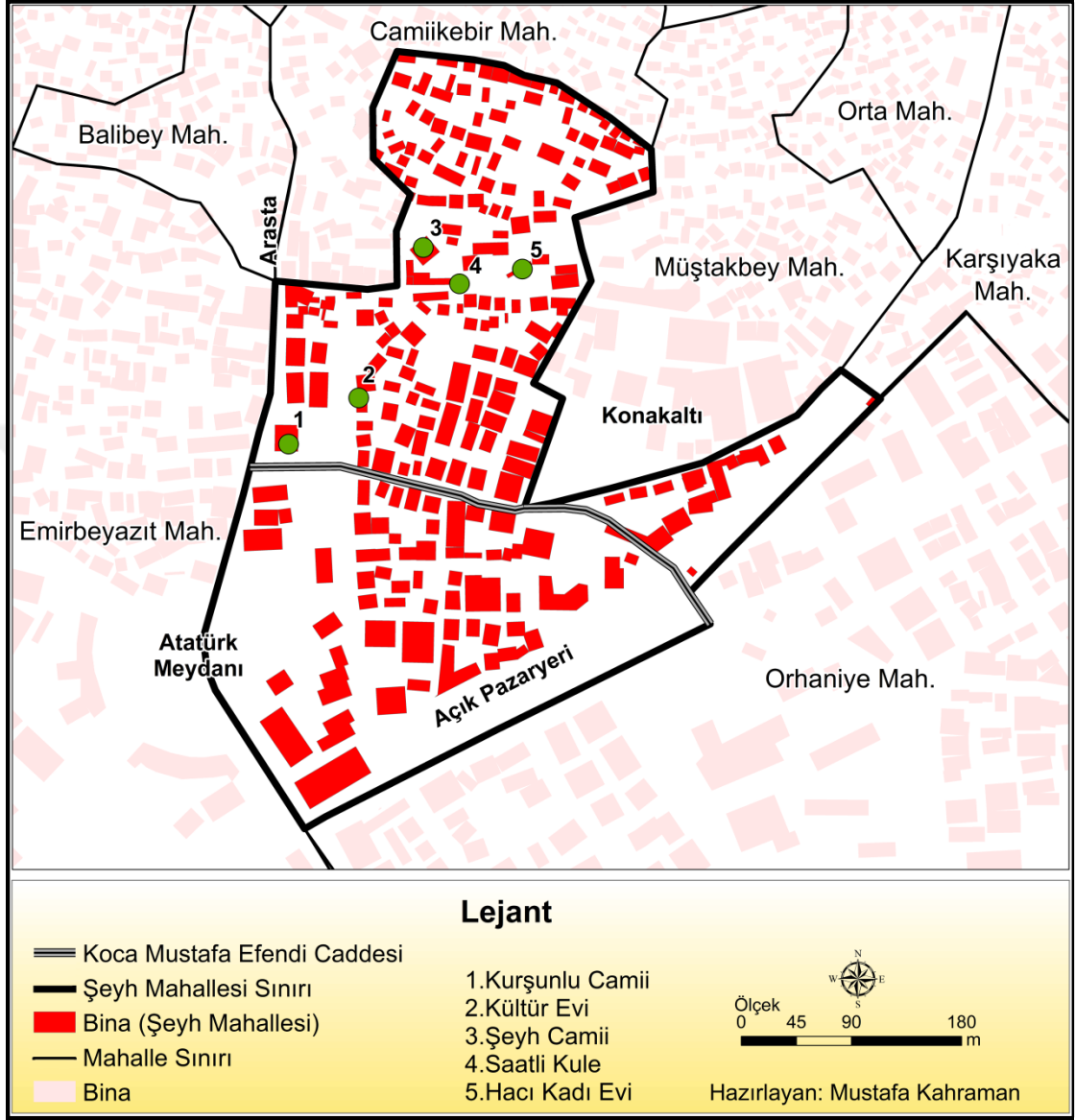
Şeyh Mahallesi, Muğla Şehri'nin eski mahallelerinden biri olup hurafat defterlerine Şeyh Bedrettin veya Şeyh Camii olarak kaydedilmiştir. Mahalleye dair kayıtlar 1700 ile 1831 yılları arasını kapsamaktadır (Gökmen, 2012: 90). Mahalle Şeyh Bedrettin adında birinin inşa ettiği bir mescid etrafında gelişmeye başlamış olduğu düşünülmektedir (Akgünlü 2001: 15).

Mahalle gerek günümüzde gerek yakın geçmişte Muğla'nın iş ve ticaret merkezi konumdadır. Şehrin tarihi iş ve ticaret merkezinin yer aldığı Arasta'nın büyük bir kısmı mahalle sınırları içerisinde kalmaktadır.

Muğla Şehri'nde günümüzde ticaret faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştirdiği İsmet İnönü Caddesi, Kurşunlu Caddesi, Pazaryeri Sokak, Koca Mustafa Efendi Caddesi ve Ragıbbey Caddesi gibi Caddelerinin büyük çoğunluğu Şeyh Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Mahalle genelinde 1 604 binanın 964'ü (%61'i) ticari amaçla kullanılıyor olması da bu durumu izah etmektedir.

Bunun dışında Muğla Şehri'nin önemli simgelerinden olan Kurşunlu Camii, Şeyh Camii, Muğla Kültür Evi, Hacı Kadı evi ve Saatli Kule de mahalle sınırları içinde yer almaktadır (Şekil 97).

Şekil 97. Şeyh Mahallesi

Mahallenin bir diğer özelliği ise, sınırları içinde tarihi yerleşmelerle modern yerleşmelerin bir arada yer almasıdır. Koca Mustafa Efendi Caddesi'nin kuzey kısmı tarihi bir yerleşme dokusuna sahip iken, caddenin güney kısmında modern binalar inşaa edilmiştir (Şekil 97). Koca Mustafa Efendi Caddesinin kuzey kısmında bulunan tarihi dokusunu korumuş olan sahada, 15.yy Osmanlı mimarisi özelliklerini taşıyan Kurşunlu Camii, 19.yy evi özelliklerini taşıyan ve 1999 yılında kamulaştırılan Muğla Kültür evi, 16.yy'da inşa edilen ve mahalleye adını veren Şeyh Camii, 19.yy'ın

sonlarında inşa edilen Saatli Kule ve 19.yy sivil mimari örneklerinden bir olan Hacı Kadı Evi yer almaktadır (Fotoğraf 25, 26, 27, 28, 26).

Fotoğraf 25.Kurşunlu Camii

Fotoğraf 26.Kültür Evi

Fotoğraf 27.Şeyh Cami

Fotoğraf 28.Saatli Kule

Fotoğraf 29.Hacı Kadı Evi

8.3.2.5. Emir Beyazıt Mahallesi

Emir Beyazıt Mahallesi'nin batısında Müslihittin Mahallesi, kuzeyinde Balibey Mahallesi, Doğusunda Şeyh ve Orhaniye Mahallesi, güneyinde ise, Kötekli Mahallesi yer almaktadır (Şekil 98). Mahallenin kapladığı alan 5 km² olup bu alanın sadece % 26'sı yerleşime açılmış, olup geri kalan kısımlar büyük oranda boştur.

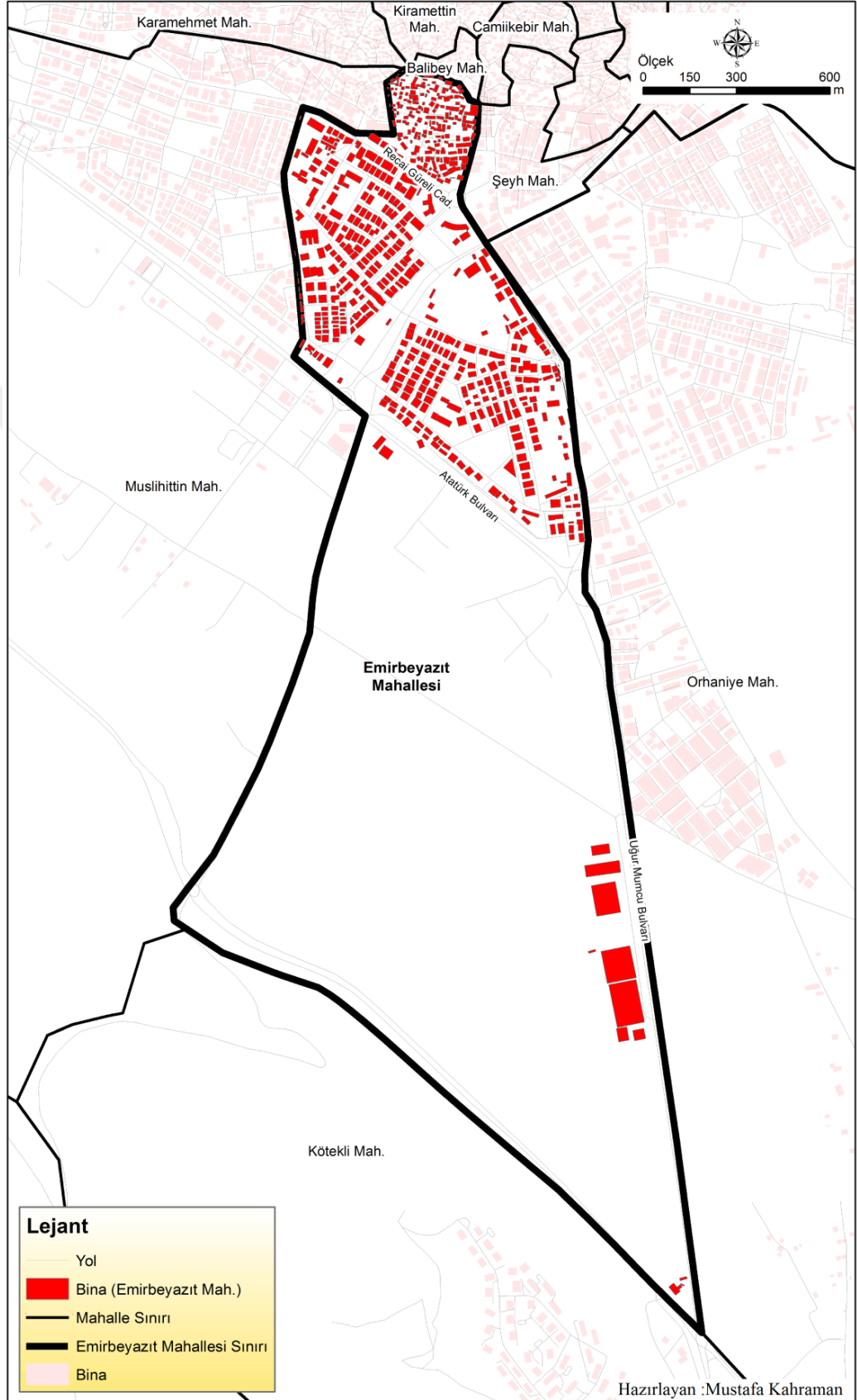
Mahallenin kuzey kısmı eski yerleşme alanı iken Recai Güreli Caddesinin güneyinde kalan kısım, yeni yerleşim sahalarından oluşmaktadır. Bu yerleşmeler Atatürk Bulvarına kadar yayılmışken, Atatürk Bulvarı'nın güneyinde yoğun bir yerleşme gözlenmemektedir. Bununla birlikte Uğur Mumcu Bulvarı boyunca faaliyet gösteren alışveriş merkezleri bulunmaktadır.

Emirbeyazıt Mahallesi Muğla Şehrinin 1980'lerde yaşadığı sosyal değişimin en iyi gözlemlendiği yerdir. 1950'lere kadar mahallede orta sınıf aileler yaşamaktaydı. Fakat daha sonraki yıllarda burası sit alanı ilan edilmiş ve evlerin tadilatları mümkün olmamıştır. Bu durum emlak değerlerinin düşmesine ve kırdan şehre göç eden düşük

gelirli ailelerin burada ikamet etmesiyle sonuçlanmıştır. Diğer taraftan 1950'lere kadar burada yaşayan kişiler, buradaki evlerini gelen göçmenlere kiraya verip, şehrin güneyinde kurulan modern apartmanlara taşınmışlardır. Günümüzde bu durum bir nebze değişmiştir. Kültür turizmi olanaklarının gelişmesi sonucunda bu tarihi evlerin restore edilip bir turizm kaynağı olarak kullanılmaktadır.

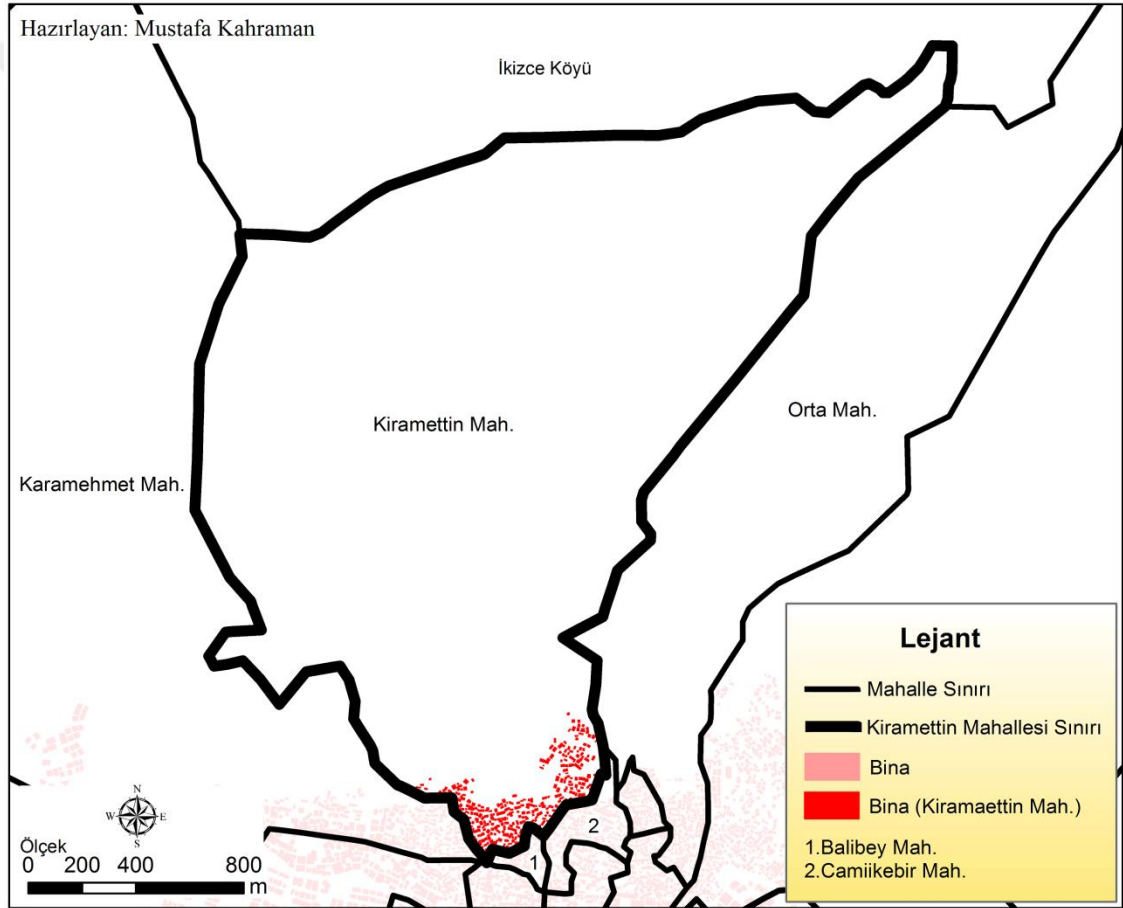
Şekil 98.Emirbeyazıt Mahallesi

8.3.2.6.Kiramettin Mahallesi

Kiramettin Mahallesi, Muğla Şehrini kuzeyinde bulunan mahallerden biri olup, batısında Karamehmet Mahallesi, kuzeyinde İkizce Köyü, doğusunda Orta Mahalle, güneyinde Balibey ve Camiikebir Mahalleri yer almaktadır (Şekil 99). Kiramettin Mahallesinin toplam alanı, 6,6 km² olup bunun sadece %3'ü yerleşime açılmıştır.

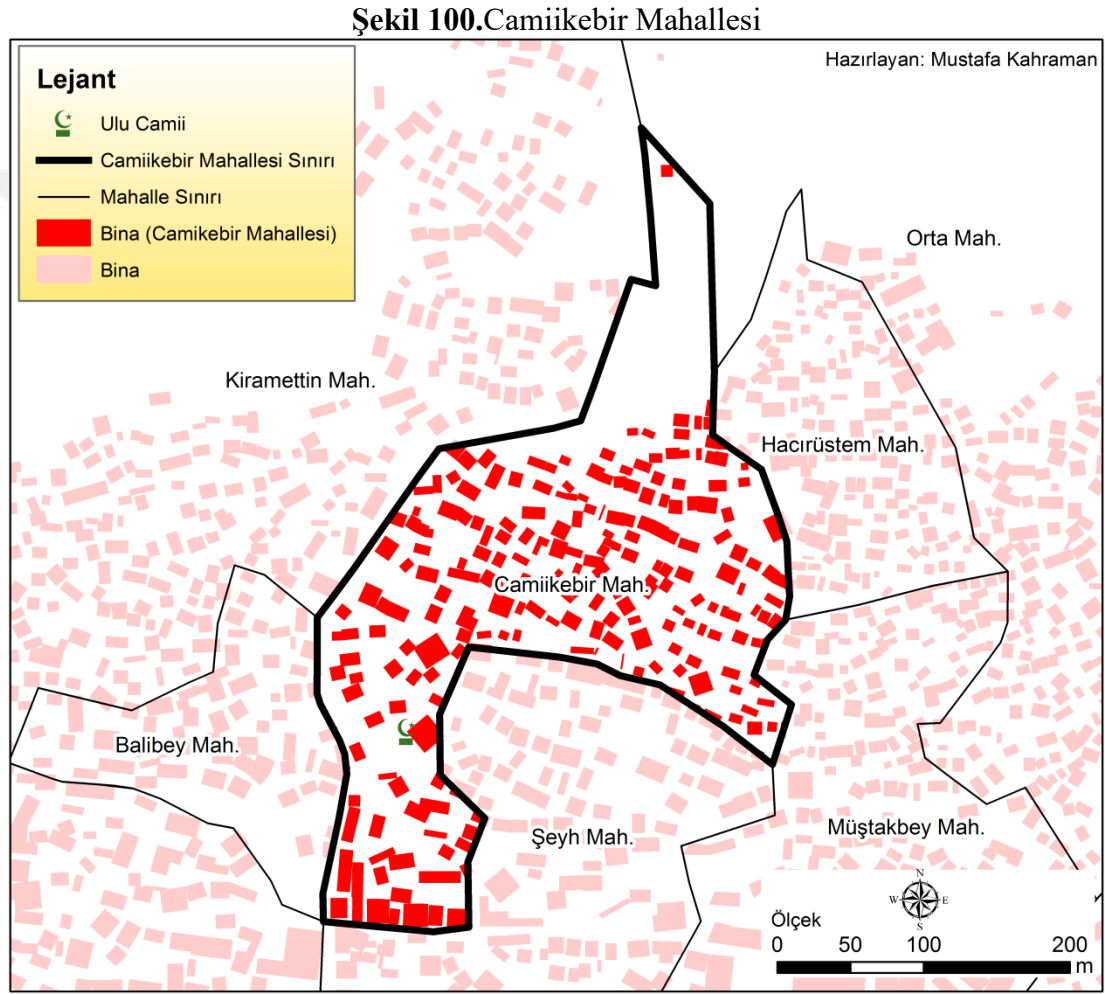
Şekil 99.Kiramettin Mahallesi

Kiramettin Mahallesi, Muğla şehrini eski mahallerinden olup 16.yy'a ait tarihi kaynaklarda Mahallenin adı, Kerimüddin/ Bâzergânlar Mescidi olarak geçmektedir (Akbulut 2008: 122).

8.3.2.7.Camiikebir Mahallesi

Camiikebir Mahallesi, batısında Kiramettin ve Balibey Mahalleleri kuzey doğuda, Orta Mahalle, doğuda Hacı Rüstem, güneydoğuda Müştakbey Mahallesi güneyde ise, Şeyh Mahallesi bulunmaktadır (Şekil 100). Mahallenin kapladığı alan 0,73 km² olup, mahallenin tamamı yerleşime açılmıştır.

Mahalle sınırları içinde Ulu Cami ve Arastanın bir kısmı yer almaktadır Ulu Cami 1344 yılında Menteşe oğulları tarafından inşa edilen tarihi bir camiidir (Kılınç 2007: 58; Muğla Valiliği 1973: 245). (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 30.Ulu Cami

Mahalle sınırları içinde kalan önemli bir diğer yapı ise, arastadır (Fotoğraf 31). Arasta 19.yy'a kadar Muğla Şehrinin ticaret merkezi konumunda iken, 19.yy'dan sonra şehir merkezi, yer değiştirmiş Saburhane ve Konakaltı mevki olmuştur.

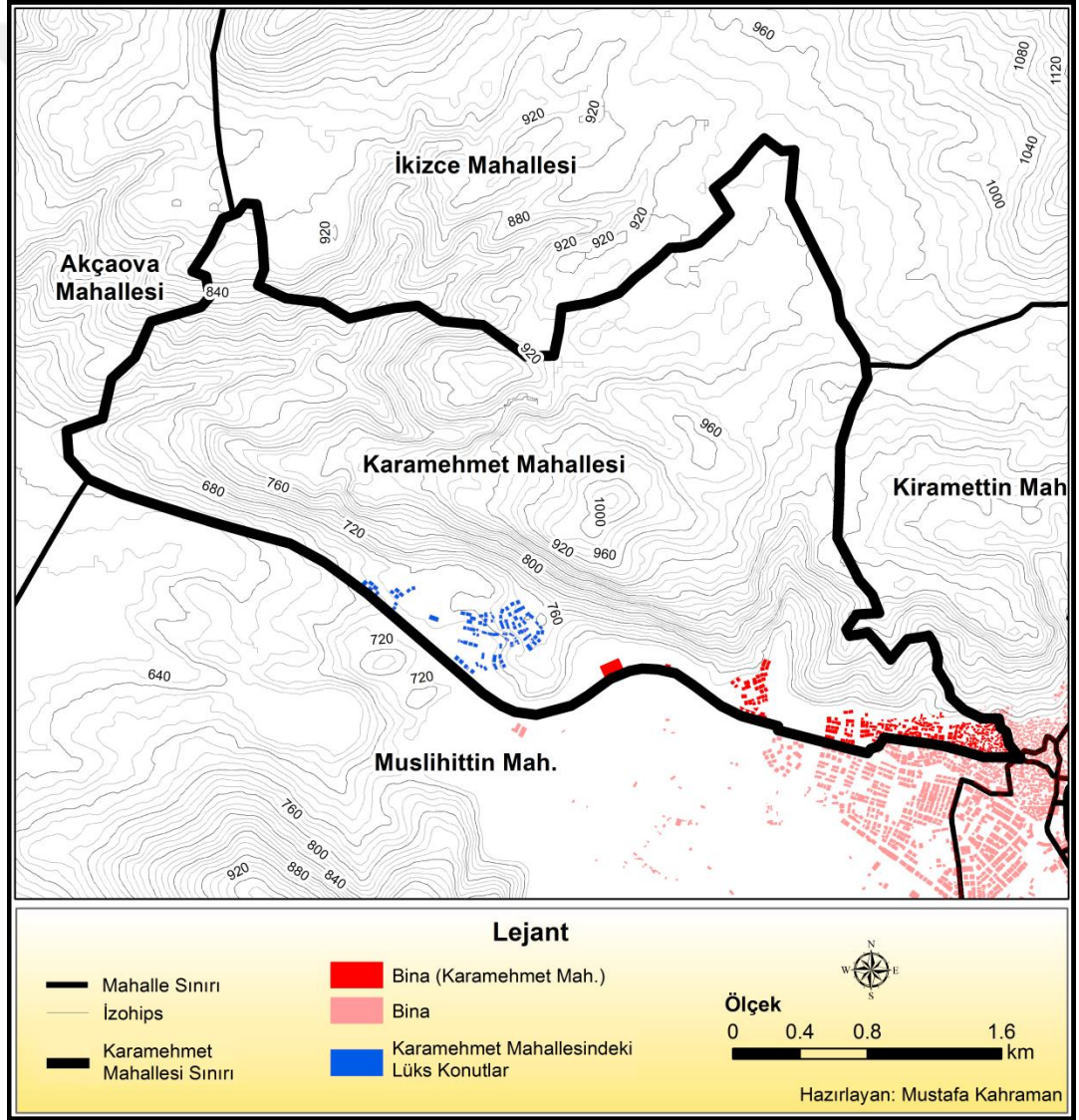
Fotoğraf 31. Arasta

8.3.2.8.Karamehmet Mahallesi

Karamehmet Mahallesi, Muğla Şehrinin kuzeybatı kısmında yer almakta olup, batıda Akçaova Köyü, kuzeyde İkizce Köyü, doğuda, Kiramettin Mahallesi, güneyde Muslihittin Mahallesi tarafından çevrilidir. Mahallelinin toplam alanı, 15 km² olup bu alanın yaklaşık %4'ü yerleşilmiştir. Mahallenin, yerleşme düzeninde eğim faktörü önemli bir rol oynamaktadır. Eğimin fazla olduğu kesimler yerleşime açılmamıştır (Şekil 101).

Şekil 101.Karamehmet Mahallesi

Muğla Şehrindeki birçok mahallede olduğu gibi Karamahmet mahallesi genelinde de hem modern binalar hem de tarihi yapılar bulunmaktadır. Mahallenin orta kesiminde yeni lüks konutlar yapılmışken, mahallenin güneydoğu ucuunda tarihi mahalle dokusu hâkimdir (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32.Karamahmet Mahallesindeki Modern ve Tarihi Yapı Özellikleri

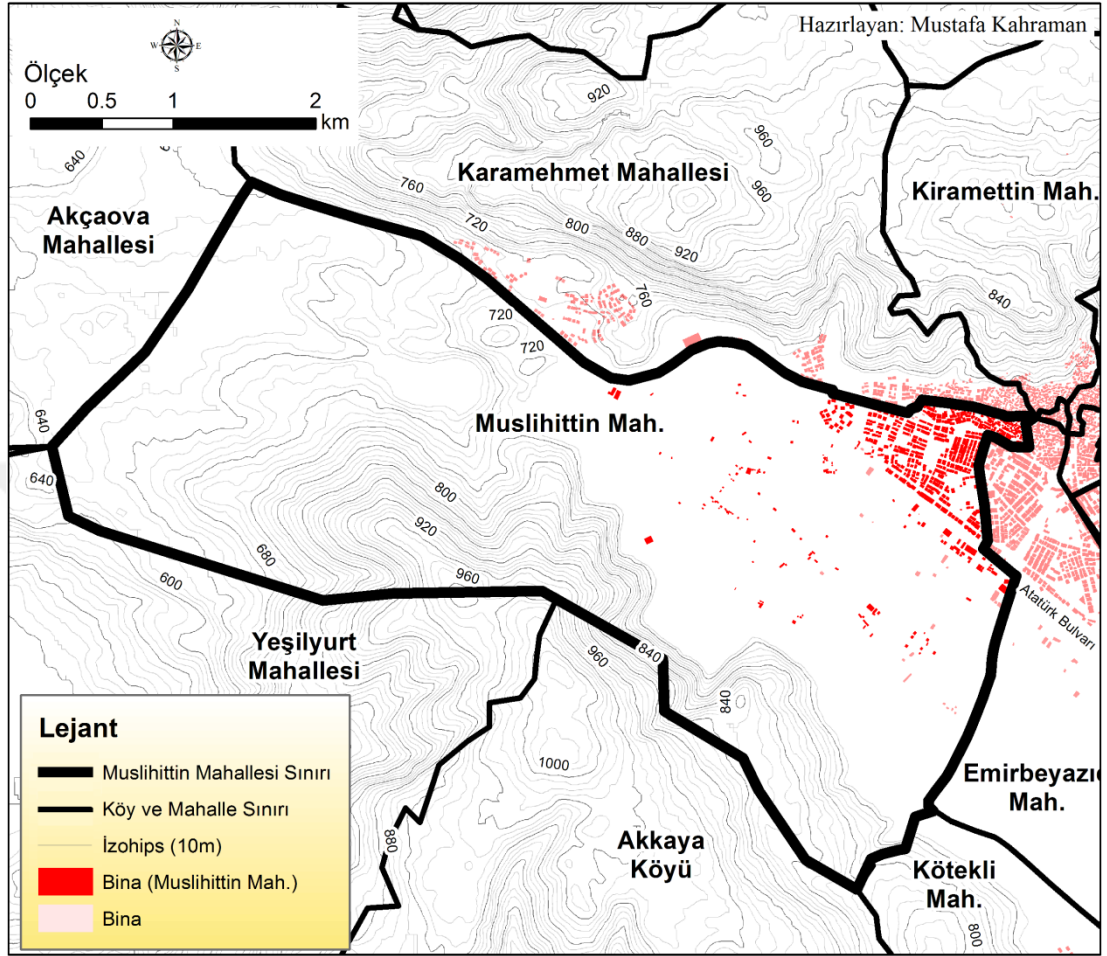
8.3.2.9.Muslihittin Mahallesi

Mahallenin kuzeyinde Karamahmet ve Kiramettin Mahallesi, Doğusunda Emirbayazıd, güneydoğusunda Kötekli Mahallesi, güneyinde Akkaya ve güneybatısında Yeşilyurt Mahalleleri batısında Akçaova Mahallesi yer almaktadır (Şekil 102).

Bu mahallenin ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Bununla birlikte 1532 yılından sonra kurulduğu düşünülmektedir (Akgünlü 2001: 12).

Muslihittin Mahallesi, Muğla şehrinin geniş mahallerinden bir olup yüzölçümü 15,53 km² dir. Mahallenin sadece kuzeydoğu kısmı yoğun bir şekilde yerleşilmiş olup, yerleşime açılmış alanlar toplam alanın %5 kadarına denk gelmektedir (Şekil 102). Yerleşilen alanların seyrek nüfuslu olmasının temel nedenleri: güney ve güney batı kesimlerinde eğim derecelerinin yüksek olması, eğim derecelerinin az olduğu yerlerde ise, kış mevsiminde yer altı su seviyesinin taban seviyesine yakın olmasıdır.

Şekil 102.Muslihittin Mahallesi

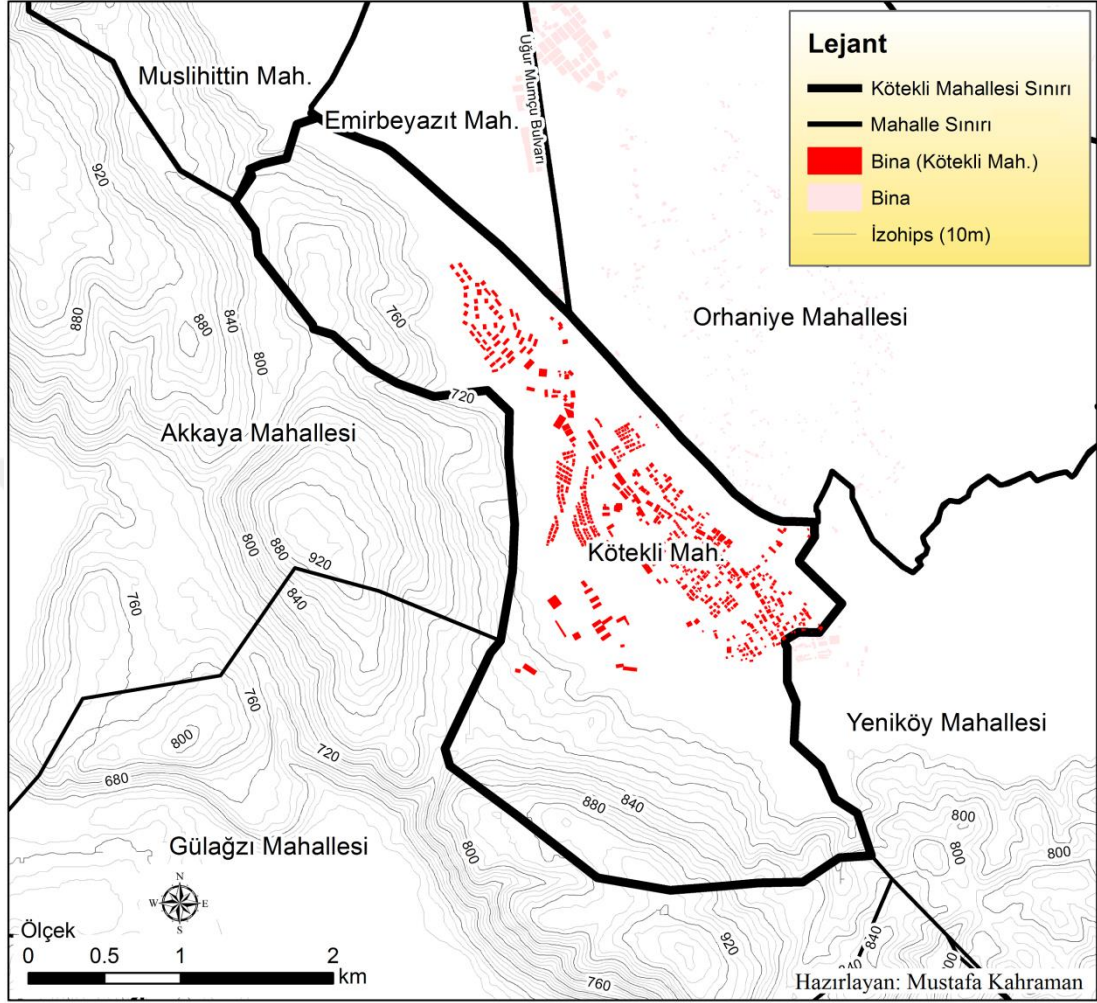

Mahalle geneli modern binalardan oluşmaktadır. Modern binalar sadece ikametgâh amacıyla inşa edilmiş apartmanlar değildir. Aynı zamanda, Adliye Binası, Mali Müşavirler Odası, Muğla Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü gibi idari yapılar ile Muğla Otogarı mahalle sınırları içinde yer almaktadır.

8.3.2.10.Kötekli Mahallesi

Muğla Şehri'nin güneyinde bulunan Kötekli Mahallesi'nin kuzey batısında Muslihittin Mahallesi, kuzeyinde, Emirbeyazıd ve Orhaniye Mahalleri, doğusunda Yeniköy güney batısında Gülağzı Mahallesi, batısında ise, Akkaya Mahallesi yer almaktadır. Mahallenin yüz ölçümü 8,47 km² olup mevcut alanın % 16 kadarı yerleşime açılmıştır. Yerleşilen sahalr eğim derecesinin az olduğu doğu ve kuzeydoğu kısmıdır (Şekil 103).

Şekil 103.Kötekli Mahallesi

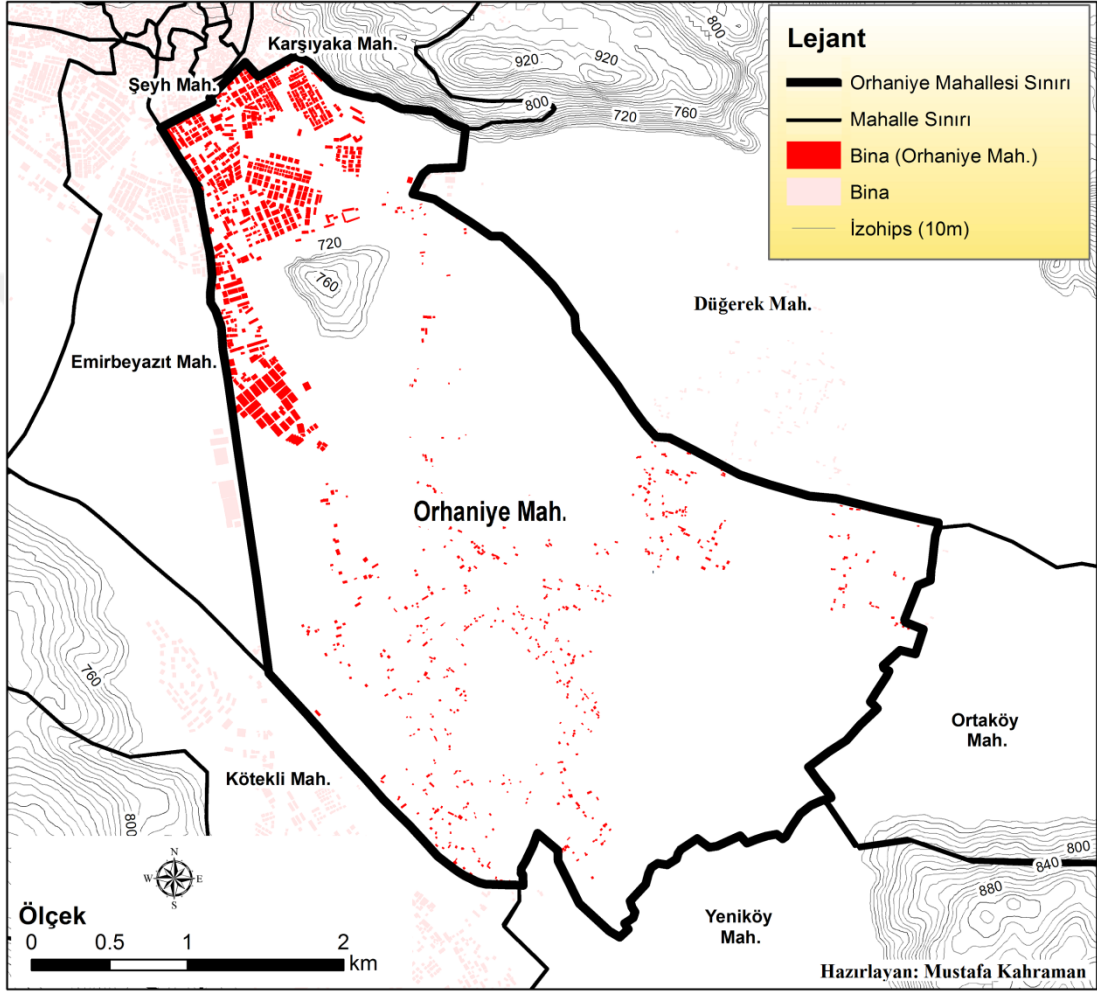
Kötekli yerleşmesi 2000’li yıllara kadar köy iken 2000’li yıllardan sonra Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nin çeşitli birimlerinin buraya yerleşmesinden sonra şehrsel karakter kazanmaya başlamış ve Muğla Şehrinin çok merkezli (polycentric) olarak genişlemesine neden olmuştur.

8.3.2.11.Orhaniye Mahallesi

Muğla Şehri’nin doğusunda yer alan Orhaniye Mahallesi’nin kuzeyinde Karşıyaka Mahallesi, kuzeydoğusunda, Düğerek Mahallesi, doğusunda Orta Köy, güneydoğusunda Yeniköy, güneyinde Emirbeyazıt Mahallesi, güneybatısında, Kötekli Mahallesi, kuzeybatısında Şeyh Mahallesi yer almaktadır (Şekil 104).

Mahallenin yüzölçümü, 14,35 km² olup kuzeybatı kısmı yoğun bir şekilde yerleşilmiştir. Orta kısmı Karabağlar Yaylası olup seyrek fakat çok sayıda binalardan oluşan bir yerleşim alanıdır.

Şekil 104.Orhaniye Mahallesi

Orhaniye Mahallesi'nde diğer mahallerden farklı olarak sanayi faaliyetlerinin ön plana çıktığı gözlenmektedir. Hamursuz Tepede bulunan kireç sanayi ile Hamursuz Tepe'nin batısında kalan Muğla Organize Sanayi Bölgesi şehrin sanayi fonksiyonunun neredeyse tamamını temsil etmektedir. Mahallenin kuzeybatısında kalan binalar ise, toplu konut şeklinde yapılmış olan apartmanlardır.

Orhaniye Mahallesi'nde dikkat çeken bir başka durum ise, Karabağlar yaylasıdır. Karabağlar yaylası 1950'li yıllara kadar bilfiil geleneksel yaylacılık faaliyetleri amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde şehrin sayfiye yeri konumundadır.

Yaylada yer alan tarihi kır kahveleri ilgi çekici kültürel bir turizm kaynağıdır (Fotoğraf 33).

Fotoğraf 33. Karabağlardaki Kır Kahvelerine Bir Örnek

Yayla olarak nitelendirilen yerler her zaman yüksekte olmaz, Karabağlar Yaylasında olduğu gibi alçakta da olabilir (Alagöz, 1993: 48) (Fotoğraf 34). Karabağlar Yaylası, Muğla Polyesinin en alçak noktasını oluşturmaktadır. Fakat bununla birlikte yazları nem faktörüne bağlı olarak polye diğer yerlerine göre daha serindir.

Fotoğraf 34. Karabağlar Yaylası

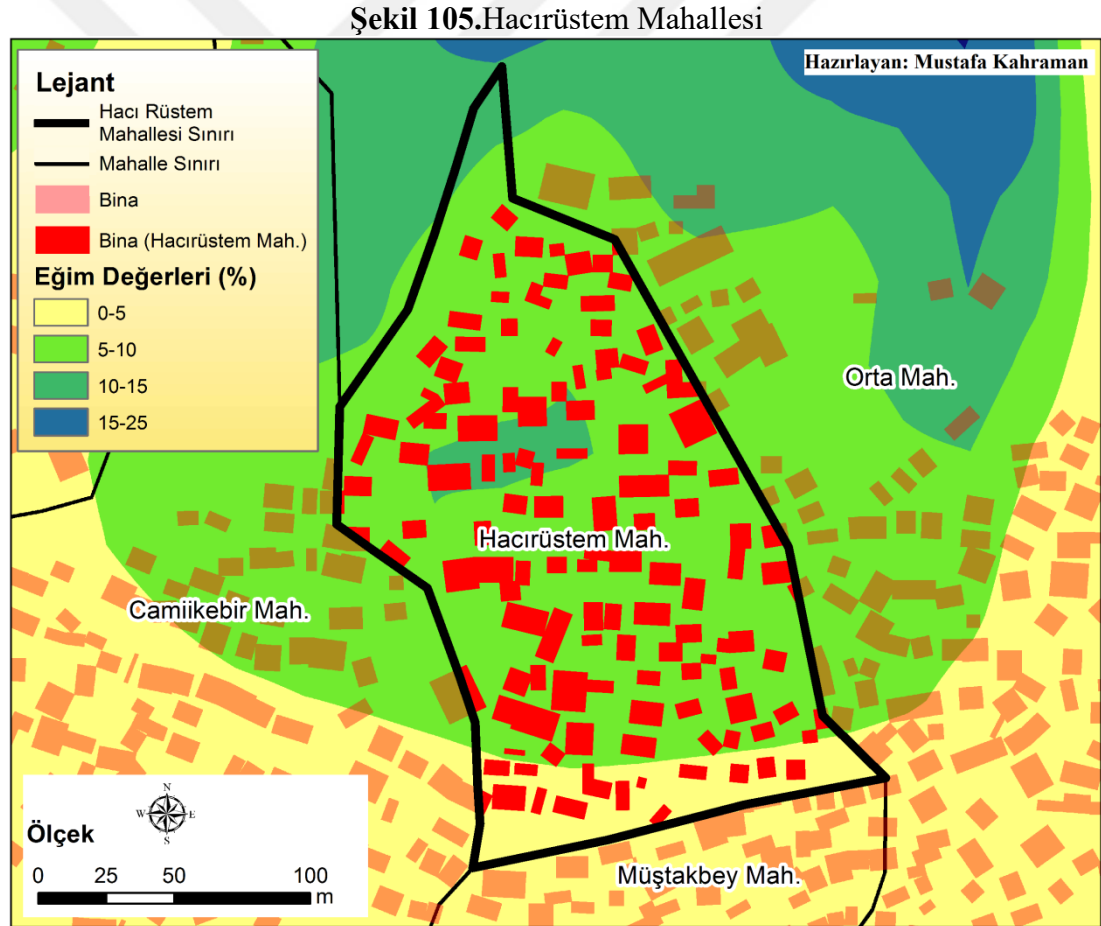

Kaynak: <https://www.arenabodrumhaber.com> (Erişim Tarihi 06.11.2017)

8.3.2.12.Hacı Rüstem Mahallesi

Hacı Rüstem Mahallesi'nin kuzey, kuzeydoğu ve doğusunda Orta Mahalle, güneyinde Müştakbey Mahallesi batısında Camiikebir Mahallesi yer almaktadır (Şekil 105). Mahallenin yüz ölçümü 0,029 km² olup mahalledeki toplam konut sayısı 231'dir. Dolayısıyla Hacı Rüstem Mahallesi km²'e 5 022 konut düşen yoğun bir sahadır.

Mahalle Muğla Şehrinin eski mahallerinden olup, kuruluş tarihi 16.yy' ilk yarısı olduğu tahmin edilmektedir. Mahallenin adı Hacı Rüstem Mescidinden gelmektedir (Akbulut, 2008: 123).

Hacı Rüstem Mahallesi' şehrın en eğimli bölgesinde kurulmuş olmasından dolayı evler arasında kot farkı net bir şekilde gözlenmektedir (Fotoğraf 35).

Fotoğraf 35.Hacı Rüstem Mahallesinde Eğimden Kaynaklanan Kot Farkı

Sonuç olarak, Muğla Şehrinde yer alan mahalleri, kabaca, eski ve yeni mahaller olarak iki farklı katogoride ele almak mümkündür. Tarihi mahallerin kapladıkları alan küçük olup, bünyesinde birçok tarihi yapı barındırmaktadır. Şehrin iş ve ticaret merkezi ise, bu eski mahallerden birisi olan Şeyh Mahallesinde yer almaktadır. Diğer taraftan Muğla Şehrinin nüfuslanmasıyla birlikte yeni kurulmuş olan mahaller geniş bir saha kaplamakla birlikte coğrafi şartlardan dolayı tamamında yerleşilmemiştir. Yerleşilen alanlar genellikle Muğla Polyesiyle sınırlı kalmaktadır.

9. BÖLÜM:

MUĞLA ŞEHRİNİN FONKSİYONLARI

Fonksiyon kavramı, ilk defa, 1891 yılında F. Ratzel tarafından kullanılmış olup, Ratzel'den sonra gelen coğrafyacı ve şehir bilimcileri fonksiyon kavramını sıkça kullanmıştır (Beaujeu-Garnier, Chabot 1967: 10). Fonksiyon kavramı mekânda ihtiyaç olan genel ve özel hizmetler ile şehrin uzak ve yakın çevresiyle olan bağlantılarını ifade eder (Tolun-Denker, 1976: 23–24).

Bu bölümde, Muğla Şehrinde etkili olan fonksiyonlar,

1. İdari ve Siyasi Fonksiyonlar
2. Kültürel ve Sosyal Fonksiyonlar
3. İktisadi Fonksiyonlar

başlıkları altında ele alınacaktır.

9.1.İdari ve Siyasi Fonksiyonlar

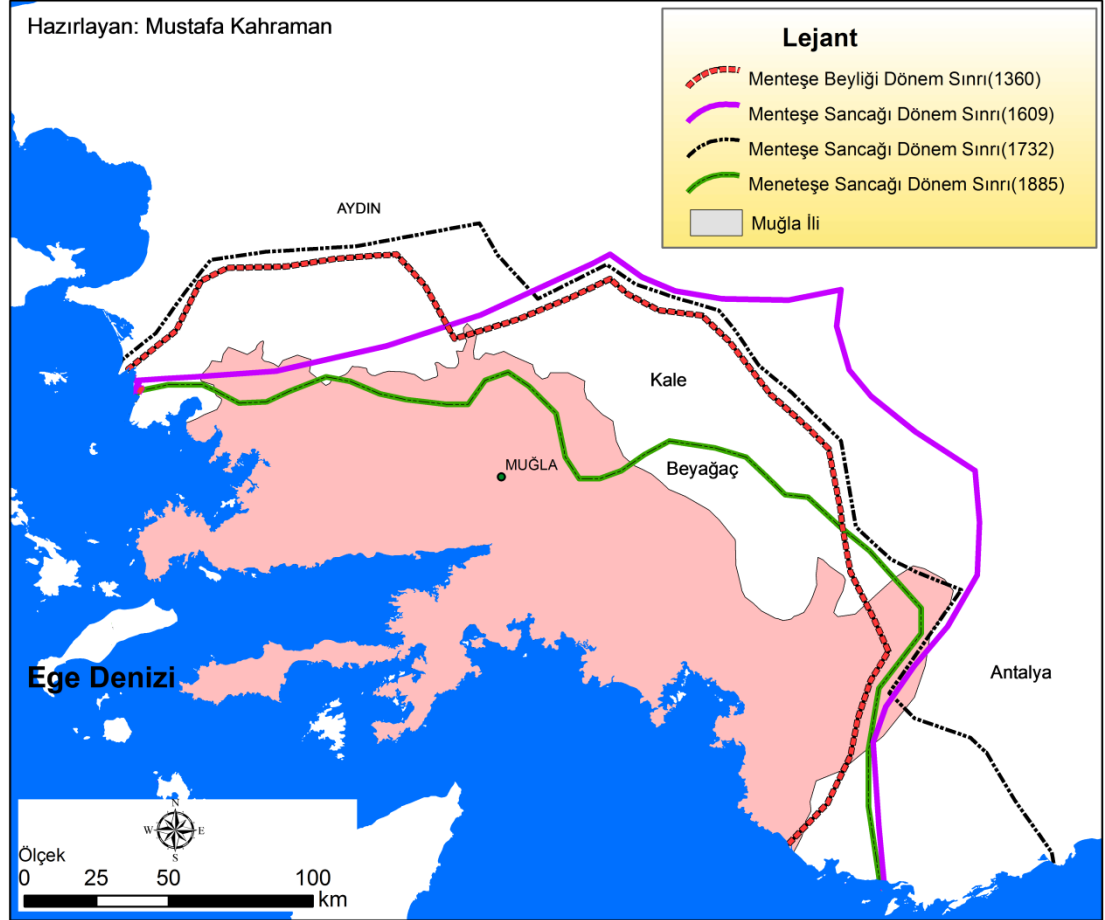
Bazı zaman şehrin bir fonksiyonu diğer fonksiyonlar arasında ön plana çıkar ve özel fonksiyon olarak nitelendirilir (Bayartan, 2008: 38). İdari fonksiyon Muğla şehri için, Menteşe Beyliğinin Merkezi olduğu dönemden 2000'li yılların başına kadar en nemli fonksiyonu olmuştur.

Yerleşme tarihi bölümünde belirtildiği gibi, Muğla Şehrinin Menteşe Yöresindeki kentler arasında ön plana çıkması, 13.yy'dan itibaren olmuştur. Muğla şehrinin ön plana çıkmasındaki en büyük sebep, şehrin 13.yy'dan itibaren idari fonksiyon üstlenmiş olmasıdır.

Şehir, Menteşe beyliği döneminde Beyliğin başkenti durumundadır. Osmanlı döneminde ise, idari fonksiyonu devam etmiştir. Osmanlı döneminde 20 Nisan 1921 Tarihine kadar Aydın İline bağlı bir sancak merkezi iken, 1921 yılından itibaren Osmanlı Devletinde sancak sistemi kaldırılmış yerine vilayet sistemi getirilmiştir. Muğla Şehrinde Menteşe Vilayetinin idari merkezi olmuştur (Özey:53; Akça,2002: 26).

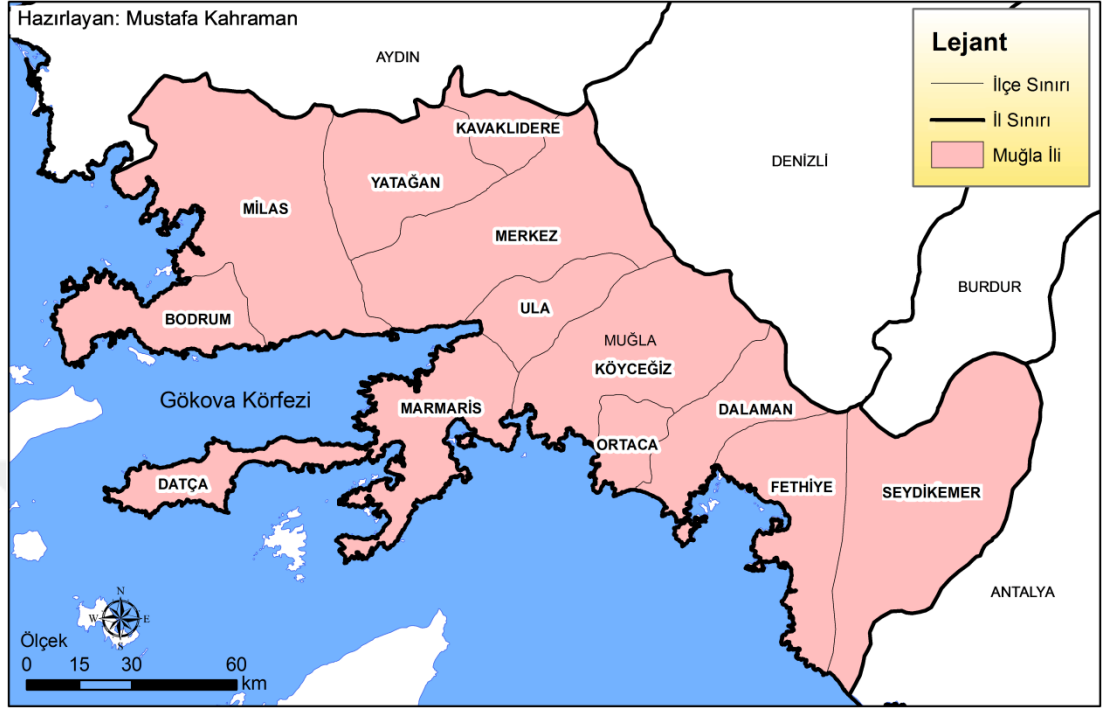
13. yy'da Menteşe Beyliğinin merkezi iken, kısa bir süre sonra Menteşe Beyliği Osmanlı devleti tarafından fethedilmiş ve Muğla şehri Menteşe Sancağının yönetim merkezi haline gelmiştir. Menteşe Sancağının sınırları tarihi süreç içinde değişmiş olmakla birlikte, hemen her dönemde, bugünkü Muğla İl sınırlarından geniş bir alan kaplamıştır. 1360 yılında Menteşe Beyliğinin sınırları kuzeyde Aydın'a, kuzeydoğuda Denizli'ye, doğuda ise, Elmalı'ya kadar genişlediği bilinmektedir. Osmanlı Dönemi'nde Menteşe Sancağın sınırları, 17 ve 18.yy'da bugünkü Muğla İlinden daha geniştir. 19.yy'da ise, sınırları daralmıştır. (Şekil 106). Dolayısıyla 13–18.yy arasında şehrin idari sorumluluk sahası bugünkünden daha geniştir.

Şekil 106. Tarihi Süreçte Menteşe Beyliği, Sancağı ve Muğla İlının Sınırları

2016 yılı itibariyle, Muğla Şehrinin idari merkez olduğu, Muğla İli 13 ilçeden oluşmaktadır. Bu ilçeler, Bodrum, Dalaman, Datça, Fethiye, Kavaklıdere, Köyceğiz, Marmaris, Menteşe, Milas, Ortaca, Seydikemer, Ula, ve Yatağandır (Şekil 107).

Şekil 107. Muğla İlinin İlçeleri

2012 yılına kadar Muğla İlinde 397 köy bulunmaktadır. 6 Aralık 2012 Tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6360 Sayılı Büyükşehir kanunuyla birlikte, Muğla İlinde yer alan bütün köyler bağlı bulundukları ilçenin bir mahallesi haline getirilmiştir (Tablo 44).

Tablo 44.İlçelere Göre Köy Ve Mahalle Sayıları

İlçe adı	Mahalle Sayısı(2016)	Köy Sayısı (2012)
Bodrum	59	19
Dalaman	25	16
Datça	12	9
Fethiye	41	72
Kavaklıdere	15	8
Köyceğiz	25	20
Marmaris	25	13
Merkez	66	49
Milas	132	114
Ortaca	27	15
Ula	30	24
Yatağan	50	38
Seydikemer*	65	...
Toplam	572	397

Kaynak:<https://www.e-icisleri.gov.tr>

* Seydikemer İlçesi, 12 Kasım 2012 Tarihinde Fethiye İlçesinden ayrılarak ilçe ilan edildiğinden köy sayıları yoktur.

2012 yılına kadar, köylere köy tüzel kişilikleri, il ve ilçe merkezlerine belediyeler hizmet götürmekteydiler. Fakat Büyük Şehir Yasasından sonra köylerin tüzel kişilikleri ortadan kalktı ve belediyeler köylere de hizmet götürmekle görevlendirildi. Başka bir ifadeyle, belediyelerin idari görevleri artmıştır. Benzer bir durum il merkezleri içinde geçerli olmuştur. Muğla Şehrinde bulunan Muğla Büyükşehir Belediyesi tüm Muğla İline hizmet götürmekle yükümlü tutulmuştur. Dolayısıyla Büyük Şehir Yasasıyla birlikte Muğla Şehrinin idari fonksiyonu kuvvetlenmiştir.

Şehrin idari ve siyasi fonksiyonları kendi içerisinde,

1. Beldiye Hizmetleri,
2. Merkezi İdare Hizmetleri,
3. Güvenlik Hizmetleri

Şeklinde sınıflandırmamız mümkündür.

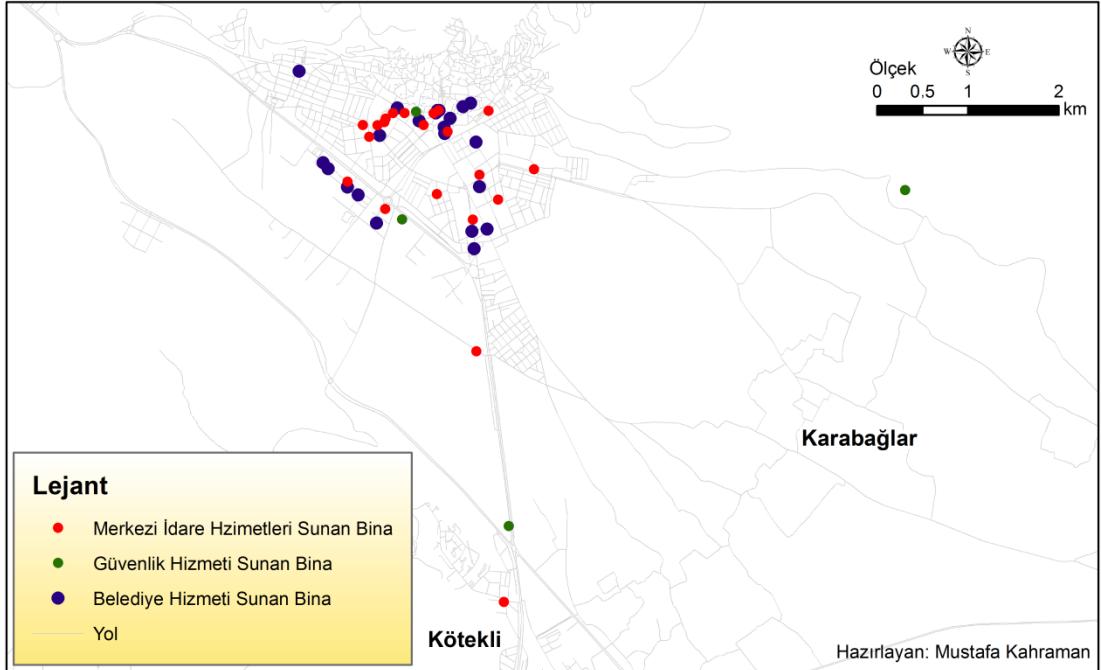
Belediye hizmetleri çok çeşitli olmakla birlikte, Şehir imar planı ve her türlü altyapı hizmetleri ile Her türlü temizlik işlemleri ve çevre düzenlemesi şeklinde tarif etmek mümkündür. Muğla şehrinde belediye hizmetlerinin sunulduğu 22 adet yapı tespit edilmiştir(Şekil 108).

Şehirlerde Merkezi idare hizmetleri de sunulmaktadır. Muğla Şhrinde 21 adet merkezi idare hizmeti sunan yapı tespit edilmiş olup, bunların önemli bir kısmı, Atatürk Meydanının etrafında bulunmaktadır(Şekil 108).

İdari ve siyasi hizmetler içinde kabul edilen bir diğer hizmet türü ise, güvenlik hizmetleridir. Muğla’da Muğla İl Emniyet Müdürlüğü, Muğla E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Komiser Hamdi Bey Polis Merkezi, Böge Trafik Denetleme Müdürlüğü gibi güvenlik hizmeti sunan yapılar şekil 108’de gösterilmiştir.

İdari amaçlarla kullanılan toplam 43 adet kamu binası tespit edilmiştir. Bu kamu binalarından sadece 2 tanesi Kötekli Mahallesinde yer almakta olup, geri kalan kamu binaları Emir Beyazıt ve Şeyh Mahallesi gibi Muğla’nın eski mahallerinde yoğunlaşmıştır (Şekil 108).

Şekil 108. Muğla Şhrinde İdari Fonksiyonların Dağılımı

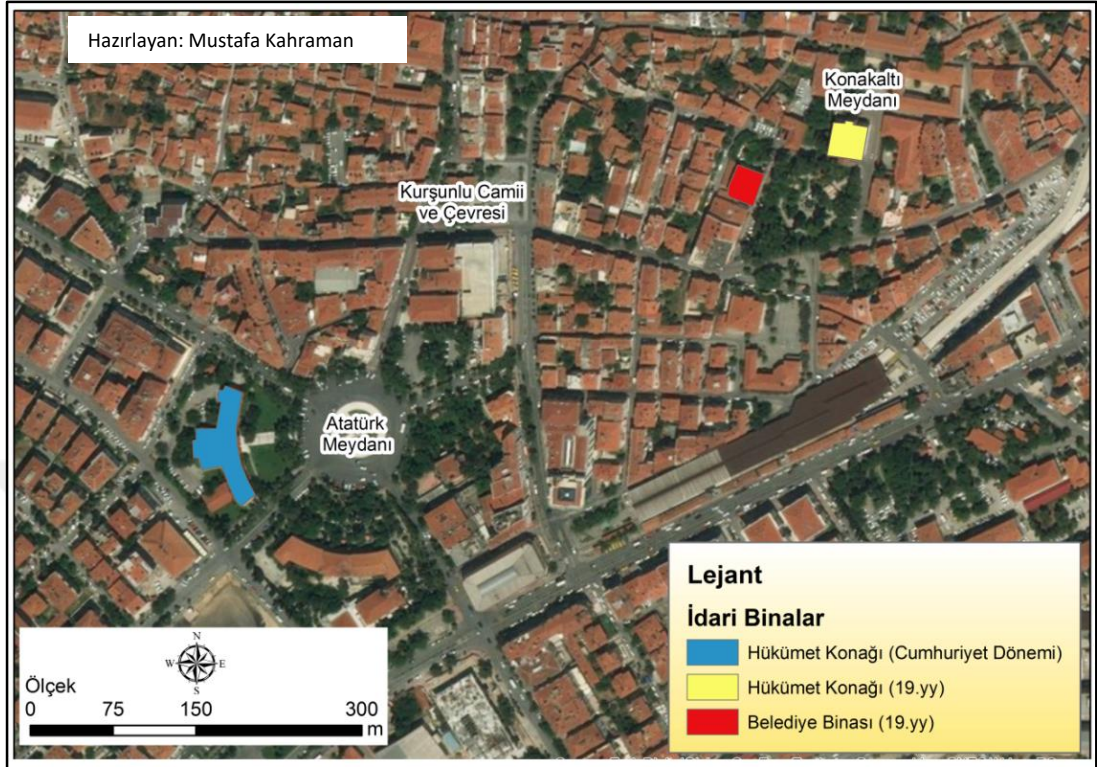
Yakın zamana kadar, Muğla Valiliği, Menteşe Belediyesi gibi idari fonksiyonu üstlenen binalar sadece, Atatürk meydanı ve Konakaltı mevkii gibi şehrin merkezi yerlerinde bulunmaktaydı. Fakat son yıllarda inşa edilen idari binalar genellikle Atatürk Bulvarının güneybatı kısmında yer almıştır. Bu durumun nedeni, şehirde planlanan büyüme alanlarının buralarda olmasıdır.

9.1.1.İdari Fonksiyonun Gelişimi

19.yy'a kadar şehirlerdeki birçok idari işlevi kadı yapmaktaydı. “Kadı”nın evi aynı zamanda iş yeri idi. Dolayısıyla “Kadı”nın ikamet ettiği ev aynı zamanda şehrin yönetim merkezi kabul edilirdi (Kurtuluş, 2011: 40). Dolayısıyla klasik Osmanlı şehrinde hükümet konağı, adliye binası, belediye sarayı gibi binaların varlığından söz edemeyiz. 1826 yılından itibaren ise, kadıların yargı yetkisi dışında birçok idari görevi elinden alınmıştır (Ortaylı, 1973: 17; Kurtuluş, 2011: 40). Kadıların daha önce üstlendiği kolluk, beledi işler ve vergi toplama gibi görevleri merkezden atanan ihtisap müdürlüklerine verilerek, kentlerin yönetiminde merkezi bir otorite ve standart sağlanmaya çalışılmıştır. 1871 yılında ise, belediye ve mülkü yönetimler ortaya çıkmış kadının görevlerinin bir kısmını üstlenmişlerdir (Kurtuluş, 2011: 40).

İdari açıdan 19.yy önemli bir dönüm noktası olmuştur. Muğla'da Tanzimat'tan sonra merkezden atanan idarecilerin yoğunlaştığı idari bir merkez ortaya çıkmıştır. Muğla Şehrinin klasik anlamda, idari merkezi, yani kadının olduğu yer, Kurşunlu Cami'nin bulunduğu yerdi Tanzimat'tan sonra ise, Konakaltı idari anlamda bir merkez olmuştur (Şekil 109).

Şekil 109.16yy'dan Günümüze Muğla Şehrinde İdari Merkezler

Cumhuriyet Döneminde ise, idari merkezin yoğunlaştığı yerlerin yeniden yer değiştirdiği gözlenmektedir. Yeni kurulan cumhuriyetin mekândaki fiziki yansıması olarak, Muğla şehrinde Atatürk meydanı hazırlanmış ve etrafında cumhuriyet rejiminin idari fonksiyonunu temsil eden hükümet konağı (Muğla Valiliği), vali konağı gibi binalar inşa edilmiştir.

Sonuç olarak Muğla Şehrinin idari fonksiyonları 13.yy'dan itibaren var olsa da, idari fonksiyonun mekânsal yansıması ancak 19.yy'da ortaya çıkmıştır.

9.2. Kültürel ve Sosyal Fonksiyonlar

Bu başlık altında eğitim-öğretim, müze, kütüphane, yerel basın, turizm gibi hizmet türlerine yer verilmiştir.

9.2.1.Eğitim Hizmetleri

Eğitim hizmetlerini genel olarak örgün ver yaygın eğitim hizmetleri olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

9.2.1.1. Örgün Eğitim Kurumları

Örgün eğitim kurumları, ilk ve orta dereceli okullar ile yüksek eğitim kurumlarıdır.

9.2.1.1.1. İlk ve Orta Dereceli Eğitim Kurumları

İlk ve Orta Öğretim: Osmanlının Klasik döneminde, mahalle mektepleri yer almaktaydı. Bu eğitim kurumları, hemen her mahallede yer alırken, Tanzimat döneminden itibaren açılan okullar mahalle ölçeğinden çıkmış, Konakaltı Meydanında yoğunlaşmıştır.

1895 yılı için Muğla Şehrinde üç adet ilkokul ve iki tanede ortaokul bulunmaktadır. Bu okullarda toplam 550 öğrenci öğrenim görmekteydi (Aktüre 1993: 93) (Tablo 45).

Tablo 45.Muğla Şehrindeki İlk ve Ortaokullar (1895)

Okul Türü	Öğrenci Gurubu	Öğrenci Adedi
1 erkek ortaokul	Müslümanlar için	110
1 kız ortaokulu	Müslümanlar için	60
2 erkek ilkokulu	Müslümanlar için	200
1 karışık ilkokul	Rum-Ortodokslar için	180
Toplam		550

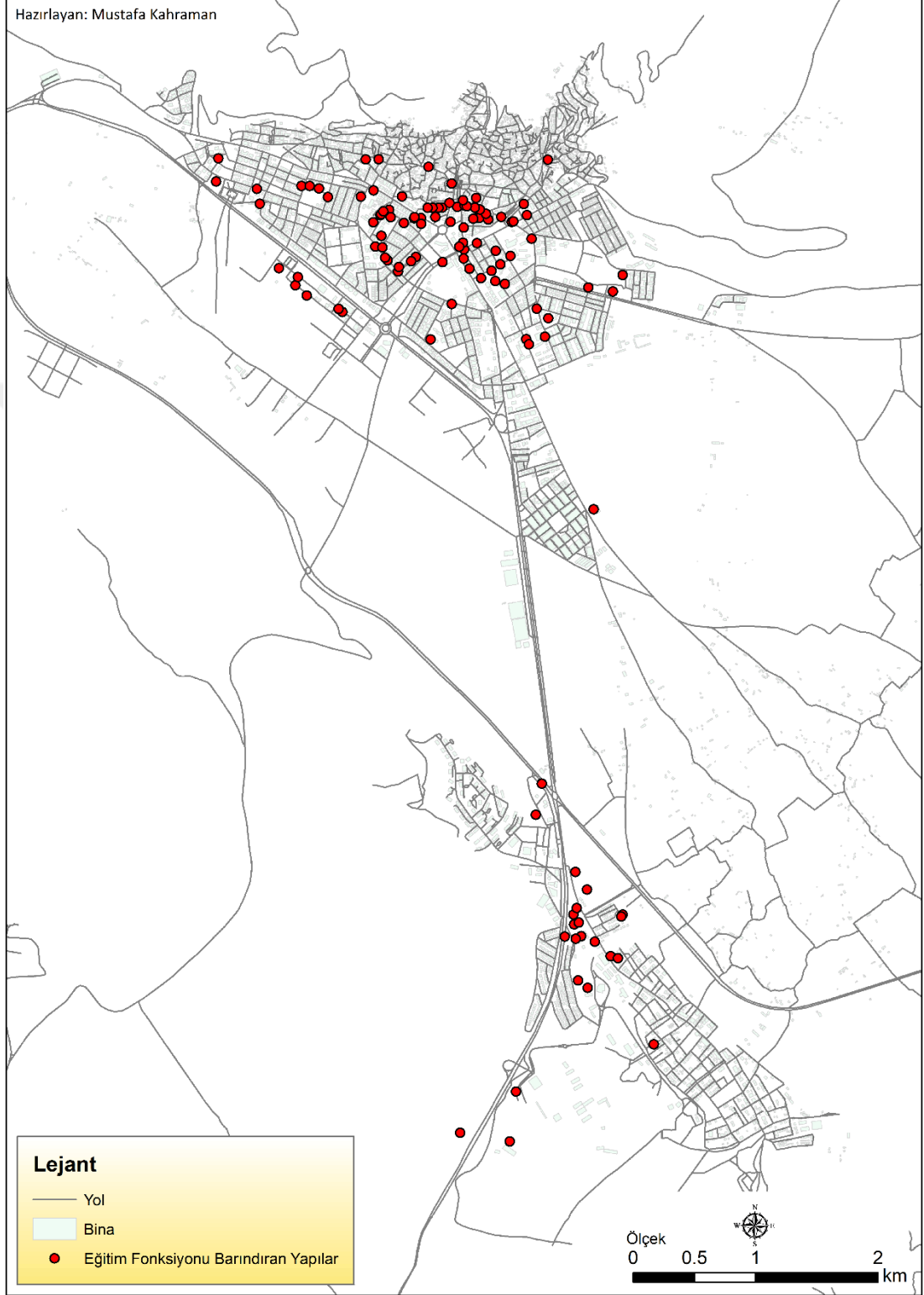
Kaynak: Aktüre 1993: 93

1939 yılında ise, Şehirde, ilk ve orta öğrenim gören 948 tanesi erkek 475 tanesi kız toplam 1 428 öğrenci eğitim görmekteydi; Aynı yıl ilkokul ve ortaokulda eğitim veren öğretmenlerin sayısı 33'tür (Zekai, 2004: 153). 1962–1963 eğitim öğretim yılında ilk öğretimde 1 621, orta öğretimde 2 192 olmak üzere toplam 3 813 öğrenci, 1972-1973 öğretim yılında 2 229'u İlk okul, 3602'si Ortaokul olmak üzere, toplam 5831 öğrenci, günümüzde, 6 190'ı ilkokul 3 794'ü Ortaokul olmak üzere toplam 9 984 öğrenci, eğitim görmektedir. <http://mentese.meb.gov.tr/> (Erişim Tarihi 04.05.2017)

İlk ve Orta dereceli okulların günümüzdeki durumuna baktığımızda, Muğla şehrine homojen olarak dağılmış durumda 25 adet eğitim kurumu tespit edilmiştir(Şekil 110).

Şekil 110. Muğla Şehrindeki Eğitim Kuruluşlarının Dağılımı

Hazırlayan: Mustafa Kahraman

9.2.1.1.2. Yüksek Eğitim Kurumları

Muğla Şehri Türk hâkimiyetine geçtiğinden itibaren yükseköğretim kurumlarının fazla olmasıyla dikkat çekmektedir. Muğla'nın Menteşoğulları Beyliğinin eline geçtikten sonra eğitim ve öğretim çalışmaları başlamış, Konya civarından Türk dervişleri ve şeyhleri Muğla'ya gelmiştir. (Muğla Valiliği, 2003: 118). 14.yy'da yöredeki en önemli eğitim kurumları, Balat medresesi ve Beçin'de bulunan Ahmet Gazi Medresesi'dir (Muğla Valiliği, 2003: 118). Bununla birlikte Muğla Şehrinde de medrese eğitimi olduğu bilinmektedir. Şehirde, Şeyh Bedrettin Medresesi 1258 yılında, Fevziye Medresesi 1282 yılında, Tüccarzade Medresesi 1260 yılında, Sabırhane Medresesi 1265 yılında, Kurşunlu Camii Medresesi 1313 yılında kurulmuştur (Zekai, 2004: 157). Muğla Şehrinde 17.yy'a ait medreselerin adlarına ulaşılamamış olsa da 17. yy seyyahı Evliya Çelebi'nin Muğla'dan bahsederken Şehirde ulema ve öğrencinin çok olduğunu ve şehirde yedi adet medresenin bulunduğunu ifade etmektedir (Keleş, 2002: 206).

18 ve 19 yy da Muğla Şehrinde 11 adet medrese bulunmaktadır. Bu medreselerden birçoğu günümüzde Şeyh Camii olarak anılan eskiden Cami-i Kebir olarak isimlendirilen camiinin yakınında yer almaktadır (Tablo 46).

Tablo 46.18-19.yy'da Muğla Şehrinde Bulunan Yüksek Öğretim Kurumları ve Konumları

Medresenin Adı	Bulunduğu yer
Hacı karaman medresesi	Cami-i kebir camiinin yakınında
İbrahim Paşa Medresesi	Camii-i Kebir Caminde
Mehmet Efendi Medresesi	Ahmed Hacı Mahallesinde (Bugünkü Muslihiddin Mahallesi sınırları içinde kalmaktadır.) Abdulgaffar Caminin bahçesinde bulunmaktaydı.
Mehmed Ağa Medresesi	...
Hacı Ömer ve Hacı Ali Medresesi	Şeyh Bedrettin Caminin bahçesinde
İsmail Efendi Medresesi	Yaka Mahallesinde bulunmaktadır
Kâtip Mehmet Efendi Medresesi	Kurşunlu Camii avlusunda
Konya Mollası Mehmet Efendi Medresesi	Şemseddin zaviyesinin bulunduğu yerde
Mehmet Efendi medresesi	Cami-i kebir camiinde “Şeyh Şahidinin mezarı yakınına inşa edilmiştir

Mehmed efendi, Hacı Abbas ve bazı kişilerin inşa ettikleri hücreler	Mevlevihane bahçesi yakınında
---	-------------------------------

Kaynak: Gökmen, 2012:102.-104

Not: Yukarıda adı geçen medreselerin dışında Muğla Şehrinde ismi belli olmayan bir medrese kaydına da rastlanmıştır (Gökmen, 2012: 105).

18.yy’a kadar Şehrin iş ve ticaret merkezinin Camii-i Kebir olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla dönemin yükseköğretim kurumları şehrin merkezinde yer almaktaydı.

Medreselerin kuruldukları yer kadar, medresede eğitim gören öğrenci sayısı da önemlidir. 1900 yılı Osmanlı Devleti Maarif Salnamesindeki bilgilere göre Muğla Şehrinde 9 adet medresede toplam 256 öğrenci öğretim eğitim görmektedir (Keleş, 2002: 208). Bu rakam 1900’lu yıllardaki nüfusun % 2’si kadarıdır.

Osmanlı Döneminde Şehirde birçok yükseköğretim kurumu varken, günümüzde sadece tek bir yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi 3 Temmuz 1992 Tarihinde kurulmuş olup, günümüzde Kötekli yerleşmesi, Muğla Şehir merkezinde ve Muğla’nın İlçelerine yayılmış durumdadır.

1992–1993 öğretim yılında 1 128 öğrencisi ve 37 akademik, 42 idari personeliyle öğretim faaliyetine başlamış olan üniversite, sadece on yıl içerisinde öğrenci sayısı, yaklaşık 12 kat artmış ve 12 088’e çıkarmıştır. Bu öğrencilerin, 4 837’i Şehir merkezinde, 6 262’si Kötekli’de, 989’u ise, Muğla’nın İlçelerinde öğrenim görmekteydi. 2014–2015 eğitim öğretim yılı itibariyle Muğla Şehrinde ve Kötekli Kampüsünde öğrenim gören öğrencilerin sayısı 26 551’dir (<http://oidb.mu.edu.tr> Erişim Tarihi: 22.10.2017)

Muğla Şehri nüfusunun 70 000 kadar olduğu düşünülürse eğer, Muğla nüfusunun %39’u öğrencilerden meydana gelmektedir. Üstelik Muğla’da yükseköğretim gören öğrencilerin yaklaşık %90’ı Muğla Şehrine farklı bir ilden gelen öğrencilerdir (Kurtuluş 2011: 83). Üniversite bünyesinde sadece öğrenciler yer almaz. Öğrencilerin yanısıra üniversitede görevli olan memur, öğretim elemanı gibi kişiler de bulunmaktadır.

Üniversite Muğla Şehrini ekonomik, sosyal ve morfolojik açıdan etkilemektedir. Üniversitenin açılmasıyla birlikte, şehri ekonomik açıdan daha canlı bir hale getirmiştir. Üniversiteyle birlikte Şehir ekonomisi üretim odaklı olmaktan çıkmış daha çok hizmet odaklı bir hal almıştır. Üniversite açılmadan önce, 1990'lı yılların başında Muğla'da, 1-2 pastane ve bir iki tane kafe esnaf lokantası ve köfteci yer almaktaydı (Kurtuluş, 2011: 89, 88). Muğla Şehrine gelen aktif nüfusla birlikte hizmet ve ticaret ürünlerine olan talep hızlı bir şekilde artmış, bunun sonucu olarak kafe, restoran, kozmetik ve alışveriş merkezlerinin sayısının arttığı gözlenmiştir. Ayrıca üniversitenin açılmasından sonra Şehirde daha önce bulunmayan pansiyonculuk faaliyetleri baş göstermiştir.

Üniversitenin şehre olan etkisi sadece üniversiteyle ilişkili olan nüfusun harcamaları ile sınırlı değildir. Bunun yanı sıra Üniversitenin şehirden aldığı hizmetler de bulunmaktadır. Bu hizmetler doğrudan Muğla Şehrindeki şirketlerden ihale yoluyla temin edilmektedir.

Üniversitenin şehre olan etkisini sadece bugünle sınırlamak da mümkün değildir. Üniversitede 1992-2014 yılları arasında 53 462 kişi mezun olmuştur (<http://oidb.mu.edu.tr> Erişim Tarihi: 22.10.2017). Bu mezun olan öğrencilerin büyük bir kısmı Muğla Şehri dışından gelen öğrencilerdir. Şehirde bulunan her bir öğrenci Muğla Şehrinin tanıtımını yapacağı ve belki de ileride turist olarak Şehre gelebileceği düşünülebilir.

Üniversitenin varlığı Şehri sosyal açıdan da etkilemektedir. Şehre gelen aktif nüfus şehrin daha canlı olmasına olanak sağlamıştır. Üniversitenin öğretim fonksiyonlarının azaldığı yaz aylarında Muğla Şehri boşalırken, yaz ayları dışında çok daha canlı bir sosyal hayat görülmektedir.

Üniversitenin varlığı Muğla Şehrinin morfolojisini de etkilemiştir. 1990'lı yılların başında Kötekli yerleşmesi bir köy iken Üniversitenin buraya kurulmasından sonra şehrsel fonksiyonlar kazanmaya başlamıştır. Bugün için Klasik Muğla Şehrinden uzakta kendi başına bir merkez olmuştur.

Muğla Şehri 1980'lere kadar, idari fonksiyonu sebebiyle, yöredeki en gelişmiş şehir durumundaydı. 1980'li yıllardan sonra kıyı şehirlerinde turizm

yaygınlaşmış ve bu yerleşmeler hızlı bir şekilde gelişmişlerdir. 2000’li yıllara kadar Menteşe Yöresinde Bodrum, Marmaris gibi yerleşmeler ön plana çıkmıştır. 2000’li yıllardan sonra Muğla Şehrindeki eğitim fonksiyonu önemli ölçüde gelişmiştir. Böylece, kıyı şehirlerinin karşısına eğitim fonksiyonuyla çıkmıştır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinin birçok fakültesi Muğla şehrinde yer almakla birlikte Üniversitenin bünyesinde bulunan 13 Meslek Yüksekokulunun 11 tanesi ve 2 fakültesi Muğla Şehrinin dışında faaliyet göstermektedir

9.2.1.2. Yaygın Eğitim Kurumları

Yaygın eğitim kurumları, sürücü kursu, dil kursu, halk eğitim merkezi gibi eğitim kurumlarının genel adıdır. Muğla Şehri genelinde 66 adet yaygın eğitim kurumu tespit edilmiş olup, şehrin merkezinde konumlanmış durumdadırlar.

9.2.2.Kültür ve Sanat Hizmetleri

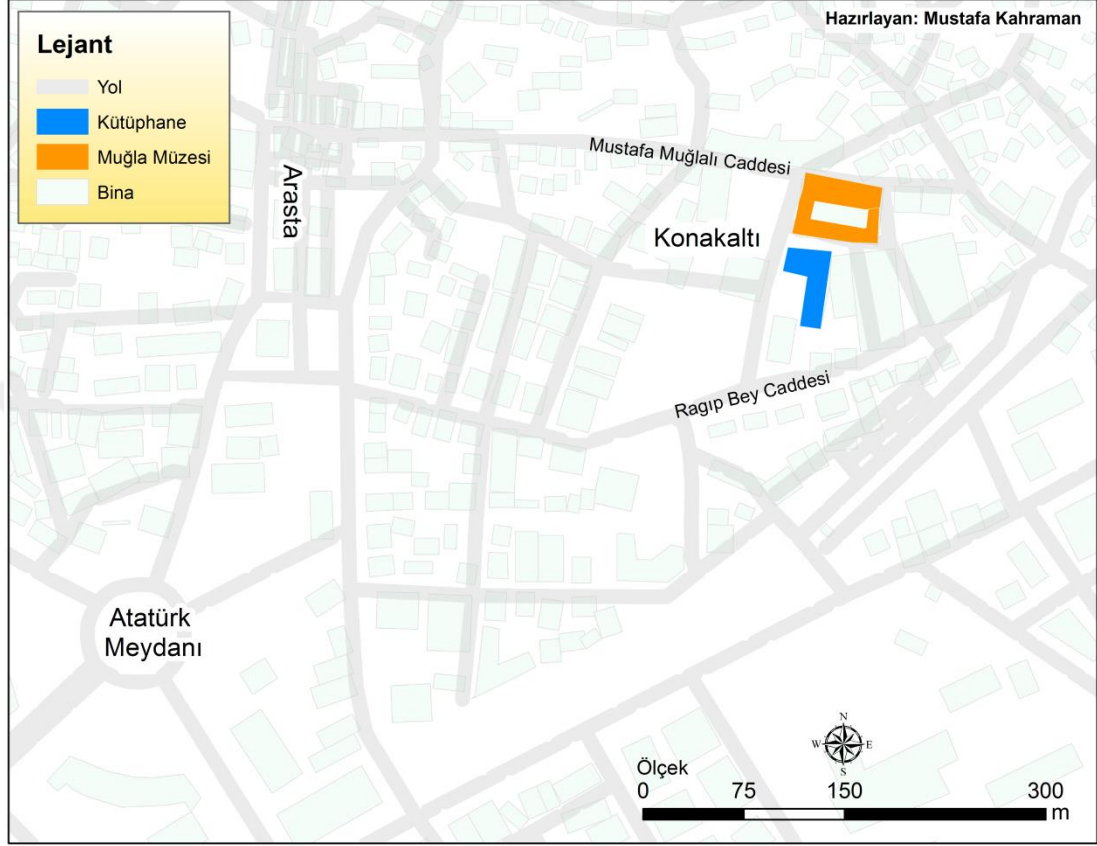
Muğla Şehrinde tek bir müze bulunmaktadır. Muğla Arkeoloji Müzesi adıyla 1992 yılında kurulan müze, Konakaltı Meydanın kuzeydoğusunda bulunan ve eskiden cezaevi olarak kullanılan binada hizmet vermektedir (Fotoğraf 36) (Nedim, 2005: 27). Müze kabaca 3 bölümden oluşmuştur. Bunlar: Doğa tarihi bölümü, antik çağ bölümü, etnografya bölümüdür.

Fotoğraf 36. Muğla Müzesinin Bölümleri

Müzenin doğa tarihi bölümünde Özlüce Köyünde 1940-50’li yıllarda linyit aramaları esnasında bulunan Turolıyen yaşı (günümüzden 9-5 milyon sene önce) bitki ve hayvan fosilleri sergilenmektedir (Kanık, 2011: 26,27). Antik çağ bölümünde, Stratonikeia Antik kentinde bulunan arkeolojik değerler bulunmaktadır. Etnografya bölümünde ise, Muğla’nın geleneksel giysileri ve ev eşyaları sergilenmektedir(Şekil 111).

Şekil 111.Muğla Arkeoloji Müzesi

Muğla Şehrinde üç adet kütüphane bulunmaktadır. Muğla Hoca Mustafa Efendi Kütüphanesi şehrin ilk ve en büyük kütüphanesidir. Kütüphane 1870 yılında Hoca Mustafa Efendi tarafından kurulmuştur (Eren, 2006: 17; Türkeş, 1973:108).

Fotoğraf 37. Hoca Mustafa Efendi Kütüphanesi

Bu kütüphane ilk etapta Şeyh Camiinin yanında noter olarak kullanılan bir binada kurulmuştur (Kılınç 2007: 63; Türkeş 2012: 5). Daha sonraki tarihlerde birçok kez yer değiştirmiş olup günümüzde, Konakaltı meydanının kuzeyinde, Muğla Arkeoloji Müzesinin Karşısında yer almaktadır (Şekil 110).

Kütüphanedeki ilk kitaplar, Mısır ve İstanbul'dan satın alınarak ya da kopya edilerek getirilmiştir (Muğla Valiliği, 2003:112). Cumhuriyetin kuruluşundan önce 991 kitabı varken, 1934 yılında 2237, 1957 yılında ise, kütüphane de bulunan kitap sayısı 10 000'i geçmiştir (Akça, 2002: 127). Kütüphanede 1962–63 yılında 13 412, 1972 yılında 19 332 adet kitap bulunmaktaydı (Müezzinoğlu, 1962: 26). Günümüzde ise, kütüphanede bulunan kitap sayısı 17 000 civarındadır. 1972 yılından günümüze kadar kitapların azalmasının sebebi, 1970'li yıllara kadar kütüphanede bulunan ve tarihi eser kapsamına giren bazı kitapların İstanbul Yazma Eserler Kütüphanesine taşınmasıdır.

Muğla Şehrinde yer alan bir diğer kütüphane 1955 yılında kurulmuş olan Muğla Çocuk Kütüphanesidir (Muğla İl Yıllığı, 1973: 109). Bu kütüphanede 703 adet kitap bulunmaktadır.

Muğla Şehrinde kurulan bir başka kütüphane ise, Muğla Sıtkı Koçman Mentеше Kütüphanesidir. Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kötekli yerleşmesi içinde yer

alan kütüphane, 1996 yılında açılmıştır (Fotoğraf 38). Bünyesinde bulunan 110 000'in üzerinde kitap ve dokümanla Muğla Şehrinin en zengin kütüphanesidir.

Fotoğraf 38.Muğla Sıtkı Koçman Menteşe Kütüphanesi

Muğla Şhrinde, sergi, kongre ve gösterilerin düzenlediği iki adet kültür merkezi bulunmaktadır. Bunlardan biri, Orhaniye Mahallesiinde bulunan, Gazi Mustafa Kemal Atatürk Kültür Merkezi diğeri ise, Sıtkı Koçman Üniversitesinin Kötekli kampüsünde yer alan, Muğla Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezidir (Fotoğraf 39, 40).

Fotoğraf 39.Gazi Mustafa Kemal Atatürk Kültür Merkezi

Fotoğraf 40.Muğla Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi

Kaynak: <http://ects.mu.edu.tr> (Erişim Tarihi 6.11.2017)

9.2.2. Medya ve Basın Hizmetleri

Muğla Şehri gazetecilik ve yayıncılık konusunda köklü bir geçmişe sahiptir. Muğla Şehrinde yayın hayatına başlayan ilk gazete, 30 Haziran 1919 tarihinde yayınlanan Menteşe Gazetesidir. Bu gazeteyi daha sonra İnkılap, Akyol, Halk, Menteşe, İnkılap, Akyol, Muğla Halk, Menba, Demokrat Yayla, Devrim, ilk Adım, Yeni Muğla, Hamle, Muğla, Merhaba Gazetesi gibi birçok gazeteler takip etmiştir (Eroğlu 2011: 168; (Akça, 2002:153–155; Karaman 2010: 49- 55; Tekeli 1993: 160, 158).

Günümüzde Muğla Şehrinde Devrim Gazetesi, Hamle Gazetesi, Muğla Gündem, Muğla Haber, Muğla Şehir, Şah, Yenigün ve Muğla Gazeteleri yayın hayatına devam etmektedir. Bu gazeteler günlük 500–1000 tane basılan yerel gazetelerdir.

Gazetelerin ulaştıkları yerler, Muğla İli sınırlarıyla paraleldir. Bununla birlikte, yukarıda adı geçen her bir gazetenin internet sitesi bulunmaktadır. Bu

internet siteleri aracılığıyla gazetelerin az miktarda da olsa Avrupa ve Amerika Kıtasında da okunduğu bilinmektedir. Yerel medya sahipleri, Avrupa ve Amerika Kıtasında yaşayan Muğlalılardan e-posta aldıklarını dile getirmektedirler (Karaman, 2010:103).

Muğla Şehrinde günümüzde yayın yapan televizyon kanalları ise, merkezi Şeyh Mahallesinde bulunan Hamle Kanalı ile Emirbeyazıd Mahallesinden yayın yapan Şah Kanalıdır. Muğla Şehrinden yayın yapan radyo kanalları ise, Hamle, Şah ve Örnek Radyolarıdır. Bu radyo ve televizyon kanalları da yerel ölçekte yayın yapmaktadırlar.

Yerel basın ve yayın faaliyetleri başlığı altında ele alınması gereken bir diğer konu ise, Muğla Şehrindeki matbaacılık faaliyetleridir. Muğla Şehrinde bilinen ilk matbaa kurma çabaları 1913 yılında başlamışsa da Birinci Dünya Savaşı nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. Muğla'da faaliyete geçen ilk matbaa 1921 yılında Baha Bey tarafından kurulmuştur. Daha sonra 1925 yılında İl Özel İdaresi Matbaası, 1946 yılında Esen Matbaası açılmış, 1950'li yıllardan sonra ise, Devrim Basım Evi, Menteşe Basım Evi gibi özel teşebbüsler sonucu kurulan basım evleri bulunmaktadır (Tekeli 1993: 150).

9.2.2.Sağlık Hizmetleri

Şehirlerdeki sağlık kurumları kırsal kesimlerdeki sağlık kurumlarına göre çok daha çeşitli ve belli konularda uzmanlaşmış durumdadır. Bundan dolayı, şehirlerde yer alan sağlık kurumlarının etki alanı kırsaldaki sağlık kurumlarından çok daha geniştir. Kırsal alanlardaki sağlık kuruluşlarının şehirlerdeki sağlık kuruluşlarından bir diğer farkı ise, kırsaldaki sağlık kuruluşları genellikle devlet eliyle kurulurken, şehirlerde özel sektör tarafında kurulmuş sağlık kuruluşlarının da bulunmasıdır.

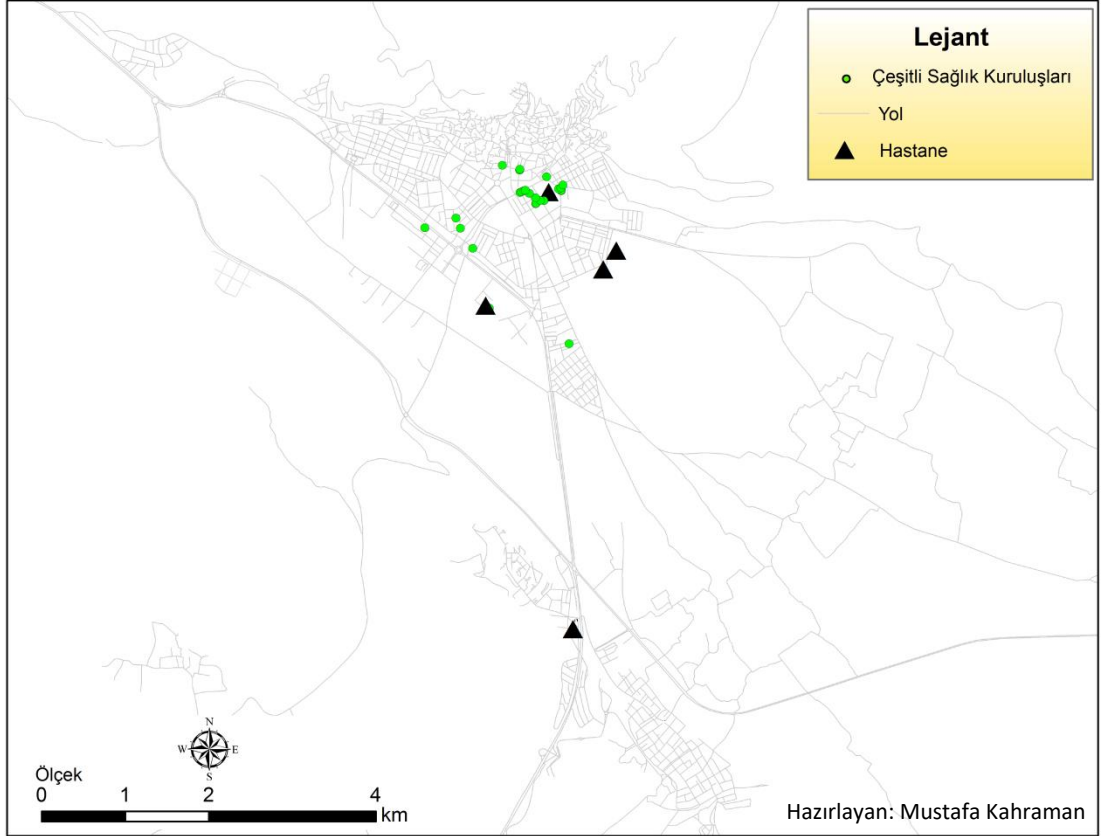
Muğla Şehrinde ilk hastane Hacı Kadızade Pembe Hanım akarıyla 1913 senesinde inşa edilmiştir (Türkeş, 1973: 98). Bu hastane uzunca yıllar Muğla Şehrinin tek hastanesi konumda kalmıştır.

Günümüzde, Muğla Şehrinde hastane, muayehane, aile sağlık merkezi, klinik gibi gibi 30 adet adet sağlık kuruluşu tespit edilmiştir. Bu sağlık kuruluşlarının

büyük bir kısmı Atatürk meydanının doğusunda yer almaktadır. Sağlık kuruluşlarının burada yoğunlaşmış olmasının temel sebebi Muğla Devlet Hastanesinin burada yer alması ve şehir merkezine yakın olmasıdır (Şekil 110).

Muğla Şehrindeki Sağlık fonksiyonu ile eğitim fonksiyonu birbirini etkilemiş durumdadır. 2011 yılına kadar Menteşe Devlet Hastanesi (Eski SSK Hastanesi) 2011 yılı Mayıs ayında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ile yaptığı bir protokol ile Muğla Sıtkı Koçan Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi adını almıştır. (<http://www.mskueah.saglik.gov.tr> Erişim Tarihi 22.10.2017) Böylece, Şehrin sağlık fonksiyonu bir miktar daha önem kazanmıştır.

Şekil 110.Muğla'daki Sağlık Kuruluşlarının Dağılımı

9.2.3. Turizm Hizmetleri

Turizm kişilerin, konaklama, gezip görme, yeni kültürler tanıma, dinlenme, eğitim, sağlık imkânlarından faydalanabilmek gibi amaçlarla devamlı olarak

yaşadıkları yerlerden ayrılması ve günü birlik yâda daha uzun süreyle başka bir yerde bulunmasıdır (Serkaya Doğan, 2012: 89).

Bir bölgede turizmin başlayabilmesi ve yaygınlaştırılması için 3 temel öge gereklidir. Bunlar: turistik bir çekiciliğin olması, bu turistik çekiciliğin tanıtılması ve ulaşılabilir olmasıdır (Özgüç, 2007: 44). Muğla Şehrinin turizm fonksiyonu bu üç başlık altında ele alınacaktır.

9.2.3.1.Muğla'nın Başlıca Turizm Kaynakları

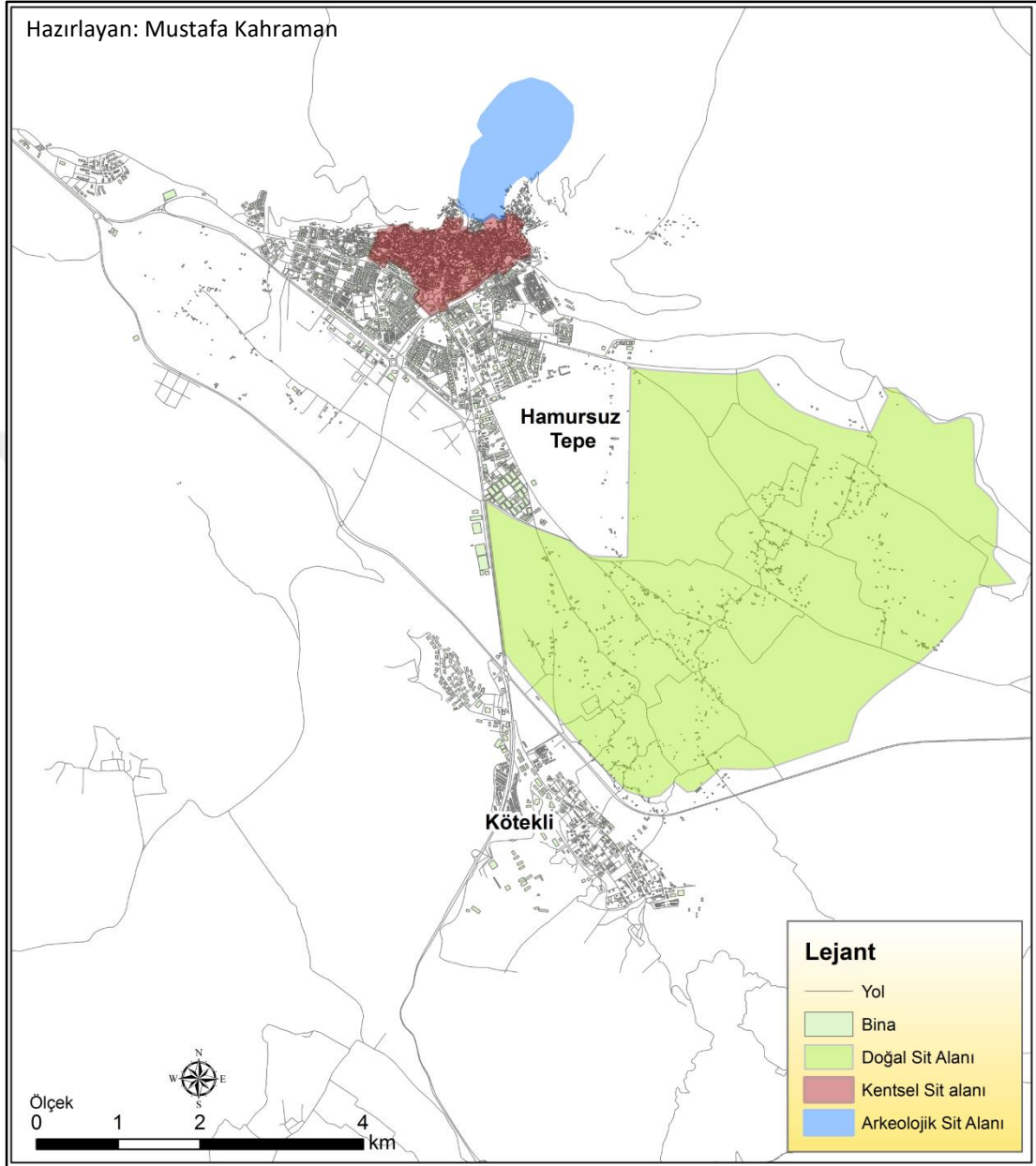
Turizm faaliyetini kabaca klasik turizm ve alternatif turizm olarak iki gruba ayırmamız mümkündür. Türkiye ve birçok ülke için klasik turizm anlayışı, deniz-kum-güneş üçlüsüne dayanmaktadır. Alternatif turizm ise, 1980'li yıllardan sonra gelişmeye başlayan ve avcılık, doğa yürüyüşü, dağcılık ve kültürel faaliyetler gibi birçok rekreatif aktiviteyi içerebilen faaliyetleri ifade etmektedir (Akova, 2000: 82–83). Günümüzde Deniz-Kum-Güneş üçlüsüne dayalı turizm anlayışı önemini muhafaza etmekle birlikte, alternatif turizm kaynaklarına yönelik talepte artış gözlenmektedir (Akova, 2008: 54). Muğla bu açıdan şanslıdır. Muğla Şehri'nin temel turizm kaynakları Türkiye'de alternatif turizm kaynakları kapsamında değerlendirilen tarihi ve doğal zenginliklerdir.

Muğla'nın tarihi turizm kaynaklarından ilk dikkati çeken, sit alanı içinde kalan tarihi dokusu ve Asar Tepesi üzerinde yer alan Mobolla Antik kentine ait olan kalıntılardır. Bu tarihi kaynakların dışında Karabağlar Yaylası, Değirmendere Kanyonu, Kızıldağ gibi doğal yapısını koruyan alanlar da önemli alternatif turizm kaynakları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Muğla Şehri, Türkiye'deki diğer birçok şehrin aksine, tarihsel dokusunu ve doğal çevre değerlerini koruyabilmiştir. Bunun sebebi Türkiye için erken sayılabilecek bir tarih olan 1960'larda kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarını belirlemiş olması ve nüfus kısmında da bahsedildiği gibi, hızlı bir nüfus hareketine sahne olmamış olmasıdır.

Muğla'da 3 adet sit alanı bulunmaktadır. Bunlar, kentsel sit alanı, arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanıdır (Şekil 111). Bu sit alanlarının her biri turistik çekicilik arz eden kaynakları bünyesinde barındırmaktadır.

Şekil 111. Muğla'daki Sit Alanları

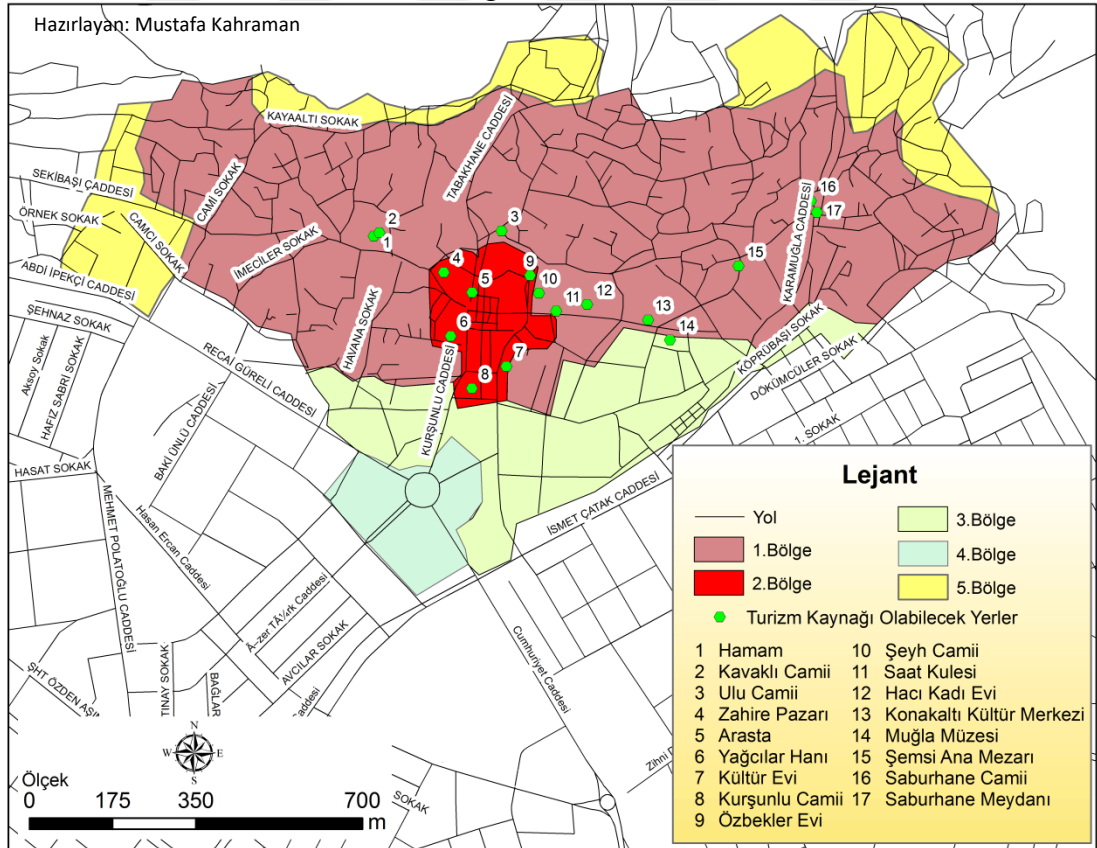
Muğla Şehrinin kapladığı alan ortalama 15 km² (tam olarak 14 892 457 m²) iken şehrin kuzeyinde bulunan ve Arkeolojik sit alanı olarak ilan edilen saha 140 118 m², Muğla Kentsel Sit alanı 129 257 m² ve Doğal Sit Alanı 214 589 m²'dir.

Kentsel Sit Alanı: Muğla Şehrindeki kentsel sit alanı şehrin kuzeyinde yer almakta olup 19.yy'dan kalma tarihsel dokusunu korumuş bir bölgedir. Bu sahada 1970 yılından itibaren koruma çalışmaları başlamıştır. 1974 yılında Gayrimenkul

Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından anıtsal değer taşıyan mimari eserler koruma altına alınmıştır. Bu dönemde, Ulu Camii, Şeyh Camii, Şahidi Camii, Konakaltı Camii, Saburhane Camii, Saatli Kule, Sekibaşı Camii, Pazar Camii, Kurbanzade Camii, Kurşunlu Camii, Yağcılar Hanı, Tüccar Hoca Mescidi, Yeni Hamam, Saburhane Hamamı, Üçerenler, Hacı Mustafa Kitaplığı, Atatürk Anıtı, Yukarı Tabakhane Köprüsü, Nugani Dergâhı Köprüsü, Nufani Tekkesi, Hacıabidinoğlu Su Kemer, Saburhane Köprüsü, Hacışerifağa Cami koruma altına alınmıştır. 1983 yılında ise, bölge kentsel sit alanı ilan edilmiş, böylece sadece bina bazında değil bölge bazında da bir koruma sağlanmıştır (Aliefendioğlu, 2011: 105).

Muğla Şehrinde kentsel sit alanı homojen değildir. Sit alanı, korunmuşluk düzeyine göre kendi içinde beş ayrı bölge halindedir (Şekil 112) (Nedim, 2005: 30–31).

Şekil 112.Muğla'nın Kentsel Sit Alanı

1.Bölge: Sivil mimarlık örneği konutların en yoğun ve en korunmuş olduğu bölgedir (Nedim, 2005: 33). Birinci bölgenin doğu kısmında Rum nüfusuna batı kısmında ise, Türk nüfusuna ait tarihi hamam, Saburhane Meydanı ve Saburhane Camii, Saat Kulesi, Hacı Kadı Evi gibi tarihi ve kültürel turizm kaynakları yer almaktadır. Birinci bölgenin batı kısmı daha iyi korunmuştur (Nedim,2005: 33).

2.Bölge: Sit alanının ikinci bölgesi güneyde üçüncü bölge, batı, kuzey ve doğuda sit alanının birinci bölgesi, güney kısmı sit alanının üçüncü bölgesiyle çevrilidir. Sit alanının 2. Bölgesi içinde Ulu Camii, Yarım Hanı ve Balcıoğlu Han, Yağcılar Hanı, Pazar Camii ve Halil İbrahim Ağa Han gibi önemli tarihsel turizm kaynakları bu bölgede yer almaktadır (Nedim, 2005: 41). Burası her ne kadar güneyden gelen yeni yapı tehdidiyle karşı karşıya olsa da geleneksel merkeze dair özellikleri büyük ölçüde korunmaktadır. Günümüzde bu bölgede perakende ticaret ile lokanta ve kahvehane gibi hizmetler sunulmaktadır (Nedim, 2005: 41).

3.Bölge: Burası cumhuriyetin ilk yılları ile Osmanlı Döneminin son dönemlerine ait yapıların bir arada yer aldığı bir sahadır. Bölümün batı ve güney kenarlarında genel dokuya aykırı yüksek katlı binaların yer aldığı gözlenmektedir. (Nedim, 2005: 47).

4.Bölge: Bu bölüm içerisinde, cumhuriyet sonrası gelişmiş bir bölge olup dairesel bir planı vardır. Ortada bir dairesel yol ağı ve çevresinde bununla uyumlu yapılar gözlenmektedir (Nedim, 2005: 52).

5. Bölge: Beşinci bölge, 1. Bölgeyi batı ve kuzeyden sarar ve bazı yerlerde genişleyip bazı yerlerde daralır hatta ortadan kalkar. Burası her ne kadar sit alanı olarak belirlenmiş olsa da aslında burası bir tampon bölgedir. Koruma bölgesinde uygulanan kuralların tamamı bu bölgede de uygulanmıştır (Nedim; Öztüre: 2005: 47).

Yukarıda ayrıntılarıyla ele anılan Kentsel Sit alanı her ne kadar alternatif bir turizm potansiyeline sahip olsa da, uzun süre turizm amaçlı kullanılmamıştır. Dahası sit alanı içinde ikamet eden halk için, sit alanını korumaya yönelik olan kanunlar konutların tamir ve bakım masraflarını ve süresini arttırdığı için, bir külfet halini almıştır. Günümüzde bu tarihi ortamın halen istenilen düzeyde kullanıldığını da iddia

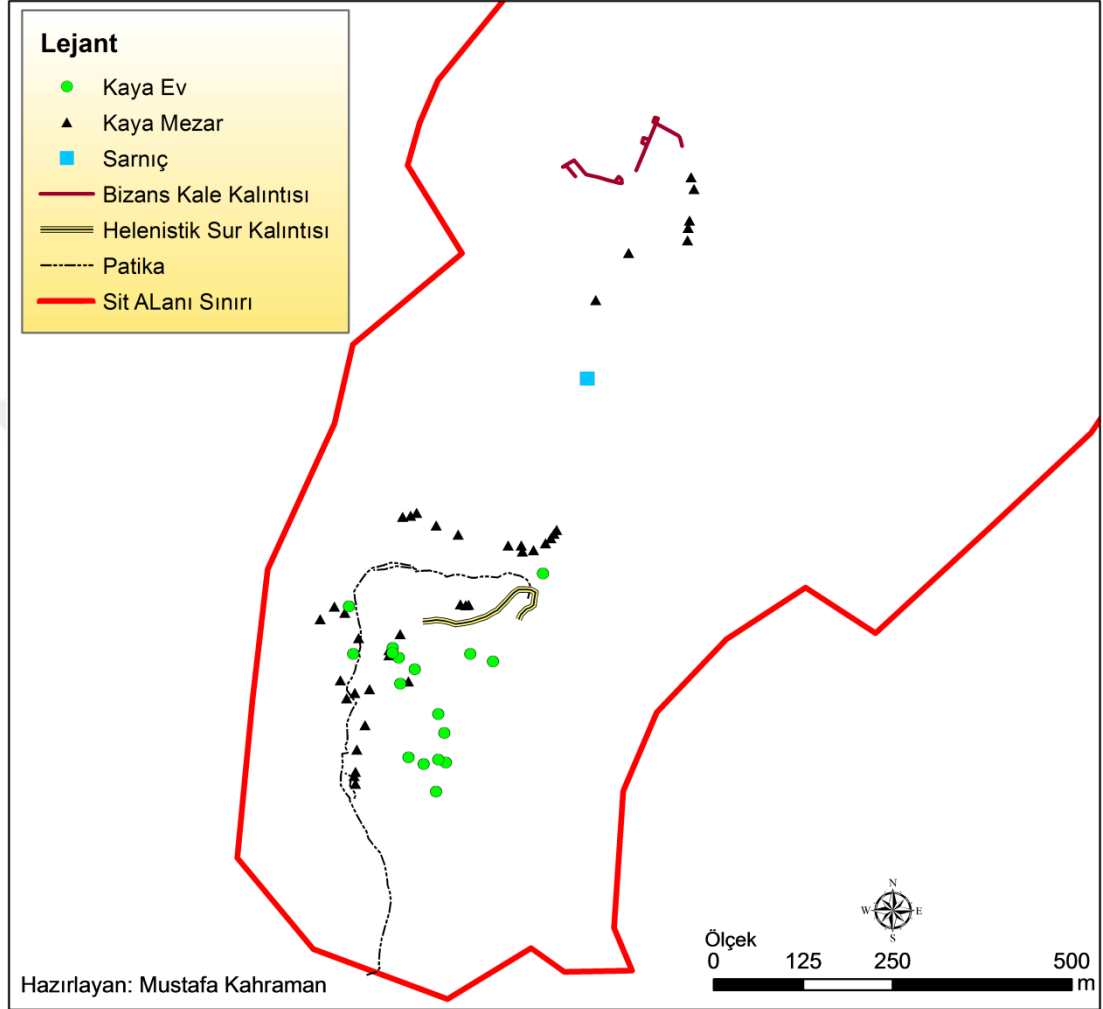
etmek mümkün değildir. Bununla birlikte bu tarihsel yapının bir turizm potansiyeli taşıdığı ve iyi bir kazanç kapısı olabileceği halk tarafından fark edilmiştir (Kurtuluş, 2011: 93).

Arkeolojik Sit Alanı: Muğla’da yer alan bir başka tarihsel çekicilik ise, Antik Muğla Şehri’nin kalıntılarıdır. Asar Dağının Tepesi’nde 15 tane kaya ev, 38 tane kayaya oyulmuş mezar ile Helenistik Döneme ait olan surlar ve Bizans Dönemine tarihlenen kale kalıntıları yer almaktadır (Şekil 113) (Fotoğraf 41). Bu alana ayrıntılı bir arkeolojik kazı yapılmamıştır. Dolayısıyla barındırdığı daha birçok arkeolojik kaynak olması muhtemeldir.

Fotoğraf 41. Asar Tepesinde Bulunan Kaya Mezarları

Şekil 113.Arkeolojik Sit Alanı

Doğal Sit Alanı: Muğla’da bir diğer sit alanı, Karabağlar Yaylası’dır. Burası, Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 394 sayılı koruma kararıyla 11.03.1977 Tarihinde Doğal Sit Alanı ilan edilmiştir (Timur, 2012. Önsöz; Kılınç K, 2007: 74) (Şekil 113). 27.04.1979 tarih ve 1643 sayılı Anıtlar Yüksek Kurulu kararıyla 178 adet sivil mimarlık örneği belirlenmiş, sit sınırları kesinleşmiş, sit içinde özelliklerine göre alt bölgeler oluşturulmuştur (Kılınç, 2007: 74).

Doğal sit alanı kabaca Orhaniye Mahallesi sınırı içinde olup, Muğla Şehrinin yaylası konumundaydı. Yaylada bulunan evler ve yaşam biçimi 1950’lere kadar muhafaza edilmiştir. 1950’lerden sonra yaylacılık faaliyeti ortadan kalksa da, burada yer alan doğal çevre özellikleri bozulmadan kalabilmiştir.

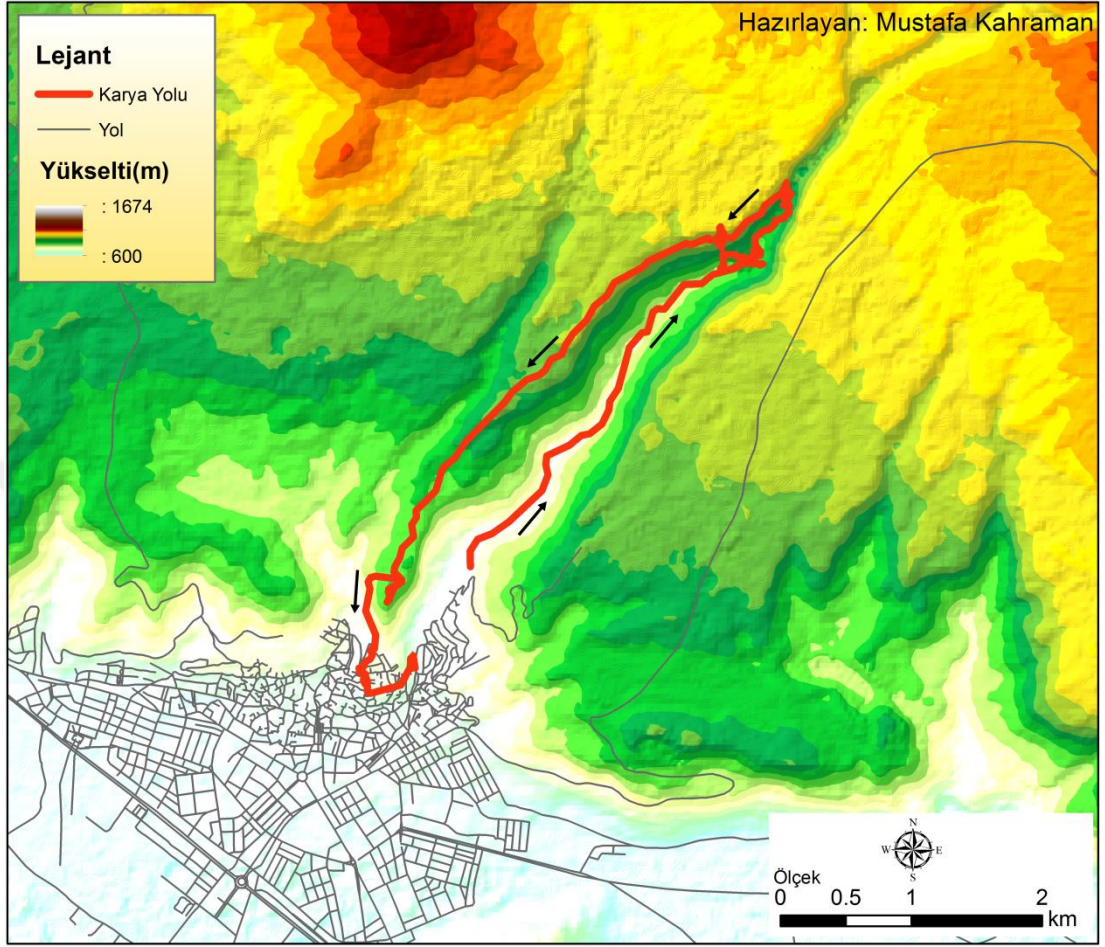
Muğla Şehri ve yakın çevresinde yer alan tarihi ve doğal kaynaklar alternatif turizm kapsamındaki birçok turizm faaliyetinin oluşmasını teşvik edebilecek durumdadır. Bu kaynaklardan faydalanılarak, kültür turları, doğa yürüyüşü, bisiklet turu gibi faaliyetler organize edilmesi mümkündür. Bu duruma güzel bir örnek olarak, Muğla Şehrinin kuzeyinde yer alan Karya Yolu Güzergahı örnek gösterilebilir (Şekil 114). Doğa yürüyüşü için son derece uygun olan bu rota, Saburhane mevkiinden başlayıp Değirmendere Kanyonu boyunca devam eder, Değirmendere Kanyonun morfolojik yapısı ve üzerinde yer alan şelale, dev kazanı gibi seyir keyfi yüksek yer şekillerine sahip olan güzergah, turistik çekicilikleri arasında yer almaktadır (Fotoğraf 42).

Fotoğraf 42.Değirmendere Kanyonu

Ayrıca bu güzergâhın geri dönüşü Oyuklu Dağı ve Mobolla Antik Kentinin bulunduğu Masa Dağı üzerinden yapılmaktadır. Dolayısıyla rota sadece doğal değil tarihi kaynaklar bakımından da ilgi çekicidir.

Şekil 114. Karya Yolu Güzergahı

Bu güzergâh 11 km uzunluğunda olup yaklaşık beş buçuk saatte yürünebilmektedir. Güzergâh genç/yaşlı herkesin yürüyebildiği, kondisyon gerektirmeyen, irtifa değişimlerinin az olduğu düşük bir zorluk derecesine sahiptir. Dolayısıyla yürüyüş parkurunun geniş bir kitle tarafından deneyimlemesi mümkündür.

Daha önce değinildiği gibi Muğla Şehri yerel kimliğini koruyabilmiş sakin bir şehirdir. Sadece bu özelliği dahi alternatif turizm kapsamında değerli bir kaynak olabilecek potansiyele sahiptir. Örneğin son yıllarda ön plana çıkan yavaş şehir (Citta Slow) hareketi veya yöresel yemeklerin ön plana çıktığı gastroturizm gibi turizm türlerin yapılabilmesine olanak sağlayacak potansiyele sahiptir.

Bu başlık altında söylenebilecek bir diğer konu ise, var olan bu turistik kaynakların korunmasına dair çalışmalardır. Bu noktada genelden farklı olarak gerek

Muğla halkı, gerekse il yöneticileri bu kaynakların farkında olup, bunların farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmalara destek olmaktadır. Muğla Belediyesi, Tarihi Kentler Birliğinin (TKB) kurucuları arasında yer almaktadır (Ekinci, 2005:7). Bunun dışında Muğla Kentinin tarihsel dokusunu korumak ve halkı bilinçlendirmek için birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Örneğin 1986 yılında başlayan Muğla Kültür Şenlikleri kapsamında Muğla’da genişleyen koruma kültürünün canlı tutulabilmesi amacıyla çeşitli panel ve söyleşiler düzenlenmiştir. Muğla Kültür Şenlikleri esnasında Muğla Belediyesi ve Mimarlar Odası Muğla Şubesi “En iyi korunan Muğla evi için yarışmalar düzenlenmiş ve iyi korunduğu belirlenen evlerin sahiplerine ödülleri de verilmiştir (Fotoğraf 43).

Fotoğraf 43.1987 Yılında En İyi Korunan Muğla Evi Seçilen Özbekler Evi

1995–96 senelerinde Muğla Evlerini Yaşatma Projesi (MEYAP) ortaya konmuştur. 2000’li yıllarda Kültür Evi, Hacı Kadın Evi, Özbekler evi gibi evler restore edilmiştir (Fotoğraf 43, 44, 45, 46). Tüm bu çalışmaların yanında Belediye, sit alanındaki yapıların dış cephelerini geleneksel yapıya uygun bir biçimde

sulandırılmış kireçle boyanmış ve küçük onarımlar için evlerin sahiplerine ücretsiz olarak yardımda bulunmuştur (Nedim 2005: 49).

Fotoğraf 44.Muğla Belediyesi Halka Ücretsiz Kireç Dağıtımı Yaparken

Kaynak: <http://www.konyaninsesi.com.tr> (Erişim Tarihi 20.10.2017)

Fotoğraf 45.Muğla Belediyesi Kültür Evinin Restorasyondan  nceki Durumu

Kaynak: <http://www.fethiyefestival.com/ertugrul-aladag-ile-eski-mugla-evleri-roportaj/#prettyPhoto>

Fotoğraf 46.Muğla Belediyesi Kültür Evinin Restorasyondan Sonraki Durumu

9.3.3.2.Tanıtım

Bir yerde turizmin gelişebilmesi için sadece turistik bir kaynağın olması yeterli değildir. Aynı zamanda o turistik çekiciliğın potansiyel turistlere tanıtılması da gerekmektedir. Bu noktada, Muğla Şehrinde yer alan özel turizm tesislerinin yaptığı reklam ve tanıtım D550 otoyolunun kenarındaki reklam levhalarından ibarettir. Şehirde bulunan bazı turistik tesislerin internet siteleri dahi güncel değildir. Bunun dışında mevcut turistik tesislerin yaptığı reklamlar sadece verdikleri hizmetlerin kalitesine yönelik olup Muğla Şehri ve etrafındaki turistik kaynakların tanıtımına yönelik çalışmaları yoktur.

Turizminin gerçekleşmesi için gerekli olan tanıtım faaliyetleri konusunda özel sektöre kıyasla idari yönetim daha başarılıdır. Muğla'yı tanıtıma çabaları, 1980'lerden itibaren yapılmaya çalışılmaktadır. Örneğın daha 1984 yılında Muğla ve Karabağlar'ı Güzelleştirme ve Turizmi Geliştirme Derneğı, Karabağlar Yaylasında

25–28 Mayıs arasında bir festival düzenlemiştir (Timur 2012: 22). Bu çabalara ve tanıtım faaliyetlerinin kolaylaşmasına rağmen, günümüzde Muğla Şehrini turizm kaynaklarının yeterince tanıtılmış olduğu söylenemez. Öyle ki Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde eğitim gören öğrencilerle yapılan mülakatlar esnasında, şehre gelen öğrencilerin dahi Karabağlar Yaylasını bilmediği ortaya çıkmıştır.

9.3.3.2. Turizm Kaynaklarına Olan Erişebilirlik

Bir yerde turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için gerekli olan son şart turistik kaynağın ulaşılabilir olmasıdır. Bu açıdan Muğla Şehri oldukça avantajlı bir konumdadır. Muğla Şehri ile Dalaman Hava Limanı arasında 93 km, Milas Bodrum Havalimanı arasında 76 km mesafe bulunmaktadır.

Muğla Şehrini bir diğer avantajı ise, Bodrum, Marmaris, Datça, Fethiye gibi tatil beldelerine yakın olmasıdır. Bu tatil beldelerindeki turistler, günlük turlarla Muğla’ya gelebilir ve alternatif turizm olanaklarına ulaşabilir. Üstelik bu tür kısa turistik turlar daha önce başarıyla uygulanmıştır. 1960’lı yılların sonunda Rodos’tan Marmaris’e turist grupları gelirdi. Bu gruplardan biri haftanın belirli günlerinde Muğla-Milas üzerinden Didim oradan da Balat (Milet) ve Efes’e giderlerdi. Diğer bir grup ise, Pazartesi ve Perşembe günleri otobüsle saat 12: 30 gibi Muğla Şehrine gelir öğle yemeklerini burada yer 15: 30’a kadar Muğla’da alışveriş yapar ve kenti gezerlerdi. 1963–1969 yıllarında gerçekleşen bu geziler Muğla’da haftanın iki günü de olsa şehri hareketlendirirdi (Eren, 2005: 15).

9.3.3.3. Muğla Şehrindeki Konaklama İmkânları

2016 yılı itibarıyla şehirde toplam 16 konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin toplam yatak kapasitesi 1144 tür (Tablo 47).

Tablo 47.Muğla Şehrinde Yeralan Konaklama Tesisleri

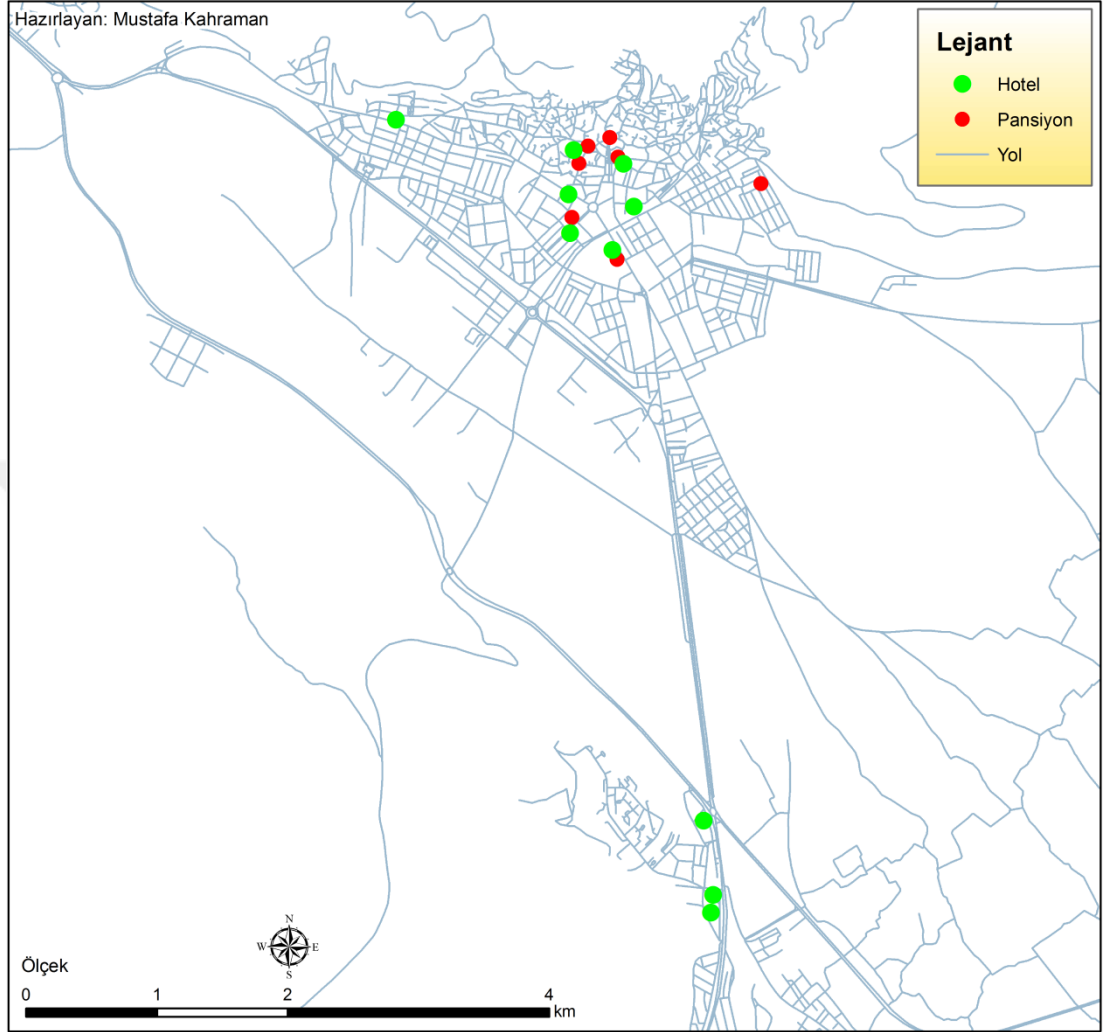
Hotel adı	Oda sayısı	Yatak Kapasitesi
İzethan Otel (3 yıldız)	88	176
Otel Muğla	58	125
Petek Otel (3 yıldız)	64	120
Tuna Hotel (4 yıldız)	56	116
Egehan Hotel (3 yıldız)	50	100
Yücelen Otel	50	100

Yalçın Otel	48	100
Saray Otel	51	95
Özalp Otel	40	50
Merkez Pansiyon	9	33
Hassuit	16	32
Yuvam Pansiyon	10	28
Tuncer Otel	8	22
Doğan Pansiyon	15	20
Muğla Pansiyon	9	18
Muğla Konakları (Butik Otel)	5	9
Toplam	577	1 144

Kaynak: <http://www.mugla-bld.gov.tr/mugla/mugla.html> sayfa: 8

Konaklama tesislerinin 3 tanesi Kötekli Mahallelerinde yer alırken, geri kalanlar Emirbeyazıt, Şeyh, Camiikebir Mahalleri gibi Muğla'nın merkez mahallerinde yer almaktadır (Şekil 115). Muğla Şehrinde yer alan konaklama tesislerinin bir kısmı Üniversite öğrencilerinin dönemlik olarak kullandığı pansiyonlardır. Sıtkı Koçman Üniversitesinin eğitim döneminde pansiyonların yoğunlukları artar yaz dönemlerinde azalır.

Şekil 115.Muğla Şehrindeki Konaklama Tesislerinin Dağılışı (2016)

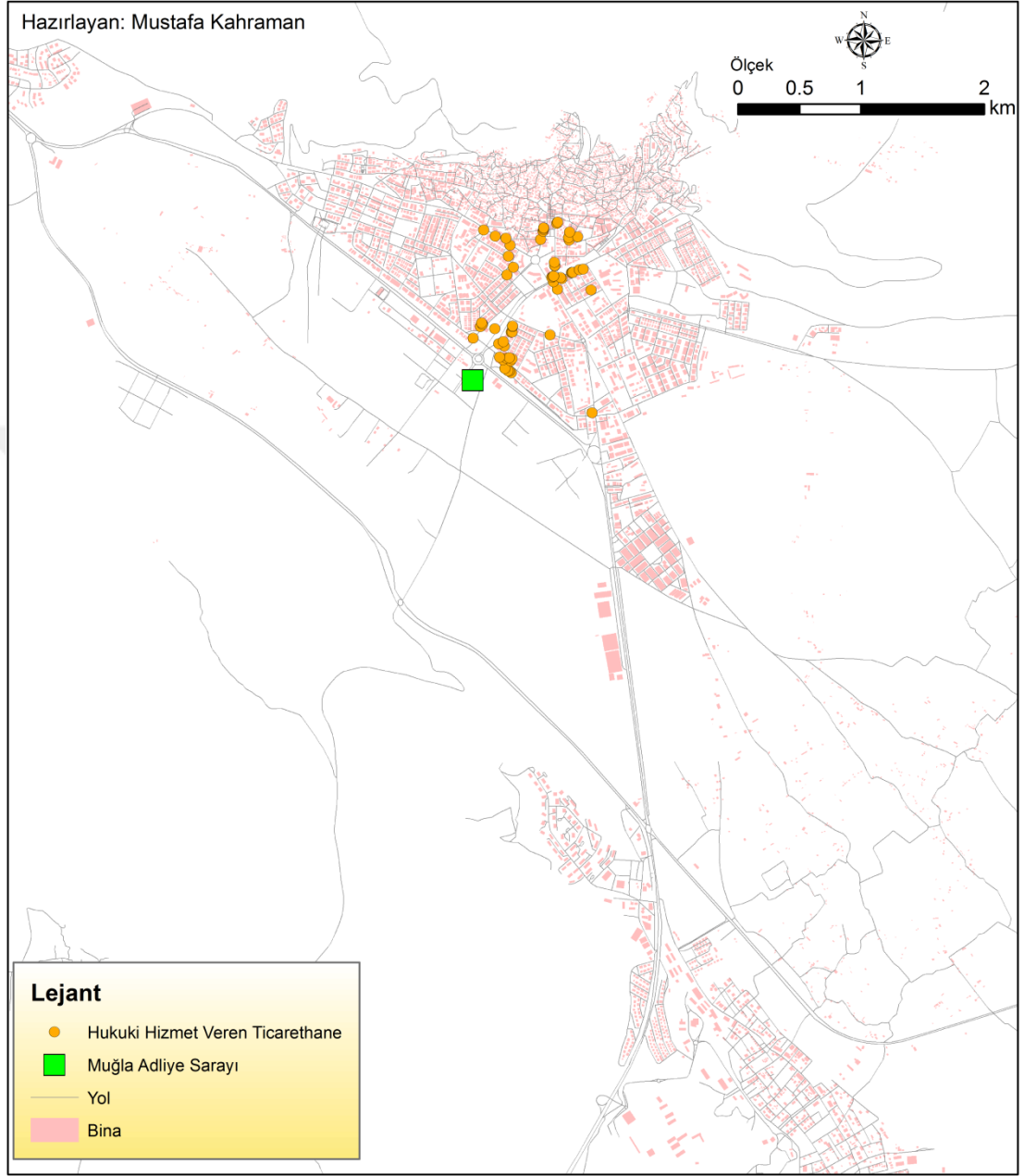

9.2.4. Hukuki Hizmetleri

Avukatlık, mali müşavirlik fotoğrafçılık, gibi mesleklerin yapıldığı ticarethalerin sayısı 63 adettir. Bu grubun diğerlerine göre bu kadar fazla yoğunlaşmış olması Muğla şehrinin idari fonksiyonuyla alakalıdır. Muğla şehri, Muğla ilinin idari merkezi olduğundan dolayı, çevreden gelen kişilerin devletle olan hukuki ve mali işlerinin de yapıldığı yerdir. Muğla şehrindeki avukat, mali müşavir gibi meslekler diğer ticari fonksiyonlardan daha geniş bir sahaya hizmet verdiklerinden dolayı sayıları fazladır.

Bu grupta yer alan ticarethanelerin bir başka özelliği ise, diğer guruplardan farklı olarak Şehrin Otogara yakın sahasını daha fazla kullanıyor olmalarıdır. Bunun sebebi ise, Muğla Adliye Sarayının buraya yakın olmasıdır (Şekil 116).

Şekil 116.Muğla Şhrinde, Hukuki Hizmet Veren Ticarethaneler

9.3.İktisadi Fonksiyonlar

İktisadi fonksiyonları, genel olarak 3 kategoride değerlendirmek mümkündür Bunlar:

Birincil (Pirimer) Faaliyetler: Tarım ve hayvancılık gibi faaliyetleri kapsamaktadır.

İkinci (Sekonder) Faaliyetler: Sanayi faaliyetlerini ifade eder.

Üçüncü (Tersiyer) Faaliyetler: Her türlü ticari faaliyeti kapsar (Tümertekin ve Özgüç, 2013: 115–118).

Bu üç faaliyet türleri arasında tarımsal faaliyetler günümüz şehirleri için oldukça azalmış durumdadır. Fakat Muğla Şehrinin etrafında bulunan kırsal alanlarda tarımsal üretimden söz etmek mümkündür. Muğla Şehrine yakın kırsal alanlarda yetiştirilen her türlü ürün Muğla Şhrinde Perşembe günleri kurulan pazarda satışa sunulur (Fotoğraf 47).

Fotoğraf 47. Muğla Pazarında Satılan Ürünler

Muğla Şhrinde ikincil ve üçüncül faaliyetler, Şeyh, Balibey, Müştakbey ve Camiikebir Mahallerinde yoğunlaşmıştır. Bu görüşü denetlemek adına Muğla Şhrinde yer alan binaların kullanım amaçlarına bakmak yeterli olacaktır.

Muğla Şehrinde toplamda 36 114 adet yapı bulunmaktadır. Bunlardan 4 997'si (%14'ü) iktisadi bir amaçla kullanılmaktadır. Bu oran şehrin geneline homojen bir şekilde dağılmamıştır. Şeyh Mahallesinde mevcut binaların yarıdan fazlası (%61'i) iktisadi bir amaçla kullanılırken, Hacı Rüstem ve Kiramettin Mahallelerinde iktisadi amaçla kullanılan bina sayısı oldukça azdır. Bu mahallerdeki binalar genellikle ikametgâh fonksiyonuna hizmet eder (Tablo 48).

Tablo 48. Mahalle Bazlı Konut ve İşyeri Sayıları (2013)

Mahalle İsmi	İşyeri Sayısı	İkametgâh Fonksiyonu Bulunan Bina Sayısı	Km²'ye Düşen İşyeri sayısı
Şeyh Mah.	974	630	3 889
Balibey Mah.	86	153	2 227
Camiikebir Mah.	163	408	1 412
Müştabbey Mah.	108	449	921
Emirbeyazıt Mah.	1 076	5 493	213
Orhaniye Mah.	1 646	5 909	73
Hacı Rüstem Mah.	3	231	65
Kötekli Mah.	337	5 924	21
Muslihittin Mah.	387	5 157	18
Karamehmet Mah.	75	2 606	5
Orta Mah.	11	380	3
Karşıyaka Mah.	53	1 380	3
Düğerek Mah.	75	1 702	2
Kiramettin Mah.	3	695	1
Toplam	4 997	31 117	

Kaynak: <http://www.ilceharitasi.com/> (Erişim Tarihi 10.11.2017)

Şeyh, Balibey, Camiikebir, Müştakbey Mahallesi gibi küçük ve merkezde yer alan mahallerde hizmet ve ticaret gibi tersiyer faaliyetlerin, Orhaniye Mahallesinde ise, sanayi gibi sekonder faaliyetlerin ağırlıklı olduğu gözlenmiştir.

9.3.1. Sanayi Fonksiyonu

Şehrin iktisadi fonksiyonlarından biri olan sanayi fonksiyonu, şehirlerin gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Hatta öyleki bazı şehrin en önemli fonksiyonu haline gelir ve o şehirler sanayi şehri olarak anılmaya başlanır. Sanayi tesisleri gerek, yeterli iş gücü ve pazar ihtiyacı gerekse ulaşım imkanlarının kolaylığı

gibi sebeplerle şehre yakın bir yerde kurulmakta hatta çoğu zaman şehrin bir parçası olmaktadır.

Birçok şehirde olduğu gibi Muğla Şehrinde de sanayi faaliyetleri eskiye dayanmaktadır. Bununla birlikte bir-iki asır önceki sanayi faaliyetleri ile günümüzdeki sanayi faaliyetleri bir hayli farklıdır. Bu durumu Muğla Şehri örneğinde de görmek mümkündür.

19.yy'da Şehir'de dokumacılık, dericilik, giyim eşyası üretimi, bakırcılık gibi sanayi kolları varken, 20.yy ikinci yarısından itibaren, bu sanayi kolları kaybolmuş yerine otomotiv sanayi ön plana çıkmıştır.

9.3.1.1. Muğla Sanayii Tarihi

9.3.1.1.1.Dokumacılık

Muğla Şehrindeki dokumacılık faaliyetleri Şehirdeki ilk sanayi faaliyetlerinden olup, 20.yy'ın ortalarına kadar küçük ölçekli ve genellikle halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmıştır. Dokunan kumaşlar pamuk, ipek yâda keçi kılından olmaktadır. Hemen hemen evin bahçesinde dut ağaçları vardı ve ipek böceklerinden pamuk üretilirdi. Elde edilen pamuklar ise, dokuma tezgâhlarında işlenirdi.

19.yy Muğla Şehrinde dokumacılığı meslek olarak seçmiş kişi sayısı 34'tür. Bunların 26'sı Çulha,5'i Gazzaz, 3'ü Mutaf'dır. Dokumacılığı bir meslek olarak seçmiş olan hane reislerinin en fazla Camiikebir, Kara Memi ve Yaka mahallesinde olduğu gözlenmektedir (Toblo 49).

Tablo 49.Mahallere Göre Çulha, Gazzaz ve Mutaf Sayısı

Mahalle Adı	Çulha*	Gazzaz*	Mutaf*	Toplam
Ahmed Hoca			1	1
Bali Hoca				
Beyazıd				
Bedrettin				
Camii-i Kebir	6	1		7
Emir Küçük		1		1
Hacı Rüstem	1	1		2
Kara Memi	6		1	7
Kıramüddin	1		1	2

Muslihiddin	2			2
Orta	4	1		5
Gayr-i Müslim				
Yaka	6	1		7
Toplam	26	5	3	34
Diğer Meslek Grupları İçindeki oranı	2.85	0.45	0.27	3.57

Kaynak: Akgünlü,2001: 44.

***Çulha:** Bez Dokuyan kişi

***Gazzaz:** İpek Dokuyan Kişi

***Mutaf:** Keçi Kılından Dokuma Yapan Kimse

Dokumacılık faaliyeti ancak ikinci dünya savaşında kendi ihtiyaçları dışında ticari bir faaliyet haline dönüşmüştür. Çünkü ikinci dünya savaşında ithal ipek sınırlandırılmıştır. Bu da yerli üretici için fırsat haline gelmiştir. Bu dönemde Muğla Şehrinde bir kooperatif kurulmuştur. 15 Haziran 1942 tarihinde, “Güzel Yayla Dokumacılık Küçük Sanat Kooperatifi” adı altında bir kooperatif kurulmuştur. Kooperatif dokuma için ihtiyaç duyulan, iplik ile üretilen malların satışını düzenlemekteydi. Bu kooperatifinde çalışmalarıyla dokumacılık ekonomik olarak anlam kazanan bir iş kolu haline gelmiştir.

Muğla’da 1941 yılında dokumacılığı meslek edilmiş 257 kişi vardır. Bu ailelerin ihtiyacı 1 250 tezgâhla karşılanabiliyorken bu dönemde 1 557 tezgâh yer almaktaydı (Halk’a atfen Çolak, 2002: 6) (Fotoğraf 48). Dolayısıyla, şehrin ihtiyaç duyduğu dokumadan fazlası üretilmiş ve ticareti yapılmıştır. Tekstilde makineleşmeye gidilmesi ile suni elyaf bulunması sonucunda geleneksel dokumacılık faaliyetleri büyük bir darbe almıştır. 1970’li yıllarda ipekböcekçiliğinin doğal kaynağı olan dut yetiştiriciliği ortadan kalkmış dut ağaçları da mobilya yapımında kullanılmıştır (Çolak, 2002: 8,9).

Fotoğraf 48.Kültür Evinde Bulunan Bir Dokuma Tezgahı

9.3.1.1.2.Deri sanayi

Deri sanayi derinin tabaklanması ve mamul deriden koşum takımı, semer gibi deri mamullerinin yapımı olmak üzere iki ayrı süreci ifade eder. İşlenmiş deriden ürünler yapmak hemen her Osmanlı şehrinde var olan zanatlar arasındadır. Fakat bir yerde tabakhaneinin açılması için bazı coğrafi şartların da elverişli olması gerekir. Tabakhaneinin kurulması için en önemli fiziki ihtiyaç sudur. Derilerin tabaklanması esnasında bol miktarda suya ihtiyaç vardır. Bu su ihtiyacı, Muğla'da Tabakhane Deresinden karşılanabilmekteydi. Onun dışında hayvan postları ve derinin üretiminde ihtiyaç duyulan palamut ve çam kozalakları Muğla Şehrinin etrafındaki köylerden rahatlıkla karşılanmaktaydı (Tekeli 1993:149).

1844 yılı temettuat kayıtlarında, Tabakhane Deresinin etrafında 40–50 adet tabakhane, 47 kişi ham deri işleyen debbağ, 14 kişi ise, debbağ çırağı olarak kaydedilmiştir (Tablo: 50) (Akgünlü 2001: 40).

Tablo 50. Muğla Şehrindeki Deri Sanayinde Çalışan Kişilerin Mahallelere Göre Dağılımı (1844)

Mahalle Adı	Debbağ	Debbağ Çırağı	Toplam
Ahmed Hoca	2	3	5
Bali Hoca	8	-	8
Beyazıd	1	-	1
Bedrettin	-	-	-
Camii-i Kebir	13	4	17
Emir Küçük	3	3	6
Hacı Rüstem	4	-	4
Kara Memi	4	3	7
Kiramüddin	5	-	5
Muslihiddin	4	-	4
Orta	-	-	-
Gayr-i Müslim	-	-	-
Yaka	3	1	4
Toplam	47	14	61
Diğer Meslek Grupları İçindeki Oranı (%)	4.02	1.2	5.22

Kaynak: Akgünlü, 2001: 46

Muğla Şehrinde Osmanlıdan önceki dönemde de tabakhaneler vardı. Bu tabakhaneler Ulu Camiinin kuzeyinde ve Tabakhane Deresi üzerinde yer almaktaydı. Burada aynı zamanda bir tabakhane mescidi bulunmaktadır (Aktüre, 1993: 75). 1844 yılında, Muğla Kenti Ulu Camiden güneye doğru yayılmıştır. Tabakhaneler de yaydığı kokudan dolayı şehrin dışına taşınmış olmalı. Daha sonraki dönemlerde şehrin yayılmasına paralel olarak Tabakhaneler daha güneye taşınmışlardır. 1936 yılında bugünkü belediye garajının bulunduğu yere, 1960 senesinde ise, bugünkü Muğla Spor Furlol Sahası ile Orman Bölge Müdürlüğü arasındaki alana taşınmıştır.

Dercilik mesleği günümüze yaklaştıkça daha az rağbet görmekte. Suni derinin varlığı ve modern üretim sistemlerine ayak uyduramayan Muğla dericileri 1980’li yıllardan sonra Muğla Şehrini terk edip Denizliye girmişlerdir (Akça 2002: 177, 17).

Yukarıda bahsedildiği gibi deri sanayinde işlenmiş deriden ürün elde edilmesi de başka bir daldır.19.yy’da tabaklanmış deriden ayakkabı, keçe, semer gibi ürün elde eden, toplam, 97 kişi kayıtlara geçmiştir (Tablo 51).

Tablo 51.Muğla Şehrindeki Tekstil Sanayinde Çalışan Kişilerin Mahallere Göre Dağılımı (1844)

Mahalle Adı	Ayakkabıcı	Ayakkabıcı Çırağı	Keçeci	Keçeci Çırağı	Semerci	Sarraç	Sarraç Çırağı	Toplam
Ahmed Hoca	4	1			3			8
Bali Hoca	3		2		1		1	7
Beyazıd	5				1			6
Bedrettin								
Camiikebir	5	4	1	1		1		12
Emir Küçük	3	5						8
Hacı Rüstem	8	2				1		11
Kara Memi	4	1	4		1	2		12
Kiramüddin	3	3	1		1	2		10
Muslihiddin	6	1						7
Orta	5					2		7
Gayri Müslim								
Yaka	7	2						9
Toplam	53	19	8	1	7	8	1	97
Diğer Meslek Grupları İçindeki Oranı (%)	4.72	1.69	0.68	0.09	0.6	0.68		8.46

Kaynak: Akgünlü 2001: 44–46.

19.yy da Muğla Şehrinde, 53 adet ayakkabıcı bulunmaktaydı. Bu dükkânlardaki ustalar Muğla'daki debbağlardan aldıkları derilerle şehrin ayakkabı ihtiyacını karşılıyorlardı (Akça 2002: 180).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ayakkabıcılık önemli bir sanayi kolu olarak önemini devam ettirmekteydi. Bu dönemde, 20-25'i Kurşunlu Caddesi üzerinde olmak üzere toplam 60 kadar ayakkabı imalatçısı bulunmaktaydı. Fakat 1950'lerden sonra gerek deri imalatının azalması gerekse Muğla Şehrinin dış pazarlardaki ucuz ayakkabıya ulaşması neticesiyle, Muğla da üretilen ayakkabılar talep görmemeye başlamıştır (Akça, 2002: 180). Özellikle 1970'li yıllardan itibaren, Muğla Şehrindeki ayakkabı ihtiyacı İzmir ve İstanbul'dan temin edilmeye başlanılmıştır (Akça 2002: 180). Geleneksel ayakkabıcılığın yok olduğu gibi ayakkabıcılıkla ilgili olan kececilik de yok olmuştur.

Deriden üretilen bir diğer meslek gurubu ise, semercilik ve sarraçlıktır. Motorlu araçların gelişimiyle bu tür ürünlere ihtiyaç kalmamıştır.

9.3.1.1.3.Rakı Fabrikası

1923-1950'li yıllarda Muğla Şehrinin etrafında bulunan bağlardan elde edilen ürünlerle rakı ve şarap üretilmekteydi (Tekeli, 1993: 150). 1937 yılında yıllık üretimleri 100 501 litreye kadar çıkmıştır (Tablo 52).

Tablo 52. Muğla Şehirne Bulunan Rakı Fabrikasının Yıllara Göre Üretim Miktarı

Yıllar	Rakı Fabrikası Sayısı	Yıllık Rakı Üretimi (Litre)	Yıllık Şarap Üretimi (Litre)
1933	2	40 629	---
1934	2	53 314	---
1935	2	75 318	1 055
1936	2	86 474	500
1937	2	105 501	---

Kaynak: Akça 2002: 180

Muğla Şehrinde iki adet rakı imalathanesi bulunmaktaydı. Bunlardan biri, Hristolar Hamamının yanındaki bir binada üretim yapmaktaydı. Diğer içki fabrikası ise, Saburhane de bulunmaktaydı. Saburhanedeki bu fabrika 1940'lı yıllarda Orhaniye Mahallesi'ne taşınmıştır. Bu içki yayla rakısı olarak piyasaya sürülüyordu (Akça, 2002: 182).

9.3.1.2. Muğla Sanayinin Günümüzdeki Durumu

Günümüzde Muğla Şehrinin sanayisi, küçük ölçekli olup, neredeyse tamamı Muğla Sanayi Sitesinde bulunmaktadır. Şehir genelindeki sanayii kollarının dağılımına baktığımızda küçük ölçekli oto sanayi işletmeleri ilk sırayı alır. Oto sanayiini demir doğrama, mobilya ve inşaat sanayiine yönelik üretim yapan atölyeler takip eder (Tablo 53).

Tablo 53. Muğla Şhrinde Yer Alan Sanayi Tesislerinin Türlerine Göre Dağılışı

Sanayi Türü	Sayısı
Oto	195
Demir Doğrama	50
Mobilya Sanayi	49
İnşaat Sanayi	44
Maden Sanayi	15
Boya ve Tekstil	1
Toplam	354

Muğla Şhrinde otomobil sanayi ile ilgili 195 tane işletme bulunmaktadır. Bu işletmeler araçların kaporta, boya, elektronik teçhizat, lastik gibi çeşitli alanlarında uzmanlaşmışlardır. Muğla’da oto sanayinden sonra en yaygın olan iş sanayi kolu demir doğrama işletmeleridir. Gerek demir doğrama atölyeleri gerekse sanayi sitesindeki diğer işletmeler birbirine ara ürün üretebilecek şekildedir. Örneğin demir doğrama atölyeleri hem oto sanayiinin ihtiyaç duyduğu hem de mobilya ve inşaa sektörünün ihtiyaç duyduğu bazı metal aksamaları üretebilmektedir (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49. Orgaize Sanayi Bölgesinde Yer Alan Demir Doğrama Atölyesine Bir Örnek

Muğla Sanayi Sitesinde demir doğrama sanayinden sonra en yaygın sanayi türü maden sanayiidir. Muğla Şehri ve çevresinde yer alan maden sanayinin çoğunluğu iç dekarasyonda kullanılmak üzere mermer imalatı yapmaktadır. Mermer işletmeleri de sanayi sitesindeki diğer işletmeler gibi küçük ölçekli işletmelerdir (Fotoğraf 50).

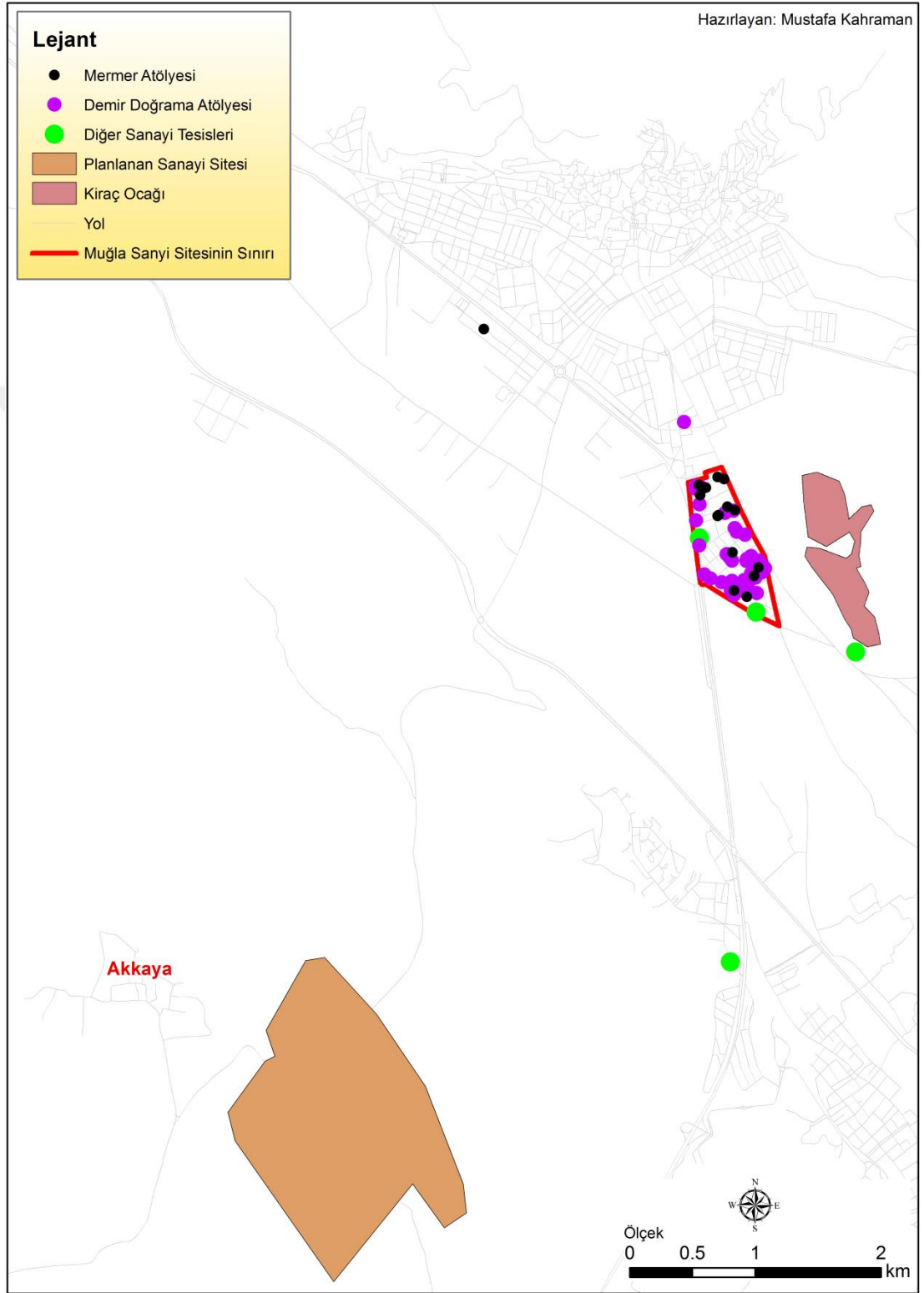
Fotoğraf 51.Orgaize Sanayi Bölgesinde Yer Alan Bir Mermer Atölyesi

9.3.1.2.1.Muğla Sanayi Sitesi

Muğla Şehrinin sanayi fonksiyonunu ortaya koyan şirketler küçük ölçekli olup belli bir alanda kümelenmişlerdir. Muğla Şehrinin güneydoğu kısmında 1972 yılında faaliyete geçen bir sanayi sitesi bulunmaktadır. 2011 yılı itibariyle 100 000 m²'lik bir alan kaplamakta olup, 334 tane işyeri bulunmaktadır. Bu kurulu iş yerlerinin 46 tanesi boştur. Bir başka ifadeyle Muğla Sanayi Sitesi %79'luk bir doluluk oranına sahiptir. Sanayi sitesinde toplam çalışan sayısı ise, 448 kişidir (Özer 2007:319). 2016 yılı itibariyle arazi çalışmalarında tespit edilen işyeri sayısı ise, 354'tür. İleri zamanlarda Muğla Sanayi Sitesinin Akkaya Köyüne taşınması için çalışmalar başlamıştır (Şekil 117). Günümüzde Muğla Sanayi Sitesi olarak kullanılan saha ise, konut ve ticaret alanı olarak değerlendirilmesi tasarlanmıştır (www.muglakentgazetesi.com Erişim Tarihi: 19.10.2017).

Şekil 117.Muğla'daki Sanayin Tesislerinin Dağılımı

9.3.1.2.2.Kireç Sanayi

Muğla’da maden sanayi içerisinde yer alan sanayi işletmeleri arasında kireç sanayi önemli bir yer tutmaktadır. Yörede kaliteli kireç taşı rezervleri oldukça yaygın olup eskiden beri kullanıla gelmiştir. Özellikle Muğla Şehri ve ona bağlı yerleşmelerde kireç ocakları yoğunlaşmıştır. 1973 yılı itibariyle 78 adet kireç ocağı bulunmaktadır.

Muğla’da önemli bir başka sanayi kuruluşu da Hamursuz Tepenin eteklerinde kurulmuş Muğla Kireç Fabrikasıdır (Güner, 2001: 16). Bu işletmede 50-100 kişi çalışmakta olup, yılda 2 300 ton toprak kireç, 68 770 ton söndürülmüş toz kireç, 6 900 ton söndürülmüş hamur kireç üretilmektedir. Fakat 1972–73 yıllarında askeriye buraya yerleşince kireç işletmelerini sekteye uğratmış bu ocaklar 1980-81 e kadar faaliyetlerini sürdürmüş ve sonrasında bir süreliğine kapatılmıştır. Günümüzde faaliyetlerini sürdürmektedir.

9.3.2.Ticaret Fonksiyonu

Daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, Muğla Şehrinin kuruluşu, MÖ 7.yy’e kadar gitmektedir. O zaman için adı Mobella olan şehirdeki ticaret fonksiyonuna dair elimizdeki veriler çok kısıtlı olsa da, kentin bulunduğu sahada yapılan arkeolojik yüzey çalışmalarında bulunan yabancı paralar, şehrin ticaret fonksiyonunun olduğunu düşündürmektedir.

MÖ. 7.yy’dan günümüze kadar geçen süre içerisinde Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonu kimi zaman güçlenmiş kimi zaman etkisi azalmıştır. Örneğin 19.yy’da şehirde yaşayan gayrimüslim nüfusun yabancı dil engeli olmadığı için Yunan adalarında yaşayan Rumlarla alışveriş yapmaktaydılar. Adalar, kendine yetebilecek derecede tarımsal ürüne sahip olmadığı için Adalara tarım ürünleri satılır karşılığında da Avrupa’dan getirilen çeşitli ürünler alırlardı. Üstelik 19.yy’da Tanzimat Fermanının getirdiği yeniliklerle, ithalat ve ihracat kısıntısı kaldırılmıştı. Dolayısıyla 19.yy için Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonunun Rodos ve Ege Adalarına kadar genişlediğini söyleyebiliriz. Üstelik kuzeydeki Yatağan, Çine ve Aydın gibi şehirlerle olan ticari faaliyetler de Adalardan getirilen bu ürünlerle sağlanmaktaydı. Adalardan getirilen bazı gıda ürünleri Saburhanedeki restoranlarda satılırdı. Fakat mübadele döneminden

sonra adalarla yapılan ticaret ortadan kalkmış bir başka ifadeyle Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonu daralmıştır. Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonun daralmasında sadece mübadele etkili olmamıştır. Aynı zamanda, adalardaki siyasi otorite el değiştirmiş böylece yeni siyasi sınırlar belirlenmiştir. Bunun sonucunda farklı ülke sınırları içinde kalan Adalar ile Muğla Şehri arasındaki ticaret faaliyetleri ortadan kalkmıştır.

Muğla Şehrinde eskiden yapılan ticaret faaliyetlerine dair sayısal verilere seyahatnameler ve tapu tahrir defterlerinden ulaşılmaktadır. Evliya Çelebiyle göre, 17.yy'da Muğla'da 200 adet dükkân bulunmaktadır. 1844 yılına ait temettuat defterlerinde ise, 113 adet dükkân, 22 adet değirmen ve 2 adet de hamam olmak üzere toplam, 137 adet ticarethane bulunduğu kaydedilmiştir (Akgünlü, 2001: 57–59). 1894 yılında Muğla Şehrinde 100 dükkân, 3 mağaza, 10 kahvehane ve 3 tane hamam olmak üzere toplam, 116 ticarethaneden bahsetmek mümkündür (Akça, 2002: 190).

19.yy'a tarihlenen Muğla Şehrinin temettuat defterlerine göre Şehirde bir meslek sahibi olan 909 kişiden, 263'i, ticaret veya hizmet sektörüyle alakalı işler yapmaktadır (Tablo 54). Diğer bir ifadeyle aktif nüfusun %29'u hizmet ve ticaret sektöründe çalışmaktadır.

Tablo 54. 19.yy Temettuat Defterlerine Göre Muğla Şhrideki Meslekler ve Bu Mesleklerde Çalışanların Sayısı

Meslek Tanımı	Sayısı(Adet)
Tüccar	73
Hizmetkâr	49
Bakkal	25
Terzi	25
Berber	14
Değirmenci	13
Ekmekçi	11
Kahveci	10
Kahveci Çırağı	8
Kasap	6
Ekmekçi Çırağı	5
Helvacı	5
Kuyumcu	4
Tellal	3

Terzi Çırağı	3
Çerezci	2
Kasap Çırağı	2
Tellak	2
Pazubend (Gece Bekçisi)	1
Davulcu	1
Kömürcü	1
Toplam	263

Kaynak: Akça, 2002: 190

Bu dönemde ticaretle uğraşan kişi sayısının bu kadar yüksek olması bölgeye 18.yy'da geldiği düşünülen gayrimüslim nüfusun ticari geleneklere sahip olması ile Tanzimatla birlikte ithalat ve ihracat yasaklarının kalkmasıyla ilişkilidir.

Cumhuriyet döneminde Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonu, 1923–1960 arası ve 1960'dan günümüze kadar olan süreç olmak üzere iki ayrı dönemde incelenebilir. 1923 yılından 1960 yılına kadar olan sürede Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonu durağan bir şekildeydi. Ard arda yaşanan savaşlar, gayrimüslimlerin Muğla'dan ayrılması gibi sebeplerle Şehrin ticaret ve hizmet fonksiyonu daralmıştır.

1950'li yıllardan sonra ise, ulaşımda iyileştirmeler gerçekleştirilmiş ve bunun bir sonucu olarak ticari gelişmeler olmuştur. Muğla-Aydın yolunun iyileştirilmesi sonucunda, Aydın ve oradan İzmir Şehirleriyle olan ekonomik bağlantılar artmıştır. Yine 1960'lı yıllarda Şehirde banka, tarım ve kredi kooperatiflerinin açıldığı, inşaat sektörünün de canlandığı bilinmektedir (Tuğlacı, 2006: 27).

1961–1962 yılı verilerine göre belediye sınırları dâhilinde ticari bir işletme kurmuş olan kişi sayısı 1242'dir. Diğer bir ifadeyle toplam nüfusun % 9'u ticaret fonksiyonu içinde yer almaktadır. 2000'li yıllarda şehirdeki ticaret fonksiyonu yeniden artmıştır. Bu durum nedeni şehre üniversite tahsili için gelmiş olan genç nüfusun artmış olmasıdır.

Günümüzde Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonu oldukça çeşitlenmiş ve ekonomik faaliyetler arasında önemli bir yer almıştır. Şehirde ticaret fonksiyonu dâhilinde değerlendirilebilecek 1 498 adet işletme tespit edilmiştir. Şehir genelinde ticaret fonksiyonun dağılımıyla ulaşım arasında bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır.

Gerek K  teklı’de gerekse Muğla Şhrinin geri kalan kısımlarında ticaret fonksiyonu ana caddelerle sınırlıdır.

Muğla Şhrinde yer alan ticarethaneler:

1. İnşaat Sanayiine hizmet sunan camcı, nalbur, emlak ofisi, gibi ticaret haneler,
2. Telekomünikasyon, bilgisayar gibi ürün ve hizmetlerin satıldığı veya tamiratının yapıldığı ticarethaneler,
3. Malimüşavir, sigortacı, mühendislik ve mimarlık bürosu gibi bazı ticarethaneler,
4. Kuaför, berber, gibi mesleklerin icra edildiği ticarethaneler.
5. Her türlü giyim eşyası satan mağza ve d  kk  nlar ile kuru temizleme ve terzi hizmetlerinin verildiği d  kk  nlar,
6. Ota kiralama ofisleri, taksi durakları, iller arası otobüs yazıhaneleri, petrol ofisi, gibi ulaşım fonksiyonu ile i  i e olan ticarethaneler,
7. Kuyumcu, Banka ve ATM’ler,
8. Cafe, bakkal, market, süper market, gibi her türlü gıda maddesinin satıldığı ticarethaneler,
9. Perde, züccaciye, mobilya gibi ev ürünleri satan mağzalar,

olmak üzere toplam 9 grupta incelenmiştir.

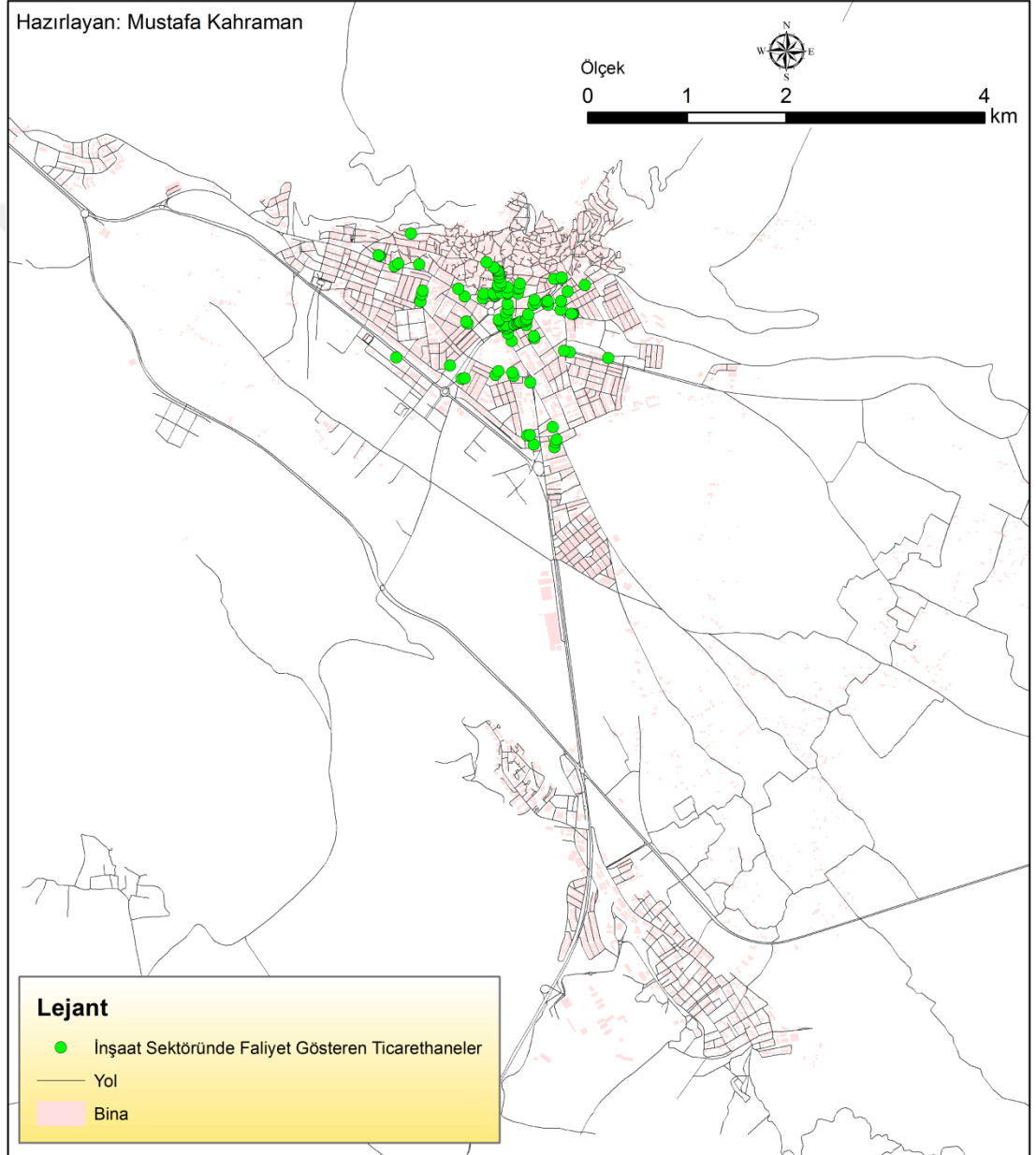
Birinci grupta yer alan inşaat sektörüne hizmet eden 106 adet işletme tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ticarethaneler büyük ölçüde Atatürk Meydanında ve civarında yoğunlaşmış durumdadır (Şekil 118).

Muğla Şhrinde Teknolojik   r  nler satan veya tamir eden toplam 64 adet ticarethane tespit edilmiştir. Bu mağzaların bulunduğu saha da inşaat sektöründe olduğu gibi Atatürk Meydanı etrafında yoğunlaşmıştır (Şekil 119).

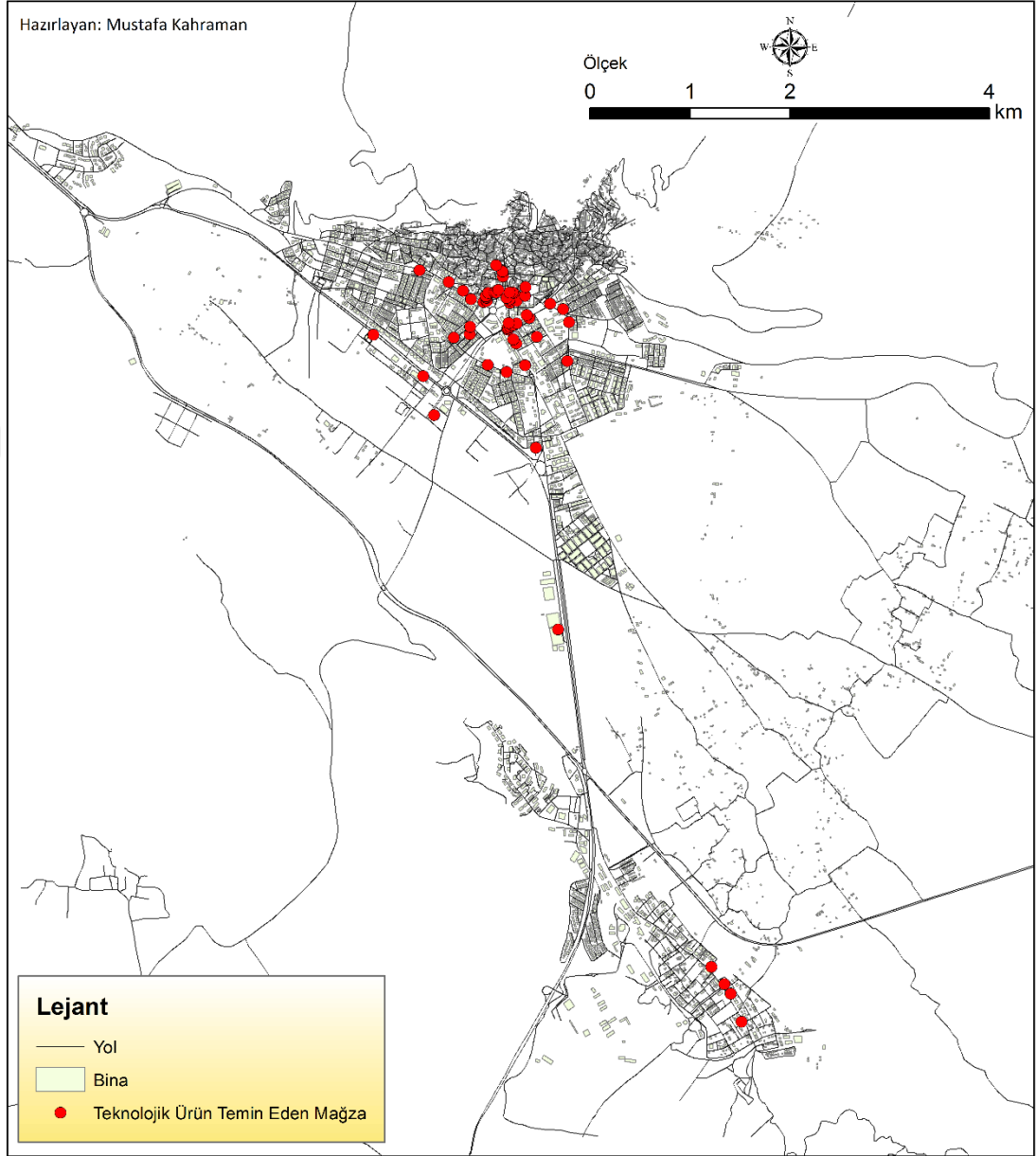
Tekstil Sanayi ile ilgili olan ticarethaneler diğer iki ticarethane türünde olduğu gibi Atatürk Meydanı etrafında ve bu meydana çıkan geniş sokaklarda yoğunlaşmıştır (Şekil 120). Ancak giyim eşyası satılan yerlerde özellikle Uğur Mumcu Bulvarı üzerinde yer alan ticarethanelere dikkat çekmek gerekmektedir.

Uğur Mumcu Bulvarı üzerinde yer alan ticarethaneler sayıca az olarak gözükse de buradaki mağzalar müstakil değil bir AVM'nin içinde yer almaktadır. AVM'lerin içindeki dükkân ve mağzalar genellikle giyim eşyası, cafe restoran gibi dükkanlardan meydana gelmektedir

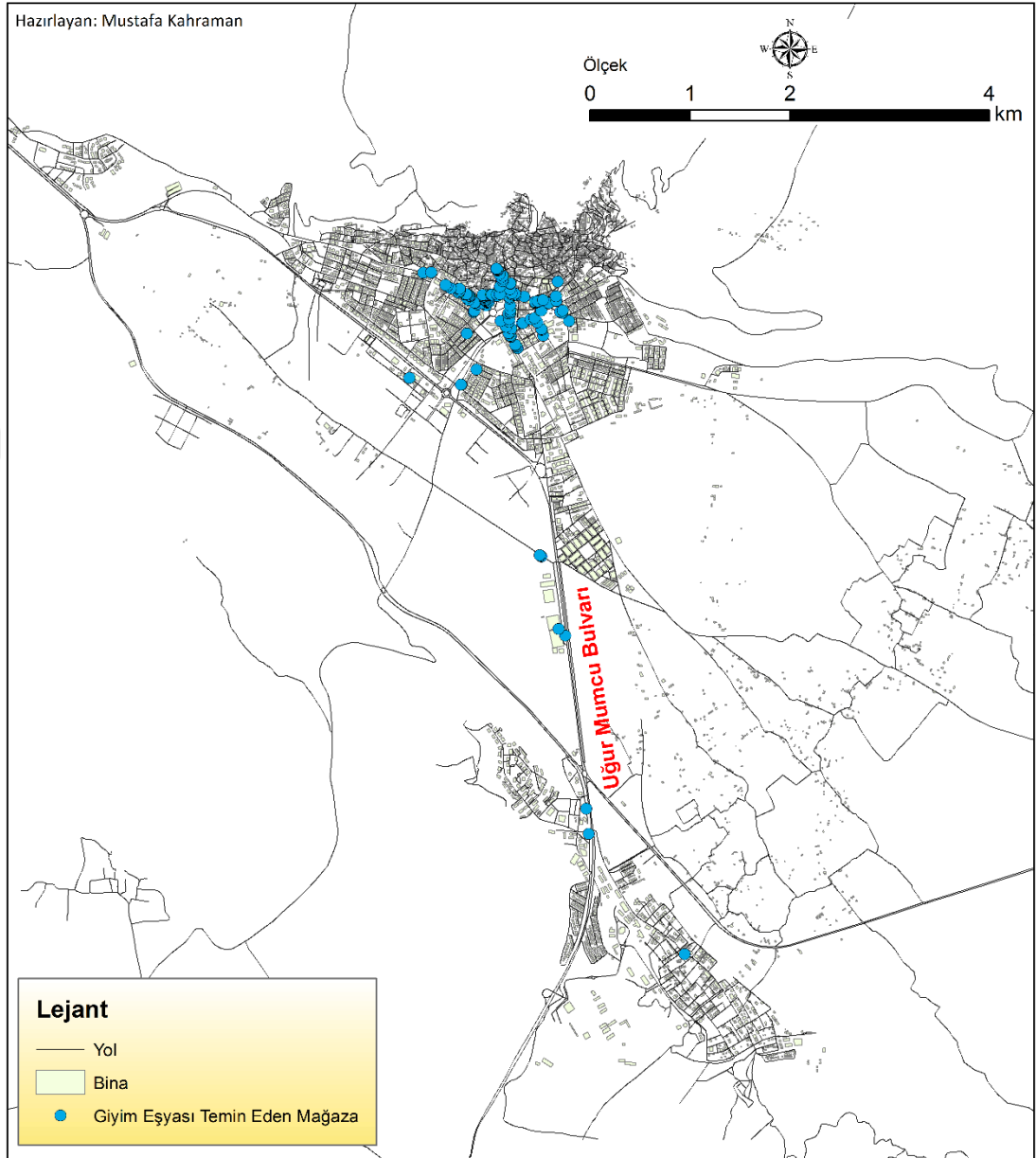
Şekil 118.Muğla Şehrinde İnşaat Sektöründe Faaliyet Gösteren Ticarethaneler

Şekil 119.Muğla Şhrinde Teknolojik Ürün Temin Eden Mağazalar

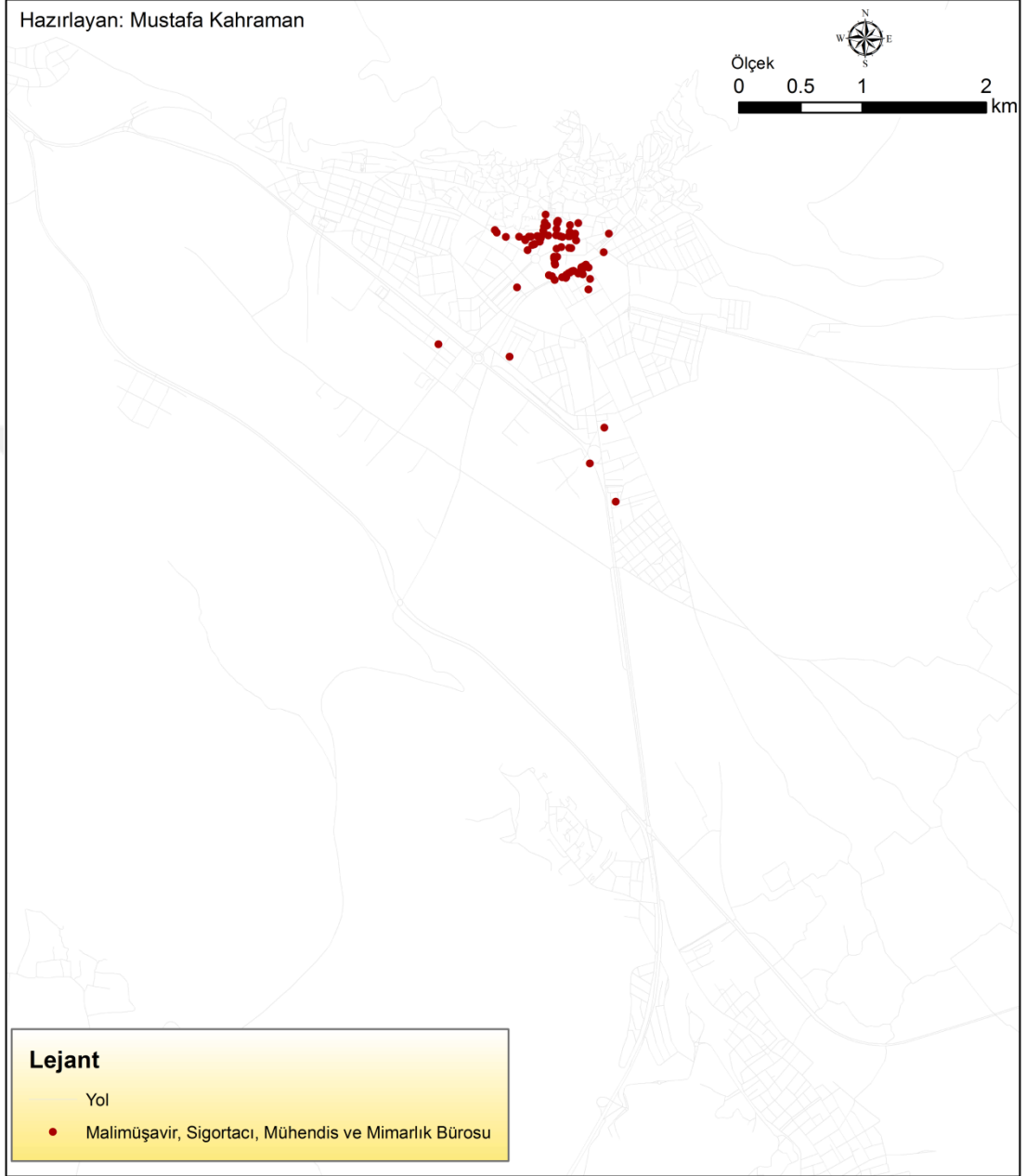

Şekil 120.Muğla Şehrinde Giyim Eşyası Temin Eden Mağazalar

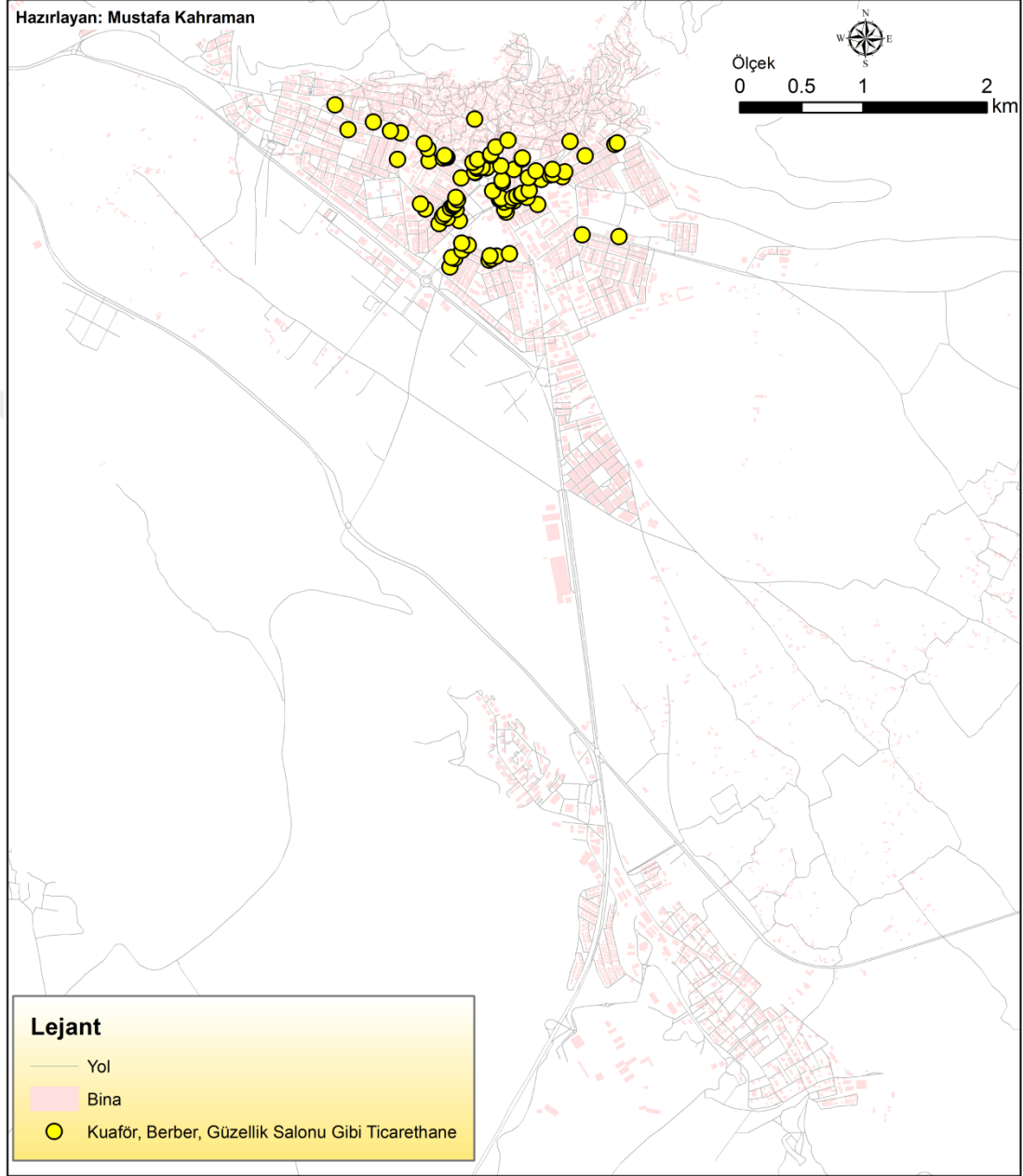
Muğla Kentinde 98 adet adet malimüşafir, sigortacı, mühendis ve mimar bürosu gibi ticarethane tespit edilmiştir. Bunlar Atatürk Meydanı ve Perşembe Pazarının olduğu sahalarda yoğunlaşmış durumdadır (Şekil 121).

Şekil 121. Muğla Şehrinde Malimüşavir, Sigorta, Mühendislik ve Mimarlık Büroları

Muğla Kentinde 81 adet kuaför, güzellik salonu, berber gibi kişisel bakımla alakalı işlemlerin yapıldığı ticarethane tespit edilmiştir. Bunlar Atatürk Meydanı ve Perşembe Pazarının olduğu sahalarda yoğunlaşmış durumdadır (Şekil 122).

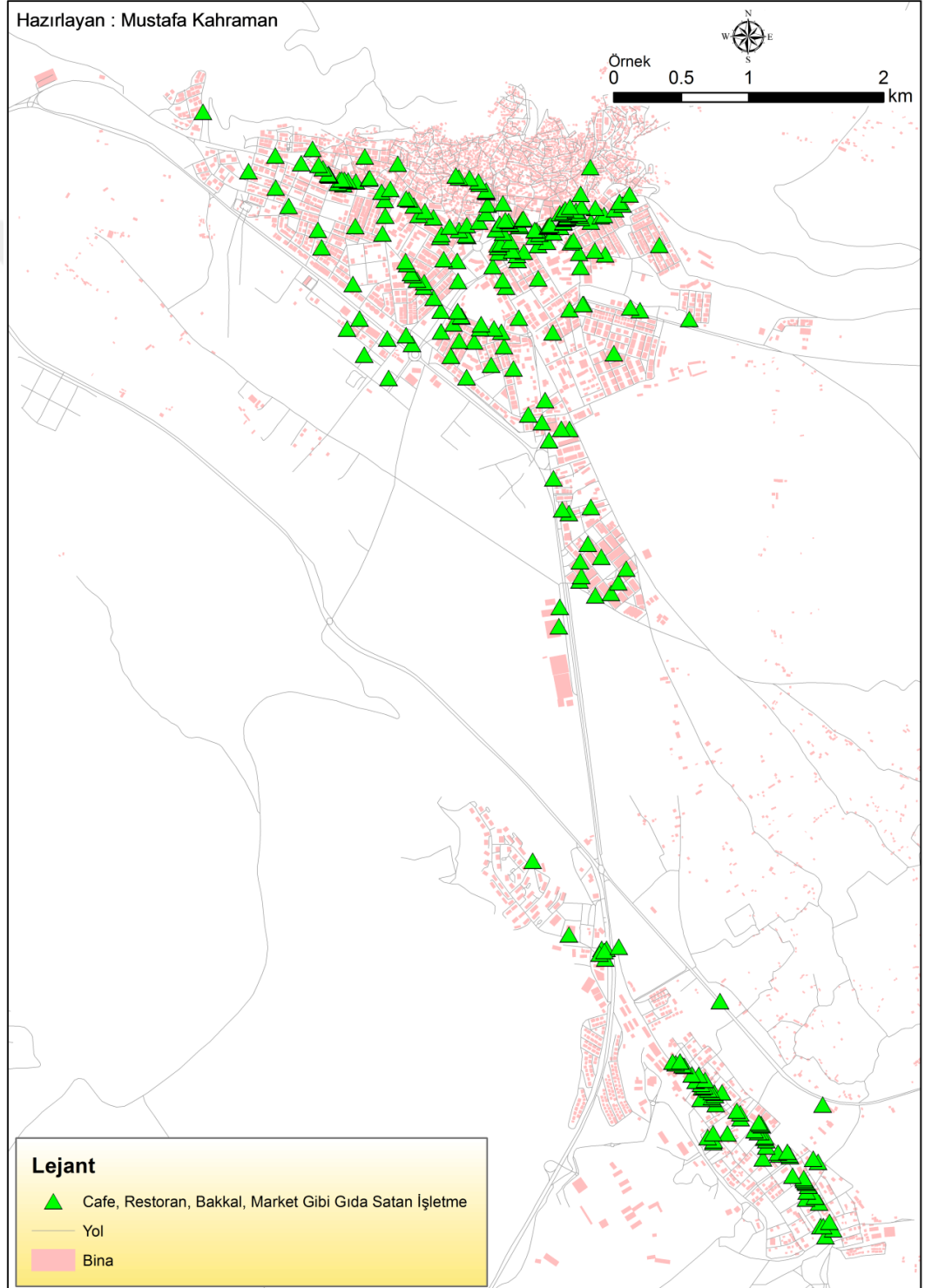
Şekil 122.Muğla Şehrindeki Kuaför, Berber, Güzellik Salonu gibi Ticarethanelerin Dağılışı

Muğla Kentinde diğer ticaret türlerine göre en homojen şekilde dağılmış olan ticaret türü bakkal, market, cafe, restoran gibi gıda ürünleri satan ticarethanelerin dağılışıdır. Kötekli mahallesinde bakkal, cafe, bar, restoran gibi yerlerin toplamı 72 iken, Muğla merkez mahallerinin toplamında 191 adettir. Köteklide diğer ticarethane türlerinin merkeze göre az iken gıda temin eden ticarethanelerin Köteklide fazla bulunmasının sebebi üniversitenin varlığıdır (Şekil 123). Muğla Şehrine üniversite

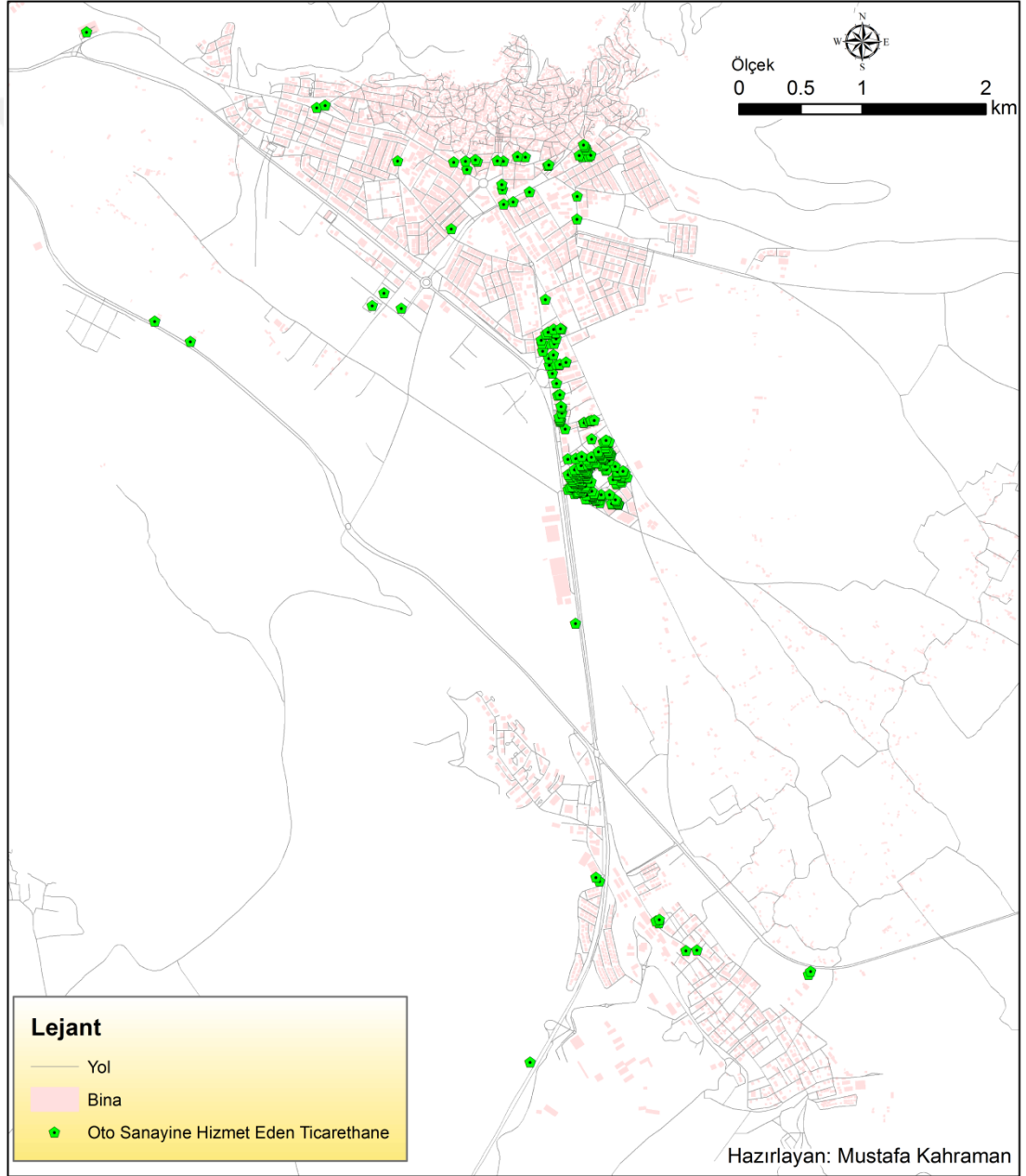
eğitimi almak için gelen öğrencilerin büyük çoğunluğu Kötekli Mahallesinde ikamet etmektedir.

Şekil 123. Muğla şehrinde, Cafe, Restoran, Bakkal, Market Gibi Gıda rnleri Satan Ticarethanelerin Dağılışı

Araba kiralama ofisi, taksi durağı, otomobil aksesuarı, petrol ofisi gibi çok çeşitli otomobil sektörü ile alakalı olan ticarethaneler Şekil 133’de gösterilmiştir. Buna göre Muğla Şehrinde otomobille alakalı 242 adet işyeri tespit edilmiştir(Şekil 124). Bu ticarethanelerin en fazla yoğunlaştığı saha doğal olarak Oto Sanayi Sitesidir. Burada çoğu zaman oto sanayi ile alakalı olan ticari faaliyetler koordineli olarak ve bazı zamanda iç içe girmiş durumdadır.

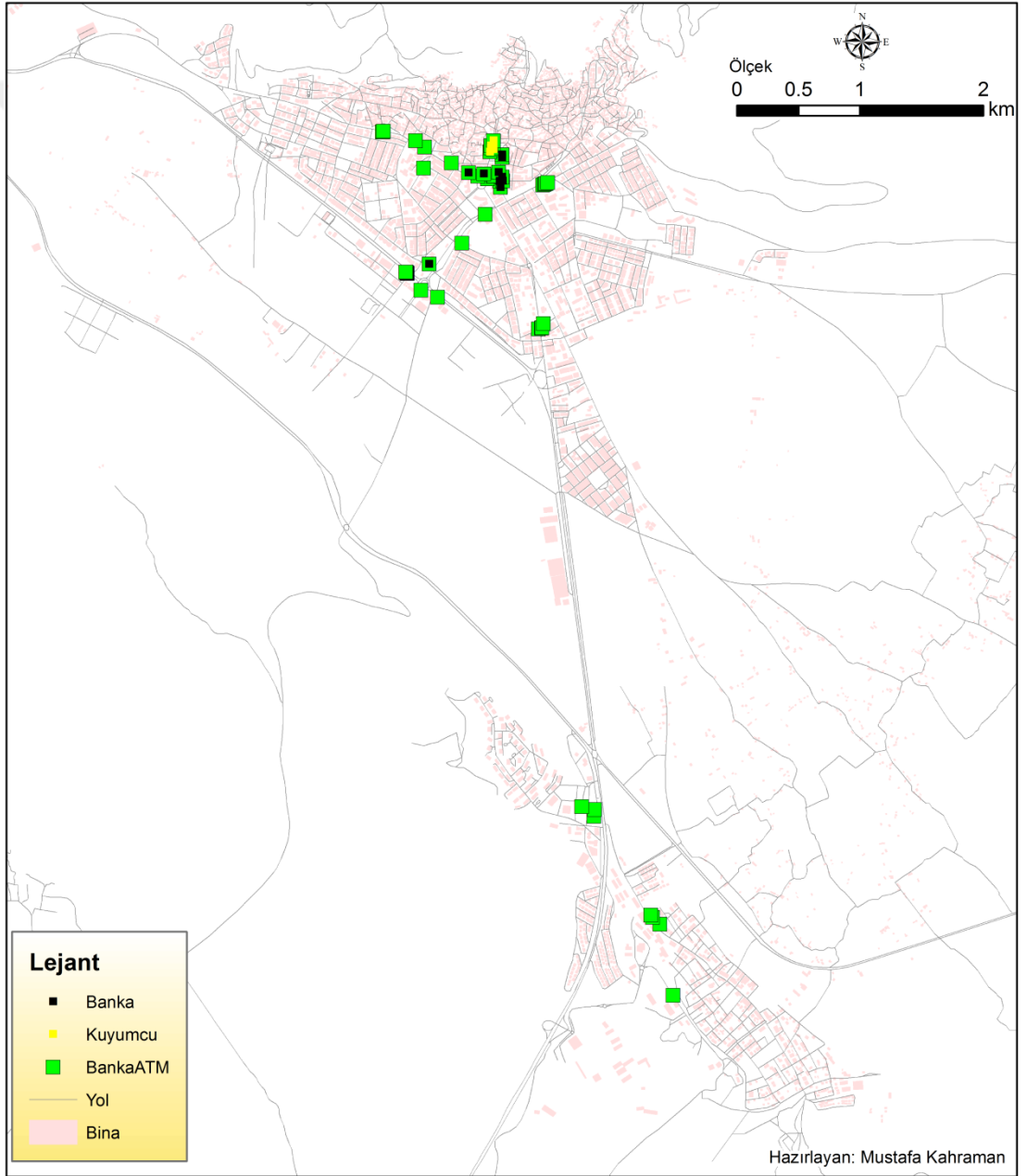
Şekil 124 Muğla Şehrinde Oto Sanayiine Hizmet Eden Ticarethanelerin Dağılışı

Muğla Şehrinde finansla alakalı olan ticarethaneler: bankalar, kuyumcular ve bankaların Atm ‘leri olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Muğla Şehri genelinde finansla alakalı ticarethanelerin sayısı 59 adet olarak tespit edilmiştir.

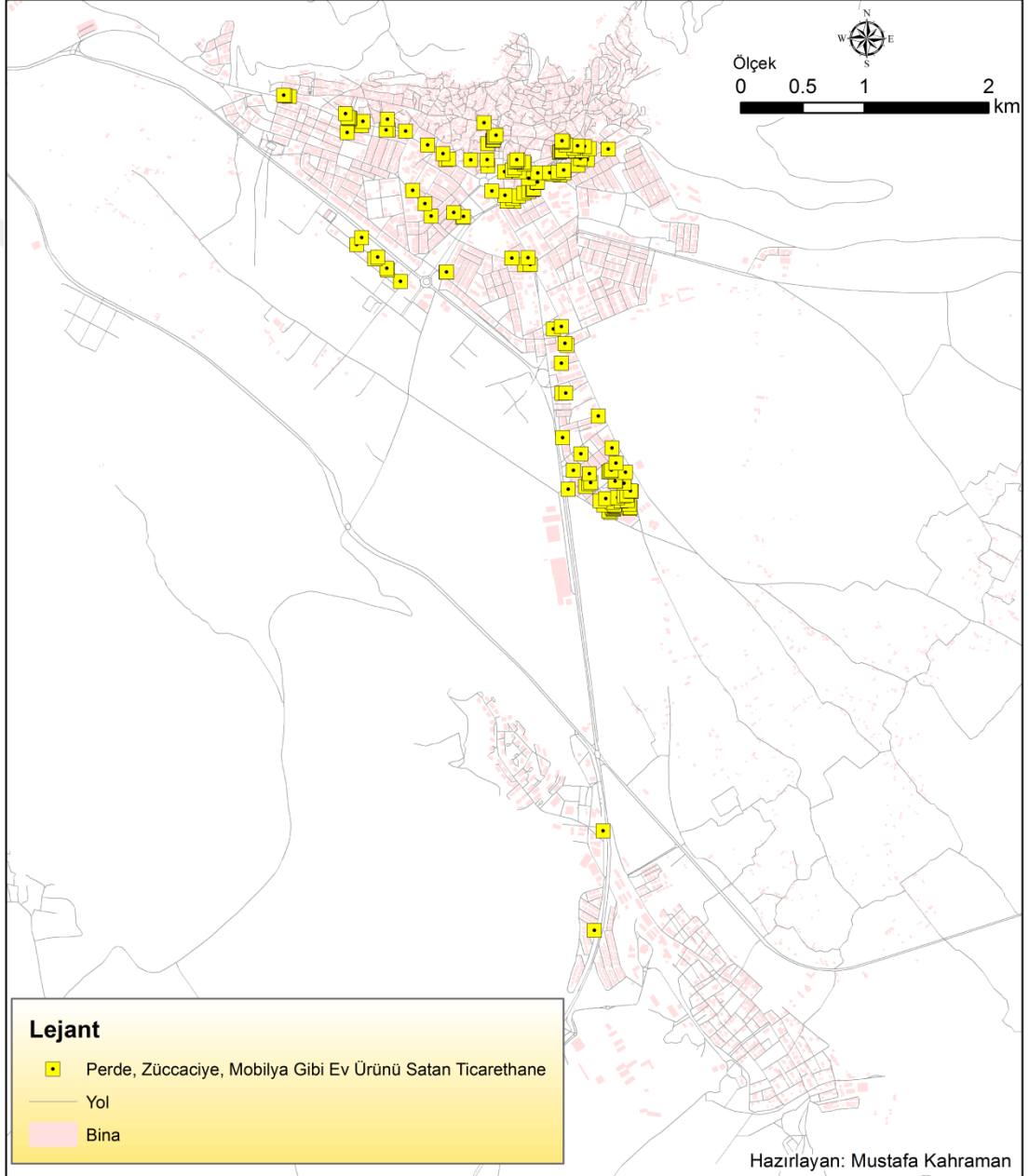
Bankalar Atatürk Meydanında, Kuyumcular ise, Arastanın güneyinde yoğunlaşmıştır (Şekil 125). Atm’ler ise, kuyumcu ve bankalara göre şehre daha homojen dağılmışlardır.

Şekil 125. Banka, ATM ve Kuyumcuların Dağılışı

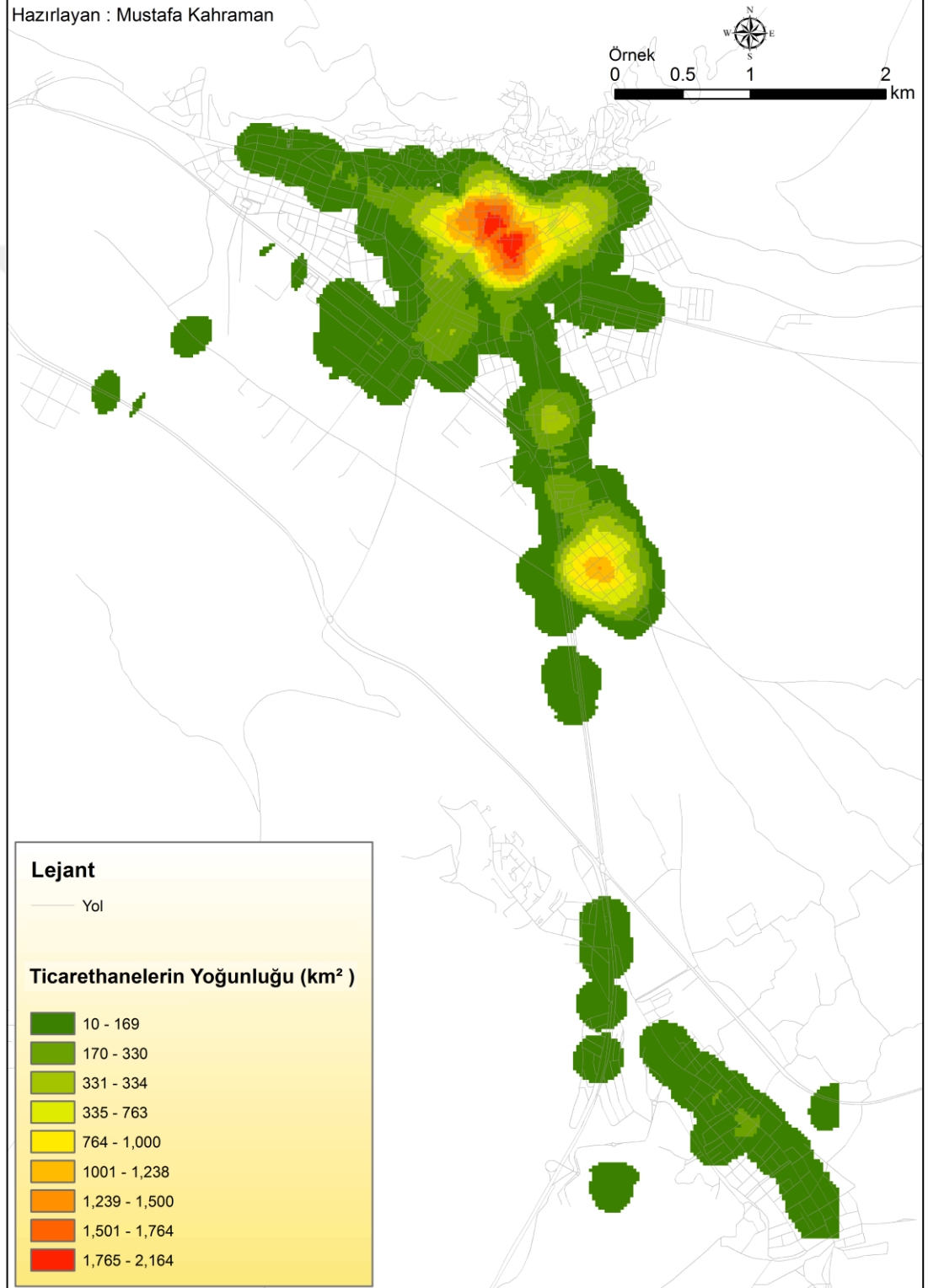
Muğla Kentinde perde, züccaciye, mobilya gibi çeşitli ev ürünleri satan mağazalar Recai Güreli Caddesi, Pazaryeri Sokak, İsmet Çatak Caddesi gibi Muğla Sanayi Sitesi ve Perşembe Pazarının kurulduğu sahada yoğunlaşmıştır (Şekil 126).

Şekil 126. Çeşitli Ev Ürünleri Satan Ticaret Hanelerin Dağılışı

Muğla Şehrinin ticaret fonksiyonuna genel olarak baktığımızda, ticaret fonksiyonun en fazla kümелendiği yer Atatürk Meydanı'nın kuzey ve doğu kısımlarıdır (Şekil 127).

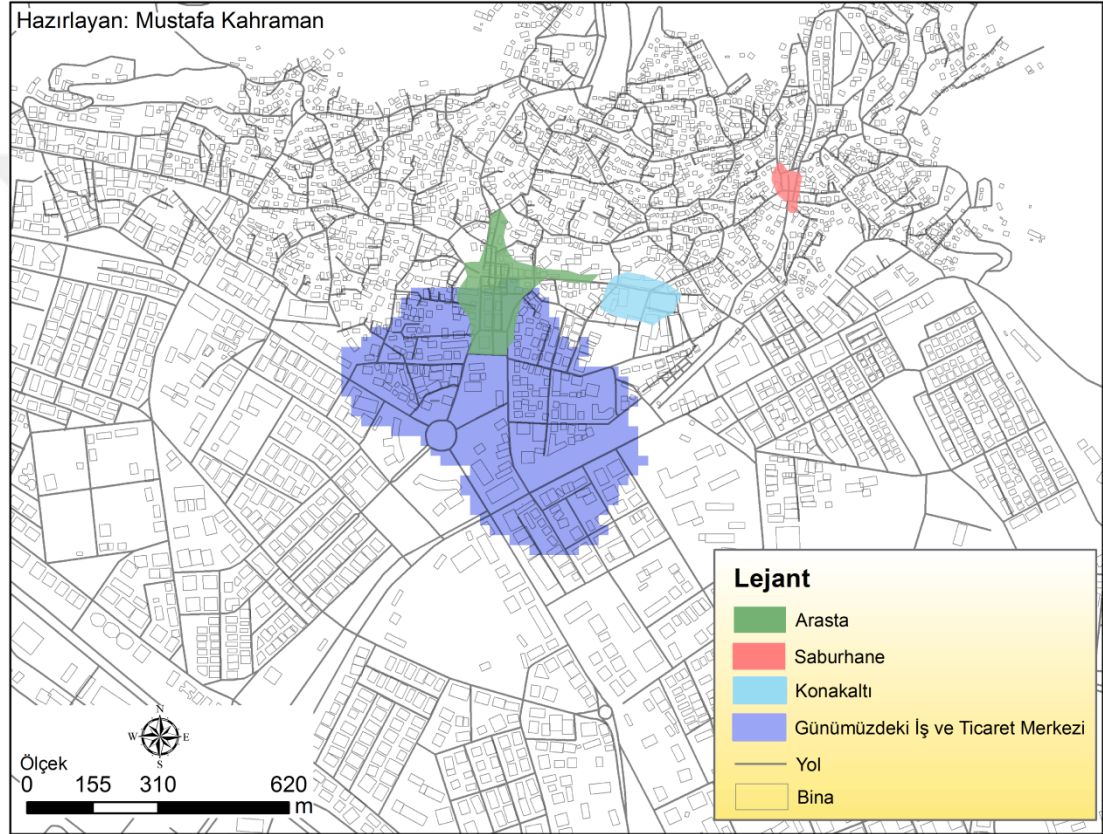
Şekil 127. Muğla Şhrinde Ticarethanelerin Yoğunluğu

9.3.2.1. Muğla Şehrinin İş Ve Ticaret Merkezleri

Muğla Şehrinde farklı zaman ve mekanlarda ön plana çıkmış 4 farklı ticaret merkezi bulunmaktadır (Şekil 128). Bu ticaret merkezlerinin bulunduğu yerler 19.yy'a kadar Arasta, 19.yy'da Konakaltı ve Saburhane, günümüzde ise, Atatürk Meydanının doğu ve kuzeyinde yer alan sahalardır.

Şekil 128. Muğla'daki İş ve Ticaret Merkezleri

Arasta, 19.yy'ın ikinci yarısına kadar, Muğla Şehrinin iş ve ticaret merkezidir. Burası kabaca, Ulu Cami ile Kurşunlu Cami arasındaki kuzey-güney eksenini boyunca uzanan sahadır (Akça, 2002: 189). Bu merkez içinde Kurşunlu Camii ve Yağcılar İş hanı gibi şehir için önemli yapılar bulunmaktadır (Fotograf 51, 52).

Arasta yakın zamana kadar bakımsız kalmış durumdaydı. Ancak kısa bir süre önce 244 dükkân aslına uygun olarak restore edilmiştir (Gümüş, 2012: 11). Bugün Arasta sadece ticaret ve iş merkezi değildir. Aynı zamanda tarihi turizm kaynağıdır.

Fotoğraf 52. Arasta

Fotoğraf 53. Yağcılar Hanı

19.yy'da Muğla Şehrinde biri Konakaltı diğeri Saburhane mevkiinde olmak üzere iki adet iş ve ticaret merkezinden söz etmek mümkündür. Konakaltı günümüzde Konakaltı Kültür Merkezinin güney kısmında yer almaktadır. Konakaltı'nın oluşmasında 19.yy'da ilan edilen Tanzimat Fermanının etkisi

olmuştur. Tanzimat Fermanı sonucunda idari düzenlemede gerçekleşen yenilikler neticesinde, başkentten Muğla Şehrine, idari ve askeri yöneticiler gelmiştir. İdari merkez olarak seçilen Konakaltı zamanla ticari fonksiyonların da ön plana çıktığı bir merkez halini almıştır. Saburhane ise, gayri müslimlerin ikamet ettiği bir mahalle olup zamanla Ege adalarıyla yapılan ticaret sonucu şehrin ikinci iş ve ticaret merkezi haline gelmiştir. Bir iş ve ticaret merkezi olarak saburhanenin diğerlerinden bir başka farklı yönü ise, iş ve ticaret merkezi olma niteliğinin çok kısa sürmesidir. Kesin olmamakla birlikte Rum nüfusunun Muğla Kentine gelmesi 18.yy'da gerçekleşmiştir. Saburhanenin merkez özelliğini kaybetmesi ise, mübadele sonucunda Rumların Muğla şehrinden ayrıldığı dönemdir.

Şehrin üçüncü iş ve ticaret merkezi olan Atatürk Meydanı ve çevresi de Konakaltının iş ve ticaret merkezi olma sürecine benzer şekilde gelişmiştir. Burada ilk etapta yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin idari birimleri yerleşmiş ardından birçok ticarethane faaliyete geçmiştir (Fotoğraf 53, 54).

Fotoğraf 54.Atatürk Meydanı (2017)

Kaynak: Akkaya Arşivi

Fotoğraf 55.Atatürk Meydanı (20 Kasım 1938)

Kaynak: 80. Yılında Muğla Kitabı

Muğla Şehrinin birinci merkez Klasik Osmanlı Döneminde, ikinci merkezi Tanzimat Döneminde, üçüncü merkez ise, Cumhuriyet Döneminde gelişmiştir. Bu dönemsel farklılıklar, merkezlerin fiziki özelliklerine de yansımıştır. Örneğin her dört merkez de bir meydan etrafında gelişmiş olsa da bu meydanlar birbirinden farklıdır. Birinci merkezin olduğu yerde meydan, camiiler etrafında şekillenmiştir. Buradaki mimari üslup ise, klasik Türk-İslam mimarisini yansıtır.

19.yy'da oluşan merkezlerden Saburhane Meydanı bir camii etrafında, Konakaltı Meydanı ise, İdari yapıların etrafında şekillenmiştir. Cumhuriyet döneminde gelişmeye başlayan üçüncü merkez ise, sadece idari yapıların etrafında şekillenmiştir.

Muğla Kentinin 19.yy kadar iş ve ticaret merkezi olan Arasta ve 19.yy'da merkez haline gelen Konakaltında hala ticari işletmeler yer almaktadır. Bununla birlikte Arasta, Konakaltı ve günümüzdeki iş ve ticaret merkezi birbirine çok yakın mevkidedirler. Bundan dolayı aralarında kesin bir çizgi çizmek kolay olmaz. Bu zorluğu bir ölçüde ortadan kaldırmak adına günümüzdeki iş ve ticaret alanı belirlenirken sayısal verilerden yararlanılmıştır. Kent genelinde tespit edilen ticarethanelerin yoğunlukları hesaplanıp km²'ye 1000'den fazla ticarethane düşen saha Muğla Kentinin günümüzdeki iş ve ticaret alanı olarak kabul edilmiştir.

9.3.3.Ulaşım Fonksiyonu

Ulaşım coğrafyası mekândaki, insan, ürün ve bilgi akışını inceler (Genevieve Giuliano, Sandip Chakrabarti, and Mohja Rhoads, 2015: 607) Dolayısıyla Ulaşımı sadece kara, demir, hava, deniz ulaşımı değil aynı zamanda telefon telgraf, bilgisayar bağlantıları gibi haberleşme şekillerini de kapsamaktadır (Aliağaoğlu, 2004: 164)

Ulaşım faaliyetleri şehirlerin oluşumu ve gelişimi üzerinde oldukça etkilidir (Tümertekin 1987: 54). İlkçağda, birçok şehir ulaşım için elverişli olan nehirlerin ağız kısmı veya ovalar gibi kara ya da deniz ulaşımının rahatlıkla yapıldığı yerlerde kurulmuştur. Örneğin, Menteşe Yöresinde bulunan ve günümüzde Yörenin önemli şehirlerinden olan Marmaris ve Bodrum deniz ulaşımı için uygun bir mevkiye

sahiptir. Diğer taraftan Muğla ve Milas gibi yerleşmelerin de kuruluşunda ulaşım önemli bir yer tutmuştur. Bu şehirlerin başlıca karayolu temel ulaşım güzergâhı üzerinde yer almış olması gelişmelerinde önemli bir etkidir.

Muğla Şehrindeki ulaşım fonksiyonu 3 başlık halinde ele alınacaktır. İlk etapta Muğla Şehrinin çevresiyle olan ulaşım fonksiyonu sonrasında ise, Muğla şehiriçi ulaşım fonksiyonu değerlendirilecektir. Üçüncü olarak Muğla Şehrinde ulaşım faaliyetlerinin mekâna yansıması üzerinde durulacaktır.

9.3.3.1.Muğlanın Uzak Çevresiyle Olan Ulaşım Faliyetleri

Daha önce de değinildiği gibi, Menteşe Yöresi engebeli bir araziye sahiptir. Bu arazi yapısı ulaşım sistemlerinin gelişiminde ve tercih edilmesinde önemli roller oynamıştır. Engebeli bir saha olduğu için karayolu ulaşımı oldukça zahmetli olup ulaşım için topografyada oluşmuş olan uzun kırık hatları ve vadiler gibi doğal yollar tercih edilmiştir. Bahsi geçen bu doğal yolar Menteşe Dağları arasında kalmakta olup kabaca kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanmaktadır. Yörenin önemli yerleşmeleri de bu ulaşım hattı üzerinde kurulmuştur. Muğla Şehri Gökova Körfezinden başlayıp kuzeybatıya doğru uzanıp, Büyük Menderesi Nehrine kadar uzanan bir kırık üzerinde bulunmaktadır. Muğla-Aydın Yolu bu kırık hat üzerinde bulunmaktadır. Bu güzergah Güllük limanından kuzey batı istikametide ilerleyip Ula, Muğla, Yatağan, Çine, Aydın gibi yerleşmeleri birbirine bağlamaktadır. Dolayısıyla Muğla Şehrinin iletişim içinde olduğu başlıca şehirler, bu yol üzerinde olan yerleşmeler olmuştur.

9.3.3.1.1. Muğlanın Uzak Çevresiyle Olan Ulaşım

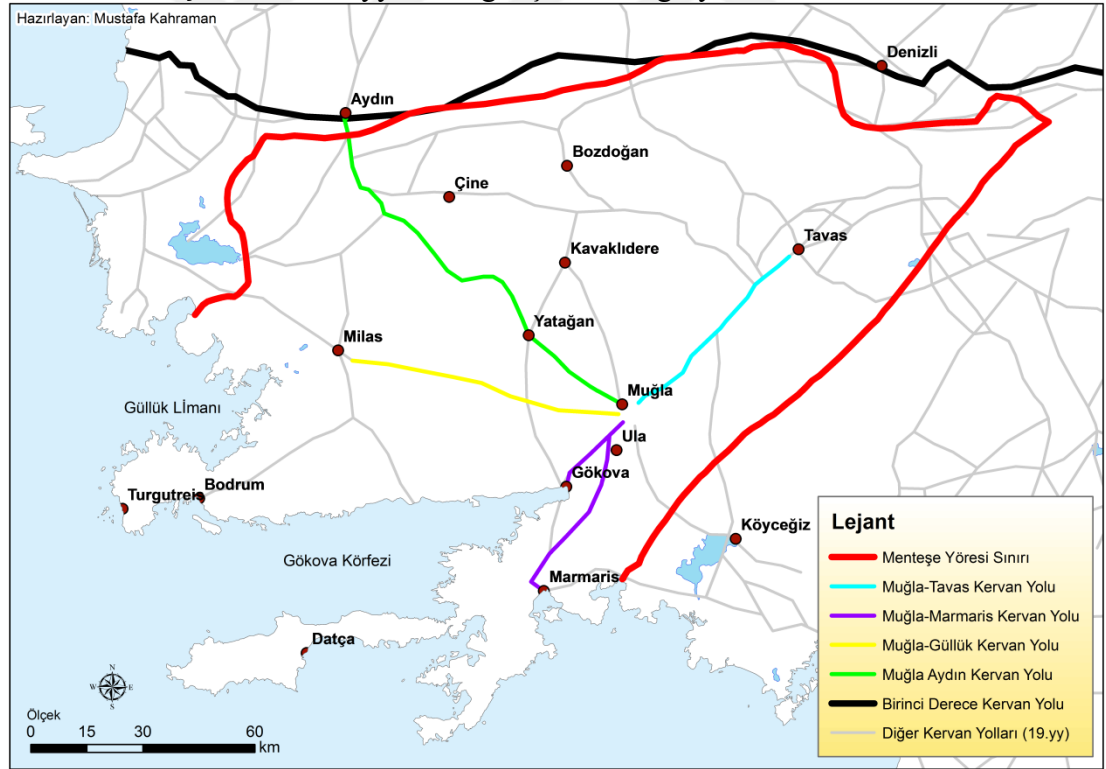
Faaliyetlerinin Geçmişi

19.yy'a kadar, Muğla'dan geçen kervan yolları Aydın-Çine Yolunu takip ederek önce Yatağan'a, Yatağan'dan batıya saparak Milas'a oradan da Güllük Limanı üzerinden İzmir'e ulaşırdı. Dolayısıyla 19.yy'da Muğla Şehri dış dünya ile iletişimini Yatağan, Milas ve Güllük Limanı üzerinden sağlamaktaydı. Bu güzergâh o dönem için en önemli yollardı (Temel, 2008: 5). Fakat 19.yy'da Denizli-Aydın Demiryolu yapılmış ve Muğla'dan geçen kervanlar, Milas ve Güllük Limanına uğramadan doğrudan Aydın'a yönelmiştir (Şekil 138).

19.yy'da güneybatı Ege'de temel ulaşım aksları Büyük Menderes Vadisini takip eden doğu batı yönlü ulaşım yollarıdır. Bunların dışında ikinci derecede önemli yollar da bulunmaktadır. Bu kervan yolları İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlere doğrudan değil Aydın Üzerinden ulaşan ikinci derece önemli olan kervan yollarıdır (Aktüre, 1993: 68). Bununla birlikte Menteşe Yöresindeki bu ikinci derece yolların kesişim noktası Muğladır (Şekil 138).

Muğla'dan çevreye doğru 4 tane önemli kervan yolu çıkmaktadır. Bunlar: Muğla-Aydın Yolu, Muğla-Milas Yolu, Muğla-Gökova/Marmaris Yolu, Muğla-Ortaca Yoludur. Bu yollar sadece mal ve insanları taşıyıp şehrin ekonomisini canlandırmamıştır. Onun dışında ulaştıkları yerleşmelerdeki kültür ve yeniliklerin de Muğla Şehrine nakledilmesine vesile olmuşlardır.

Şekil 138. 19.yy'da Muğla Şehrine Uğrayan Kervan Yolları

Kaynak: Aktüre, 1993: 73.74.'den Yararlanılarak Hazırlanılmıştır.

19.yy'da Muğla'ya uğrayan yollardan en fazla kullanılanı Muğla-Aydın kervan yoludur. Bu yol vasıtasıyla Muğla Şehrindeki insan, mal ve hizmetler Yatağan üzerinde Aydın ulaşmaktaydı. Yol, Yatağan'dan sonra engebeli bir hal alırdı. Yatağan ile Çine arasında kalan saha, kervanlar tarafından ancak 4-5 günden

kat edilebilirdi. (Akça 2012: 45). Aydın-Muğla güzergâhı Cumhuriyetin ilk zamanlarında da önemini ve işlerliğini korumuştur.

Aydın-Denizli demiryolunun yapılmasından sonra her ne kadar önemi azalmış olsa da 19.yy'da işlerliğini devam ettiren kervan yollarından birisi de Muğla-Milas-Küllük kervan yoludur (Akça, 2002: 48).

Muğla'ya uğrayan bir başka kervan yolu ise, Muğla-Tavas-Yarangüme yoludur. Bu kervan yolu özellikle tahıl nakliyatında kullanılmıştır. Muğla Şehrinin ihtiyaç duyduğu tahıl Tavas üzerinden şehre ulaştırılmaktaydı.

Muğla Şehrini ekonomik ve sosyal anlamda dış dünyaya bağlayan bir diğer kervan yolu ise, Muğla-Gökova-Marmaris Yoludur. Muğla'nın güneyinden başlayan yol kısa bir müddet sonra çatallanır. Bir kolu Gökova Limanına bir diğer kolu ise, Marmaris Limanına ulaşırdı. Bahsedilen bu kervan yollarının diğerlerinden en büyük farkı Muğla Şehrinin yabancı ülkelerle doğrudan temas kurmasına olanak vermiş olmasıdır. Bu konuda özellikle Gökova körfezi daha fazla ön plana çıkmaktadır. Kervan Yolu, Gökova Körfezinden İstinköy ve Rodos'a geçmektedir. Bu yol sayesinde Batının düşünsel ve teknolojik gelişmeleri Muğla'ya ulaşmıştır. (Türkeş, 2005: 32). Muğla-Kavaklıdere ve Muğla-Ortaca yolu diğer dört yol kadar yoğun kullanılmamaktadır.

9.3.3.1.1.2.Cumhuriyet dönemi

Her ne kadar Muğla'nın motorlu araçlarla tanışması 1930'lu yıllarda gerçekleşmiş olsa da, Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950'li yıllara gelinceye kadar Muğla'daki ulaşım pek de iyi durumda değildi. Bazı kervan yolları şose yol haline getirilmiştir. 1950'lere kadar kervanlarla motorlu araçlar bir arada kullanılmıştır (Tekeli 1993: 120).

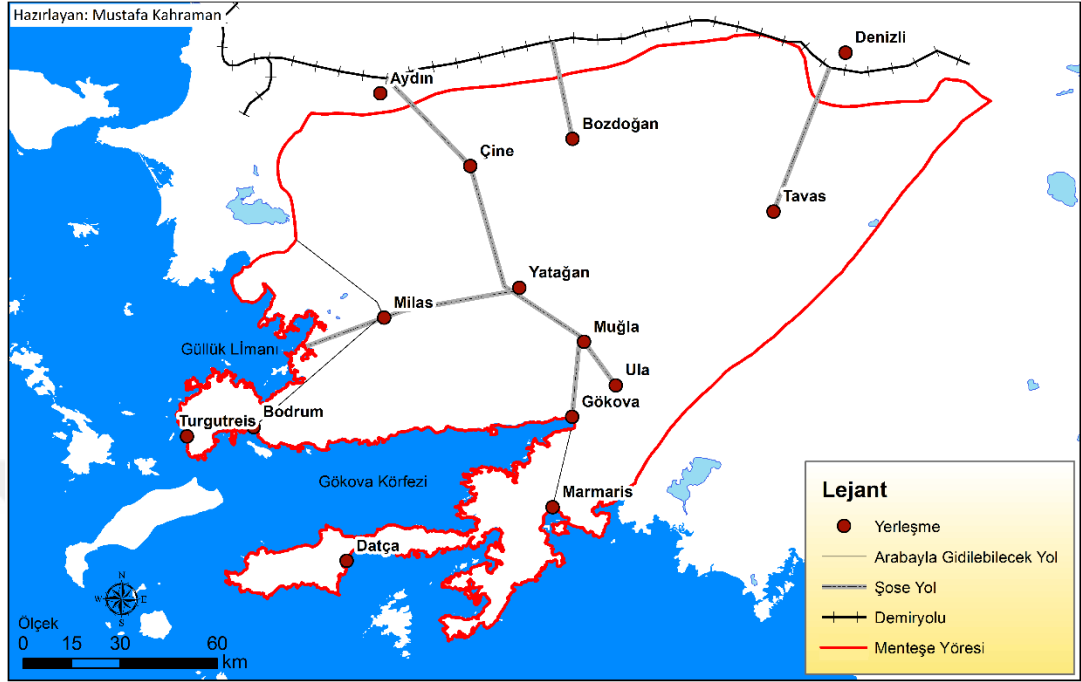
1931 yılında Bayındırlık Bakanlığının yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Menteşe Yöresinde, yaklaşık 278 km şose, 66 km otomobil kullanımına uygun toplam 344 km'lik yol bulunmaktaydı(Tablo 55).

Tablo 55. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Muğla'yı Çevresine Bağlayan Yolların Fiziki Durumu

Yolun Mevki/Adı	Uzunluğu (km)	Durumu
Aydın-Çine	45	Şose
Milas-Yatağan	41	Şose
Çine-Yatağan	38	Şose
Denizli-Tavas	32	Şose
Yatağan-Muğla	30.5	Şose
Nazilli-Bozdoğan	28.5	Şose
Güllük Limanı- Milas	25.5	Şose
Muğla-Gökova	25.5	Şose
Muğla-Ula	12	Şose
Milas-Bodrum	45	Otomobil Gidebilir
Gökova-Marmaris	21	Otomobil Gidebilir

Motorlu araçların kullanımına uygun olan bu yollardan Tavas-Denizli, Bozdoğan-Nazilli ve Muğla-Aydın şose yolları kuzeyde bulunan Aydın-Denizli demiryoluyla entegre durumdaydı (Şekil 129).

Şekil 129.Menteşe Yöresindeki Yolların Güzergah ve Yol Durumu (1931)

Kaynak: Tekeli 1993:116.'dan Yararlanılarak Hazırlanılmıştır.

1950'li yıllara kadar Muğla Şehrinin en fazla ilişki kurduğu şehirler genellikle kuzeyde bulunan Aydın, Çine, Yatağan gibi yerleşmelerdir. 1940'lı yıllarda, Muğla Şehrinden Aydına her gün saat 6'da hareket eden otobüs saat 11:00'a Aydın'a ulaşırdı. Aydın'dan İzmir'e tren yoluyla 6 saatte ulaşılabilirdi. Aynı yıl Muğla'dan Marmaris'e gitmek için yaklaşık 12 saatlik bir yolculuk yapmak gerekmekteydi (Sapmaz, 2012:36,37). Dolayısıyla Muğla'nın kuzeydeki şehirlerle daha fazla iletişim içinde olmasının sebeplerinden biri ulaşım şartlarının kuzeydeki yerleşmelerle daha kolay olmasıdır.

1950'li yıllardan sonra karayolu ulaşımı gelişmeye başlamıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının (1962–67) kapsamında Muğla ve çevresinin karayolları modern şartlara uygun olarak yenilenmiştir. Muğla-Tavas, Muğla-Marmaris ile Muğla-Köyceğiz-Fethiye yollarının mamur hale getirilmesinden sonra Muğla şehrinin çevre ile olan ulaşım olanakları kolaylaşmıştır (Tekeli, 1993: 190)

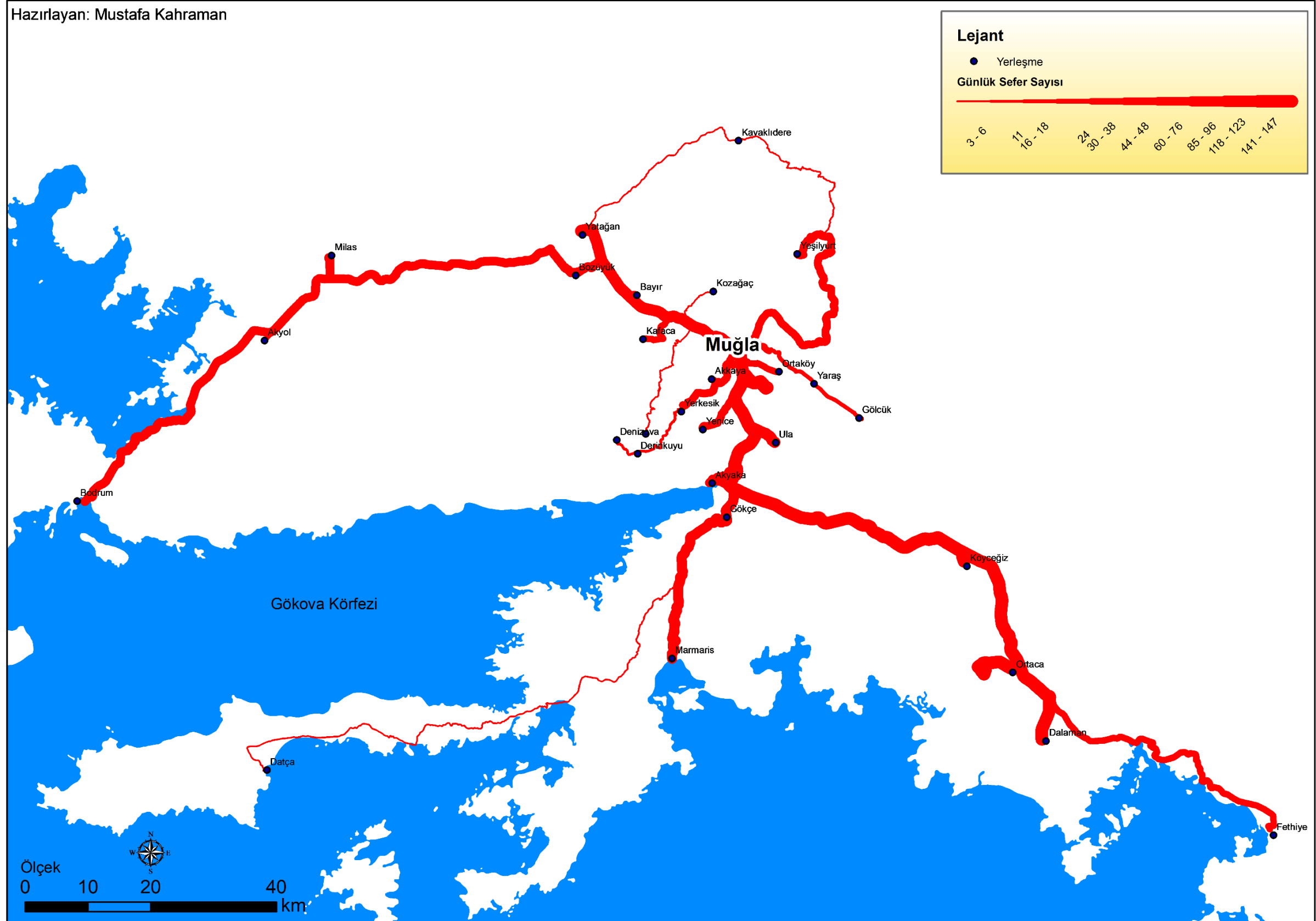
Muğla'nın diğer şehirlerle olan ulaşım olanaklarını kolaylaşması şehrin ekonomisi üzerinde de olumlu etkilere yol açmıştır. Örneğin Ula, Marmaris ve Köyceğizde'de cuma günleri, Muğla'da perşembe günleri pazar kurulmuş ve çevre

köylerden gelen ürünler satılmaya başlanmıştır. Sözü edilen pazarlar bugün de aktiftir.

1950’lerde Muğla Şehrinde bulunan Koca Handan (Bugünkü İnsan Hakları Parkının bulunduğu yerdeydi) yada Yağcılar Hanından Fethiye, Milas, Bodrum ve Marmarise günde bir sefer yapılmaktaydı (Dereli, 2008: 86).

Günümüzde Muğla Şehri’nin çevresinde olan yerleşmelerle olan ulaşım olanakları 1950’li yıllarla kıyaslanmayacak ölçüde gelişmiştir. Günümüzde Muğla ile çevresindeki bazı yerleşmeler arasında günde 150’ye yakın otobüs seferi yapılmaktadır(Şekil 130). Muğla şehri ile çevresindeki yerleşmeler arasındaki ulaşım sıklığı aslında yerleşmeler arasındaki ekonomik sosyo-kültürel iletişimin ne denli yoğunluğunu göstermektedir. Muğla Şehrinden çevredeki yerleşmelere yapılan günlük otobüs seferleri daha ziyade Muğla ve Muğla’nın güneydoğusundaki yerleşmeler arasındadır. Burada dikkati çeken sorun Muğla ile diğer şehirler arasında neden otobüs bağlantılarının olmadığıdır. Örneğin Çine, Bozdoğan ve Tavas gibi yerleşmelere direk otobüs hattının olmamasının sebebi bu şehirlerin Çine ve Bozdoğan’ın Aydın’ın hinterlandında Tavas’ın ise, Denizli’nin hinterlandında kalması olabilir. Dolayısıyla onların ihtiyaçları ve ilişkileri diğer kentler tarafından sağlanmaktadır.

Şekil 130. Muğla Şehrini Çevresiyle Olan Ulaşım Sıklığı

Muğla Şehrinin güney kısmında bulunan otogar, şehrin ulaşım fonksiyonu açısından önemli bir merkezdir. Otogardan ülkenin 25 ayrı iline sefer düzenlenmektedir(Tablo 56). Muğla'dan en fazla İstanbul'a seferler düzenlenmekte ve İstanbul'dan Muğla'ya seferler gelmektedir. İstanbul Muğla arası günlük sefer sayısı 18 iken, İstanbul'u günlük 10 sefer ile Aydın ve günlük 8 sefer ile İzmir illeri takip etmektedir.

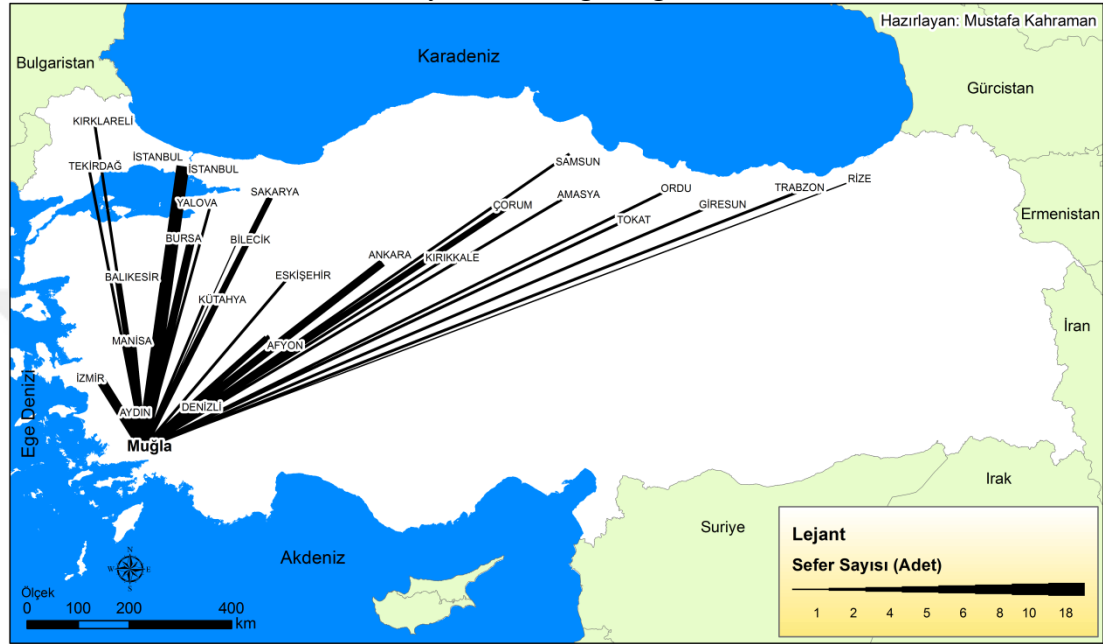
Tablo 56. Muğla'ya Diğer İllerden Yapılan ve Muğla'dan Diğer İllere Yapılan Günlük Sefer Sayıları

Sefer Yapılan İl	Günlük Sefer Sayısı
İstanbul	18
Aydın	10
İzmir	8
Ankara	6
Bursa	6
Afyon	5
Çorum	5
Manisa	5
Sakarya	5
Balıkesir	5
Denizli	4
Eskişehir	2
Amasya	2
Giresun	2
Kırıkkale	2
Kırklareli	2
Kütahya	2
Ordu	2
Samsun	2
Tekirdağ	2
Tokat	2
Trabzon	2
Yalova	2
Bilecik	1
Rize	1
Toplam	103

Muğlayla doğrudan otobüs seferleri bulunan illerin dağılımına baktığımızda en fazla otobüs seferi Muğla ile Marmara Bölgesindeki şehirler arasındadır. Marmara

Bölgesini sırasıyla Ege, İç Anadolu Bölgeleri ile ve Doğu Karadeniz Yöresi takip eder(Şekil 131).

Şekil 131.Muğla’ya Diğer İllerden Yapılan ve Muğladan Diğer İllere Yapılan Günlük Sefer Sayılarının Yoğunluğu Haritası

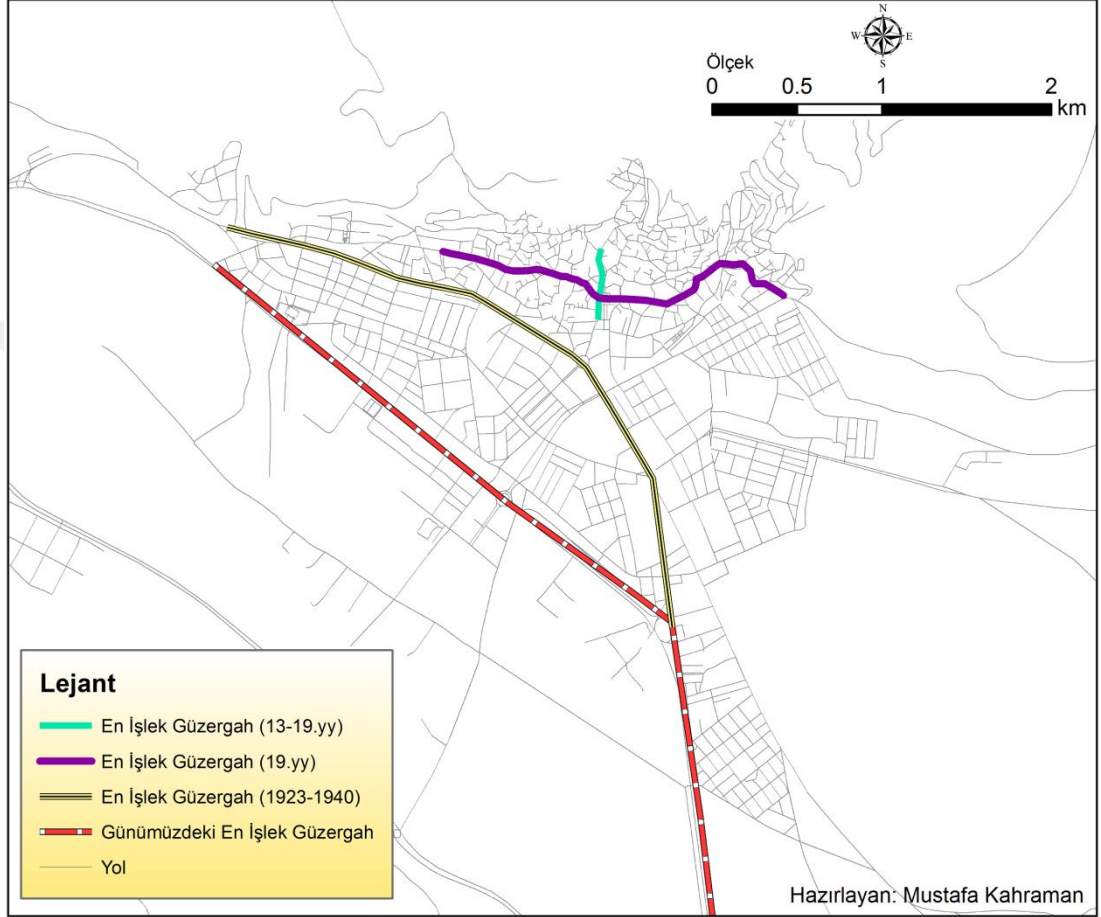
9.3.3.1.1.3.Şehiriçi ulaşım

Muğla’da şehiriçi ulaşım 1950’lerden sonra gelişmiştir. Çünkü 1950’li yıllara kadar şehrin kapladığı alan 12 km² olup küçük bir yerleşmedir. Dolayısıyla ulaşımın büyük bir yoğunluğu yaya olarak yapılabilmekteydi. Yük taşımak için ise, genellikle hayvan gücünden yararlanılmaktaydı.

Gümüze yaklaştıkça önce şehrin kapladığı alan artmış sonra sadece şehir içi ulaşımında kullanılan araçlar değişmemiş, aynı zamanda kullanılan yolların yoğunlukları ve önemi de değişikliğe uğramıştır. 17.yy’dan 19.yy’a kadar şehrin en işlek yolu Ulu Camii ile Kurşunlu cami arasında kuzey-güney istikamette uzanan günümüzde Kurşunlu Caddesi ve Tabakhane Caddesinin bir kısmını oluşturan güzergahtır. 19.yy’dan sonra ise, şehrin en işlek yolu; Kocahanın önünden Konakaltına oradan Saburhane Meydanına doğru doğu-batı yönlü uzanan kervan yoludur. Cumhuriyetin ilk yıllarına ise, Abdi İpekçi ve Cumhuriyet Caddelerinin olduğu güzergah şehrin en işlek yoludur. Günümüzde Şehir için ulaşımında

kullanılan en işlek yollar ise, şehirlerarası yollara da hizmet veren Atatürk ve Uğur Mumcu Bulvarıdır (Şekil 132).

Şekil 132. Geçmişten Günümüze Muğla Ktindeki En Yoğun Yol Güzergahları

Daha önce değinildiği gibi Muğla Şehri 2000’li yıllara kadar fazla alana yayılmamış bir kentti fakat 2000’li yıllarla birlikte atlayarak yayılan bir şehir haline gelmiştir. Güneyde bulunan Kötekli ile Muğla’nın diğer mahalleri arasında ulaşım daha da önem kazanmıştır. Günümüzde, özellikle Kötekli Mahallesiyle Muğla’nın diğer mahalleri arasında yoğun bir ilişki bulunmaktadır. Menteşe ile Kötekli arasında hafta içi günlük 265 sefer yapılırken, hafta sonu karşılıklı 163 sefer yapılmaktadır (Tablo 57). Ayrıca Muğla’dan yakın çevresine giden sefer hatlarının da bazıları Kötekli yolunu kullanmaktadır.

Tablo 57. Muğla Şehrindeki Merkez Mahalleleri İle Kötekli Mahallesi Arasındaki Toplu Ulaşım Ağının Sıklığı

Güzergâh	Hafta İçi Otobüs Seferi(Adet)	Hafta Sonu Otobüs Seferi(Adet)
Menteşe - Kötekli-Yeniköy	141	127
Menteşe – Kampüs	76	
Menteşe - Toki/Tıp Fakültesi/Obam	48	36
Toplam	265	163

9.7.3.Ulaşım Fonksiyonunun Mekânsal Yansıması

Geçmişten günümüze kadar yapılan, şehir içi ve şehrin çevresiyle olan ulaşım faaliyetlerinin etkilerini Muğla Şehrinde görmek mümkündür.

1950’li yıllara kadar Muğla’da ulaşım develerle yapılmaktadır. Deve kervanlarının en fazla tercih ettiği yerlerden birisi Muğla Şehri olduğundan Muğla’da birçok han yapılmıştır (Kabadayı, 2006: 24).

9.7.3.1.Hanlar

19.yy’ın sonlarında tabakhaneden Saburhane mevkiine uzanan Tarihi Kervan Yolu üzerinde Kocahan, Yağcılar Hanı, İbrahim Hanı, Bacılar Hanı, Konakaltı Hanı gibi hanlar sıralanırdı. Bu kadar fazla han olmasının sebebi: Aydın ve Çine’den gelen Denizliye giden tüccarların ihtiyaçlarını karşılayacak bir yer olmasıdır (Kayar 2008: 30).

Muğla Şehrinde ulaşım fonksiyonu sonucunda ortaya çıkmış olup günümüzde ise, ticari ve kültürel amaçlarla kullanılan ve turizm için önemli bir kaynak olan hanlardan günümüzde ayakta kalanlar şunlardır:

Yağcılar Hanı: 1493 yılında inşaa edilmiş olan han, 1966 yılında önünden yol geçmesi sonucu ön kısmı tahrip olmuştur (Kayar 2008: 34). Yağcılar hanı 1990-1992 yılında mülk sahipleri tarafından restore edilmiş, günümüzde iş merkezi olarak kullanılmaktadır (Nedim 2005: 43).

Konakaltı Hanı: Günümüzde, Konakaltı Kültür Merkezi olarak kullanılan yerdir. Baēdadi bir yapıda inŖa edilmiŖ olup, 19.yy'ın mimari özelliklerini taŖımaktadır.

Apostal Hanı: Bu han Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1927 ile1954 yılları arasında ilkokul olarak kullanılmıŖ 1999 yılında bir yangın sonucunda harap olmuŖtur. 2014 yılı itibariyle restorasyon  alıŖmaları bitmiŖtir (Fotoēraf 55).

Fotoēraf 56.Apostal Hanı

Eski Han: Saburhane’de Konakaltı Hanının karşısında bulunan bu bina bir dönem hapishane olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise, Muğla Müzesi olarak kullanılan binadır.

Balcıoğlu Hanı: İki katlı olup İnsan Hakları Parkı’nın karşısında yer almaktadır. Günümüze ulaşamamış olan Koca Hanla aralarında sadece dar bir sokak olduğu söylenmektedir (Kayar 2008: 33). Diğer hanlara göre daha küçük ve bakımsızdır.

Hanlar, kentin ulaşım fonksiyonu sonucunda ortaya çıkmış ve günümüzde ticaret, kültür sanat gibi bir çok şehrsel fonksiyon üstlenmiştir. Yukarıda bahsi geçen hanların dışında günümüze ulaşamamış bazı hanlar da bilinmektedir. Örneğin 1960 yılına kadar ayakta kalmış olan ve uzun bir süre Muğla Şehrinin otogarı olarak kullanılan Koca Han bunlardan biridir. Yeni imar politikaları gereği 1965 yılında yıkılan Koca Han, günümüzde İnsan Hakları Parkının olduğu yerde bulunmaktaydı (Eren, 2005: 14; Kayar: 2005 31). Muğla’da bu hanların dışında bugün olmayıp daha önce kervanların konakladığı Mahmutoğlu Han, Gölcüklü Han, Kömür Çuvalları Hanı, Karasuların Hanı, Halil İbrahim Ağlar Hanı gibi daha birçok han bulunmaktaydı(Kayar: 2005 34, 35).

Ulaşım fonksiyonun mekândaki yansımasına otobüs terminali ve duraklar örnek gösterilebilir. Atatürk Bulvarına yakın bulunan şehirlerarası otobüs teminali 1,07 hektarlık bir alan kaplamaktadır(Fotoğraf 56).

Fotoğraf 57.Muğla Otogarı

Şehirlerarası otobüs terminalinin güneyinde ise, Muğla Şehrinden Fethiye, Yerkeseik, Bodrum gibi yerleşmelere sefer düzenleyen otobüslerin hareket noktasıdır. Burası 0,44 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Muğla Şehrinde yer alan otobüs terminalinin Muğla Şehri için önemi kapladığı alandan çok daha fazladır. Otogarlar sadece şehrin yakın veya uzaktaki yerleşmelerle ulaşımını sağlamakla kalmaz aynı zamanda gelişim yönünü de etkilemiştir.

Muğla Otogarı 2000’li yılların ortalarında kurulmuştur. İlk kurulduğunda şehrin kenarında şehrin dışı olarak kabul edilebilecek bir mevkide bulunmaktaydı. Fakat günümüzde şehrin merkezlerinden biri durumundadır. 2000 yılından itibaren Otogarin etrafında AVM, cafe, banka gibi şehirlerin iktisadi fonksiyonu içinde kabul edilen bir çok ticarethane faaliyete geçmiştir (Fotoğraf 57, 58).

Fotoğraf 58.Otogarin Karşısında Bulunan Cafelere Bir Örnek

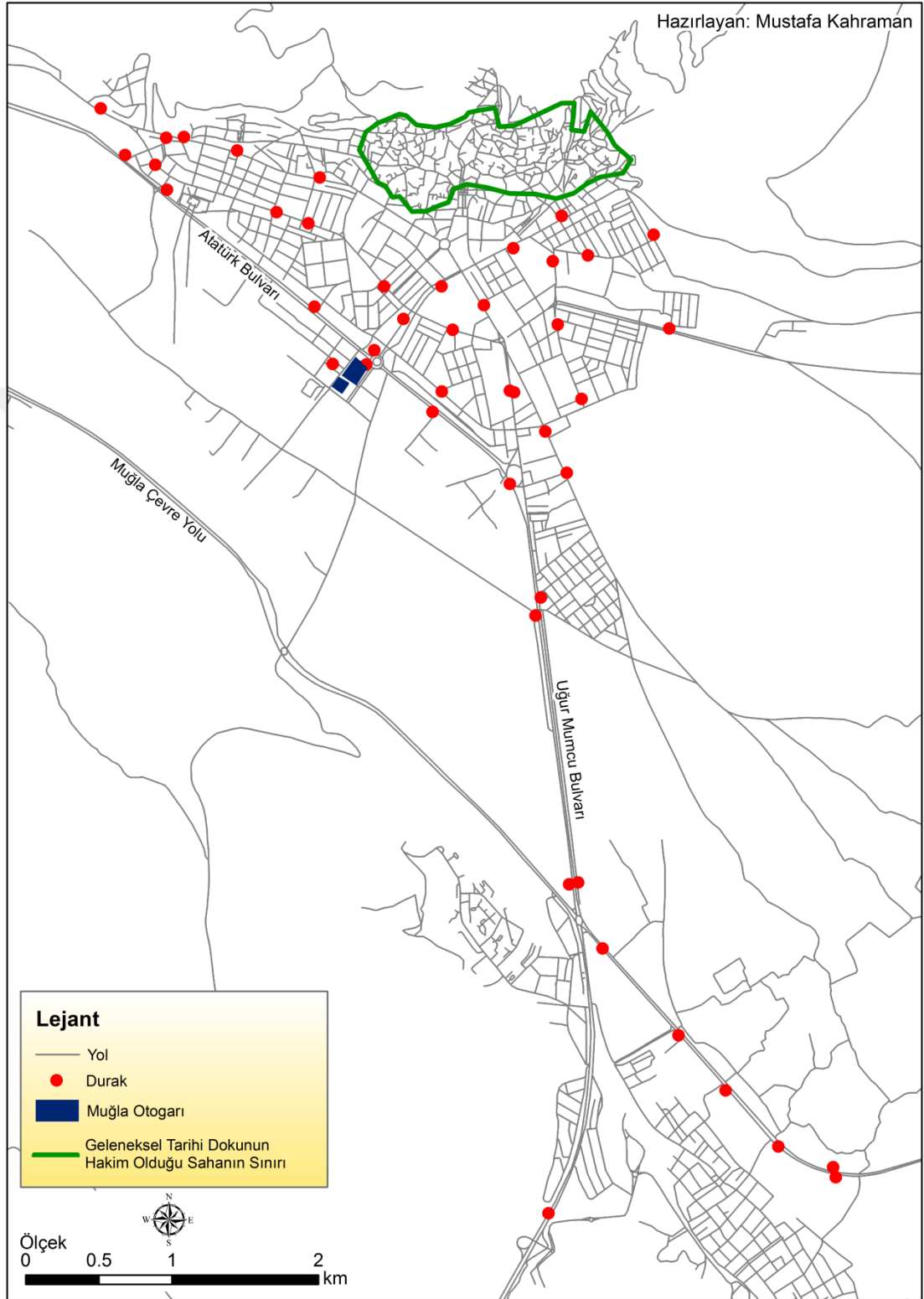
Fotoğraf 59.Otogar (Solda) AVM ve Bankamatikler

Ulaşım fonksiyonun mekândaki yansımasına bir başka örnek ise, duraklardır. Muğla Şehri genelinde kent içi ulaşım güzergâhları homojen bir şekilde dağılmamıştır. Dolayısıyla otobüs ve minibüs durakları da homojen bir dağılım göstermez. Örneğin kentsel sit alanının olduğu sahalar toplu ulaşım için kullanılmaz bunun temel sebebi yolların otobüs ve minübüslerin rahatlıkla hareket edebileceği kadar geniş olmamasıdır (Şekil 133).

Şekil 133. Muğla Şhrindeki Duraklar ve Otogar

Yolların güzergâhları, şehrin hangi yönde gelişeceğini büyük ölçüde tayin eder. Muğla'daki Atatürk ve Uğur Mumcu Bulvarları gerekse Muğla çevre yolu

verimli Muğla Ovasından geçmektedir. Bu durum şehrin verimli tarım sahalarında gelişeceğini düşündürmektedir.

Muğla’da ulaşım da karşılaşılan sorunlardan önde geleni karayolunun verimli arazilerden geçmesidir. Örneğin gerek Atatürk ve Uğur Mumcu Bulvarı gerekse Muğla çevre yolu, Muğla Ovasından geçmektedir. Çevreyolunun etrafında henüz binalar inşa edilmemiştir. Fakat Uğur Mumcu Bulvarının geçtiği saha hızlı bir şekilde yerleşime açılmaktadır (Fotoğraf 59 ve 60).

Fotoğraf 60.Muğla Ovası ve Muğla Çevre Yolu

Fotoğraf 61.Muğla Ovası ve Uğur Mumcu Bulvarı

Kaynak: Gökhan Akkaya Arşivi

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Menteşe Yöresinde Şehirler ve Şehirleşme: Muğla Şehri” adlı çalışma sonucunda çalışma sahasında bulunan şehirlerin gelişmesinde ve günümüzdeki durumu üzerinde etkili olan bir dizi fiziki ve beşeri coğrafya şartları 9 ana başlık halinde ele alınmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında, çalışma sahası belirlenmiştir. Bunun için ilk etapta Menteşe Yöresi sınırları tespit edilmiş sonrasında ise, Yörede bulunan yerleşmelerin hangilerinin şehir olarak kabul edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Menteşe Yöresinin sınırları genel kabul gördüğü şekliyle Menderes Taşkın Ovasının güney yamaçları, kuzeydoğusu Gökbel ve Honaz Dağları’nın kuzey yamaçları, güneydoğusu Barza Ovası ve Sandras Dağları tarafından belirlenmiştir. Yöredeki yerleşmelerin hangilerinin şehir olarak kabul edilmesi gerektiği sorusuna karşılık, yerleşmelerin nüfus miktarları ve yoğunlukları ile kentsel fonksiyonları incelenmiş ve Yöre’de bulunan, Muğla, Milas, Turgutreis, Bodrum, Marmaris, Tavas, Bozdoğan, Yatağan, Datça ve Çine olmak üzere toplam 10 yerleşme şehir olarak kabul edilmiştir.

Tezin amacı Yöredeki şehirlerin gelişimi ve hali hazırdaki durumunu incelemek olduğu için, ilk etapta Menteşe Yöresinin ve özelde Muğla Şehrinin bulunduğu sahaların fiziki coğrafya koşulları incelenmiştir. Tezin birinci bölümünü oluşturan Menteşe Yöresinin Fiziki Coğrafya Koşulları başlığı altında, Menteşe Yörenin, jeoloji, litoloji, topografya, jeomorfoloji, iklim, hidrografya, toprak ve bitki örtüsü ele alınmıştır. Her biri derin bir araştırma konusu olan bu başlıklar sadece, Yöredeki şehirleşmeyi etkilediği ölçüde ele alınmıştır.

Türkiye’deki dağların geneli doğu-batı yönlü uzanmaktadır. Akdeniz Bölgesinde Toroslar ve Ege Bölgesindeki Batı Anadolu Dağları da bu genellemeye büyük ölçüde uymaktadır. Menteşe Bölgesinde yer alan Menteşe Dağları ise, kıvrılarak yükselen batı Toros dağları ile kırılarak yükselmiş olan, Batı Anadolu Dağları arasında geçişi sağlayan ve Türkiye’deki genel teamülden farklı olarak kuzeybatı-güneydoğu istikametinde sıra dağlara sahip olan bir sahadır. Yörenin dağlık olması ve bu dağların yönü, Yöredeki şehirlerin kuruluş yeri ve gelişimi üzerinde etkili olmuştur. Yöredeki şehirler, Menteşe Dağları el verdiği ölçüde, kıyı ovalarında ve yüksek platoların üzerinde yer alan polyelerde kurulmuştur. Menteşe

Dağlarının uzanış yönü güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu ulaşım ve iletişime engel olurken, kuzeybatı-güneydoğu yönlü ulaşımı kısmen kolaylaştırmıştır. Bunun bir sonucu olarak 1950’li yıllara kadar, kıyı kesimde yer alan şehirlerle iç kesimde yer alan şehirler arasında bir kopukluk olmuştur.

Yörenin kuzeyi, Menteşe Masifi, güneyi ise, Likya Naplarından meydana gelmektedir. Yörenin kuzeyinin güneyine göre daha eski bir arazi olmasından dolayı, Yörede gerçekleşen depremlerin sıklığı ve şiddeti kuzeyde daha az, güneyde ise, daha fazladır. Menteşe Yöresinde geleneksel yapılarda rahatlıkla gözlemleyebildiğimiz yapı elemanı olarak ahşabın kullanılmasının sebeplerinden biri de bu depremsellik durumudur.

Yörenin karstik bir arazi olması yerleşmelerin gelişmesi ve şehir haline gelmesi üzerinde her dönem etkili olmuştur. Her şeyden önce kalker, mağaraların oluşmasına olanak tanır. Günümüzde kısıtlı kullanım alanı bulunan bu mağaralar tarih öncesi devirlerdeki insanların ikametgâh alanlarıdır. Kalkerli arazinin varlığı polye ve uvala gibi eğim derecesi az sahaların oluşmasına da sebep olmaktadır. Karst topografyasında oluşan bu düz zeminler, Menteşe Yöresi gibi arızalı bir topografyada yerleşmek için ilk tercih edilen yerler olmuştur. Bu duruma en güzel örnek Muğla Şehridir. Muğla Polyesi ve Şehrin yakınında yer alan köylerin birçoğu karstik bir aşınım şekli olan polye üzerinde kurulmuştur.

Yöre genelindeki jeolojik ortam koşulları da şehirleşme üzerinde etkili olmuştur. Kalkerin metamorfizmaya uğraması sonucunda oluşan bir kayaç olan mermer, sağlam ve dayanıklı bir yapı malzemesi olup, İlk Çağlardan bu yana yapılarda kullanılmaktadır. Menteşe Yöresinde yer alan mermer yatakları çeşitli mermer türleri sunmakta ve yöre sanayisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Menteşe Yeresindeki karstik araziler ile iklim şartları beraber değerlendirilmelidir. Karstik araziler suların dikey yönde hareket edebildiği, yer altı suyu bakımından zengin sahalardır. Menteşe Yöresinin sahip olduğu iklim şartları ise, buharlaşmanın fazla olduğu yaz mevsiminin sıcak ve kurak, buharlaşmanın az olduğu kış mevsiminin ise, ılık ve yağışlı olduğu Akdeniz iklimidir. Menteşe Yöresinde iklim sebebiyle yaşanan yaz kuraklığına ek olarak karstik yapının varlığı,

yaz mevsiminde suya ulaşma imkânını daha da zora sokmaktadır. Yöredeki su noksanlığından dolayı şehirler, suyu en bol ve suya ulaşımın en kolay olduğu lokasyonlarda kurulmuştur. Hatta Muğla Şehrinde olduğu gibi bazı yerleşmeler suya ulaşmak adına eğim dereceleri önemsenmemiştir.

Bir başka doğal ortam koşulu olan bitki örtüsü de Yöredeki şehirleşme üzerinde hem etkili olmuş hem de yöredeki şehirleşme sürecinden etkilenmiştir. Menteşe Yöresindeki şehirlerin birçoğunun yerleşme tarihi milattan önceye dayanmaktadır. O dönemden beri insanlar barınma, yiyecek, üretim ve ısınmak için çevrelerinde yer alan bitki örtüsünü kullanmışlardır. Bunun sonucunda yerleşmelerin etrafında ormanların tahribi sonucu ortaya çıkan maki bitki toplulukları hâkimdir.

Yerleşmelerin bugünkü görünümlerine kavuşmasında doğal ortam koşulları kadar, geçmişte yapılmış beşeri faaliyetlerin de etkili olduğu muhakkaktır. Bu düşünceden hareketle Tezin üçüncü bölümünde Yöredeki şehirleşme ve şehirler üzerinde etkili olan tarihi olay ve olgular incelenmiştir.

Menteşe Yöresindeki şehirlerin bugünkü şeklini almasında zaman içinde geçirdikleri süreçler etkili olmuştur. Bilindiği gibi Yöre fiziki coğrafya şartlarının uygunluğu sebebiyle tarihöncesi dönemlerden itibaren yerleşilmiştir. Yöredeki ilk yerleşmeler Anadolu’da tunç çağı olarak kabul edilen MÖ 3 000’li yıllara kadar geriye gitmektedir.

Yörenin nüfuslanmasında ve kentlerin ortaya çıkmasında Anadolu’ya yapılan büyük göçlerin etkisi vardır. MÖ 3 000–2 000’ler arasında yaşanan büyük göç dalgası sonucunda Anadolu’ya Luvi, Hitit ve Palalar yerleşmiştir. Bu halklardan Luviler ve Hititler Günümüzde Menteşe Yöresi olarak anılan sahada etkinlik göstermişlerdir. Fakat gerek Hititler gerekse Hitit yazı dilini kullanan Luviler hakkında yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Bu bilgi noksanlığının temel sebebi: Anadolu’ya MÖ 1200’lerde yapılan, literatürde Ege Göçleri veya Deniz Kavimleri Göçleri olarak geçen göç dalgasının Luvi ile Hitit kültürünü ve yazı dilini ortadan kaldırmasıdır. Dolayısıyla Menteşe Yöresinin yerleşme tarihini, şehirlerin isimlerini, adetlerini ancak MÖ 2 000’lerden sonra takip edebilmekteyiz.

MÖ 2 000'lerden sonra yörede, isimleri duyulan ilk medeniyet Karyalardır. Karların kökeni tartışmaya açık olmakla birlikte, günümüzde Menteşe Yöresini kapsayan geniş bir sahada siyasi hâkimiyet kurdukları kesindir. Karlar döneminde Karya İmparatorluğunun başkenti günümüzdeki Milas kenti hem idari hem de dini birer merkez durumundadır.

MÖ 1200'lerden itibaren Ege Göçleri kapsamında yapılan Dor göçleri sonucunda, karların kurmuş olduğu şehirler Menteşe Yöresinin iç kısımlarına ve yüksek sahalara taşınmış, kıyı bölgelerde Yunan kültürünün bir uzantısı olan Dor kültürü etkili olmuştur. Dorlarla başlayan ve daha sonra Helenistik dönemle devam eden Yunan şehir planlama anlayışının Yöredeki şehirler üzerindeki etkisini hâlâ görmek mümkündür.

Helen kültürünün etkili olduğu dönemde yöredeki şehirlerin büyüdüğünü ve bazı yerleşmelerin şehrsel fonksiyonlar kazandığını bilmekteyiz “synoikismos” adı verilen bir uygulamayla küçük Karya yerleşmeleri toplu halde bir başka yerleşmeye göç ettirilmiş böylece şehirler elde edilmiştir. Örneğin Halikarnasos (Bodrum) bu şekilde gelişmiş olan bir kenttir. Helenistik dönemde kıyıdaki kentlerin deniz ticareti sebebiyle büyüdüğünü iç kısımlardaki yerleşmelerin ise, küçük kaldığını söylemek de mümkündür. Bu dönemde gelişen şehirlerde yolların birbirini dik açılarla kestiği grit sistem uygulanmış olup Datça Şehrinde olduğu gibi günümüzdeki şehir planlarında dahi etkilerini görmek mümkündür. Menteşe Yöresinde Helenistik dönemde gelişen kentlerde dikkat çeken bir başka husus, Menteşe Yöresinde Helen şehir anlayışının Yunan anakarasında olduğundan daha iyi örneklerinin olduğudur. Bunun temel sebebi yörenin Yunan anakarasınsa göre daha bakir ve oturmuş bir kent sisteminin olmayışdır.

Menteşe Yöresinin Helenistik dönemdeki en önemli kentleri Halikarnasos, Knidos gibi liman kentleridir. Bunula birlikte iç kısımda kalan Milas şehri dini ve idari fonksiyonu nedeniyle önemini korumaya devam etmiştir.

Karya şehirleri üzerinde etkili olan bir diğer kültür ise, Roma kültürüdür. Romanın yöre şehirleri üzerindeki en büyük katkısı, şehirleri birine bağlayan yolları geliştirmesidir. Roma döneminde, ulaşım problemi bulunmayan kıyı yerleşmeleri

önemini korumakla birlikte, yörenin iç kısımlarında Stratonika, Afrodisyas gibi önemli dini ve idari merkezler ortaya çıkmıştır.

Bölge şehirleri üzerinde 13.yy'dan itibaren Türk-İslam kültürü etkili olmaya başlamıştır. Bu dönemde ilk etapta düzensizmiş gibi görünen ama kendi içinde sıkı bir sosyal düzenin hâkim olduğu, yolların dar ve kısa mesafelerle yön değiştirdiği ivicacı yol yapısı gelişmiştir. Türk-İslam kültürünün etkili olduğu dönemde gelişen şehirlerin bir diğer özelliği ise, kentlerin korunaklı yüksek mevkillerini terk edip ovaya inmesidir.

Türk-İslam şehir anlayışının bölgedeki en iyi temsilcisi Muğla Kentidir. Muğla kentinin gelişimi ve Yöre şehirleri arasında önemli bir konuma gelmesi Yörede Türk hâkimiyetinin siyasi bir otorite haline geldiği 13.yy'a denk düşer. Muğla'nın 13.yy'a kadar küçük bir kent olup, 13.yy'dan sonra Yörenin en önemli şehri konumuna gelmesi, kentin idari fonksiyon kazanması ve kıyıdaki yerleşimlerin sınır kenti haline gelmesiyle alakalıdır.

Tezin üçüncü bölümü olan Menteşe Yöresinin Nüfus Özellikleri en fazla zorlanılan bölüm olmuştur. Bunun nedeni 2012 yılından itibaren yöredeki tüm kırsal yerleşmelerin istatistiki açıdan şehre bağlı mahalle olarak kabul edilmesidir. Bu durum karşısında 2012 yılı nüfus sayımları daha önemli hale gelmiştir. Günümüz ile 2012 yılları birbirine yakın tarihlerdir fakat ileriki tarihlerde bu durumun araştırmacılar için çok daha büyük problemlere sebep olacağı düşünülmektedir.

Nüfus bölümü, Menteşe Yöresi ve Muğla Şehri nüfus özellikleri olmak üzere genel iki başlık haline ele alınmıştır. Menteşe Yöresi geneli için 1980'li yıllar bir dönüm noktasıdır. 1980'li yıllardan önce iç kesimlerde yer alan şehirler, kıyı bölgelerdeki şehirlere oranla nüfus miktarları daha fazlaydı. 1980'li yıllarla birlikte kıyı yerleşmeleri turizm fonksiyonuyla tanışmış ve hızla nüfuslanmaya başlamıştır. Günümüzde Bodrum, Turgutreis, Marmaris, Datça gibi kıyı kentlerinin nüfus artış hızları iç kesimlerde yer alan Muğla, Milas, Çine, Yatağan, Bozdoğan, Tavas gibi şehirlerden fazladır. Kıyı kentlerindeki yüksek nüfus artış oranlarına rağmen, Muğla şehri, Yöredeki en kalabalık nüfusa ve şehirleşme oranına sahip olan yerleşme olmaya devam etmektedir.

1980'ler yöredeki şehir hiyerarşisinin değiştiği yıllardır. 2000'li yıllar ise, özelde Muğla Şehri için bir dönüm noktasıdır. Muğla Şehri için 2000'li yılların dönüm noktası olarak düşünülmesinin sebebi, 2000'li yıllarda nüfusun artması ya da azalması değildir. Keza 2000'li yıllarda Muğla kent nüfus miktarında dramatik değişiklikler olmamıştır. Ancak, 2000'li yıllarla birlikte, kentin eğitim fonksiyonu ön plana çıkmış bunun sonucunda, Muğla şehrindeki aktif nüfusun oranı, Muğla'ya yapılan göçlerin niteliği, miktarı ve şehir genelinde nüfusun dağılışı büyük ölçüde değişmiştir.

Nüfus başlığı altında Muğla Şehrinin göç durumu da incelenmiştir. Buna göre, Muğla Şehrine yapılan göçlerin gün geçtikçe arttığı ve göç üzerinde en önemli faktörün coğrafi yakınlık olduğu gözlenmiştir.

Gelecekte gerek Muğla Şehrinin gerekse Menteşe Yöresinin nüfus miktarlarının ve gelen göçmen sayılarının artacağı düşünülmektedir ancak Menteşe yöresi geneli için nüfus çeken en önemli faktör turizm fonksiyonu iken, Muğla Şehri için en önemli faktör eğitim fonksiyonu olacağı düşünülmektedir.

Tezin dördüncü bölümünden itibaren Menteşe Yöresi bağlamında Muğla Şehri ele alınmıştır. Muğla Şehri ve Saha İlişkisi başlığı altında Muğla Şehrinin bulunduğu sahanın “sit” özellikleri incelenmiştir.

Tezin beşinci bölümünde, Muğla şehri üzerinde etkili olan tarihi olgu ve olaylar değerlendirilmiştir. Muğla şehrinin yerleşme tarihi Antik çağda Muğla şehrine tekabül eden Mobella antik kentinden başlatılmıştır.

Şehrin ilk kurulduğu yer Asar Tepesidir. Burada kurulmasının temel üç nedeni vardır. Bunlar: güvenlik, ulaşım ve tarım topraklarına yakın olma arzudur. Adeta masa gibi olan Asar tepesinin üst kısmı yerleşme için düz bir saha sağlarken, kenarları 90 dereceye yakın eğim değerleri sunmakta ve şehrin savunulmasını oldukça kolaylaştırmaktadır. Bunun yanında Gökova'dan Aydın'a kadar ulaşan kırık boyunca oluşan yol şebekesi Muğla Polyesinden geçmektedir. Dolayısıyla Muğla Şehrinin “sit”i eski çağda çok önemli olan ulaşım ağlarına yakın bir mevkidedir. Son olarak Antik Muğla Şehrine yakın mevkide tarım yapılabilecek topraklar da bulunmaktadır.

Sonraki dönemlerde de Muğla şehrinin yer seçimi ve gelişiminde doğal çevre koşulları etkili olmuştur. Örneğin Şehir 13.yy'da Asar Tepesinden Muğla Polyesinin kenarında yer alan tabakhane deresinin iki yanında yerleşmiştir. Muğla gibi su noksanlığı bulunan bir sahada suya yakın olmak oldukça önemli bir unsurdur. Öyle ki, suya ulaşmak adına eğim gibi önemli bir unsur dahi göz ardı edilmiştir. Muğla Şehrinin kurulduğu mevkiinin eğim oranı yüksektir. Diğer açıdan Kent 18.yy'a kadar Karamuğla Deresine fazla yaklaşmamıştır. Çünkü Karamuğla Deresi yakın zamanda gerçekleştirilen ıslah çalışmalarına kadar taşkınlara sebep olan bir akarsudur. Muğla Şehri daha verimli arazilerin ve daha az eğim oranına sahip olan Karabağlar yaylasına da yayılmamıştır. Çünkü Karabağlar Yaylasının bulunduğu saha Muğla Polyesinin en alçak kısmı olup kış mevsiminde yer altı su seviyesi yükselir ve zaman zaman göllenmeler yaşanır.

Altıncı bölümde, Muğla Şehrinin ilk yerleşildiği sahadan, günümüze mekanda nasıl geliştiği ele alınmıştır. Buna göre Muğla Şehrinin ilk kurulduğu yer Asar tepesidir. Şehir 13.yy'da ovaya inmiş ve Değirmen Derenin etrafında yerleşilmiştir. Şehir 18.yy'a kadar Karamuğla Deresinin karşına geçmemiştir. Ancak Muğla şehrine yapılan göçlerle birlikte Karamuğla Deresinin doğusuna yayılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında şehrin güneye doğru yayılması planlanmıştır. Şehrin yayılmaya başladığı dönem 1950'li yıllardan sonrasına denk gelir. 2000'li yıllara kadar yağ lekeli şeklinde yayılan şehir, 2000'li yıllarla birlikte, atlamalı bir şekilde yayılmaya başlamış ve günümüzde parçalı bir şehir görüntüsü arz etmektedir. 2000'li yıllarda Muğla Merkezin uzağında gelişen Kötekli Mahallesi gelecekte şehrin ikinci merkezini barındıracağı ve şehrin polycentric (çok merkezli) bir hal alacağı düşünülmektedir.

Yedinci bölümde, Muğla Şehir bölgesinin nüfus özellikleri ele alınmıştır. Buna göre, Muğla şehrinin nüfuslanma sürecinde iki önemli kırılma noktası gözlenmiştir. Bunlardan ilki kırdan kente göçün yaşandığı 1980'li yıllar bir diğeri ise, Muğla'da üniversitenin etkinliğinin arttığı 2000'li yıllardır.

Sekizinci bölümde'de Şehir Morfolojisi üzerinde durulmuş olup, Muğla şehrinin günümüzdeki görünümü oluşturan, konut dokusu ve yol şebekeleri üzerinde

durulmuştur. Şehir çalışmalarında şehir morfolojisi önemli bir yer tutar şehir morfolojisi kapsamında Muğla Şehrinin fiziki görünümüne etki eden cadde ve sokak sistemleri ile konut dokusu incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Muğla şehrindeki konutların şehrin sosyal, tarihi ve doğal ortam koşullarından etkilendiği hususlar dile getirilmiştir. Şehirde bulunan evleri kabaca tarihi yapısını korumuş ve sit alanı içinde kalan evler ve 1950'lerden sonra inşa edilmiş betonarme ve çok katlı evler olmak üzere iki kısma ayırmak mümkündür. Tarihi dokusunu korumuş olan evlerin tamamına yakını şehrin kuzeyinde yer almaktadır. Evlerin geleneksel özellikleri, bulunduğu sahanın kültürel ve coğrafi şartlarına göre şekillenmiştir. Örneğin Muğla'da bazı evler bir bahçenin içine yerleşmiş sokağa bakan tarafları sağır avluya bakan taraflarının açık cephelidir. Bunun dışında bazı evler ise, avlusuz kütle nizamlıdır. Birinci grupta evler Türk evleri iken ikinci gruptaki evler gayrimüslim evlerdir. Muğla geleneksel konut dokusu içinde bahsedilen evlerin coğrafi şartlar da gözetilerek inşa edildiği gözlenmektedir. Evlerin çatı, pencere ve hatta pencerelerinde saçaklı olması, yazın güneş ışınlarından kışın ise, sağanak yağışlardan korunmak içindir. Muğla'nın birçok amblem ve logosunda bulunan geleneksel Muğla bacasının yapımında da iklimin bir elemanı olan rüzgâr şartları gözetilmiştir. Bunun dışında geleneksel evlerin çoğunluğu bakı faktörüne uygun olarak, açık cepheleri güney ve güneyin ara yönlerine bakmaktadır.

1950'lerden sonra inşa edilen evlerde ise, modern planlama ilkeleri uygulanmış olup, bu binalarda ve bu binaların hâkim olduğu sahalardaki en büyük etken planlama olmuştur.

Şehir morfolojisi kapsamında değerlendirilmiş olan bir başka durum ise, yol şebekeleridir. Geleneksel konutların hâkim olduğu sahalarda yollar dar, kısa mesafede yön değiştiren, ivicaçlı bir yapıya sahiptir. 1950'lerden sonra inşa edilen sahalarda ise, yollar geniş, düz ve genellikle grid sistem uygulanmıştır. Geleneksel konut dokusunun hâkim olduğu sahalarda ivicaçlı bir yapının ortaya çıkmasında toprakların miras yoluyla bölünmesi, güneş ışınlarından korunma isteği, planlamanın kişilerin tasarrufuna bırakılmış olması gibi birçok sosyal kültürel ve coğrafi sebep bulunmaktadır.

Bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilmesinde en önemli kıstas şehrsel fonksiyonlardır. Tezin dokuzuncu bölümünde Muğla Şehrinde ön plana çıkan idari, İktisadi ve kültürel fonksiyonlar ele alınmıştır. Muğla Şehri Türk hakimiyeti altına girdiği 13.yy'dan itibaren idari fonksiyon yüklenmiştir. Şehir, Menteşe Beyliği döneminde başkent, Osmanlı döneminde sancak merkezi, Cumhuriyet döneminde il merkezi olmuştur. Başkent, sancak merkezi ve il merkezi olduğu dönemlerdeki etki sahaları bir birine yakındır. Muğla Şehrinin 2000'li yıllara kadar en güçlü olduğu fonksiyonu idari fonksiyondur. Fakat bu durum 2000'li yıllarda değişmeye başlamıştır. 2000'li yıllardan itibaren Şehrin sahip olduğu eğitim fonksiyonu idari fonksiyondan daha güçlü bir hal almaya başlamıştır. Eğitim fonksiyonu, kentteki ticaret, ulaşım gibi fonksiyonları da tetiklemiş ve onların da gelişmesine katkı sağlamıştır. Kentte ticaret fonksiyonunu oluşturan ticarethanelerin birçoğu üniversitede eğitim gören kişilere hitap eden cafe, restoran gibi işletmelerdir.

Şehirdeki ticaret fonksiyonu da diğer birçok fonksiyonla iç içe olup türlerine göre 9 alt başlıkta incelenmiş olup dağılımları haritalandırılmıştır. Bu ticarethanelerden özellikle idari fonksiyona bağlı olarak gelişen avukat yazıhanesi, mali müşavirlik gibi hizmetler sunan ticarethanelerin şehrin nüfusuna göre fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi yukarıda adı geçen bu ticarethane guruplarının sadece Muğla Şehrine değil şehrin etrafında bulunan kırsal yerleşmelere de hizmet verdiği gerçeğidir.

Şehirde eskiden beri güçlü bir sanayi olduğunu söylemek zordur. Kentteki sanayi kolları gerek tarihte gerek günümüzde yerel ölçeklidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında dokuma faaliyetleri ön plana çıkmış iken günümüzde atölye ve küçük ölçekli iş yerlerinde otomobil, mobilya, inşaat ve maden sanayine yönelik üretim yapılmaktadır.

Şehrin turizm fonksiyonu ise, kıyıdaki şehirlerle kıyaslanabilecek boyutta değildir. Bununla birlikte Muğla Şehri, kıyı yerleşmelerindeki deniz turizmine alternatif oluşturabilecek kongre, doğa yürüyüşü, kültür turları gibi faaliyetleri yapmaya olanaklar sunar.

Muğla Şehri hızlı bir nüfus artışına sahne olmadığı için planlı bir şekilde gelişebilmiş ve bu gelişme esnasında kişisel çabaların bir ürünü olarak tarihi kimliğini koruyabilmiştir. Şehrin kaderinde iki önemli dönem vardır. Biri 1980’li yıllar diğeri ise, 2000’li yıllardır. 1980’li yıllarda kıyıdaki turizm faaliyetlerine bağlı olarak yöre şehirleri arasındaki liderliğini kaybetmiş, 2000’li yıllarda ise, eğitim fonksiyonu güçlenmiştir. Gelecekte bu fonksiyonun daha da artacağı ve Muğla şehrinin bir eğitim kenti olacağı fikri ağır basmaktadır.

Muğla Şehri yavaş büyüyen, planlı ve orta büyüklükte bir şehir olduğu için, şehirde koruma kullanma dengesi aşılmamış ve büyük kentlerde gözlenen birçok problemle karşılaşılmamıştır. Bununla birlikte yakın gelecekte şehrin daha da büyüyeceği ve eğitim kenti olacağı öngörülmektedir. Gelecekte gelişecek olan sahaların coğrafi şartlar göz önüne alınarak kullanılması ya da kullanım dışı bırakılması olası problemlerin yaşanmamasını sağlayacaktır.

Bilindiği gibi günümüzde yaşanan problemlerin büyük çoğunluğu, beşeri unsurların doğal unsurlarla uyumsuz bir şekilde yapılmasından kaynaklanamaktadır. Muğla şehrinin bulunduğu polyenin birinci sınır tarım toprağı olduğu ve verimli olan bu sahanın yapılaşmaya açılmaması gerekmektedir.

Daha önce değinildiği gibi şehir gelecekte kuvvetle muhtemel bir üniversite kenti olacaktır. Gelecek için yapılacak planlamalar da bu öngörü göz önünde tutularak yapılmalıdır. Eğitim fonksiyonu ile diğer şehrsel fonksiyonlar birbirini beslemelidir.

Halihazırda Muğla şehrine eğitim amacıyla gelen öğrencilerin çok az bir kısmı Muğla şehrinin tarihi ve kültürel değerlerinin farkındadır. Muğla şehrinde 4 yıl eğitim görüp de Karabağlar Yayalasına veya Asar Tepesine gitmemiş olan öğrenciler vardır. Muğla şehrindeki bu zenginliklerin Bölgeye gelen öğrencilerden başlayarak tanıtılması ve bu zenginliklerin rekreatif amaçlarla kullanılması gerekmektedir.

Muğla Şehri günümüzde Bodrum, Turgutreis, Marmarsi gibi tatil beldelerinin gölgesi altında kalmaktadır. Muğla şehrinin kıyıdaki turizm fonksiyonu ağır basan bu şehirler karşısında durabilmesi ancak özel bir fonksiyon üretmesi ve bu konuda gelişmesiyle mümkündür. Aksi taktirde, yöredeki özellikle kıyıdaki diğer şehirler

büyür ve gelişirken, Muğla şehri diğer şehirlerin etki sahası altında kalacak ve hizmetlerin sönükleşmesi kaçınılmaz olacaktır. Kıyıdaki bu turizm arzı karşısında 2000’li yıllardan itibaren güçlenmekte olan eğitim fonksiyonunu daha da güçlendirmesi gerekmektedir.

Muğla şehri eğitim fonksiyonunu arttırırken aynı zamanda buna paralel olarak da kongre turizmüne yönelmesi muhtemel bir durumdur.

Diğer taraftan, Bodrum, Marmaris, Datça gibi şehirlere gelen turistlerden yararlanıp, Marmaris, Bodrum, Turgutresi, hatta Datça’ya gelen yerli ve yabancı turistlerin günü birlik Muğla şehrine getirilmesi ve gelen turistlere kültür, gastronomi ve treking gibi alternatif turizm tarzları sunulması göz önüne alınması gereken bir durumdur.

KAYNAKÇA

ABACIOĞLU, F.: 2012 “Muğla'nın kapıları 'tarih' kokuyor”,
www.yeniasir.com.tr (Erişim Tarihi 13.10.2017)

AÇIKGÖZ, N.: 2005 “Muğla Kır sarnıçları” **Muğla Kent Tarihi**, s1, yıl, 1, sayfa:18-19, Muğla.

AKALIN, A. G.:2003: “Troas Synoikisis'i Synoecism in the Troad”, **Belleten** cilt 21 sayı 13.

AKAR, A.:2001,” Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri” **Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Sayı 4 1-10.

AKBULUT, N. O.: 2008, **Evliya Çelebiye Göre Güneybatı Anadolu(Aydın, Denizli, Muğla)** Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

AKÇA, B., editör: Çınar, Ali Abbas, 2006, **Muğla'nın 20. Yüzyıla Kadarki Tarihi, Muğlaname: Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir. sayfa:31-44.

AKÇA, B.: 2002, **Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

AKÇA, B.: 2013, **Cumhuriyet Dönemi Muğla'da Göç(1923-1990)**, Muğla, Muğla Valiliğini, Muğla

AKGÜNLÜ, L. V.:2001, **Temettüat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Muğla'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

AKOVA, İ.: 2008 **Turizm Araştırmaları**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

AKSOY, Y., AKPINAR, A.: 2011 “Muğla Evleri”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, Yıl:3, Sayı 8, 129-149.

AKTÜRE, S.:1993 “19.yy'da Muğla”, **Tarih İçinde Muğla**, OTDÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları , Ankara, 34-113.

AKYILDIZ, E., 1984, **Taş Çağından Osmanlıya Anadolu**, Milliyet Yayınları, İstanbul.

ALADAĞ, E.: 2004 **Kentimin Öyküsü, Muğla'da Rum İzleri**, Belge, Yayınları, İstanbul.

ALADAĞ, E.: 2005a “Restorasyon Deneyimleri Sonrasında Korumacılığın Yeniden İrdelenmesi”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 1, yıl, 1, 7-11.

ALADAĞ, E.: 2005b “Tarım Devri Muğlası'nın Yeniden Tanımlanması”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 2, yıl, 1, 3-6.

ALADAĞ, E.: 2006 “Muğla Köylerinde Halk Yapı Sanatı”, **Muğla ilinin coğrafi özellikleri : Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir, Editör: Çınar, Ali Abbas sayfa:275-278.

ALADAĞ, E.: 2006, “Muğla'da Halk Yapı Kültürü”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 3, Yıl 2, 2-4.

ALAGÖZ, C. A.: 1993 **Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları**, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara.

ALBUSTANLIOĞLU, T.: 2006 **Dokimeion Işığı Altında Roma İmparatorluk Döneminde Mermer Kullanımı; İmparatorluk Yönetimindeki Anadolu Mermer Ocaklarının İşletme Stratejisi ve Organizasyonu**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) Anabilim Dalı. (Doktora Tezi).

ALİEFENDİOĞLU, Y.: 2011 **Türkiye’de Koruma Alanlarındaki Taşınmazların Kullanımı ve Koruma Statülerinin Taşınmaz Piyasaları ve Değerlerine Etkileri: Muğla İli Örneği**, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Taşınmaz Geliştirme Anabilim Dalı, Ankara.

ALKIŞ, S.:2016 “Ağaç Yapı Malzemellerinin Yangına Dayanımının Artırılması” <http://www.saadetalkis.com/> (Erişim Tarihi 01.12.2016)

ARDOS, M., YALÇINER P. N.: 1997 **Jeomorfoloji sözlüğü**, Çantay Yayınevi, İstanbul

ARSLAN, A.: 2013 “Mylasa’dan Halikarnassos’a Hekatomnidler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 6 Sayı 25, 47-57.

ATAY, S., 2011 “Tarihi Kız Meslek Lisesi ve Onun Anıtsal Yapısı”, **Mobolla, Muğla Kent Kültürü**, Sayı 10/7, Muğla.

AVCI, S.: 2004 “Şehirsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği”, **Sosyoloji Dergisi**, Sayı:9/3, 9-28.

AVCI, S.: 1993 “Türkiye de Şehir ve Şehirli Nüfus Dağılışı (1927-1990)”, **Türk coğrafya dergisi**, Sayı 28, 249-269

AVCI, U.: 2014 “Karst Jeomorfolojisi”, <https://www.umutavci.com.tr> (Erişim Tarihi 22.10.2017).

AVŞAR, Ö. vd.: 2012 **Muğla’nın Jeotermal Kaynakları ve Doğal Mineralli Sularının Envanteri** (proje raporu), Muğla.

AYDAŞ, M.: 2008 **Yazılı Belgeler Işığında Rodos Karia İlişkileri** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri Ve Kültürleri (Yunan Dili Ve Edebiyatı) Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi

AYDEMİR, İ., GÜRSOY, D.:2001 “Muğla Mermer Sanayiinde Maliyet Hesaplamalarının İncelenmesi ve Bir Anket Çalışması” **Türkiye III. Mermer Sempozyumu (MERSEM 2001) Bildiriler Kitabı** 3-5 Mayıs 2001/Afyon s:385-396.

Bakırer, Ö., 1993. “Ortaçağda Muğla” **Tarih İçinde Muğla**, OTDÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları 1993. Akara Derleyen İlhan Tekeli, 10-15.

BALAMİR, Ö.: 2010 **Ankara, Yeni Arkeolojik Ve Epigrafik Bilgiler Işığında Karia Bölgesinin Tarihi Coğrafyası**. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

BALDEMİR, E., KURNAZ A.: 2013 “İlçelerin Turizm Potansiyellerinin Analitik Hiyerarşi Yönetimi İle Sıralanması: Muğla Örneği”, **Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 30, 51-67.

BAYARTAN, M.: 2005 “Osmanlı Şehirlerinde Bir İdari Birim: Mahalle”, **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi**, Sayı 13, 93-107.

BAYARTAN, M.: 2008 “Şehir Fonksiyonları Açısından Kütahya Çiniciliği”, **İst. Üniv. Coğrafya Dergisi**, Sayı:17, s.37-45, İstanbul.

BEAN, E. G.: 2000 **Eskiçağ'da Menderes'in Ötesi** Arion Yayınları, İstanbul

BEAUJEU-GARNIER, J., CHABOT, G.: 1967 **Urban Geography**, John Wiley and Sons Inc. New York.

Birinci Coğrafya Kongresi 6–21 Haziran 1941: Raporlar, Müzakereler, Kararlar, Maarif Vekilliği, Ankara.

Bulaç S., 1993, “İlkçağ'da Muğla” **Tarih İçinde Muğla**, OTDÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1-10.

BULUÇ, S.: 1993 “İlk Çağda Muğla”, **Tarih İçinde Muğla**, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara, 1-10.

CAFEROĞLU, A, 1962, “Muğla Ağzı” **TDAY Belleten**, 170-130.

CENNET, P.: 2007 **Antik Çağda Karia Bölgesinde Dionysos Kültü ve Şarap Üretimi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı İzmir, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi.

CUINET, V.:1894 **La Turquie d'Asie; Géographie Administrative, Statistique**, E. Leroux Paris.

ÇAĞLAYAN, M. U.: 2010 **Akademik Bilişim 2010:Muğla ve Muğla Üniversitesi Rehberi**, Muğla Üniversitesi, Muğla.

ÇALIŞ, F.: 2009 **Göç hareketlerinin Hane Halkı Üzerindeki Ekonomik Etkileri: Muğla İli Örneği**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

ÇAVUŞOĞLU, E.: 2014, **Türkiye’de Kentleşmenin Toplumsal Arkeolojisi**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

ÇETİN, S.: 2002 “Geç Osmanlıdan Erken Cumhuriyete İç Batı Anadolu’da Kentsel Yapının Değişimi: Manisa, Afyon, Burdur Ve Isparta Kentleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **METU, JFA**, Sayı 29:2, 89-126.

ÇETİN, T., 2003 “Türkiye’de Mermer Potansiyeli, Üretim İhtiyacı”, **Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 3/23, 243-256.

ÇOLAK, M.: 2006 “Muğla ve Çevresinde Macarlar”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, Sayı 10, 27-43.

ÇOLAK, M.:2002 “Cumhuriyet Döneminde Muğla’da İpekböcekçiliği ve İpekli Dokumacılık (1923-1970)”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi Bahar**, Sayı 8, 1-16.

DARKOT, B. 1967 “Menteşe”, **İslam Ansiklopedisi**, cilt 7, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 722–724.

DARKOT, B., TUNCEL, M.: 1978 **Ege Bölgesi Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, İstanbul.

DARKOT, B.: 1955 “Altıncı Genel Nüfus Sayımı”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 15-16, 85-103.

DARKOT, B.: 1967 “Şehir ayrımında Nüfus ve Fonksiyon Kriterleri”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, Sayı 16/8, 3-8.

DARKOT, B.:1967-1968. **Ege Bölgesi Ders Notları**.

DEĞER, G.: 2012, **Muğla Kent Merkezi Geleneksel Dokusunun Araştırılması: Muğla-Merkez, Ula ve Yeşilyurt Evlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

DEMİR, K., ÇABUK, S.: 2010 “Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 28, 193-215.

DEMİR, M.: 2003 “Anadolu’da Selçuklu Dönemi Şehirleşmesi”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 16/5, 61-82.

DENEL, Serim, “Batılılaşma Sürecinde Ebniye Nizamnameleri ve Kentsel Mekânların Değişimine Etkileri Üzerine Bir Deneme”, IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 1981, s. 1425-1435.

DERELİ, T.: 2008, **Bizim Yaşadığımız Muğla**, Akare Matbaacılık, İzmir.

Devlet İstatistik Ajansı, 2000 Yılı İstatistikleri

DİLER, A.: 2011 “Mobolla”, **Muğla Kent Kültürü**, Sayı 10/7

DOĞANAY, H.: 1995 **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.

DOĞAN, M.: 2005 “Türkiye Ziraatında Makineleşme: Traktör ve Biçerdöveri Etkileri”, İst. Üniv. **Coğrafya Dergisi**, Sayı:14, s.66-75, İstanbul.

DOĞRU, E.: 2006 **Issues of Sustainable Development in Local and Global Context: The Case of Muğla**, The Graduate School Of Natural and Applied Science of Middle East Technical University, Ankara,

DÖNMEZ, Y.: 1984 **Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları**, İst. Üniv. Yayın No:2506, İstanbul.

DPT Beşinci Kalkınma Planı

EKİNCİ, O.: 2005 “Tarihi Dokuyla Birlikte Halkın Ekonomisini De “Gözeten” Bir Turizm Örgütlenmesi Projesi: Muğla’da “Korumacı Turizm” **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 2/1, 7-10.

EMİROĞLU, M.: 1975 “Türkiye Coğrafyası Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus”. **Coğrafya Araştırmaları Dergisi** Sayı 7, 125-157.

EREN, M. A.: 2006 “Muğla’da ilkler”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 3/2 , 2-4.

EREN, M.A.: 2005 “Kocahan’da geçen çocukluğum”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 1/1, 14-15.

EROĞLU, Z.: 1939 **Muğla Tarihi**, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları, Muğla.

ERSOY, O. A.: 2005 “Eskimeyen Yüzler 2”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 2/1, 10-14.

ERSOY, O. A.: 2005 “Eskimeyen Yüzler”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 1/1, 18-19.

ERTÜRK, M., ATASOY, E.: 2010 “Kültürel Coğrafya Bakımından Muğla ve Çevre Polyelerde Yaylacılık”, **Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic** Sayı 5/3, 1264-1296.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Anadolu, Suriye, Hicaz, (1671-1672) 1935 İstanbul devlet matbası. İstanbul.

FAROQHI, S.: 1993 **Menteşe oğullarından Osmanlılara muğla, tarih içinde Muğla**, OTDÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Akara derleyen ilhan tekeli, 16-33.

FREY, W. H., ZİMMER Z., 2001 “Defininig the city”, **Handbook Of Urban Studies**, editör, Ronan Paddison, Sage Publication, London Thousand Oaks, New Delhi, 14-35.

GENEVIEVE G., CHAKRABARTI, S., RHOADS, M., 2015 International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2nd edition, Volume 24 <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.72071-X>

GÖKMEN, E.: 2012 “XVIII. Yüzyılda Muğla’da Dini ve Sosyal Yapılar”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 28, 74-111.

GÖNEY, S., 1975 **Büyük Menderes Bölgesi**, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.

GÖNEY, S., 2017, Şehir Coğrafyası I, Beta Yayınevi, İstanbul.

GÖNEY, S., 2017, Şehir Coğrafyası II, Beta Yayınevi, İstanbul.

GÖNEY, S.: 1976 **Adana Ovaları I**, İst. Üniv. Yayın No:2162, İstanbul.

GÖYÜNÇ, N., 1979 “Hane Deyimi Hakkında”. **Tarih Dergisi** Sayı 32, 331-341.

GÖZENÇ, S. 1964 “Muğla - Gökova Arasında Coğrafi Müşahadeler”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü. Dergisi**, Sayı 14, 209-220.

GÖZENÇ, S., GÜNAL, N.: 1987 “Türkiyenin Coğrafi Bölgelerinde Kır Şehir Nüfusu Ayrımı İle Şehir Nüfusunun 1/200 000 Ölçekli Haritada Yükselti Kademelerine Göre Tespiti” **İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni** Sayı, 3/4, 27-37.

GÜMÜŞ, G. E.: 2012, “Arasta Hayat Buluyor”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 11/8, 4-5.

GÜMÜŞ, N.: 2000 **Menteşe Yöresi’ndeki Doğal Ortam İle Sosyo-Ekonomik Faaliyetler Arasındaki İlişkiler**, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı (Coğrafya Öğretmenliği) Doktora Tezi.

GÜNER, İ.: 2001 “Muğla ve Çevresindeki Yerleşmelerin Gelişmelerini Etkileyen Coğrafi Faktörler”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi** Sayı 4, 1-31.

GÜNEY, E.: 1996 **Jeomorgoloji sözlüğü**, Özeğitim, İstanbul.

GÜRBÜZ, O.: 2000 “Sinop Çevresinde Ekonomik Faaliyetlerin Coğrafi Esasları I”, İst. Üniv. **Coğrafya Dergisi**, Sayı:8, s.85-128, İstanbul.

GÜRÜN, O.: 2006 “Muğla Kültüründe Yayla Yaşamı ve Karabağlar”, **Muğla İlinin Coğrafi Özellikleri : Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir, Editör: Çınar, Ali Abbas sayfa:265-268.

GÜVEN, S.; CEYLAN, H.; ÖZYURT, N.; BAYARI, S., 2008., “Ören-Akyaka Kıyı Şeridinde (Gökova Körfezi, Muğla) Tatlı Su Boşalımları”, **Türkiyenin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi, Türkiye Kıyıları Bildiriler Kitabı**, 27-30 Mayıs, 2008, Ankara, L. Balas (Editör)

İKİEL, C.: 2006 Muğla İlinin Coğrafi Özellikleri: **Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir. editör: Çınar, Ali Abbas, 55-62.

İKİEL, C., 2000, Muğla Yöresinde İklim Koşullarının İnsan ve Çevre Üzerine Etkileri, Ulusal Coğrafya Kongresi 2005, (Prof. Dr. İsmail Yalçınların Anısına) Bildiri Kitabı, 29-30 Eylül 2005, İstanbul. Editörler Sedat avcı ve Hüzeyin Turoğlu, İstanbul üniversitesi ve Türk coğrafya Kurumu, İstanbul.

İNANDIK, H.: 1956 “Adapazan Ovası Ve Çevresinde Nüfus Ve Yerleşme”. **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi** Sayı 4/7, 66-91.

KABADAYI, B.: 2006 “Muğla Sözlü Tarih Atölyesi”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 3/2, 24-26.

KANIK, D.: 2011 **Muğla ve Çevresinin Antropolojik Açidan Değerlendirilmesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Antropoloji (Paleoantropoloji) Aabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

KARABULUT, Y.: 1981 “Karadeniz Coğrafi Bölgesi Nüfusu (I. Şehirsel)” **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı 10,123-151.

KARACA, B.: 2008, “1522-1532 Tarihlerinde Menteşe Bölgesi Yörükleri”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 2/8, 403-440.

KARAL, E. Z.: 2010 **Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı, 1831**, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

KARAMAN, E.: 2010 **İnternet Gazteciliği ve Yerel Medya: Muğla Örneği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

KAYAN, İ.: 1972 “Gökova Ve Çevresinde Fiziki Coğrafya Araştırmaları”, **Ankara Üniversitesi, D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı 3-4, 295-336.

KAYAR, T.: 2008 **Muğla’da Güz Baharı**, Heymola Yayınları, İstanbul.

KAYAR, T.:2005 “Kaybolanlara Dair”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 1, 18-19.

KELEŞ, E., 2002 XIX. Yüzyıl Ortalarında Muğla’da Aile Yapısı (122, 123 ve 124 Numaralı Muğla Şer’iyye Sicillerine Göre), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

KILINÇ, K.: 2007 **Toplumsal Bir Ölçek Olarak Kentsel Mekanın Dönüşümü: Muğla Kentsel Sit Örneği**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

KIEPERT, H., VINCKE, V. L. F. K., MOLKE, V. B. C. H.: 1854 Memoir Uber Die Construction Der Karte Von Kleinasien Und Torkisch Armenien in 6 Blatt, Bei Simon Schropp & Comp, Berlin

KOCA, F.: 2012 **Spato-temporal Transformation of “Bağ” Settlements and Their Changing Unique Character In The Case Of Muğla, Karabağlar**, Middle East Technical Universty, Yüksek Lisans Tezi

KOCA, F.: 2015 “The Historical Transformation Of Urban Space Within The Context Of Property-Society Relations In Muğla, Turkey”, **METU JFA**, Sayı 32/1, 203-228.

KÖPRÜLÜ, F.: 1991, **Osmanlı Devletinin Kuruluşu**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VIII. Ankara.

KURTULUŞ, H: 2011 **Mübadeleye Giden Rumlar Turizmle Gelen Avrupalılar, Muğla’da Eşitsiz Kentsel Gelişme**, Bağlam, İstanbul.

KÜRÜM, N.: 2006 **Helenistik Çağ Anadolu Mimarisindeki Karia Bölgesinde İon Kymationu’nun Gelişimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

KÜTÜKOĞLU, M.: 2010, **Menteşe Sancağı 1830: Nüfus Ve Toplum Yapısı**, TTK. Ankara.

MANSEL, A. M.: 2004 **Ege ve Yunan Tarihi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları XIII Dizi-Sayı 8, baskı 8. Ankara.

MERÇİL, E., 2004 “Menteşeoğulları”, **Dia İslam Ansiklopedisi**, cilt: 29, 152-153.

METE, Z.: 2004 **15. Ve 16. Yy’da Muğla ve Yöresi** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Doktora Tezi.

MUĞLA VALİLİĞİ, 1973 **Muğla İl Yıllığı**, İzmir.

Muğla Valiliği, 2003, **80. Yılında Muğla**, Muğla.

MÜEZZİNOĞLU, S.: 1962 **Muğla Şehir Etüdü**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Bitirme Tezi.

NEDİM, A. A., ÖZTÜRE, N.: 2005 **Mobolla Karia’dan Cumhuriyete Muğla**, Öztüre A.Ş. Kültür Yayınları, İzmir.

NİRAY, N.: 2002 Tarihsel Süreçte Kentleşme Olgusu Ve Muğla Örneği, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 9, 1-27.

OKAY, I. A., “Menderes Masifi’nin Jeoloji Haritası” <http://web.itu.edu.tr>, (Erişim Tarihi 23.10.2017).

OKAY. İ. A.: 1989 “Denizli’nin Güneyinde Menderes Masifi Ve Likya Naplarının Jeolojisi”, **MTA Dergisi**, Sayı 109, 45 – 58.

ORTAYLI, İ.: 1973 “Türk Belediyesinin Denetim Yetkisinin Tarihi Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu” , **Amme İdare Dergisi**, Sayı 4/6,14-24.

Osmanlı Belgelerinde Muğla, 2009 T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Muğla Belediyesi Kültür Yayınları Dizisi 3. Yenigün Matbaacılık. Muğla.

ÖNAL, M. N, 2005 “Muğla’da Gezerken”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 2, 23-27.

ÖZ, E.: 2005 **Asur Ticaret Kolonileri Döneminde Anadolu’nun Etnik ve Sosyal Yapısı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri (Sumeroloji) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZÇAĞLAR, A.: 1996 “Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”, **Coğrafya Araştırmaları Dergisi** Sayı 12, 7-24.

ÖZER, M. N., AYTEN, M. A.: 2005 “Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları”, **Planlama** Sayı 3, 96-103.

ÖZER, Y., 2007 “**Karia Coğrafyası ve Tarihi**”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZEY, R.,

ÖZGÜÇ, N., 2007, **Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler (5. Baskı)**, Çantay Kitapevi, İstanbul.

ÖZGÜR, M. E.: 2010, **Yerleşme Coğrafyasına Giriş Ders Notları**.

ÖZGÜR, M.: 1996 “Yeni İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Bakımdan Gösterdiği Özellikler”, **Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, Sayı 12, 25-32.

ÖZKAN, H.: 2009 **Muğla-Menteşe Belediyesi Halkbilim Ürünlerinde Eski Türk İnançlarının İzleri**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

ÖZSALMANLI, A. Y., PANK, Ç.: 2012 **Muğla’da Büyükşehir Belediyesi Yapılması Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayı 2 , 1-26.

PEKÇAN, N.: 1995 **Karst Jeomorfolojisi**, Filiz Kitapevi, İstanbul.

PİŞKİN, C.: 2007 **Antik Çağ’da Kaira Bölgesi’de Dianysos Kültü ve Şarap Üretimi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi.

PUSTU, Y., 2006, “Küreselleşme Sürecinde Kent: Antik siteden Dünya Kentine”, **Sayıştay dergisi**, Sayı 60, 129-151.

Resmi Gazete, 6 Aralık 2012 Sayı 28489

SAPMAZ, S.: 2006, Dünden Bugüne Karabağlar, Muğla İlinin Coğrafi Özellikleri, **Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir. editör: Çınar, Ali Abbas, 269-272.

SAPMAZ, S.: 2012 Muğla Kent Kültürü Söyleşileri, Muğla Kent Tarihi, Sayfa 11/ 8, 28-44.

SELEN, H. S.: 1945 Türkiyede Köy Yerleşmeleri Ve Şehirleşme Hareketleri, **Türk Coğraya Dergisi**, Sayı 7-8, 7-19.

SERGÜN, Ü.: 1974-1977 “Türkiyede Nüfus Artışı Ve Sorunları”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**, Sayı 20-21, 211-222.

SERTKAYA DOĞAN, Ö.,2012 Silivri’de Turizmin Gelişmesi: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. **Doğu Coğrafya Dergisi**, 16 (25), 89-102.
<http://dergipark.gov.tr/ataunidcd/issue/2453/31234>

SERTKAYA DOĞAN, Ö.: 2009 “Nüfus Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Silivri”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, Sayı:20, s.1-19, İstanbul.

SERTKAYA, D., 1999 **Reşadiye Yarımadası (Datça) Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Bölümü Yüksek Lisans Tezi

SEVİN,V.: 2001 **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası**, TTK., Ankara

ŞAHİN, E, 2006 “Karabağlar ve Karabağlara Yapılan Eski Göçler, Muğla İlinin Coğrafi Özellikleri”, Editör: Çınar, Ali Abbas, **Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir, 261-264.

ŞENEL, A.: 1970, **Eski Yunanda Eşitlik Ve Eşitsizlik Üstüne**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

T.C. Menteşe Belediyesi 2015–2019 Stratejik Planı

TANYELİ, U., 1986 **Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci** (11.-15. yy), İstanbul.

TAŞDÖNER, K.: 2012 “Eskiçağ’da Anadolu’nun Siyasi ve Demografik Yapısını Değiştiren Kitleli Göçler”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı**, Sayı 13, 85-103.

TEKELİ, İ., 1993, “1923-1950 Döneminde Muğla’da Gelişmeler” Tarih İçinde Muğla, Der, Tarih içinde Muğla,ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara, 114-174.

TEKİN, O.: 2007 **Eski Anadolu ve Trakya, Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu’nun İkiye Ayrılmasına Kadar (Mö 12.-Ms 4. Yüzyıllar Arası)**, İletişim Yayınları, İstanbul.

TEMEL, M.: 2008 “I. Dünya Savaşı Yıllarında Muğla’daki Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri” **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(İLKE)** Sayı 21,1-18.

TİMUR, A. B.: 2012 **A Study On Values, Problems and Potential of the Traditional Dwellings in Karabağlar-Muğla**, Natural And Applied Sciences of Middle East Technical Universty, Yüksek Lisans Tezi.

TOLUN, T. B.: 1976, **Şehir İçi Arazi Kullanışı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

TUĞLACI, P.: 2006 Muğla İlinde Osmanlı Şehirleri: Bodrum, Marmaris, Milas, Muğla, Muğla ve İlçeleri Kültürü, Muğla/İzmir ,45-52.

TÜİK 1927 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1935 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1940 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1945 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1950 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1955 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1960 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1965 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1970 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1975 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1980 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1985 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 1990 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2000 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2007 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2008 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2009 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2010 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2011 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2012 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2013 Genel Nüfus Sayımı

TÜİK 2014 Genel Nüfus Sayımı

TÜMERTEKİN, E., TUNÇDİLEK, N.: 1961 “1960’da Türkiye Nüfusu”, **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi** Sayı 6/12, 78-89.

TÜMERTEKİN, E.: 1965 **Türkiye’deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırması**, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını.

TÜMERTEKİN, E.: 1987 **Ulaşım Coğrafyası**, istanbul üniversitesi Yayınları İstanbul.

TÜRKEŞ, M., ALTAN, G.: 2013 İklimsel Değişmelerin ve Orman Yangınlarının Muğla Yöresi’ndeki Doğal Çevre, Doğa Koruma Alanları ve Biyotaya Etkilerinin Bir Ekolojik Biyocoğrafya Çözümlemesi, **Ege Coğrafya Dergisi**, Sayı 22/2 , 57-75.

- TÜRKES, Ü.: 1973 **Kurtuluş Savaşında Muğla**, Yelken Matbaası, İstanbul.
- TÜRKES, Ü.: 2005 “Muğla’da Kadın Hareketi”, **Muğla Kent Tarihi**, Sayı 1, 32-34.
- TÜRKES, Ü.: 2006 “Saburhane-Karabağlar Arasında Bir Dünya: Kadın Moola(Kadın Muğla) Muğla İlinin Coğrafi Özellikleri”, **Muğla ve İlçeleri Kültürü**, Muğla/İzmir, 255-260.
- TÜRKES, Ü.: 2012 Dinlere ve Dillere Dost Bir Genetiğin Sahibiyiz, **Muğla Kent Tarihi**, Sayfa 11, yıl 8 sayfa 4-5.
- UĞUR, A., ALİAĞAOĞLU, A., 2015, **Şehir Coğrafyası**, Nobel, İstanbul.
- UMAR, B., 1993 **Türkiye’deki Tarihsel Adlar**, İnkılap Kitapevi.
- Uniteted Nation Demographic Year Book** 2013, United Nation, New York 2014.
- USLU, M. K.: 2013, **Muğla İli Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023**.
- UYSAL, N.: 2015 Muğla Bodrum İlçesi Yalı Beldesi’nde Yer Alan Kubbe ve Tonož Örtülü Sarnıçlar, **The Journal Of International Lingual, Social And Educational Sciences**, Sayı 1 , 51-57.
- ÜZEYİROĞLU, F.: 2009 **Kentsel Kimliğin Sürdürülmesinde Muğla Geleneksel Doku Özelliklerinin Kentsel Tasarım Açısından Değerlendirilmesi**, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- VAROL, Ö., DOĞRU, A., KAYA, E., 2004, “Yılanlı Dağı(Muğla)’nın Florası”, **Ekoloji**, Sayı 13, 23-36.
- WITTEK, P.: 1944, **Menteşe Beyliği: 13-15. Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik**, çev O.Ş. Gökyay TTK, Ankara.
- YALÇIN, O.: 1960, **Muğla**, Özyürek Yayın Evi, İstanbul.
- YİĞİT, A.: 2009, **XVI Yüzyıl Mentese Livası Vakıfları**, Barış Platin Kitapevi, Ankara.

ZEKAL, M.: 2004, **XV. ve XVI. Yüzyıllarında Muğla ve Yöresi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

ZİLLİOĞLU M, 1985, **Evliya Çelebi Sayahatnamesi**, Çilt 8, Üçdal Neşriyat, İstanbul.

İnternet Kaynakları

<http://oidb.mu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 22.10.2017)

<http://www.gunaydinmilas.com> (Erişim Tarihi 26.10.2017).

<http://www.havaizleme.gov.tr> (Erişim Tarihi 26.10.2017).

<http://www.ilceharitasi.com/>(Erişim Tarihi 19.06.2017).

<http://www.konyaninsesi.com.tr> (Erişim Tarihi: 21.10.2017)

<http://www.mevzuat.gov.tr> (Erişim Tarihi: 07.01.2016)

<http://www.mgm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27.09.2017)

<http://www.milliyet.com.tr> (Erişim Tarihi 26.10.2017)

<http://www.mskueah.saglik.gov.tr> (Erişim Tarihi 22.10.2017)

<http://www.mugla-bld.gov.tr> (Erişim Tarihi 23.10.2017)

<http://www.muglakentgazetesi.com> (Erişim Tarihi: 19.10.2017)

<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5216.html> erişim tarihi 24:03:2015)

<http://www.yourarticlelibrary.com> (Erişim Tarihi: 30.06.2017)

<http://www.yerbilimleri.mta.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21.08.2017)

<https://www.arenabodrumhaber.com> (Erişim Tarihi 06.11.2017)

<http://www.yeniasir.com.tr> (Erişim Tarihi 26.10.2017)

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında Siliven’de doğan Mustafa Kahraman 2011 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümünden, 2012 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümünden mezun olmuştur. 2011 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı’nda yüksek lisansa kabul edilmiştir. 2013 yılında “Çorlu Şehrinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası”, başlıklı tezini tamamlamış, aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı’nda doktora programına kabul edilmiştir. Ağustos 2013 yılından itibaren, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Temel çalışma alanları; Şehir coğrafyası ve tarihi coğrafyadır.